3. Hübner, Johann, 1668-1731
Kaks kord wiiskümmend kaks Piibli-luggemist wannast ja uest testamentist, mis meie Ma rahwa laste õppetusseks / Saksa kelest [Johann Hübneri järgi] Ma kele on üllespannud Karel Maddis Henning ; Sellesinnatse ramato seest leitakse üks ees-pild ja kakskümmend üheksa luggemisse pilti ; ill. Andrei Šelkovnikov. - Tallinn, 1821 (Tallinn : J.H. Gressel) - 286, [16] lk., [1] l. vaselõikes front. portr., [29] l. vasetr. ill. ; 8º 19 cm.

b16976897

EST.MF. 3838

Johann Hübner.

Kaks kord wiiskümmend kaks

Piibli-luggemist

wannast ja ueſt testamentiſt,

mis

meie Ma rahwa laste õppetuſeks

Saksa keleſt Ma kele

on üllespannud

Karel Maddis Henning.

Selleſinnatſe ramato ſeeſt leitakſe üks ees-pilt ja kakstümmend ühheksa luggemiſe pilti.

Tallinnas 1821.
trükkitud J. H. Gresfeli kirjadega.

Der Druck dieser Schrift wird unter der Bedingung erlaubt, daß gleich nach dem Abdrucke und vor dem Debit derselben, sieben eingebundene Exemplare, zur vorschriftmäßigen Vertheilung, an die Censurcommität dieser Kaiserlichen Universität eingesandt werden.

Ludwig Wilhelm Moritz,
Censor.

Dorpat, den 10. Julius 1820.

REB-821
Hübner
R
R 3323

Keigeüllema meie usso kunstoriumi-kohto,

mis Peterburris,

ka: Peawannema,

Taatsrati, ja pühha Anna ning pühha Wolodiimri

au märkide kandja,

Pawel Pawlowits Pomian-Pesarowiusse

Herra kätte,

pallub

sesinnatse ramato,

au tunnistusse märgiks,

selle ramato

Ma kele üllespannia.

Armas Ma rahwas!

Ennam kui sadda aastat on sest aiast jo mõ-
da läinud, kui Juhhan Hüübner, õnnis mees,
need sadda ja nelli Publi-luggemist, mis nüüd
teie kätte annan, nore rahwa õppetusseks,
Saksa kele kokko pannt. Saksa keleſt pandi
neid mitmesse kele üles, prukiti neid koddo ja
kolis, ja nemmad saatsid mitto kümmekond aas-
tat, mitme Ma nore rahwale, paljo kasso,
moistusse walgustamisse ja õige ussо asſuta-
misse poleſt.

Ka mele maal ollid nemmad weel kolmeküm-
ne aasta eest iggast koliſt ja iggast maiast lei-
da; ja rõmoga ja Jummalat tännades, tulletan
minna nüüdki need armsad tunnikessed omma
mele, mil ma, ommas nores põlwes, need kallid
luggemisſed luggesin. On jummalakartus mo
süddames, on õige, tõssine ja ellaw uſk mo seest
asset leidnud, siis need luggemisſed on sedda
asjutainud minnusse; sest nemmad jo selletasid
jummalikko Publi-ramato õppetused warra
nenda mulle ärra, et nemmad kui rõmustamisse
ja tröstimisse juhhatajad, ello tee peal, armsaks

minno meleſt ſaid, ja mind, mo nore mehhe eal, ja mo tâie mehhe pâiwil ſaid juhhatada uſſo walguſſe pole, kui muſtad murre pilwed mulle rômo pâikeſt ârrawarjaſid, ja waewa tuled ja tormid mo ello teekâemiſt raskeks pûûdſid tehha.

Niſugguſt head ja hinge kaſſo ſowiſin minna nûûd ka teie laſtele, mo armas Ma rahwas, ja wôtſin ſeparraſt kâtte, ſe kalli ramato teie kele ûllespanna ja trûkkis walmis murretſeda. Ûks kallis praua, Kadrina Lowiſa Engellart, Kodda-aſſeme walla pârris wannem, kelle meleſt teie lapſed armſad on, ja kellel hea meel ſeſt olli, et ma ſedda kirjotamiſt nende heaks kâtte ollin wôtnud, ſowis pilta ramato ſisſe, ja lubbas nende tarwis rahha; — ja nenda ollen ma joudnud need kolmkûmmend pilti walmis murretſeda, mis teie ſe ramato ſeeſt leiate, ja on nemmad neile peâle kauba, kes ennaſt ſe ramato oſtjaiks laſknud kirjotada. Tânnago nemmad ſiis ſedda kalliſt prouat ja pallugo nemmad temmale, omma hea Jummala kâeſt, ello pâiwi ja lahket ellamiſt.

Ja et teie lapſed ſeſt ramatuſt tâit kaſſo woikſed kâtte ſada, tehke ſiis nenda, kui nûûd tulleb luggeda:

Luggego laps iggapââw ûhhe luggemiſſe kaks ehk kolm kord ſure holega, ja tehko ta nenda, ſenni kui temma ſe luggemiſſe kâtte ſaab. Siis ûttelgo laps peaſt mis temma luggend, ja kui ta keik ſe luggemiſſe asja peaſt ſelgeste wâlja ſaab pannud, ſiis on temma jo kâtte ſa-

nud essimesse kasso, mis, se ramato labbi, temmale nouti.

Leiate nüüd igga lugaemisse alt kolm öppetust pandud ollewad. Luggego laps ka need kolm öppetust sure holega monnikord; siis temma saab luggemisse tähhendamissest selget arro ja tarkust.

Wõtko loetaja luggemisse öppetuste pärrast lapsele nenda üttelda, kui ma neist kolmest siin tahhan öppetada, mis 20 luggemisse alla on pandud.

„Sedda kurja, mis innimenne teisele teeb, „nuhtleb Jummal keigeennamiste ikka ta enneze „kätte.“ Kas Jummal teeb nenda?

Kohhe siis laps ütleb: Jah, nenda teeb Jummal. Sedda öppime Josepist. Josep olli sures häddas, kui tedda auko wissati: ja pärrast ei teädnud temma wennad, kuhho minna se sure hädda pärrast, mis neil olli, kui neid wargaks tehti.

Weel küssigo loetaja: „Kui Jummala wits „ka käib ühhe Ma üle, waggad siiski Ta peäs„tab.“ Kust ja sedda tead?

Laps siis warsi ütleb: Sedda ma tean Jakobist. Iggas paikas olli nälg, agga Jakobil ja temma maia rahwal olli leiba kül, Kosenimaal.

Luggego loetaja nüüd weel: „Issand Jum„mal woib keik heaks tehha, mis kurjaks nouti.“ Kust ja sedda tead?

Laps kohhe siis ütleb: Nenda ütles Josep omma wendade wasto: Teie mõtlesite kül mo wasto kurja, agga Jummal mõtles sedda heaks.

Ka woib loetaja teist puhko nenda küssida: Sa ütlesid, mo lapsoke, et, nisammoti kui Josep sures häddas olli, kui tedda auko wissati, nenda ka temma wennad sures häddas olnud, ja ei teädnud kuhho miñna, kui neid wargaks tehti. Mis öppime sest?

Kohhe laps siis ütleb: Sest öppime, et Jummal sedda kurja, mis innimenne teisele teeb, keigeennamiste ikka ta ennese kätte nuhtleb.

Weel küssigo loetaja: Iggas paikas olli nälg, agga Jakobil ja temma maia rahwal olli leiba kül Koseni-maal. Mis öppime sest?

Ja laps ütleb: Sest öppime, et Jummal peästab waggad, siiski, kui Temma wits ka käib ühhe Maülle.

Wimaks üttelgo loetaja: Sinna räkisid mulle, et Josep omma wendadele üttelnud: Teie mõtlesite kül mo wasto kurja, agga Jummal mõtles sedda heaks. Mis öppime sest?

Laps siis kohhe ütleb: Sest öppime, et Jummal kekk heaks woib tehha mis kurjaks nouti.

Töeste, kui neid luggemissi nenda loetakse, siis need kolm sadda öppetust, mis se ramato seest leida, ei wõtta mitte ainapäinis asset laste süddametteşt, waid lapsed sawad ka, kalli Jummala sanna ja Jummala Waimo juhhatamisse läbbi, pea ni targaks, et nemmad otsekui linnud, igga Jummala sanna kalli tillekesse seest, ennesele magguşat hinge toidusse warra moistwad korjada.

Et nüüd laps se tarkusse jures, mis ta nenda kätte saab, ka jummalakartlikkuks ja waggaks lähhäks, sellepärrast on igga luggemisse

jure weel monned ſannad ûllespandud, mis laſt pûhha mõtte ja nou peâle woiwad ſata. Nenda on 20 luggemisſe alla kirjotud:

Mittokord laps isſat toita ei joua,
Ja isſa ommeti toidab laſt monda.
Tulleb ſiis Joſepit õnſaks kûl kita,
Et temma isſale toiduſt ſai anda.
Ni õnſaks tulleb mind ka wimaks piddada,
Kui isſat wannuſes ma jouan aidata.

Need ſannad õppigo laps pâhhâ, et nemmad allati ta meles woikſid olla.

Loetaja pango isſe nûûd maenitſusſe ſanno weel jure, ja tulletago lapſele ſaggedaste mele Jeſusſe ſanna: „Kui teie ſedda teate, õnſad ollete, kui teie ſedda ka tete.“ Ja kui ta nââb et laps laiſk on, ja ei wiitſi tõõd tehha; ſiis wõtko temma lapſe mele tulletada need ſannad, mis laps ramatuſt luggend:

Ni õnſaks tulleb mind ka wimaks piddada,
Kui isſat wannuſes ma jouan aidata.

ja ûttelgo: Ei ial woi tõeks minna ſe kallis ſanna ſulle, kui ommas nores põlwes tõ waewa ſa jo kardad, ſeſt et ſa ſiis ellades ei wiitſi tõ ja waewa labbi enneſele ſedda kullo wâljatenida, misga ſa omma wannemattele, nende wannuſes, abbi ja lahkemat asja woikſid ſata.

Ja targad loetajad ja jummalakartlikkud lapſe wannemad leidwad wiſt isſe weel monda, mis igga luggemisſe jures weel tulleb õppetada ja mele tulletada, waggadusſe ja jummalakartusſe kasſuks omma lastele.

Agga mis innimesse nou ja tö ial maksab, kui taewast temmale abbi ei tulle, se wäggewa ja pühha Jummala Waimo käest, kes ainoüksi öiget walgustamist sadab moistussele ja täit pühhastust süddame sisse. Ärgo wötko siis ükski se ramato kätte ilma Jummalat pallumatta, olgo wannem ehk laps.

Mis jummalakartlikkud wannemad se asja pärrast omma Jummalaga peawad könnelema, olge se nende ennese holeks. Küllab nemmad isse teädwad, Keigekörgemale nimmetada ommad pühhad sowimissed, omma laste pärrast, ja kuida wisi önnistamist Temma käest neile tulleb palluda.

Agga wagga lastele pannen ma kaks palwe sanna seia ülles. Luggego nemmad neid waimus ja töes; essimest, kui nemmad kätte wötwad ühhe Piibli-luggemisse öppida, ja teist, kui nemmad se luggemisse jo sawad öppinud.

Palwe sanna, kui laps kätte wöttab ühhe Piibli-luggemisse luggeda.

Armas taewane Issa! Minna, so laps tahhan nüüd so sanna kätte wötta, ja selle seest öppida, kuida ma öiete pean uskuma, waggaste ellama ja önsaste ärrasurrema. Oh, sada omma tarkusse Waimo taewast mo jure, et Temma minnoga olleks ja minnoga sedda tööd teeks, et öiete woiksin öppida, mis sinno melest armas on. Anna sa isse mulle joudo, et ma öiete woiksin tähhele pañna ja moista so sanna. Walgusta mo moistust, et ma sind, mo Jummalat, ja Jesust Kristust, kedda sinna

ma-ilma sisse saatnud, õiete õppin tundma! Pühhitse mind, et ma kurja mahhajättan ja head teen, et ma ei mitte aina sanna kuulsa, waid ka sanna teggia woiksin olla! Sedda ma pallun so käest, mo Jssa, so armsa Poia Jesusse Kristusse, mo kalli Jssanda ja Onnisteggia pärrast. Amen.

Jummala tootusse sanna.

Ma tahhan sind targaks tehha, ja sind õppetada sedda teed, mis sinna pead käima, ma tahhan sulle nou anda, omma silmaga sind juhhatades. Laul: 32, 8 salm.

Palwe sanna, kui laps ühhe Piibli-luggemisse saab luggend.

Ma tänan sind, mo armas taewane Jssa, Jesusse Kristusse so armsa Poia läbbi, et sa mind omma pühha sanna seest, õige tarkusse pole nüüd olled lasknud juhhatada. Oh, anna taewast nüüd ka omma pühha õnnistamisse, ja kela ärra kurratit, et temma ei sa ripputada umbrohho semet nissude hulka, egga sinno sanna ärra petta mo südddame seest. Anna et se kallis sanna saddakortse wilja woiks kanda, so pühha nimme auuks ja minnule õnnistusseks; et ma nenda, kui so armas Poeg Jesus Kristus, iggapääw woiksin kaswada, ei mitte ükspäinis tarkusses ja pitkusses, waid ka armus sinno, mo Jummala, ja inimeste jures. Amen.

Jummala tootusse sanna.

Minne rahhoga: kül Israeli Jummal annab sulle, so palwe järrele, mis sa Temmalt olled pallund. 1 Sam. 1, 17 salm.

Ja se armastusse Jummal, kes omma Waimoga mõttet mo süddamesse saatnud, ette wõtta se tõ, ja kes isse mind aitnud sellega tõime samast, — se õnnistago sedda nüüd ka, hinge kassuks mitmele, omma pühha nimme auuks. Temma isse andko tarkust wannemille õiete õppetada se ramato seest, ja tehko laste süddamed omma käega lahti, et nemmad õppetust sure holega wasto wõtwad ja süddames tallele pannewad. Jummala pühhad õnnistamised olgo allati teie ja tete lastega!

Peetri kirriko jures Eesti-maal
Leht-ku 6. päwal aastas 1820.

Karel Maddis Henning,
Peetri-kihhelkonna Õppetaja.

Wiiskümmend ja kaks Piibli-luggemist wannast testamentist.

1. Luggeminne.

Jummal loob taewast ja maad.

1 Mos. 1 ja 2 Peatük.

Algamisses loi Jummal taewast ja maad. Ja Ma olli tühhi ja paljas, ja pimmedus olli süggawusse peäl, ja Jummala Waim olli lähwitamas wee peäl. Ja kue päwaga on Jummal keik lonud. Essimessel päwal loi Jummal walgusse; teisel taewa; kolmandamal Ma, ja Ma peäle keikssuggust rohto ja puud; neljandamal päwa, ku ja keik tähhed; wiendamal keik kallad ja linnud; kuendamal keik lojukssed ja innimesse. Ja Jummal watas keige se peäle, mis Ta olli teinud, ja wata, se olli wägga hea. Ja Jummal hingas seitsmel päwal keigest ommast teggemissest, mis ta olli teinud.

Öppetussed.

I. Issand Jummal on lonud ei ühhesti asjast taewast ja maad, ja keik, mis taewas on ja Ma peäl: Mis öppid sest?

Sest öppin Jummala suurt wägge tundma.

II. Kelk mis Jummal se kue päwaga oli teh nud, wata, se olli wägga hea: Mis õppid sest?
Sest õppin Jummala suurt tarkust tundma.
III. Innimeste pärrast on Jummal kelk lonud: Mis õppid sest?
Sest õppin Jummala suurt heldust tundma.

Waggad mõtted.

Algmisses Jummal loi taewast ja maad;
Ei ühhestki asjast kelk teggi.
Panneb nüüd tähhel' mo silm, mis Ta teind,
Mo süddame mõtte siis olgo:
Kes tehha on joudnud ni palio ja suurt,
Ta nimmi on Issand; Ta selle on wäärt.

2. Luggeminne.

Jummal loeb innimest.

1 Mos. 1 ja 2 Peatük.

Kui Jummal kelk lodusse sai lonud, siis Jummal ütles: Tehkem innimest, ennaste näo järrele, ennaste sarnatseks. Ja Jummal loi kaks innimest, mehhe ja naese. Mehhele andis Jummal nimme Adam, ja mees panni omma naese nimmi Ewa. Ja Jummal walmistas innimest mullast; ja puhhus temma ninnasse ellawat õhko. Kui Adam olli walmistud, siis ütles Jummal: Se ep olle mitte hea et innimenne üksi on; ma tahhan temmale abbi tehha, mis temma kohhane on. Siis laskis Je-

howa Jummal raske unne innimesse peäle tulla, ja ta uinus maggama; ja ta wõttis ühhe temma külje-luist, ja panni se kohha lihhaga jälle kinni Ja Jehowa Jummal ehhitas se külje-lu, mis Ta innimesest olli wõtnud, naeseks, ja satis tedda Adama jure. Siis ütles Adam: Se on nüüd lu, minno luist, ja lihha minno lihhast. Ja Jummal seädis abbiello ja õnnistasse esimesse rahwa pari ja ütles neile: Tehke suugu, ja teid sago paljo, ja täitke se Ma, ja saatke sedda ennaste alla, ja wallitsege ülle kallade mis merres, ja ülle lindude mis taewa al, ja keik ülle ellajatte mis Ma peäl liguwad.

Õppetused.

I. Esimenne innimenne on walmistud mullast: Mis õppid sest?

Sest õppin, et innimenne peab allandlik ollema.

II. Jo Paradisis on Jummal seädnud abbiello ja sedda kalliste õnnistanud: Mis õppid sest?

Sest õppin, et abbiello ei olle pattune, waid pühha seisus, mis on wägga Jummala mele pärrast.

III. Jummal on keigeesmalt agga ühhe ainsa rahwa pari lonud: Mis õppid sest?

Sest õppin, et mees ennam kui ühhe naese, egga naene ennam kui ühhe mehhe, korraga, ei pea wõtma.

Essiwanne watte önnis pölli Paradisis.

Waggad mõtted.

Essimenne innimenne on walmistud mullast,
Ja, Jummala armust, Jummala sarnarseks tehtud.
Kuida, waene, siis ellades uhke woid olla,
Kui so meles on allati, kust sind on lodud!
Et mullast mind tehtud, ja põrm agga ollen,
Se mõttes mul olgo, kui suurt püda nouan.

3. Luggeminne.

Esliwannematte õnsast põlwest Paradisis.

1 Mos. 2 ja 3 Peatük.

Adam ja Ewa ollid keigeesmalt õnsas põlwes. Nemmad ollid Jummala näo järrel. Nemmad ollid ilma pattota, ja tõsisse õigusse ja pühhitsusse sees. Surma ep olnud siis weel ollemas, waid Adam ja Ewa ollid ilma surrematta. Metsa lojusteks ei tulnud nelle paljo karta; sest nemmad keik jo ollid innimeste wallitsusse alla seätud. Neil ep olnud se kord ihhokattetki tarwis, waid õnsas põlwes ollid mollemad allasti. Nemmad ellasid Paradisis. Se olli känna rohhoaed, mis Jehowa Jummal isse olli ehhitanud. Seäl tousis maast keik suggu puid, mis armsad ollid peält nähha. Agga esliwannemad teggid suurt patto: sepärrast sai Jehowa Jummal wihhaseks, ja satis neid Paradisist wälja. Ja Temma panni, wasto wärrawa, ingli terrawa mõgaga, mis

ſenna ja tenna ennaſt pöris, et nemmad ei piddand ennam ſisſe ſama. Se patto lábbi ſaid innimesſed Jummala náuſt ilma. Pat tulli ma-ilma ſisſe, ja patto lábbi ſurm. Ja Adam ſünnitas lapſi enneſe ſarnatſiks, omma-náo járerele; ja tánnapáini on keik temma járg-misſed üllekohto ſees ſünnitud, ja patto ſees on nende emmad neid ſojalt tonud.

Öppetuſed.

Seſt luggemisſeſt öpime, mis innimenne olli, kui ta ilma pattota olli, ja mis ta olli ſeſt ſadik, kui pat ſai ilmale tulnud.

I. Kui ta alles ilma pattota olli, ſiis ta olli öige ja pühha.

Pat on ilmale tulnud, ja iggamees peab, par-rago Jummal! nüüd öhkama: Wata, Jſand! patto ſees ollen ma ſünnitud, ja patto ſees on mo emma mind ſojalt tonud.

II. Kui innimenne alles ilma pattota olli, ſiis olli ta ka ilma ſurrematta.

Pat on ilmale tulnud, ja iggamees peab, par-rago Jummal! nüüd öhkama: Jſand, öppeta mind hásti meles piddama, et ſurrelikkud olle-me keik!

III. Kui innimenne alles ilma pattota olli, ſiis temma ellas Edeni kánna rohhoaias, ehk Para-diſis.

Pat on ilmale tulnud, ja innimenne peab, par-rago Jummal! nüüd tunnistama: Ma-ilm on hádda org, ja on paljo hádda ſiin, ja pal-jo murret ja waewa.

Essiwamme matte pattolanguimme.

Waggad mõtted.

Kus, omma kalli pudega, Edeni rohhoaed nüüd on,
Mis esſiwannemattele, Jummal elloaſeks annud!
Ei kanaks nende rõõm ja õn, neil waeſtel keſtnud mitte.
Said patto teind, ſiis kohhe naad, ſeält piddid joudma wälja.
Mis mul nüüd tehha? — Murret kanda,
Et teiſe Paradiſi ſaan;
Kuſt Kriſtus aſſet wõtnud.

4. Luggeminne.

Esſiwannematte pattolangmisſeſt.

1 Moſ. 2 ja 3 Peatük.

Paradiſis ſeiſis hea ja kurja tundmisſe pu. Selle peäl kaswis willi, mis armas olli peält nähha, agga Adam ja Ewa ei piddand mitte ſeſt sõma, ſeſt Jummal olli ſedda keland ja ütelnud: Mil päwal ſinna ſeſt sõõd, pead ſinna ſurma ſurrema. Agga esſiwannemad ei holind ſeſt, ja sõid ſeſt ärrakeeldud pu-wiljaſt. Agga kurrat kiuſas neid ſe patto peäle, ja olli mao näo enneſele wõtnud. Ja maddo ütles naeſe wasto: Teie ei pea mitte ſurma ſurrema, ſeſt, mil päwal teie ſeſt ſõte, ſate kui Jummal. Ja naene mõtles, et ſe pu hea olli roaks, et ta piddi targaks teggema, ſepärraſt temma ei wõtnud mitte aina-ükſipeinis temma wiljaſt ja sõi, waid andis ühtlaſſe ka omma mehhele, ja temma sõi. Ja kui pääw willuks ſai, tulli Loja aeda, ja hüdis Adamat, ja ütles temma wasto: Kus ſa olled? Ja Adam ja Ewa ollid

keſk rohhoaia pude ſekka puggenud ja teagid ennestele põlled wigi-lehtaiſt, ſeſt nemmad häbbeneſid nûûd, tundes, ennaſt allasti ollewad. Ja kui nemmad nûûd piddid wastuſt andma, miks-pärraſt nemmad Jummala käsko ollid ûlleastund, ſiis lûkkas teine ikka ſûûd teiſe peäle. Nenda ütles Adam: Naene on mind ärrapetnud, ja naene jälle ütles: Maddo pettis mind ja ma sõin. Agga ſellega Loja ei olnud mitte rahhul, waid ſatis neid Paradiſiſt wälja. Ja ſeſt ei ſaand weel mitte kûl; waid iggamees ſai weel omma iſſinuhtluſt. Ewa wasto ütles Jummal: Walloga pead ſa lapſi ilmale toma, ja ſinno himmo peab ſo mehhe järrele ollema, ja ſeſamma peab ſinno ûlle wallitſema. Agga Adamale ütles Jummal: Omma palle higgi ſees pead ſa leiba ſõma ſenni kui ſa jälle mullaks ſaad, ſeſt, ſeſtſammaſt olled ſa wõetud; ſeſt ſinna olled põrm, ja pead jälle põrmuks ſama. Ja mao wasto ütles Jummal: Naeſe ſeme peab ſo Pea röhhuma. Agga ſe tootud naeſe ſeme on Jeſus Kriſtus, kes, kui aeg täis piddi ſama, naeſeſt piddi ſûndima. Wimaks teggi Jummal Adamale ja temma naeſele kaſſukad, ja ſiis nemmad ei ſaand Paradiſi ennam nähha.

Õppetuſſed.

I. Seſt õppime, et ſannapõlgminne raske pat on. Seſt, ſannapõlgmiſſe pärraſt ſatis Jummal eſſiwannemad Paradiſiſt wälja.

II. Ka õppime ſeſt, kes keigeeſſimeſt walle ſanna on rääkinud ſiin ma-ilmas.

Se olli kurrat, kui temma Ewa wasto útles, et ta piddi sama kui Jummal.

III. Öppime et pat head pölwe rikkub, ja peälegi hädda ja waewa kätte sadab.

Essiwannemad aeti patto pärrast, Paradisist wälja, ja iggamees sai peälegi weel issinuhtlust.

Waggad mõtted.

Adam allasti olli ja Ewa;
Pärrast patto, kattet wast said.
Egga uhkust siis, ma ei woi püda;
Häbbi mulle ridid jo töi.
Puhtus süddames olgo mo ehte,
Agga allandust näitko mo katte.

5. Luggeminne.

Kain tappab omma wenda Abelit.

1 Mos. 4 Peatük.

Adamal olli kaks poega: wannema nimmi olli Kain, ja olli pöllo-mees. Norema nimmi olli Abel, ja olli puddo-lojuste karjane. Mollemad wennad töid Jehowale ohwri. Kain omma mawiljast, ja Abel omma puddolojuste essimesest sugust. Agga Jehowa meleşt olli Abeli ohwer armsam, kui Kaini ohwer; sest Abel olli wagga, ja Kain olli jummalakartmatta. Siis süttis Kaini wihha wägga pöllema, ja ta tappis omma wenda ärra, kui nemmad wäljal ollid. Kui se pahha olli teh-

tud, ſiis ütles Jehowa Kaini wasto: Kus on ſo wend Abel? Sure ſüddamega Kain kostis: Ollen minna omma wenna hoidja? Aga Jehowa ep olnud ſellega mitte rahhul, waid küsſis: Mis ſa olled teinud? So wenna werre heäl kisſendab minno pole Ma peält. Kain ei woind ſallata ja tedda neti ärra Jehowaſt Jummalaſt, et ta piddi hulkumas ja pöggenemas ollema Ma peäl. Kül Kain olleks nüüd piddand omma hirmſa patto kahhetſema, agga temma heitis meelt ärra ja ütles: Mo üllekohhus on ſurem, kui et ſedda ſaaks andeks. Se Kain on pärraſt esſimeſt liñna Ma peäle ehhitanud ja ſelle nimme Anok pannud. Ja Kaini lapſed ollid keik öälad, kedda Piibli-ramatus hütakſe innimeste lapſiks. Agga Adam ſai Abeli aſſemel poega, Set olli temma nimmi, ſelle lapſed ollid waggad rahwas; ja hütakſe neid pühhas kirjas Jummala lapſiks. Need keigekuulſamad Seti järgmiste hulgaſt ollid Enok ja Metuſala. Enok kõndis allati Jummalaga, ja tedda ep olnud ennam, ſeſt Jummal olli tedda ärra wõtnud, ja Metuſala ſai wannemaks kui keik innimeste lapſed, nenda et keik temma päwad ollid ühhekſa ſadda kuuskümmend ja ühhekſa aastat.

Õppetuſed.

I. Adamal esſiotſa ennam ep olnud, kui kaks poega, ja ommeti olli üks neiſt öäl.

Seſt on nähha, et iggal aial ka kurjad lapſed olnud; oh kui halle aſſi on ſe!

II. Kain ep olnud ei kelleſtki kurja peäle ſadetud, ja ſegipärraſt tappis temma omma wenda ärra.

Seſt on nähha et ôâlus tulleb innimeſſe enneſe ſüddameſt.

III. Kûl Jummal teädis, et Abel olli tappetud, ſegipärraſt et Kain ei tahtnud ſedda üllestunnistada.

Seſt on nähha, et ükſki ei ſa Jummalat peſta, tedda, kes teik teab ja nääb.

Waggad mõtted.

Surno werre heäl, hûdis taewa pole,
Kui Kain ſai lönud, Abeli mahha.
Nenda minno ſû, ka on Jeſſal teäda
Kui ôâluſt ma teinud, kurja ma mõttelnd.
Sepärraſt olgo pat, mo meleſt hirmus tö.
Ei Jeſſa wihha ſiis, mo peäle ial ſa.

6. Luggeminne.

Wee = upputusſeſt.

1 Moſ. 6, 7, 8 ja 9 Peatük.

Innimeſſed ei tahtnud Jummala Waimuſt mitte ennam ennaſt lasta nomida. Kûl Jummal andis neile ſadda ja kakskümmend aastat aega, pattuſt pöörda. Agga nemmad ei pöörnud pattuſt, waid ſöid ja jöid, wõtſid naeſt ja läkſid mehhele. Üks ainus jummalakartlik mees olli agga weel ollemas, ſe olli Noa. Sellele andis Jummal käsko, enneſele tehha laewa

Kohwri puust, ja et kolm sadda kůnart temma pitkus, ja wiiskůmmend kůnart temma laius, ja kolmkůmmend kůnart temma kőrgus piddi ollema. Selle laewa sisse panni Noa keige-esmalt keigest ellajatte suggust, mis wee sees ei woinud ellada, kaks. Siis wőttis temma keigest roast, mis sůakse, ja keigest ellajatte toidusse warrast, ja koggus ennesele jure ni paljo, et nemmad aasta sest kůl said. Wimaks láks Noa isse omma naesega, omma kolme poia ja omma kolme minniaga, neid olli kahheksa Pead, se laewa sisse. Ja kui nemmad sisse said láinud, siis panni Jehowa nende takka kinni. Ja siis lőhkesid keik surema sůggawusse hallikad, ja taewa lugid tehti lahti. Ja saddo sai Ma peál nellikůmmend páwa ja nellikůmmend őőd. Ja wessi wőttis woimust kőrguti wiiskůmmend kůnart, ja máed said kaetud. Ja wessi wőttis woimust Ma peált sadda ja wiiskůmmend páwa, ja keik kelle ello waimo őhk ta ninna sees olli, surri árra. Ja Noa káis omma laewaga wee peál. Wimaks jái se laew seisma Araratti mäggede peále. Siis tahtis Noa náhha sada, kas wessi olli Ma peált kahhenenud. Separrast laskis temma monned linnud laewast wálja. Essimenne olli ůks kaarn, teised ollid kolm tuikest. Kaarn láks senna ja tenna, senni kui wessi Ma peált árrakuiwis. Essimenne tuike tulli taggasi ja ei tonud middagi. Teine tuike tulli taggasi, ja wata, ůks őlli-pu leht, mis árramurtud, olli temma suus. Kolmas tuike ei tulnud teps ennam temma jure tag-

gaſi, ſeſt et Ma nûûd tahhe olli. Wimaks tulli Jummal iſe, ja ûtles Noale: Minne wâlja laewaſt, ſinna, ta ſo naene, ja ſo poiad, ja ſo minniad. Kui Noa nûûd esſimeſt korda ſai Ma peâle astunud, ſis ehhitas ta ûhhe altari ûlles, ja ohwerdas pôlletamisſe-ohwrid altari peâl, tânno Jummalale andes. Ja ſe olli Jehowa Jummala mele pârraſt nenda, et Temma ônnistas Noa ja temma kolm poega. Ja Ta andis neile wikkerkare armo tâhheks, et weeupputuſt ennam Ma peâle ei piddant tullema.

Ôppetuſſed.

I. Patto pârraſt keik ma-ilm hukka ſai. Mis ôppime ſeſt?

Et Jummal on pûhha wihhaga Jummal, kes ûllekohhut ei woi nuhtlematta jâtta.

II. Se ûllekohtuſe rahwale enne wee-upputuſſe andis Jummal ſadda ja kakskümmend aastat aega, pattuſt pôôrda. Mis ôppime ſeſt?

Et Jummal on pirkamelelinne, kes ei rutta omma nuhtlusſega, waid kes tahhab, et iggamees wôttaks pattuſt pôôrda ja teiſeks ſada.

III. Sure wee-upputuſſe aial ommeti wagga Noa leidis armo Jehowa ſilma eeſt; nenda, et Ta tedda peâstis keige temma rahwaga. Mis ôppime ſeſt?

Et Jummal on ôige, kes waggad kurjadega mitte ûhtlaſſe ei ſada hukka minnema.

Waggad mõtted.

Wee seest piddi ma-ilm, esmalt leidma omma otsa;
Ja Noat ommadega, peästeti Jummala armust.
Ja tulle seest wimaks ma-ilma lõpminne tulleb,
Agga kust waggadele warjo siis taewa alt leida?
Se hawa sisse mis so kûlje lõdi,
Oh Jesus, wõtta mind siis warjul pañna.

7. Luggeminne.

Pabeli torni ûllesehhitamisseſt.

1 Mos. 11 Peatûk.

Pärrast wee-upputust olli keigel ma-ilmal ûks kele-murre, ja ühhesuggused sannad. Kui inimessed nûûd jälle ollid kossunud, siis wõtsid nemmad suurt ehhitamist kätte. Nemmad ehhitasid ûlles liñna ja torni, ja torni terraw ots piddi taewa liggi joudma. Sedda teggid nemmad uhkusse pärrast, et nemmad ennestele tahtsid suurt nimmet tehha. Ja Jehowa Jummal tulli mahha waatma se liñna, ja se torni, mis inimesse lapsed ehhitasid. Agga se ehhitaminne ep olnud Jummala mele pärrast koggonisste. Kui nûûd inimessed ei tahtnud sedda mahhajätta, siis seggas Jummal nende kele murde, et nemmad teine teise kele-murret ei saand moista. Sedda wisi nemmad ei saand sedda ehhitamist mitte walmis, waid ûks läks omma rahwaga senna, teine tenna. Mälestuseks pandi se linnale nimmi Pabel, mis on meie kele, ûks kele-murde ärrajeggamine.

Babeli torni ülles ehhitamine.

Õppetusse d.

I. Issand Jummal panneb tähhele innimeste tööd siin Ma peäl.

Se olli nähha Pabeli torni ehhitamisse jures, sest Jummal tulli mahha waatma sedda ehhitamist.

II. Lia sure ehhitamisega woib innimenne ka Jummala wasto patto tehha.

Sest Pabeli suur torn ei olnnd mitte Jummala mele pärrast.

III. Jummal Issand woib innimeste tööd pea hukka tehha.

Pabelis ep olnud Jummalal suremat tarwis, kui nende kele-murde seggada ja warsi jätsid nemmad liñna üllesehhitamatta.

Waggad mõtted.

Nüudki weel ehhitakse honed ja toad,
Sured ja uhked kui Pabeli torn;
Ja kas keik ehhitajad ennam kui woõrad,
Ennam kui teekäiad ilmas siin on?
Oh olgo mo hone kül waene, ja maddal;
Kui südda mul õige, siis Issalt saan rõmo,
Kui taewa ma saan.

8. Luggeminne.

Abraamist ja Saarat.

1 Mos. 18 Peatük.

Kui Jummal korra Abraamiga räkis, siis andis Ta temmale tootusse ja ütles: Sinno

sees peawad keik surguwõssad. Ma peäl õnnistud sama. Se sanna tähhendas, et Abraami seemnest keige rahwa Õnnisteggia piddi ilmale tullema. Kül Abraamil olli naine, Sara nimmi, agga ta ei tonud temmale last ilmale, waid olli siggimatta. Ja ep olnud ka ennam sedda lotust ollemas, sest et mollemad jo wannad ollid. Agga ommeti uskus Abraam, et Jehowa piddi tõeks teggema omma tootusse; ja Jehowa Jummal arwas sedda temmale õigusseks. Ja Abraam tõstis ommad silmad ülles ja wata, kolm meest seisid temma kohhal, ja temma ei tunnud neid mitte. Ja need mehhed ollid Jummala inglid, kes innimesse nägo ennesele ollid wõtnud. Abraam pallus need kolm neest, et nemmad ei piddant mitte temmast mõda minnema, ja laskis neile wet anda, ommad jallad pesta. Siis ta wiis neid ühhe pu alla, ja panni nende ette wasika-lihha, woid ja pima. Sara, temma naene ei olnud se kord laua jures istumas, agga temma kulis telkis keik ärra, mis laua jures rägiti. Ja Jehowa Jummal ütles Abraami wasto. Ma tahhan wissist jälle sinno jure tulla, ja wata, Saral, so naesel, peab poeg ollema. Ja Sara kulis sedda telgi ukse ees ja naeris isseenneses. Agga armas Jummal nomis tedda ja ütles: Kas peaks nisuggune imme assi ollema, mis Jehowa ei jouaks tehha? Se hea naene püdis ennast wabbandada ja ütles: Ei ma olle mitte naernud. Agga Jummal nomis tedda ja ütles: Ei mitte, sest sa olled naernud. Ja Jehowa teggi Saraga nenda

Abraam ja Sara.

kui Ta olli rääkinud, ja se poiale, mis Sara ilmale tonud pandi nimmi Jsaak. Ja se sündis kui Abraam sadda, ja Sara ühhekssakümmend aastat wanna olli.

Öppetussed.

I. Sest öppime et ka waimud ilmsiks woiwad sada kui Jummal tahhab.

Sest nemmad on Abraamiga rääkinud ja temmaga söönd ja joond.

II. Öppime, et kassinad peame ollema sõmisse ja jomisse sees.

Sest Abraam ei pannud omma kalli woõraste ette suremat kui lihha, woid ja pima.

III. Öppime, et Jummal woib tehha ennam kui meie moistame ja mõtleme.

Sest Sara tõi poia ilmale et ta kül ühhekssakümmend aastat wanna jo olli.

Waggad mõtted.

Suur Jummal Sarast ütles, et last piddi ilmale toma.
Sara siis naeris, ja ommas süddames mõtles:
Se korda ei lähhä.
Mis iumme assi olleks, mis tehha ei jouaks Jehowa?
Häbbiks siis küssis suur Jummal, Sara käest nenda.
Ja Sara wait olli.
Olgo se sanna öppetus alla mo meles:
Usko ja lotust süddamest täiest' siis leian.

9. Luggeminne.

Sodoma ja Komorra linna ärrahukkamisseſt.

1 Moſ. 19 Peatük.

Sodoma linnas ep olnud ennam kui üht ainuſt wagga meeſt; ja temma nimmi olli Lot. Temma istus öhto aial Sodoma wärrawa ſuus, ja nägi rahwa hulkas kaks ingli ſisſe tullewad. Neid pallus Lot, ö-maiale temma jure jäda. Ei nemmad olnud ennaſt weel mitte mahhaheitnud, ſiis tullid need jummalakartmatta Sodoma mehhed ſelle koja ümber, ja tahtſid need inglid wälja omma kätte, ja nendega tehja häbbematta töödd. Kül Lot läks nende jure wälja ukſe ette ja ütles: Ma pallun, mo wennad, ärge tehke mitte kurja. Kül ta lubbas neile omma kaks tüttart. Agga nemmad ep olnud ſellega rahhul, waid ütleſid: Se üks ainus on tulnud kui woõras ellama, ja tahhab öiete kohhut moista. Siis kippuſid nemmad wägga ſe mehhe Lotti peäle, agga need inglid piſtſid omma kät wälja, ja saatſid Lotti enneſe jure kotta. Need jummalakartmatta rahwas tullid nüüd liggi, ukſe lahti murdma, agga neid löödi ſure pimmedusſega et nemmad ärrawäsſiſid ukſe leidmaſt. Kui nemmad ſaid ärraläinud, ſiis need iglid ütleſid Lotti wasto: Jehowa on meid läkkitanud ſedda linna ärrarikkuma. Nemmad andſid temmale ka nou, omma naeſe ja lapſed warsti ſealt

paigast ärrawia. Ja Lot läks wälia ja räkis nendega, kes temma tütred piddid wõtma; agga temma olli wäimeeste meleſt kui heidaks temma nalja. Ja kui hakkas koitma, siis käſkſid need inglid Lotti jouda; ja kui wibis, siis wõtſid nemmad temma kätte, ja temma naese kätte, ja temma kahhe tütre kätte kinni, ja wiſid neid wälja. Ja kui nemmad wärrawast wälja ollid, siis need inglid käſkſid neid ruttada ja katſuda, mäe peäle peästa, ja kelaſid neid taggaſi waatmast. Aga Lot ei tahtnud mäe peäle jäda, waid katſus ühte linna peästa mis hüti Soariks. Sedda linna piddi ka ümberlõdama, agga Lotti pärraſt heidetti arma ta peäle. Agga ingel ütles ta: Tõtta, katſu, et ſa ſiñna peäſed, ſeſt minna ei woi ühtegi tehha enne kui ſa ſenna ſaad. Pääw olli tousnud Ma peäle kui Lot Soari ſai. Ja Jehowa laskis Sodoma peäle ja Komorra peäle ſaddada weewlid ja tuld taewaſt, ja lõi needſammad linnad ümber, ja keik ſe laggeda kohha. Ja temma naene watas temma jureſt taggaſi, ja ſai ſola ſambaks.

Õppetuſed.

I. Seſt õppime et waggade ello-maiad pühhaiſt inglideſt hoitakſe.

Seſt ſiin lõdi jummalakartmatta rahwaſt ſure pimmedusſega, et nemmad ärrawäsſiſid ukſe leidmaſt.

II. Õppime ſeſt, et Jummal kurjadega waggaid ellades ei hukkata.

Seſt, kui Jummal Sodoma liñna tahtis ümberlüa, ſiis ta laskis wagga Lotti esmalt wälja wia.

III. Mis Jummal käskind ehk keland, ſanna järrel innimenne ſedda peab tegaema.

Seſt Lotti naene ei piddand taggaſi waatma, ja kui ta taggaſi watis, ſai temma ſola ſambaks.

Waggad mõtted.

Et Jummal waggaid kurjadega hukka ei ſada,
Sedda õppime ſeſt, mis wagga Lottiga ſündis.
Armolikkult Jſſa peästa neid wõttab jo enne,
Kui kohhut Ta moistab, ja ſurma nuhtlusſe ſadab.
Waggadus olgo ſiis minno püüdminue ikka;
Kui Jummal kurje ſiis nuhtleb, mind Ta ſiis peästab.

10. Luggeminne.

Abraam piddi Jſaaki ohwerdama.

1 Moſ. 22 Peatük.

Sara ep olnud Abraamile ennam lapſi ilmale tonud kui ainſa poia Jſaaki, ja Jummal olli temmale tootanud, et temma ſees keik mailma rahwas piddid õnnistud ſama. Agga Jummal andis wagga mehhele käsko et ta ſe tootuſſe poia piddi tapma ja ohwerdama. Ja ſe ſündis et Jummal Abraami kiusas, kas ta piddi käsko tättma. Abraam teggi nenda kui Jummal olli käſknud, ja läks omma poiaga Moria-mäe peäle. Jſſa wõttis enneſe kätte tuld ja nugga, ja poeg piddi ommas ſeljas

Isaaki ohwerdaminne.

kandma pölletamisse-ohwri puud. Tee peäl küssis poeg issa käest ja ütles: Kus on tal pölletamisse-ohwriks? Ja Abraam ütles: Küllab Jummal kutsub ennesele ühhe talle pölletamisse-ohwriks, mo poeg. Ja kui nemmad senna paika tullid, mis Jummal temmale olli üttelnud, siis teggi Abraam senna altari ja seädis need puud, ja siddus omma poia Isaaki kinni, ja panni tedda altari peäle nende pude peäle. Ja kui ta nugga jo sai kätte wõtnud, et ta omma poia piddi ärratapma, siis Jehowa ingel hüdis temma wasto taewast ja ütles: Abraam! Ja ta ütles: Siin ma ollen. Ja ingel ütles: Ärra pista omma kät se poisi külge, sest nüüd tean minna, et sinna Jummalat kardad. Kui nüüd Abraam ommad silmad üllestõstis ja näggi, wata, siis olli üks jäär temma tagga ommast sarwist kinni räggadikkus. Se jära wõtus Abraam ja ohwerdas sedda pölletamisse ohwriks omma poia assemel. Abraam olli wägga armas Jummala melest se sannakuulmisse pärrast, ja Jummal kulutas temmale ta se tootusse, et temma seemne sees keik ma-ilma rahwas piddid ennast õnnistama.

Õppetused.

I. Jummal Jesand kiusas Abraami, kas temma piddi sanna kuulma.

Sest on nähha, et Jummal usklikkudki wahhest kiusab.

II. Jummal Jsand ſatis ingli, Abraami keelma werd ärawallamaſt.

Seſt on nähha, et Jummal ommad waggad kiuſarusſeſt peästab.

III Jummal Jsand önnistas Abraami teiſt puhko.

Seſt on nähha et ka keik kiuſatusſed uſklikkudele heaks tullewad.

Waggad mötted.

Jſaakis keikile rahwale önnistuſt walmistada tahhan, Nenda Jehowa Jummal Abraamile räkis.

Ommeti Jummal iſse wagga mehhele ſedda käsko ka andis:

Minne ja tappa omma poega ohwriks, ja warſt.

Kui Jummal, mind ja ſind, ta nenda kiuſata wöttaks, Eht wahheſt pissut kül, Ta ſanna-kuulmiſt meiſt leiaks.

II. Luggeminne.

Jſaaki naeſe-wötmisſeſt.

1 Moſ. 24 Peatük.

Kui Abraam olli wanna ja ellatand, ſiis ta tahtis et Jſaak piddi naeſt wötma. Aga Abraam ſeiſis wägga wasto, et ta ei piddand naeſt wötma neiſt Kanaani-rahwa tütriſt, kelle ſeas temma ellas, waid ta tahtis omma maalt ja omma ſuggulaſteſt enneſele minnia. Ta ſatis ſepärraſt omma ſullaſt, kes keigewannem olli ta perres, ja kes wallitſes keige ſe üle, mis temmal olli, Elieſer olli ſullaſe nim-

mi, omma sündimisse male. Agga Abraami suggulassed ellasid Noari linnas; ja wärrawa ees olli weekaew, kust lojuksed jodeti. Se wee kaewo jure tullid öhto aial tüttarlapsed linnast wet toma. Elieser pallus Jummalat et Ta piddi saatma sedda naest sealt ta wasto tullema. Ja se sündis ennego ta löppes räkimast, wata, siis tulli üks neitsid wälja, wägga illusa näoga, Rebekka olli temma nimmi. Temma issa olli Betuel, Abraami suggulane. Kui ta omma ömbri sai täitnud, siis läks Elieser ta jure ja ütles: Et anna mulle pissut wet omma ömbrist rüpada. Rebekka teggi nenda kui Elieser olli pallunud, ja andis temma kammelidele ka jua. Et nüüd sesamma, mis Rebekka Elieserile olli teinud, se tähhendamisse märk olli, mis temma Jummalalt olli palunud, sepärrast mötles temma ommas südda mes, et Jummal armo olli heitnud ta teekäimisse peale, ja wöttis ühhe kuld peaotsa-ehte ja kaks kuld käsikeed, ja kinkis neitsile, ja ütles: Et anna mulle teada, kas on so issa maias maad meile ö-maiaks? Rebekka jooksis koio ja näitis omma wendadele keik mis se woöras mees temmale olli kinkinud. Agga sullane Elieser tännas Jehowat omma Jummalat, et Ta armo olli heitnud ta teekäimisse peale. Ja pissut aega pärrast sedda tulli Rebekka wend, Laban nimmi, joostes linnast Elieseri jure, ja ütles temma wasto nenda: Tulle sinna Jehowast önnistud, miks pärrast seisad sa wäljas? Kui Elieser jenna kotta sai tulnud, kuhho Laban tedda saatnud, siis hakkas tem-

ma warsi ommad asjad ärraräkima se neitsi pärrast. Ja Laban wastas ja Petuel ja ütlesid: Jehowast on se assi wäljatulnud, meie ei woi sannagi lausta sinno wasto, ei kurja egga head. Siis ütles issa omma tütre wasto: Tahhad sa selle mehhega minna? Ja ta ütles: Ma tahhan miñna. Ja nemmad saatsid siis Rebekka ärra ja önnistasid tedda ja ütlesid temmale: Meie ödde, sago sa kümme tuhhat kord tuhhandeks.

Öppetussed.

I. Wannemad peawad ommad lapsed tö teggemisse peäle sundima.

Rebekka piddi weiksed ärratallitama ja ommeti temma olli suurt suggu rahwa tüttar.

II. Lapsed ei pea mitte teist poolt noudma, ilma omma wannematte teädmatta.

Abraam murretses omma poia ja Petuel omma tütre ette.

III. Agga wannemad ka ei pea omma lapsele sundmust teggema kellele miñna.

Rebekkalt küssiti, kas ta piddi tahtma selle mehhega miñna.

Waggad mötted.

Kui suurt piddi toimetama Elieser,
Siis palluda Jummalat olli, ta essimenne tö:
Ja kui Jummal önnistada wöttis ta nou,
Siis taewase Issale üksnes, andis kitusses au.
Neuda siis minnagi keiges ommas töös
Jummalat aunstades, palluda tahhan.

12. Luggeminne.

Kuida Jsaak ommad lapsed önnistanud.

1. Mos. 27 Peatük.

Jsaakil olli Rebekkaga kaks poega, ja need ollid kaksikud. Esimesse nimmi olli Esaw, ja temma olli karrune. Teise ihho nahk olli sille, ja temma nimmi olli Jakob. Esaw olli tark mees linno aiamisse peäle ja pöllo-mees, ja Jakob olli täieste wagga mees, kes telkide sees ellas. Jsaak armastas Esawi, ja Rebekka meleſt olli Jakob armsam poeg. Ja kui Jsaak olli wannaks, ja temma silmad tüntsik sanud, et nemmad ennam ei selletand, siis ta wöttis kätte ommad lapsed önnistada. Agga Jsaak sowis omma keigeparrema önnistamisse, ei mitte wagga Jakobile, waid jummalakartmatta Esawile. Ja temma ütles Esawi wasto: Minne wäljale, ja lasse mulle metsa-lindo, ja te mulle magguſat roga, nenda kui mo mele pärrast on, ja to mulle et ma söön, et mo hing sind önnistab enne kui ma surren. Sedda kulis Rebekka, ja hakkas warsi mötlema, kuida temma sedda önnistamist omma norema poiale piddi saatma. Ja temma käskis Jakobit kaks head sikkut-talle temmale tua, puddo-lojuste jurest; neid ta tahtis walmistada magguſaks roaks, et Jakob omma issale piddi wima ja ütlema, ennast Esaw ollewad. Kül Jakob ütles omma emma wasto: Wata, mo wend on karrune mees, ja minna ollen sille mees; ehk mo issa

minb wahhest ärrawannub, kui pettist, önnistamisse assemel. Agga temma emma ütles: Tulge se minno peäle, mo poeg, kui sind ärrawannutakse; kule agga mo sanna. Ja kui roog walmis olli, siis ta wõttis Esawi kallid rided, mis koddo ollid, ja panni need Jakobi selga, ja panni nende sikkut = tallede nahhad temma kätte ümber, ja temma kaela ümber. Kui ta nüüd sisse tulli, siis küssis wanna issa: Kes sa olled, mo poeg? Ja Jakob ütles temma wasto: Minna ollen so essimenne poeg Esaw; wõtta nüüd kätte ja sõ mo metsa = linnust. Ja Isaak ütles: Mo poeg, kust sa olled ni ussinaste leidnud? Ja Jakob ütles: Sest et Jehowa sinno Jummal on sedda mo ette saatnud. Isaak ei arwand tõsti ollewad ja käskis Jakobit enesele kät anda; ja kui ta käega sai katsund, käe karruse ollewad, kui Esawi käed, siis ta ütles: Heäl on Jakobi heäl, agga käed on Esawi käed. Ja temma küssis ta: Olled sa sesamma mo poeg Esaw? ja Jakob ütles: Ma ollen. Siis söi Isaak sest roast ja jõi sest winast, mis Jakob temma ette panni. Ja kui ta sai söönd, siis ta ütles Jakobi wasto: Et astu liggi, mo poeg, ja anna mulle suud. Ja kui Jakob temmale suud andis, siis tundis issa Esawi riette hallo, ja ep olnud nüüd mitte ennam kahhe wahhel; ja wõttis tedda önnistada kalli önnistamiste sannaga, ja ütles ka nenda: Oue sa omma wendade issand, ja so emma lapsed peawad so ette kummardama! Arranetud olgo kes sind ärranecdwad, ja önnistud olgo kes sind önnistawad. Kui se sündind et Jakob

omma issa jurest otse wälja läinud, siis tulli Esaw ommast linno-laskmisest, ja wiis omma issa ette ka maggusat roga. Ja Isaak küssis kohhe: Kes sa olled? Ja ta ütles: Minna ollen so poeg, so esimenne poeg Esaw. Ja Isaak wärrises üpris wägga sure wärrisemisega ja ütles: So wend on kawwalusega tulnud, ia sinno önnistusse ärrawötnud; kül se jääb ka önnistud. Esaw sai kurwaks ommas süddames, ia hakkas kibbedaste kissendama ja ütles: Mo issa, ons sul agga se ainus önnistus? önnista mind, mind ka, mo issa. Kül temma sai siis ka önnistusse, agga mis Jakobi kätte korra olli sowitud, egga issa ei saand sedda ennam taggasi wötta. Egga Esawile ei saand sellega ka suurt liga tehtud, sest ta olli omma essimesse sündimisse öigust, omma wenna Jakobile ärramünud, ja läätse leent selle wasto wötnud. Ja Jummal olli emmale ka ettenimmetanud, et temma surem poeg piddi wähhemat tenima. Agga Esaw hakkas nüüd Jakobit wihkama, ja mötles ommas süddames: Kül mo issa leinamisse päwad tullewad liggi, sest ma tahhan omma wenna Jakobi ärratappa.

Öppetussed.

1. Önnistamisse sannal, mis wannematte suust wälja tulnud, on suurt wägge.

Isaak ütles: Jakob on korra önnistud, kül ta jääb ka önnistud.

II. Olle wagga, laps, et õnnistaminne rõmuks sulle tulleb.

Jakob pettis issat, ja ei woind suurt rõmo tunda issa õnnistamisseſt.

III. Jummala nou peab ikka tõeks sama.

Jummal ütles: Surem peab wähhemat tenima! ja nenda piddi ka tullema.

Waggad mõtted.

Jummala tahtmiſt tühjaks tehha,
Sedda ükski ei ſa.
Jummala mõtted tõeks lähwad,
Meiteſt tahtmatta ka.
Jakobiſt ſelgeſt' ſedda näme,
Näme enneſeſt ta.
Et ſiis mo uſk ja lotus kindel,
Jõſand, ſedda te ſa!

13. Luggeminne.

Taewa-reddeliſt, mis unnes nähti.

1 Moſ 27 ja 28 Peatük.

Jakob ei olnud warjul omma issa maias, ſeſt temma wend Eſaw mõtles ommas ſüddames, et ta tahtis tedda ärratappa. Kui temma emma Rebekka ſeſt teäduſt olli ſanud, ſiis ta andis Jakobile nou, kätte wõtta ja põggeneda Haranni liñna, ta wenna Labani jure ja ühhe temma tütriſt naeſeks wõtta. Issa Iſaak ka kitis ſe nou, ja andis poiale kalli õnnistuſſe tee peäle. Ja ſattus tee peäl, et

pääw loja läks enne kui Jakob ô-maiale olli sanud. Ta piddi siis jubba tee peäl jäma, ja ühhe kiwwi peäle omma Pea pohja pannema, ja seälsammas maggama heitma. Ja ta näggi unnes, ja wata, reddel seisis Ma peäl, ja temma ots putus taewasse. Ja wata, Jummala Inglid ollid seäl peäl üllesminnemas ja mahhatullemas. Ja wata, Jehowa seisis seäl peäl ja ütles: Se Ma, mis peäl sa maggad, sedda ma tahhan sulle ja so suggule anda, ja sinno sees ja so seemne sees, peawad keik mailma suggu-wõssad sama õnnistud. Kui Jakob ommast unnest üllesärkas, siis ta hakkas kartma ja ütles: Oh mis kartusse wäärt on sesinnane paik? Siin ei olle muud kui Jummala kodda, ja sim on taewa wärraw. Hommiko warra wõttis Jakob se kiwwi, mis ta olli omma Pea pohja pannud, ja panni sedda sambaks. Selle samma paiga nimmi panni temma Petel ja tootas ühhe tootusse ja ütles: Kui ma saan rahhoga jälle omma issa kotta, siis peab se kiwwi, mis ma ollen pannud sambaks, Jummala koi..s sama, ja keigest sest, mis Jummal temmale ial annud, lubbas temma kümnest anda Jummalale.

Õppetusse d.

I. Sest tulleb õppida, mis wannemad omma lastele tee peäle kasa peawad andma.

Õnnistusse, nenda kui issa Isaak omma poia Jacobile annud.

II. Woime seſt õppida, et iggamees kõrwale peab minnema omma waenlaste eest.

Sedda teggi Jakob, ja jättis omma iesa maiagi mahha, et ta ei tahtnud ridus ellada omma wennaga.

III. Peame seſt õppima, et Jummal omma waggadele omma tahtmiſt ilmutab, keigeennamiste siis kui nemmad ma ilma kärraſt emal on.

Seſt Jakob märkas tee peal, kus ta aino üksi olli, mis ta, teiste liggi, tõeste ep olleks tähhele pannud.

Waggad mõtted.

Mis Jakob se kord tunda sai ja nähha,
Kül nisugguſt ma praego ei woi lota.
Eks kirri õiget tarkuſt mull' nüüd sada?
Jah, kirjaſt ta üht reddelit nään tonswad,
Ja temma kolme pulga peal nään Jsſat,
Ka Poega nään ja pühha Waimo seiswad.

14. Luggeminne.

Jakob wõttab kaks naeſt.

1 Moſ. 29 Peatük.

Jakob läks Labani omma emma wenna sure, Haranni linna. Ja Labanil olli kaks tüttart, wannema nimmi Lea, ja norema nimmi Rael. Leal ollid maddalad silmad, aga Real olli illusa jumme ja illusa näoga. Kui nüüd Jakob Haranni linna liggi sai, wata, sis olli kaew wälja, ja seäl joorsid karjatsed ümbertaudo omma puddo lojuste karjad.

Jakob küssis kariatste käest ja ütles: Kas teie tunnete Labani, Noari poia? Ja nemmad ütlesid: Kül meie tunneme. Kui temma nüüd weel neile ütles: Kas temma kässi käib hästi? wata, siis tulli Rael, Labani tüttar, omma issa puddolojustega kaewo jure. Jakob teggi Raeliga warsti röbrust, läks liggi ja weretas kiwwi kaewo su pealt ärra ja jotis need puddolojukšed, ja andis Raelile suud. Ja Rael jookšis linna ja andis omma issale teada, et temma õe poeg Jakob, linna ees kaewo jures olli. Ja Laban läks temma wasto ja hakkas temma ümber kaela, ja andis temmale suud, ja wiis tedda omma kotta. Ja seäl olli se illusa nädala Rael wägga Jakobi mele pärrast. Kui nüüd temma issa Laban Jakobi käest küsšis, kas ta ei tahhaks ühhegi palka eest tedda tenida, siis ütles Jakob warsti: Ma tahhan sind tenida seitse aastat so norema tütre Raeli pärrast. Ja Laban ütles kohhe: Parrem on tedda sulle anda, kui tedda teise mehhele anda: jä mo jure. Ja Jakob tenis Raeli pärrast seitse aastat, ja need ollid temma meleşt kui ükšikud päwad, et ta tedda armastas. Agga kui joudud peti, siis pettis ái tedda, ja wiis omma wannema tütre Lea temma jure. Ja se sündis hommiko, waia, siis olli Lea. Ja Jakob ütles Labani wasto: Eks ma olle so norema tütre Raeli pärrast so jures teninud, ja miskpärrast olled ta mind petnud? Sus ütles Laban: Ei se sünni nenda sin meie paikas, et meie norema enne kui wannema mehhele panneme, ja sellega pidi Jakob rahhul ollema. Agga

pärraſt lubbas Laban Jakobile ka illuſa nägga Raeli naeleks anda, kui ta weel teiſt ſeitſe aastat temma jures tahhaks temda. Jakob olli ſellega wägga rahhul, ja wöttis nenda kaks ödde enneſele naeſeks. Agga temma armastas illuſa nägga Raeli ennam, kui maddala ſilmaga Leat. Ja kui Jehowa näggi et Lea wihkati, ſiis andis Ta temmale lapſi, agga Rael olli ſiggimatta. Ja Rael ſai kaddadaks omma öe peäle, ja nore Jakobile tulli ſeſt palje melehaiguſt ja tülli.

Öpptuſſed.

I. Kes illuſa jumme ja illuſa nägga, ärgo ſe ſurelinne olgo, ehk temma jääb wahheſt mitmeſt teiſeſt ilma.

Rael olli illus kül peält nähha, agga ei olnud temmal römo ommas ſüddames.

II. Neid kes jummeto ja illota, ei pea üksi alwaks piddama; ehk Jummal neile wahheſt teiſt ja parremat weel annud.

Leal ollid maddalad ſilmad, agga Jummal andis temmale lapſi.

III. Lapſed on Jummala and, ja ihho ſuggu on melehea, mis antud Keigekörgema käeſt.

Leale olli Jummal lapſi annud, agga Raelile Jummal ei ſowind ſedda melehead mitte, waid temma olli ſiggimatta monneks aiaks.

Waggad mõtted.

Illusa jumme ja nàoga olli,
Se, kedda sũdda kursus Jakobi sees.
Jummala armust ka, nenda kui tahtis,
Raelit ello seltsits kàtte ta sai.
Agga naene ka murret tall' teggi,
Tũlli ja waewa; nähha selgeste se.
Õppin jest luggust, et sũddame illo,
Ũllem, ja ũksnes head maiasse toob.

15. Luggeminne.

Jakob woitleb Jummala Poiaga.

1 Mos. 32 ja 33 Peatük.

Jakob läks jälle koio omma issa jure taggasi, ja temma jures ollid temma naesed ja temma lapsed ja keik mis Jummal temmale olli annud. Ja Jakobil olli kaksteistkümmend poega. Lea poiad ollid Ruben ja Simeon ja Lewi ja Juda ja Issaskar ja Sebulon. Raeli poiad ollid Josep ja Penjamin. Ja Pilla, Raeli ümmardaja poiad ollid Dan ja Nawtali, ja Silpa, Lea ümmardaja poiad ollid Kad ja Asser. Ja kui Jakob läks omma teed, siis Jummala inglid sattusid temma wasto. Ja kui ta neid nàggi, ũtles temma: Se on Jummala leer. Ja temma sai sannumed, Esawit temma wasto tullewad, ja nelli sadda meest temmaga. Siis kartis Jakob wägga, ja heitis mahha palwele, ja ũtles: Issand Jummal, minna ei olle middagi keikide heateg-

gemiste ja keige truusse wasto, mis sa omma sullasele olled teinud. Ja Jakob wõttis sest mis temma kätte sai, andi omma wennale Esawile, kitsed, lambad, kamelid ja eeslid; neid käskis ta eele aiada. Ka jagaas ta se rahwa mis temmaga olli, ja weiksed kahheks hulgaks, sest ta mõtles: Kui Esaw tulleb ühhe hulga peale, ja lõõb sedda mahha, siis woib se hulk, mis ülle jääb, ärrapeäseda. Ja sel õsel, kui Jakob aino-ükši olli, wata, siis eitles üks mees kangeste temmaga, ja ni kangeste et Jakobi puusa like assemelt ärra sai, ja et temma sest sadik piddi lonkama omma ello aega. Ja nemmad eitlesid senni kui koit jo wäljas olli. Ja se mees tahtis omma teed minna. Agga Jakob piddas temmast kinni ja ütles: Ei ma lasse sind mitte, kui sa mind ei õnnista. Siis ütles se mees: Sa olled woitelnud Jummalaga ja innimestega, ja olled woimuft sanud. Se mees ei ütlend omma nimmi, siiski Jakob tundis ärra, et ta Jummala Poeg olli, ja ütles: Ma ollen Jummalat palleft pallesse näinud, ja mo hing on peästetud. Siis ütles Jummal ka Jakobi wasto: So nimmi ei pea ennam Jakobiks hütama waid Israeliks. Kui Jakob ommad silmad nüüd üllestõstis ja näggi, wata, siis tulli Esaw. Ja Jakob kummardas seitse kord mani, ja temma naesed ja lapsed temmaga. Ja Esaw jookfis temma wasto, ja hakkas temma ümber, ja heitis temma ümber kaela ja andis temmale suud, ja nemmad nutsid. Neid anda, mis Jakob temma kätte pallus, Esaw ei tahtnud esmalt

mitte wasto wõtta, agga wimaks temma ommeti teggi nenda kui Jakob tedda palunud, ja wõttis neid wasto. Ja Esaw läks selsammal päwal omma teed taggasi, ja ka Jakob läks käima omma teed.

Õppetussed.

I. Häddas ja waewas otsigo innimenne palwest enneselle abbi.

Nenda Jakob teggi, kui ta üpris wägga sure kartusse sees olli, omma wenna Esawi pärrast.

II. Waenlast ei woi parreminne sõbraks enneselle põõrda, kui head temmale tehhes, se kurja wasto, mis temma teinud.

Nenda Jakob teggi. Ommo wennale, kes kurjaste ta wasto tulli, temma satis anda.

III. Ust mis süddames, innimesselle keigesurem mat wägge ja joudo annab.

Uskus woitles Jakob Jummalaga ja sai woimust.

Waggad mõtted.

Ühhe mehhega Jakob widdi eitlema kangest
Jummala Poeg isse olli se mees.
Agga Jummala käest sai Jakob woiteldes woimust
Nenda et weel õnsaks peälegi sai.
Et ust ka mind woiks sinno liggi sata,
Et õnsaks saan; Oh Jsand, sedda anna!

16. Luggeminne.

Josepit múakse.

1 Mos. 37 Peatük.

Jakobi poege olli kaksteistkümmend. Ja issa armastas Josepi ennam kui keik ommad poiad, et ta olli temma wanna ea sees sündind, ja olli illusa nâo ja jummega Naeli poeg, ja teggi temmale kirjo kue. Agga temma wennad wihkasid tedda ja ei woind hea sannaga temmaga râkida. Kül se wihha tulli neile sest, et Josep keik sedda pahha issale wõttis könnelda, mis nemmad wahhest ollid teinud. Ka olli Josep kakskord unnenäggo näinud, ja need unnenäud ei olnud koggoniste nende mele pârrast. Esimesse unnenâo, mis ta olli unnes näinud, râkis ta omma wendadele ülles ja ütles: Wata, meie ollime siddumas wihko wâljal, ja wata, minno wihk tousis ülles ja jäi ka püsti seisma, ja wata, teie wihhud tullid temma ümber, ja kummardasid minno wihho ette. Ja temma wennad ütlesid temmale: Peaksid sinna õiete kunningaks meie ülle sama? Kas sa peaksid õiete wallitsema meie ülle? ja nemmad wõtsid tedda weel ennam wihkada. Ja ta näggi weel unnes teise unnenâo, ja temma juttustas ka se teise unnenâo, mis ta olli unnes näinud, omma wendadele ja ütles: Wata, pääw ja ku ja üksteistkümmend tähte kummardasid minno ette. Kül ta issa sõitles tedda se unnenâo pârrast ja ütles temmale: Mis unne-

Josepit müakse.

näggo se on, mis sa unnes näinud? Kas minna ja so emma ja so wennad peawad öiete tullema, ja sinno ette kummardama mani? Agga temma issa piddas sedda asja ommetigi meles. Ja temma wennad läksid omma issa karja hoidma Sikemi. Ja Jakob ütles omma poia Josepi wasto: Et minne, wata, kas so wendade kässi hästi käib, ja kas hea luggu kariaga, ja to mulle sannumid taggasi. Ja nemmad näggid tedda kaugelt ja ütlesid teine teise wasto: Wata, seäl tulleb se öige unnenäggia. Et tulge-nüüd ja tapkem tedda ärra. Agga wannem wend Ruben ei kiitnud sedda mitte heaks, ja ütles nende wasto: Ärge wallage werd; wiskage tedda senna auko, mis kõrbes on. Sedda ütles Ruben se hea nouga, et ta tedda tahtis nende käest ärrapeästa ja omma issa jure taggasi sata. Ja se sündis kui Josep omma wendade jure tulli, siis wõtsid nemmad Josepi kue temma seljast ärra, se kirjo kue, mis temma seljas olli. Ja nemmad wõtsid tedda ja wiskasid tedda auko; agga se auk olli tühhi, ei olnud wet sees. Ja nemmad istusid mahha leiba wõtma, nago olleks neist keik hästi tehtud. Ja nemmad tõstsid ommad silmad üles ja näggid, wata, siis tulli üks kaupmeeste teeselts kamelidega. Ja Juda ütles omma wendade wasto: Tulge ja mügem omma wenna ärra. Ja temma wennad wõtsid tedda kuulda, tombasid ja wõtsid Josepi seält august üles, ja müsid tedda kahhekümne hobbe sekli eest. Wannem wend Ruben ei teädnud sest asjast middagi waid läks sallaja augo jure

ja tahtis Josepi wäljatommata. Kui ta nüüd poisi ei leidnud august, siis kärristas ta ommad riided lõhki ja ütles: Se pois polle seäl mitte, ja minna, kuhho ma nüüd saan? Ja nemmad wõtsid Josepi kue ja tapsid ühhe nore sikko, ja kastsid se kue werresse. Ja nemmad läkkitasid ja saatsid se kirjo kue wanna issa kätte ja ütlesid: Sedda olleme leidnud; et tunnista, kas se so poia kuub on, ehk ollematta. Issa tundis kue warsi ärra ja ütles: Se on mo poia kuub! kurri ellajas on tedda ärrasõnud, Josep on tõeste ärramurtud. Kül keik temma poiad ja tütred wõtsid kätte tedda tröstida, agga ta ei laskknud ennast mitte tröstida ja ütles: Kül ma lähhän leinades omma poia jure hauda. Ja need kaupmehhed wisid Josepi Egiptusse male, ja müsid ta ärra Potiwarile, kes olli Warao üllem tener.

Õppetussed.

I. Mis Josep unnes näggi, se wimaks temmale tõeks läks.

Sest õppime et ep olle keik unnenäud tühjad.

II. Josepi wennad esmalt kurja teggid, siis nemmad müsid omma wenna ärra ja wimaks nemmad petsid omma wanna issa.

Sest õppime, et pat patto peäle sadab, kui innimenne essiotsa mitte wasto ei seisa walwades ja Jummalat palludes.

III Jakob olli wagga mees, ja segivärrast olli temma poiad keigeennamiste keik õdlad.

Seſt öppime, et wagga wannemattelgi kurjale lapſi woib olla, ja et ei ſünni öölda: Ni kui wannem, nenda ka laps.

Waggad mötted.

Wata, kuida need öälad Joſepi wihk'wad;
Kule, kuida augus ta ärdaste nuttab;
Mötle, wimakſti wenna ärra naad müwad,
Seſt et on öige, ja Jummalat kardab.
Waggaduſt ſiiski tahhan ma püda,
Sedda, kui Joſep, waewaſiki nouda.

17. Luggeminne.

Joſep ſaab wangi omma puhta ello pärraſt.

1. Moſ. 39 Peatük.

Joſep olli orri Egiptusſe-maal, ja temma leiwawannem olli Potiwar. Ja ſeſamma panni Joſepi omma koia üle, ja jättis keik mis temmal olli, temma kätte, ja ta ei teädnud mu ühheſtki asjaſt, kui agga ſeſt leiwaſt mis ta ſoi. Ja ſe ſündis ſeſt aiaſt, et Jehowa ſe Egiptusſe mehhe koia önnistas Joſepi pärraſt, ja et Jehowa önnistus olli keikis mis temmal olli koddo ja wäljal. Agga Joſep olli illuſa jumme ja illuſa näoga; ja Potiwari naene hettis ommad ſilmad temma peäle ja ütles: Magga minno jures. Agga Joſep ütles temma wasto: Kuida peaksin minna ſedda ſuurt kurja teggema ja Jehowa wasto patto tegge-

ma? Ja se sündis, kui ta Josepi wasto igga-
pääw räkis, et temma ta sanna ei wõtnud
kuulda, et ta temma jures piddi maggama ja
ta kõrwas ollema. Siis sündis ühhe nisuggu-
sel päwal, kui ta koio tulli omma teggemist
teggema, ja polnud ükski perre rahwa seast
seäl koddo, et naene hakkas temma kuest kinni
ja ütles: Heida mo kõrwa. Ja ta jättis om-
ma kue naese kätte ja põggenes ja läks wälja
oue. Kui naene nüüd näggi, et temma ei saand
omma kurja tahtmisse, siis ta hüdis sure heä-
lega nenda, et keik maia rahwas kokko jooksid,
ja räkis neile ja ütles: Wadage, Josep tulli
mo jure, minno jures maggama, ja ma hüüd-
sin sure heälega, siis ta jättis omma kue mo
jure, ja põggenes ja läks wälja oue. Ja ta
panni temma kue ennese jure senni kui Potiwar
omma koio tulli. Ja ta räkis nendasammoti
temma wasto ja ütles: Se Ebrea sullane, mis
sa olled meie jure tonud, tulli mo jure mind
ärranaerma. Ja se sündis, kui Potiwar om-
ma naese kõnned kulis, et ta temma sannad
uskus, ja et ta wihha süttis põlleme, ja et
ta Josepi wiskas wangi torni, senna pai-
ka, kus kunninga wangid kinnipetakse. Ag-
ga Jehowa olli Josepiga, ja pöris omma
heldusse temma pole, ja teggi et ta armas
olli selle wangi-hone üllema meleſt, nenda et
ta andis Josepi kätte keik wangid mis seäl
wangi-hones ollid, ja ei watand ühhegi asja
järrele isse. Ja wata, Jehowa olli ka wangi-
hones Josepiga, ja mis ta teggi, sedda laskis
Jehowa korda minna.

Öppetusse d.

I. Egga Jummal waggad ial mahha ei jätta, sago nemmad kül önnetusse sisse.

Sest ka wangi-hones olli Jummal Josepiga, ja laskis korda minna, keik mis ta teggi.

II. Jummala armo lábbi woib innimenne ennast hoida kurja ja patto teggemast.

Nenda Josep ennast ei annud ei hea egga kurja pärrast Jummala wasto patto teggema.

III. Kes maiapiddaja, se hoolt kandko, et perre woiks olla wagga ja jummalakartlik.

Sest úhhe ainsa wagga sullase pärrast Jummal jo önnistas Potiwari koia.

Waggad mötted.

Anna, wagga Josep, et ma sinnust öppin.
Tulle, útles naene, tulle ja olle mo körwas.
Ei ma wötta Jõsa wasto patto tehja;
Nenda sinna temma wasto siis úttelda wõtsid.
Olgo ka nenda minno kostmisse sanna,
Púab ma-ilm mind omma wõrgoga kõita.

18. Luggeminne.

Josep peáseb wangist.

1. Mos. 40 ja 41 Peatük.

Kui Josep wangi-hones olli, siis sai Wara kahhe omma úllema teenri peále wägga kurjaks, keidri-teenritte úllewataja ja paggaritte úllewataja peále. Ja ta satis ka neid wangihone ja anti neid Josepi kätte, et ta nende

järrele piddi waatma. Ja Josep tulli hommiko nende jure ja nägi neid, ja wata, nemmad ollid nukra näoga. Ja Josep küsis nende käest ja ütles: Mikspärrast on teil tännapääw ni pahha näggo? Ja nemmad ütlesid temma wasto: Meie olleme unnenäggo unnes nänud ja ükski ei olle, kes sedda ärraselletab. Ja Josep ütles nende wasto: Eks selletused olle Jummala kä? kummatagi juttustage mulle. Ja keldri-teenritte üllewataja juttustas omma unnenäggo Josepile ja ütles temmale: Mo unnenäo sees olli nenda: Wata, seäl olli winapu minno ees, ja winapu külges ollid kolm oksa, ja need ollid pakkatamas, ta õied ollid wäljatulnud, ja temma kobbaratte külges ollid marjad walmis sanud. Ja Warao karrikas olli mo käes, ja ma wõtsin need winamarjad ja pikistasin neid Warao karrikasse ja andsin se karrika Warao kätte. Ja Josep ütles temmale: Se on temma selletus: Kolm oksa on kolm päwa. Enne kui kolm päwa möda saab, tõstab Warao so Pea ülles, ja panneb sind jälle so ammeti peäle. Nüüd ta maenitses keldri-teenritte üllewataja ja ütles: Pea mind ommas meles kui so käsi hästi käib. Nüüd ütles paggaritte-üllewataja: Ma ollen ka unnes nänud ja wata, kolm punnutud korwi ollid mo Pea peäl. Ja üllema korwi sees olli keik suggu Warao roga, paggari tehtud, ja linnud sõid sedda korwist mo Pea pealt ärra. Ja Josep wastas ja ütles: Se on temma selletus: Kolm korwi on kolm päwa. Ennego kolm päwa möda saab, wõttab Warao se

Pea otsast ärra ja poob sind ülles pu külge, ja linnud sõwad so lihha sinno pealt ärra. Ja se sündis kolmandamal päwal, Warao sündimisse päwal, kui ta keikile omma sullastele jodud teggi, siis keldri-teenritte üllewataja sai jälle omma ammeti peale, agga paggaritte-üllewataiat podi ülles, otse nenda kui Josep olli neile ärraselletanud. Ja keldri-teenritte üllewataja ei piddand mitte Josepi meles, waid unnustas tedda ärra. Ja se sündis kahhe aasta pärrast et Warao kaks unnenäggo näggi. Wata, jõest tousid seitse lehma ülles, illusad nähha ja lihhawad lihha polest; ja wata, seitse teist lehma tousid nende järrele jõest ülles, pahhad pealt nähha ja lahjad lihha polest. Ja need lehmad mis pahhad pealt nähha ja lahjad lihha polest, söid ärra neid seitse lehma, mis illusad nähha ja lihhawad ollid, ja ei saand sest parremaks pealt nähha egga lihhawamaks. Ja ta ärkas maggama ja näggi teist puhko unnes; ja wata, seitse wiljapead tousid ühhest körrest ülles, jämmedad ja head. Ja wata, seitse penikest ja hommiko-tulest ärrakuiwetud pead, tousid nende järrele ülles. Ja need penikessed wiljapead nelasid neid seitse jämmedat ja täit pead ärra. Ni pea kui pääw tousnud, läkkitas Warao ja kutsus keik Egiptusse-ma targad, ja ükski ei woind neid Waraule ärraselletada. Ja keldri-teenritte üllewataja astus Warao ette ja ütles: Tännapääw tulletan minna ommad pattud mele, ja juttustas Waraule, wangi-hones üht Ebrea noort meest ollewad, kes öppind ärrajelletama

mis unnes nähtud. Kui Josep kunninga ette sai tulnud, ja kunningas temmale sai juttustanud mis ta unnes nänud, siis ta ütles: Need seitse head lehma ja need seitse head wiljapead on seitse aastat, mil suur wilja warrandus peab ollema. Ja need seitse lahjat ja pahha lehma, ja need seitse tühja, hommiko tulest ärrakörwetud pead, on seitse nälja aastat. Ka andis temma Waraule nou, katsta ennesele moistlikko ja targa mehhe, et temma neil seitsmel rohke wilja aastal, muist wilja kokko panneks, et se toidus warraks seisaks selle male nende seitse nälja aasta tarwis. Ja se könne olli Warao meleşt hea ja temma ütles Josepi wasto: Wata, ma ollen sind keige Egiptusse-ma ülle pannud, ja au järre polest tahhan ma surem sinnust olla. Ja Warao wõttis omma sõrmust omma kä pealt ärra, ja panni sedda Josepi käe peale, ja panni kallid linnasid rided temma selga, ja panni kuld-kee temma kaela, ja laskis tedda ommas teises tõidas sõita, mis temmal olli, ja käskis hüda temma eel: Iggaüks heitko põlweli mahha.

Õppetussed.

I. Ei head egga kurjad päwad isseenneşest ei tulle, waid Jummala tahtmisse ja nou järrele.

Seşt Jummal andis jo teada Egiptusse-ma kunningale, et seitse wiljalişt ja seitse nälja aastat piddid tullema.

II. Kui moistlikkud innimesed suurte ammetide peale tõstetakse siis mittokord mitmeşt rahwaşt suur õnnetus saab ärrapöördud.

Eks mitto tuhhat innimeſt ep olleks nälja ärrä-ſurnud, kui Joſepi kätte ep olleks ustud wilja üllewaatmiſt.

III. On ſul rohkeste kä, panne ſiis körwale, et ſa ette leiad kui ſul pudo on.

Eeſt mitte iggakord ei anna Jummal wiljä-liſſed waid wahheſt ka nälja aastad.

Waggad mõtted.

Kül imme luggo Joſepil olli!
Jõſa armas poeg; mûdud orri, ſiis wang,
Ja wimaks ſure kunninga tener;
Sedda katſus, ja õnne temma ſeſt ſai.
Oh Jõſa, omma tahtmiſt ka minnoga te;
Mis peäle ſa panned, wiſt kaſſuks on ſe!

19. Luggeminne.

Joſepi wennad tullewad nälja aial Egiptuſſe-male.

1 Moſ. 42 ja 43 Peatük.

Suur nälg olli ka Kannaani maal, kus Jakob ellas. Kui ta näggi et wilja Egiptuſſes olli, ſiis ſatis ta ommad poiad ſenna, wilja oſtma. Omma norema poia Penjamini ta ei läkkitanud mitte temma wendadega, kartes et wahheſt äppardus temmale piddi juhtuma. Agga keik willi Egiptuſſes olli Joſepi kä al, ja kui kegi leiwa pärraſt Warao pole kiſſendas, ſiis temma ikka ütles: Minge Joſepi jure, ja mis ſe teile ütleb, ſedda tehke.

Kui nüüd Joſepi wennad ka temma jure ſaid ſubbatud, ſiis nemmad tullid ja kummardaſid temma ette ſilmili mani. Ja Joſep tundis ommad wennad, agga nemmad ei teädnud mitte, et temma nende wend olli, kedda nemmad ärramüünud. Ka kele-murreſt nemmad ei woind tedda ärratunda, ſeſt et tulk ikka nende wahhel käis. Kui Joſepi wennad nüüd temma ees pölweli maas ollid, ſiis tullid need unnenäud temma mele, mis temma neiſt olli unnes näinud, et temma wennad piddid tullema ja temma ette kummardama mani. Agga Joſep jäi woòras nende wasto, ja panni neid, kui ſallajad Ma kulajad, kolm päwa wahhi alla. Kui nemmad ütleſid temma wasto, emmaſt öigeb mehhed ollewad, ja kakſteiſtkümmend wenda. Agga Joſep kulas nende käeſt nende kahhe teiſe wenna järrele. Ja nemmad wastaſid ja ütleſid; Norem wend on koddo issa jures, ja teiſt ep olle ennam ollemas. Siis ütles Joſep: Lähkitage üks teie ſeaſt, et ta teie norema wenna toob, ſiis ſawad teie könned toeks. Kui nemmad ſedda kuulſid, ſiis ütleſid nemmad ommas keles teine teiſe wasto: Tõeste meie olleme ſüalluſed omma wenna Joſepi pärraſt. Kui nemmad ſaid üttelnud need ſannad, ſiis pöris Joſep nende jureſt ärra ja nuttis Ja ta tulli jälle nende jure ja wöttis Simeonit nende ſeaſt ärra, ja ſiddus tedda nende ſilma ees kinni, ja käskis need ühhekſa teiſt omma teed minna. Ja ſe ſündis, kui nemmad ommad kottid tühhendaſid, wata, ſiis olli iggaühhe rahha temma kotis, mis ta wilja eeſt

olli wäljamaksnud, seſt Josep olli käskнud, et nemmad iggaühhe rahha jälle ta kotti piddid pannema. Sepärrast kartsid nemmad ja nende wanna issa üpris wägga. Ja se sündis, kui nemmad se wilja said ärrasõnud, et Jakob ommad poiad teist korda Egiptusse piddi saatma. Agga nemmad ei süddandand mitte tee peäle minna enne kui nende norem wend Penjamin nendega olli, seſt Josep olli kinnitanud ja üttelnud: Teie ei pea mo silmi mitte nähha sama, kui teie wend ei olle teiega. Kui nemmad Egiptusse-male ollid tulnud, siis nemmad pakkusid sellele, kes Josepi koia üle olli, keigeesmalt sedda rahha jälle kätte, mis nemmad omma kottide seest ollid leidnud. Agga temma ei wõtnud sedda mitte wasto ja ütles: Ehk teie Jummal, ja teie issa Jummal on teile sallaja warranduſt teie kottide sisse annud. Josep wõttis heldeste neid wasto, ja kui ta näggi Penjamini omma wenna, siis ta ütles temma wasto: Jummal olle sulle armolinne, mo poeg. Agga Josepi halle meel põlles temma wenna pärrast nenda, et ta otsis kus ta woiks nutta, ja läks kambri ja nuttis seäl. Sõma laud olli nüüd kaetud, ja Josepi wennad piddid ka sõma. Ja temma panni neid istma, wannem omma wannusse järrele ja norem omma noordusse järrele: ja need mehhed pannid sedda issekeskis immeks. Ja nemmad istusid isse laua jures; seſt et Egiptusse-rahwas ei woi Ebrea-rahwaga leiba wõtta. Agga roga tõsteti Josepi laua pealt nende ette. Ja Penjamini ossa olli wiiskord ennam, kui keikide

teiste ossad. Ja nemmad jäid laua jure istuma ja jõid, ja said kül temmaga jua. Ja teisel päwal läksid nemmad sure römoga jälle koio pole.

Õppetussed.

I. Tõssi on, et Jummal keik asjad ette teab.

Josepi wennad kummardasid temma ette mani, ja mitto aastat enne olli Jummal ühhes unenäus sedda jo etteähhendanud.

II. Kül süddame tunnistus on wahhest monneks aiaks wait, agga ikka ta jälle wõttab räkida.

Kui Josepi wennad sures häddas ollid, siis nemmad ütlesid isekeskis: Tõeste meie olleme süalluſed omma wenna Josepi pärrast.

III. Keigeparrem terretaminne on, kui teine teisele süddamest head sowib.

Josep terretas omma wenna Penjamini nende sannadega: Jummal olle sulle armolinne, mo poeg!

Waggad mõtted.

Halle meel põlles Josepi sees, wenna Penjamini pärrast,
Kui ta, wahhe järrele, sai temmaga räkinud jälle.
Jesus, mo Õnnisteggia sind, hüda ma woin jo ka wennaks.
Et kül palleſt pallesse ma, praego sind mitte ei tunne,
Wist soiaks ma süddames armus siis saan,
Kui ärstord ma silmaga taewas sind nägy.

20. Luggeminne.

Josep annab ennast wendadele tunda.

1 Mos. 44 ja 45 Peatük.

Kui Josepi wennad teist korda koio pole tõttasid, siis Josep käskis sedda, kes temma koia ülle olli, täita nende kottid wiljaga, ni palio kui nemmad sudaksid kanda, ja iggamehhe rahha temma kotti suhho panna, ja temma hõbbe karrika panna norema kotti suhho ja temma wilia rahha. Ja kui pääw olli loja läinud, siis teggi Josepi koia üllewataja, sanna järrele, mis Josep käskind. Kui hommiko walge sai, ja nemmad linnast jo wälja ollid läinud, siis ütles Josep omma koia üllewataja wasto: Wõtta kätte, aia need mehhed takka. Kui ta neid kätte sai, siis ta ütles neile: Mikspärrast tassute teie kurja hea eest, ja ollete ärrawinud Josepi hõbbe karrika, kust seest ta jonud? Jakobi poiad teadsid ennast selged ollewad ja ütlesid: Se kelle jurest sedda leitakse, peab surrema ja ka meie tahhame omma issandale sullasiks jäda. Kui nüüd Josepi koia üllewataja keik nende kottid sai läbbiwaatnud, siis ta leidis karrika Penjamini wiljakotti suust. Need head rahwas ei teadnud mitte kuida se olli, ja kärristasid ommad rided lõhki ja läksid taggasi linna. Kui nemmad nüüd linna taggasi said tulnud ja põlweli Josepi ette mahha ollid heitnud mani, siis räkis Josep neile ja ütles: Mis tõ se on, mis teie ollete teinud? Eks teie tea et nisuggune mees, kui minna ollen, woib

pea ärraarwata? Temma wennad ei moistnud ühtegi rääkida, waid Juda ütles keikide nimmel: Jummal on so sullaste üllekohhut leidnud, wata, meie jäme omma issandale sullasiks: ni hästi meie, kui se kelle jures se karrikas on leitud. Ja Josep ütles: Se olleks mulle teotusseks, kui ma sedda teeksin; se mees kelle käest se karrikas on leitud, se peab mulle sullaseks jäma, agga teie, minge ülles rahhoga omma issa jure. Selle sanna pärrast ükski ei ehmatand ni wägga ärra kui Juda, sest et temma omma issale lubband Penjamini ette seista. Ta pallus sepärrast wägga, et Josep tedda ennast norema wenna assemel sullaseks piddi wõtma, sest, kui nemmad koio wõttaksid tulla, ja Penjamin ei olleks nendega, siis sadaksid nemmad issa hallid juuksed, se õnnetusse läbbi, hauda. Wimaks Josep ei woinud ennam ennast piddada, waid käskis iggameest ta jurest wälja minna ja ütles omma wendade wasto, kui ta nendega üksi olli: Minna ollen Josep teie wend. Kas mo issa on alles hinges? Temma wennad ei lausund sanna se peäle, nenda nemmad ollid ärraehmatand ta palle ees. Agga temma käskis neid omma liggi astuda ja ütles neile, et nende meel ei piddand haigeks sama et nemmad tedda ollid ärramünud, sest et ello-üllespiddamisse pärrast Jummal tedda nende ele seia olli läkkitanud. Temma ütles wiis nälja aastat weel tullewad ja käskis neid koio jouda, ja omma issaga taggasi tulla Egiptusse, ja et nemmad Koseni-maal piddid ellama ja et ta neid seälsammas tahtis toita. Siis

ta hakkas omma wenna Peniamini ümber kaela kinni ja nuttis, ja Penjamin nuttis temma kaela ümber. Ja ta andis omma wendadele igaühhele üllekonda ridid, ja Peniaminile andis temma wiis üllekonda ridid ja kolm sadda hobbe-sekli. Omma wanna issale lähkitas Josep nendasammoti kümme eeslit mis kandsid wilja. Wimaks ta andis hea öppetusse neile tee peäle ja ütles Jummalago neid jättes: Arge wihhastage mitte tee peäl. Ja kui nemmad koio said tulnud, siis nemmad ütlesid wanna issa wasto: So poeg Josep ellab alles, ja temma on ka-wallitseja keige Egiptuse-ma ülle. Jakobi südda kohmetas ja ei uskund neid mitte, senni kui temma näggi need wankrid mis Josep temmale olli lähkitanud. Siis hakkas temma waim jälle ellama ja ütles: Kül sest on; mo poeg Josep ellab: ma tahhan minna ja teda nähha, enne kui ma surren. Ja ta läks tee peäle keige omma maia rahwaga, mis olli seitsekümmund ja kaks waimo. Ja kui Josep temma wasto tulli ütles issa. Nüüd tahhan surra, et ma so silmad ollen näinud, et sa alles ellus olled. Ja Warao käskis Josepi omma issa ja ommad wennad keigeparrema Ma kohta sata ellama. Josep teggi nenda ja andis neile Koseni-ma pärrandusseks. Ja seäl neid toideti hästi se nälja aial. Ja Josep ei maksnud omma wendadele mitte kätte waid ütles neile: Tete mötlesite kül mo wasto kurja, agga Jummal mötles sedda heaks.

Õpetused sed.

I. Sedda kurja, mis innimenne teisele teeb, nuhtleb Jummal keigeennamiste ikka ta ennese kätte.

Josep olli sures häddas, kui tedda auko wissati; nüüd jälle ei teädnud temma wennad kuhho miñna, kui neid wargaks tehti.

II. Kui Jumma ia wits ka käib ühhe Ma ülle, waggad siiski Ta peästab.

Iggas paikus olli nälg, agga Jakobil ja temma maia rahwal olli leiba kül Koseni-maal.

III. Issand Jummal woib keik heaks tehha, mis kurjaks nouti.

Nenda ka Josep omma wendade wasto ütles: Teie mõtlesite kül mo wasto kurja, agga Jummal mõtles sedda heaks.

Waggad mõtted.

Mittokord laps issat toita ei joua,
Ja issa ommeti toidab last monda.
Tulleb siis Josepi õnsaks kül kita,
Et temma issale toidust sai anda.
Ni õnsaks tulleb mind ka wimaks piddada,
Kui issat wannusses ma jouan aidata.

21. Luggeminne.

Israeli rahwas ellawad sure orjusse sees Egiptusses.

2. Mos. 1 ja 2 Peatük.

Pärrast Jakobi surma said Israeli lapsed paljuks Egiptusses. Siis hakkas kunningas

Iſraeli rahwas ellawad ſure orjuſſe ſees Egiptuſſes.

kartma, et need Ebrea-mehhed wahhest hed-dakſid temma waenlaste pole; ja Egiptuſe-rahwas wõtſid nou kawwalusſega ärrakauta-da Iſraeli lapſed. Ja kunningas käskis ehhi-tada ued liñnad, et neid piddi waewatama ſure raske krono-tõga. Ja pandi nende üle makſo üllewatajad kes, ilma armo heitmatta, makſoga neid waewaſid. Agga ſedda ennam Iſraeli lapſed waewati, ſedda ennamaks ſaid. Siis ſatis kunningas Ebrea-naeste ämmadele käsko, ſurmata keik Ebrea poeglapſed, mis ilmale piddid tullema. Agga need ämmad kartſid Jummalat ja jätſid poeglapſed ellusſe. Agga kunninga wasto nemmad ütleſid, Ebrea naeſed wahwad ollewad, nenda et enne kui ämm nende iure ſaab tulnud, nemmad jo lapſe ſanud. Siis andis Warao keige omma rah-wale käsko, keik Ebrea-naeste poeglapſed wõt-ta ja jõkke wiskada. Ja Warao tüttar läks ühhel päwal, omma noorte naesterahwaga kõn-dides, jõe äre ennaſt peſſema, ja näggi wee peäl ühhe laeka pilliroost, mis olli kinniwoi-tud mäe-waigoga ja piggiga. Kui nemmad nüüd ſe laeka ſaid wäljawõtnud ja lahti tei-nud, wata, ſiis olli üks poeglapſoke ſelle ſees ja nuttis ärdaste. Ja ſe lapſokeſſe emma olli Ebrea naesterahwas, ja olli tedda kolm kuud ärrapetnud ommas maias, ja kui ta ei woind tedda ennam mitte eeſt ärra petta, ſiis panni ta tedda kõrkiatte ſisſe jõe äre, et tem-ma ei ſaaks tappetud kunninga käſſo peäl. Warao tüttar laskis warsti ühhe immetaja naeſe kutsta, kes ſe lapſe piddi immetama, ja

se olli se lapsokesse lihhane emma. Kui se laps sai kangemaks, siis Warao tüttar wõttis tedda ommaks poiaks ja panni temmale nimmi Moses. Agga se ello Warao liggi ep olnud mitte Mosesse mele pärrast, ja temma läks, kui ta sureks olli sanud, Israeli laste jure, kes ollid temma wennad. Ja se sündis et üks Egiptusse mees peksis ühhe temma suggulaste seast: siis wihha süttis põllema temma sees, ja ta lõi se Egiptusse mehhe mahha. Ja kui ta nüüd põagenemas olli, wata, siis ta läks Midjani ühhe preestri jure, kelle nimmi olli Jtro, ja se teggi tedda puddolojuste karjatseks, ja andis omma tütre Sippora temmale naeseks.

Õppetussed.

I. Innimesed on wägga ussinad ärraunnustama keik head mis neile tehtud. Kuida se luggeminne sedda õppetab?

Egiptusse-rahwas ei mõttelnud ennam keige se hea peäle, mis Josep nälja aial neile olli teinud.

II. Jummalat tulleb ennam karta kui innimest. Kas sedda ka on tehtud?

Sedda teggid Egiptusse-ma ämmad ja ei surretand poeglapsokest mitte, segipärrast et kuningas käsko olli annud.

III. Mis sureks peab sama ma-ilmas, küllab Jummal moistab sedda immelikkult hoida. Misga se luggeminne sedda sanna tõetab?

Mosessega, kes Israeli lapsed Egiptusse-maalt piddi ärrawima ja kedda Jummal immelikkult peästis surmast.

Waggad mötted.

Seält lapsoke, kirstokesses, osodes tulli,
Ja sure hädda sees surnuks, ennast karjoda püdis.
Wist ühhegi mele, se kord, polle weel tulnud,
Et temma rahwale peästiaks, Jssast sadetud olli.
Kül meie seasti on, ka monni waene laps praego,
Ja meilgi teädmatta se, mis temmast kord peab sama.

22. Luggeminne.

Warao ei holi Jehowast.

2 Mos. 3. 9 peat. sadik.

Moses olli omma äia puddolojuksed hoidmas kõrbes, Orebi mäe jures, ja wata, kibbowitsa-põesas põlles, ja ei põllend mitte ärra. Ja sesamma kibbowitsa-põesa sees olli suur Jummal, ja üttes Mosesse wasto, ennast omma rahwa willetjust näind ja mahhatulnud Israeli lapsed üllespwima ühhe teise male, ühhe male mis pima ja met joseb. Mosessele temma andis käsko sedda üttelda Israeli lastele ja kunninga Waraule. Ja Moses seisis selle wasto ja wabbandas ennast, et rahwas wist ei wõttaks uskuda tedda Jummalast sadetud ollewad. Agga Jehowa Jummal ei annud järrele ja andis Mosesse kätte kolm im-

metähte. Essimenne: Moses piddi omma keppi mahhawiskama, siis kep piddi mauks sama. Selle mao sawwasse piddi temma kunni hakkama, siis ta piddi jälle keppiks sama. Teine: Moses piddi omma kät kakskord poue pistma ja poueſt wälja wõtma, siis käsſi piddi esmalt piddalitõbbine ollema ia pärraſt jälle terweks sama. Kolmas: Wet ta piddi wõtma jõe seest, ja sedda kuiwa Ma peäle wallama, ja se wessi piddi siis werreks sama. Ja Jehowa Jummal satis ka Aroni, Mosesse wenda, temma wasto tullema, kes olli tuntud mees omma targa sanna pärraſt, ja se piddi rähkima rahwa wasto. Ja esmalt nemmad räkisid rahwa wasto keik need sannad, mis Jehowa Mosesse wasto olli räkinud, ja se rahwas uskus nende immetähtede pärraſt. Siis tullid nemmad Warao jure, ja ütleſid temma wasto: Nenda ütleb Jehowa, Israeli Jummal, lasse mo rahwa minna. Ja Warao ütles: Kes on Jehowa kelle sanna ma pean kuulma? ei ma tunne Jehowat egga tahha ka Israelit mitte lasta minna. Temma kutsus ka selsammal päwal rahwa sundiad omma ette, ja kelas neid Ebrea rahwale ennam ölgi andmaſt, teiliskiwwa tehha, ja käskis et need waesed rahwas isse piddid minnema enneſele nõppima ölgi, ja et nemmad siiski omma teiliskiwwide arro piddid walmis teggema, nago enne. Kül Moses teggi omma immetähhe keppiga Warao ees, agga Warao sũdda jäi kangeks, seſt et Egiptusse-ma kunsi-mehhed teggid nendasammoti. Siis satis Jehowa kümme rasket nuht-

lust keige Egiptusse-ma peäle. Werd ja konnasid, täid ja keik suggu pahhaid linduši, katko ja kurjaid paiseši, rahhet, rohho-tirtsuid ja pilkast pimmedust, satis Jehowa keige se Ma peäle, teine teise järrele, ja wimaks satis ta omma Jngli wälja, mahha lõma keik essimessed poeglapsed. Esmalt keik wessi, mis jões, werreks sai mudetud ja sedda olli seitse päwa. Siis tullid konnad wee seest wälja ja ni palio neid, et kunningas ei woind ennam nende eest seista. Need täid tullid sest tolmust, mis tousis, kui Moses omma keppiga lõi Ma pörmo. Need pahhad liñnud ollid keige Egiptusse-maal igga koia sees, agga Koseni-maal, kus Jsraeli lapsed ellasid, seäl neid ei olnud mitte. Katk tulli innimeste ja keige suggu loduste peäle, agga Jsraeli-laste külge katk ei putund mitte. Need pahhad paised, mis innimeste ja lojuste külge hakkasid, tullid sest ahjo tahmast, mis Moses ja Aron laiale wiskasid wasto taewa. Ja rahhe lõi keige Egiptussemale keik mahha, mis wäljal olli. Need rohhotirtsud söid weel wimist ärra, mis rahhe olli järrele jätnud. Se pilkane pimmedus sai üle keige Egiptusse-ma kolm päwa, agga Koseni-maal olli päwa walget. Ja keigewimaks läks Jehowa ingel wälja keik ö aeges, ja lõi mahha keik essimessed poeglapsed Egiptussemaal. Monned immetähhed moistsid Egiptusse kunsi-mehhed nendasammoti tehha, agga täid nemmad ei woind ette tua, waid piddid neist tunnistama: Wata, se on Jummala sõrm. Ja need paised hakkasid ka kunsi-meeste kül-

ge, nenda et nemmad ennam ei woind seista kunninga ees. Kui úks nuhtlus tulli, küllab Warao siis lubbas rahwa lasta minna, ja käskis Moisest ja Aronit palwet teggema temma eest, agga kui nuhtlus olli üllelãinud, siis ei tulnud Warao melegi, mis ta olli lubbanud, ja temma südda tãi kangeks, ja nenda iggakord. Agga keigewimaks ütles Warao Mosesse wasto: Minne minnust ärra! hoia ennast, et sa mo silmi ennam ei nä: sest mil pãwal sinna mo silmad nääd, pead sa surrema. Agga keik need immetähhed laskis Jehowa Jummal Egiptusses sündida, et temma nimmi saaks ülleskulutud keiges ma-ilmas.

Õppetussed.

I. Kui allamaid üllematteſt liaste waewatakse, küllab Jummal taewas siis näeb nende waewa.

Kunningas Warao sedda sai nähha; sest kui temma Israeli lapsed lia krono-tõga waewas, siis Jummal ütles: Ma ollen näind omma rahwa willetsust.

II. Kurrat ep olle wäggewenne; üksnes sedda, mis suur Jummal sallib, jouab temma agga tehha.

Egiptusse kunsi-mehhed said sedda tunda; sest kurrat ei saand neid aidata tãiekesiki ettetua.

III. Jummala waggadel ep olle sest süüd, et ni mitme innimeste süddamed kangeks jäwad.

Mosessest ja Aronist näme sedda selgeste. Immetähtägi teggid, nenda kui Jummal neile käsko olli annud, agga siiski Warao südda jãi kangeks.

Moſes wiib Iſraeli rahwaſt Egip=
tusſeſt wälja.

Waggad mõtted.

Ühhekſa immetähte Warao ſüddant ei lignud;
Ta eſſimenne poeg omma otſa weel piddi leidma.
Niſammoſuggused need jummalakartmatta lapſed
Kes ilma hirmo ja witſata ei tahhagi kuulda.
Wannemattele tehha niſuggust tülli, ſedda minna ei tahha,
Sanna pärraſt, mis öölsud, käsko jo täita, alla tahhan ma püda.

23. Luggeminne.

Moſes wiib Israeli-rahwaſt Egiptuſeſt wälja.

2 Moſ. 11-15 peat. ſadik.

Kui Warao ſüdda ühhekſa kord olli kangeks jänud, ſiis Jummal tahtis weel ühhe nuhtluſſe temma peäle ſata. Ja ſe nuhtlus olli, et Jummala ingel keik õ aeges piddi wäljaminnema ja ärratapma keik eſſimeſſed poeglapſed Egiptuſſes. Ja Jummal käskis Israeli rahwale nou anda, et iggamees küſſiks Egiptuſſe rahwa käeſt hõbbe-riiſto ja kuld-riiſto laenuks ja neid wõttaks kaſa. Ja Jummal ſeädis ka, kuida nemmad omma wimiſt ſõmaaega Egiptuſſes piddid piddama. Igga perrewannem piddi wiimſel õhtul ühhe talle wõtma, ja ſedda ärraſõma omma perrega, ja ei middagi ſeſt järrele jätma. Ja nenda piddid nemmad ſedda õma: wõ piddi neile wõõl ollema, ja kingad nende jalges, ja kep nende käes, kui rah-

was kes tõtwad tee peäle miñna. Se talle werrega piddid nemmad koia ukse peälis-pu külge ja piitjalla-külge putuma. Seśt werreśt tahtis Jehowa ärratunda Israeli-rahwa koiad ja ärrarikkujat neist mõda sata. Ja se śündis keś õ aeges, et Jehowa mahha lõi keik esśimesśed poeglapśed Epiptusśe-maal, ni hästi Warao esśimesśe poia, kes temma au järie peäl istus, kui wangi esśimesśe poia, kes wangi-hones olli, ja keik lojuste esśimesśed isśased lomad. Ja śuur kisśendaminne olli Egiptusśes, śeśt ei olnud ühteainuśt kodda, kus ep olnud śurnud śees. Ja Warao isśe tousis ülles õśel, ja kutśus Moseśt ja Aronit ja ütles neile: Wõtke kätte, minge mo rahwa seaśt ärra, ja wõtke keik kaśa mis teil on. Ja Egiptusśe-rahwas ei ootnud päwa touśo, ja käśid śe rahwa peäle et nemmad piddid neid usśinaste seält maalt ärraśaatma. Ja nemmad jätśid keik nende kätte, mis nende käeśt laenuks ollid wõtnud. Ja Israeli lapśed ollid liggi kuus śadda tuhhat, mis meeste rahwas, isśe wätimad lapśed. Ja mällestusśeks, et Jehowa neid Egiptusśe-maalt olli wäljawinud, piddid Israeli lapśed piddama Paśa-pühha igga aasta, ja nende tullewa rahwa põlweśt śadik. Agga ni pea kui nemmad ollid põggenend, śiis Warao hakkas kahhetśema et temma olli laśknud neid ärramiñna, ja wõttis nou neid taggaaiada, keige omma rahwaga. Agga Jummala ingel läks ja tulli nende tahha pilwe śammaga, nenda et Egiptusśe rahwa hulk ei śanud Israeli-rahwa lig-

gi keige se ô. Ja kui nemmad said punnase merre âre, siis Moses sirrutas omma kât keppiga merre pole, ja wessi andis ennast lôhki ühhest ârra, ja wessi olli neile mûriks nende parremalt ja pahhemalt poolt, nenda et Israeli lapsed kâisid kesk merrest läbbi kuiwa peâl. Ja Egiptusse-rahwas joudsid nende järrele ja ei teâdnud mitte ennast kesk merd ollewad. Ja se sündis et Jehowa pilwe samba seest Egiptusse-rahwast hirmutas ja lükkas rattad nende wankritte alt ârra. Siis Egiptusse-rahwas hûûdsid sure heâlega: Pôggenegem, sest Jehowa sôddib Israeli-rahwa eest. Ja Moses sirrutas omma kât keppiga ta wälja merre pole, ja wessi tulli jälle taggasi, ja kattis keik Warao wägge merresse; ei neist jänud ülle ühte ainustki.

Ôppetussed.

I. Issand Jummal woib kunningaidki waigistada olgo kûl kange nende wihha ja hirmus nende nou.

Kunningas Warao sedda näitab. Kûl esmalt ta sure süddamega ütles: Kes on Jehowa? agga wimaks allandikkult ommeti râkis: Minge, ja wôtke keik kasa mis teil on.

II. Kûllab wanna rahwa sanna tôssine: Ei üllekohhus seisa kottis.

Kûl Egiptusse-rahwas raske tôga Israeli rahwale liga ollid teinud, agga kui nemmad ârralâksid, siis ommeti nemmad keik nende kâtte piddid tassuma.

III. Keigeparrem seltsi-mees tee peäl on Jummala ingel.

Kûllab Israeli-rahwas sedda ärratundsid Egiptusseſt ärramiñnes, kui Jummala ingel tulli ja seisis Egiptusse-rahwa huiga ja Jummala rahwa wahhel.

Waggad mõtted.

Ei ühhegi koia seeſt Egiptusses surnuid leiti
Kus ukse postid werrega trikitud ollid.
Oh Jesus, Jummala tal, wäggewam weel so werri
Haddas ja waewas aidata pattused waesed!
Jah, sellega ihho ja hinge ma trikida tahhan,
Tõeste surm, kurratti minnuſt siis lahkuda wõtwad.

24. Luggeminne.

Jummal wiib Israeli-rahwa kõrbeſt Kanaani-male.

2, 4 ja 5 Mosesse ramato seeſt.

Israeli-rahwas ollid nellikümmend aastat tee peäl, senni kui nemmad said Kanaani-ma pire peäle. Ja Jehowa olli isse nende eel kui nemmad kõrbeſt läbbi käisid. Päwa aeges ta näitis ennaſt pilwe sambas, ja ö aeges tulle sambas. Se pilwe sammas sai Israeli-rahwale katteks päwa aial sure pallawa wasto, ja tähtede tullelegiks ö aial, et neil walget olli leris. Kui pilw jäi koggodusse telki peäl seisma, siis ei läind nemmad mitte käima; ja kui

pilw maia peält ülleläks, siis läksid Israeli lapsed käima keikis nende teekäimissis. Ja keikis nende teekäimissis ep olnud Israeli lastel tarwis murretseda ei sõmisse egga jomisse pärrast. Eest igga hommiko langes leib taewast mahha, mis hüti Mannaks. Ja sesamma olli kui koriandri-seme walge ja temma maggo olli nenda kui meekogid. Iggamees sai ennesele sest tehha mis ta isse tahtis ja nenda kui ta ühheks ehk teiseks roaks sedda ennesele sowis. Igga pääw kui kastet tousis, olli Manna maas, ja nemmad said korjada; agga hingamisse päwal ei langend sedda mitte taewast mahha. Ja kui neil wee pudust olli, siis löi Moses omma keppiga agga wasto kalso, ja wessi tulli sest wälja, nenda et keik rahwas said jua. Ep olnud neil ka tarwis murretseda riette pärrast, sest nende rided ei saand wannaks ja nende kingad ei kullund. Agga siiski nemmad nurriseside Jehowa omma Jummala wasto. Ja nemmad ei tahtnud sedda Manna mitte ennam süa ja ütleside: Meie hing tülgib ärra se wägga kerge leiwa wasto. Siis läkkitas Jehowa rahwa sekka tulliseid maud. Ka tullid Kora ja temma selts korra kokko Mosesse wasto, agga se sündis, et Ma siis löhkes ja nelas ärra keik sedda seltsi. Ja kui need sallajad Ma-kulajad, kedda wäljaläkkiti, ütleside, suri pitkaid mehhi Kanaani-maal ellamas ollewad, siis keik se koggodus kargas üles ja tahtis Egiptusse-male taggasi minna. Siis Jehowa Jummal kinnitas omma wihha sees wandega, et keik nende wannemate teh-

had kõrbe piddid langema, ja et agga nende lapsed tootusse male piddid sama. Nemmad teik ka lõppesid tee peale teine teise järrele neljakümne aasta sees. Ka Moses ja Aron ei saand mitte tootusse male, sest et ka nemmad Jummala wasto ollid patto teinud. Wannade seltsist ei saand emmam kui kaks meest senna male, Josua ja Kaleb ollid nende nimmed. Agga wannade hulk olli kuus sadda tuhhat meest, ja neid nori, mis kõrbes ollid sündinud, olli ka liggi kuus sadda tuhhat meest. Ja Jehowa Jummal näitis Mosessele tootusse Ma kõrge Mäe pealt, enne kui ta surri. Ja senna mäe peale surri Moses, ja Jummal isse mattis tedda mahha, et ükski ei piddand teädma temma hauda tännapäwani. Temma assemele sai Josua, ja temma wiis Israeli rahwa tootusse-male. Ja nemmad wõtsid se Ma wäe kauba ja Jehowa Jummal käskis et nemmad teik selle Ma rahwa piddid mahhalõma. Ja kui nemmad Jordani jõest läbbi tullid, siis wessi lahhutas ennast keskilt. Ja se sündis kui nemmad passunattega puhhusid, et Jeriko linna tornid ja mürid sinna paika mahhalangesid. Ja ühhel päwal, kui Josua ei tahtnud korda sada sure woitlemisega, siis se sündis et päike seisis paigal Kibeonis. Wimaks nemmad jäggasid se Ma liisko läbbi Israeli laste kaksteistkümmend suggu-arrule kätte.

Õppetussed.

1. Jummal ei tahtnud mitte et Israeli rahwas Manna piddid korjama hingamisse päwal.

Jummal annab Sinai mäe peäl kümme käsko.

Ep olle ſiis wiſt Jummala mele pärraſt mitte, kui risti-rahwas pühhapäwal kangeste ſöwad ja jowad, ja nenda nago olleks ſe kallis pääw ſelle tarwis ſeätud.

II. Israeli-rahwas piddid nellikümmend aastat kõrbes teed käima enne kui nemmad tootusſe Maale ſaid.

Kõrbega tulletakſe mele Jummala armo riik ſiin ma-ilmas, ja tootusſe-maga, Jummala au riik, mis taewas on.

III. Moſes wiis Israeli-rahwa kõrbe, agga Joſua wiis ſe rahwa tootusſe-male.

Nimmi Joſua ja nimmi Jeſus lähhäwad ühte. Antakſe meile ſiis ſellega teäda, meid, ei mitte Moſesſe käsſo, waid Ewangeliummi läbbi önſaks ſawad.

Waggad mõtted.

Pitkaſt kõrbeſt läbbi, wiis Jummal omma rahwa;
Kaljuſt neile jua ja taewaſt ſüa andis.
Tõeſt' parrem neil olli, kui risti rahwal praego;
Sõdda ärra ſa wõtta, nimmetada ſe ſanna.
Eks Jeſus ſind, ſo tee peäl, ka ei ſõda ning ka joda?
Jah, temma ihho on ſo roog, ja ſinno jook ta werri.

25. Luggeminne.

Jummal annab Sinai mäe peäl kümme käsko.

2 Moſ. 19, 20, ja 21 Peatük.

Kui Israeli rahwas kõrbes ollid, ſiis Jum-

mal andis neile kümme pühha käsko. Kolm päwa piddi rahwas ennast pühhitsema ja ommad rided pessema. Agga kolmandamal päwal tulli Jehowa mahha Sinai mäe otsa, tulle sees, ja siis ollid pitkse-mürristamissed ja walgo-lömissed, ja wägga kange passuna heäl olli kuulda. Mäe otsa peäl olli paks pilwe ja keik se mäggi hakkas suitsema ja wärrisema. Ja Moses wiis rahwast leriſt wälja mäe liggi. Agga nemmad ei tohtind mitte tungida Jehowa jure watama, waid senna mäe alla piddid nemmad seisma jäma. Ja Moses piddi weel pire mäe ümber leggema, et ei ükski piddand sama mäe peäle tulla, seſt et Jummal olli selgeste üttelnud, et ta neid tahtis russuks peksta. Siis andis Jummal omma rahwale need kümme pühha käsko ja ütles: Sul ei pea mitte teiſi jummalaid ollema minno Palle körwas. Sinna ei pea mitte Jehowa omma Jummala nimmi ilma asjata ſühho wõtma, seſt Jehowa ei jätta tedda mitte nuhtlematta, kes temma nimme kurjaste prugib. Mõtle hingamisse päwa peäle et sa sedda pühhitsed. Auusta omma issa ja emma, et sinno käsi hästi käib ja sinna kaua ellad Ma peäl. Sinna ei pea mitte tapma. Sinna ei pea mitte abbiello ärrarikkuma. Sinna ei pea mitte warrastama. Sinna ei pea mitte üllekohto tunnistama omma liggimesse wasto. Sinna ei pea mitte himmustama omma liggimesse kodda. Sinna ei pea mitte himmustama omma liggimesse naest, ei temma ſullaſt egga ta ümmardajat, ei temma härga

egaa ta eesli, egga mingisuaguſt mis ſo liggi-
mesſe pärralt on. Kui Jummal need ſannad
ſai räkinud, ſiis läks Moſes liggi, ſe ſure
pimmedusſe ſisſe, kus Jummal olli, ja olli
mäe peäl nellikümmend päwa ja nellikümmend
ööd. Ja kui temma jälle mahha tulli, ſiis an-
dis Jummal temmale kaks kiwwi lauda, mis
ollid Jummala tehtud. Nende kahhe kiwwi
laua peäle ollid need kümme käsko kirjotud.
Sel wahhel olli rahwas ſuurt patto teinnd Je-
howa omma Jummala wasto. Seſt kui Mo-
ſesſele aega läks mäe peäl, ſiis koggus rahwas
Aroni jure ja ütles ta wasto: Wõtta kätte
ja te meile jummalaid, kes meie eel käiwad.
Aron teggi rahwa palwet mõdo ja wallas neile
kuld wasſika, neiſt kuld-ehteiſt, mis nende
naeste ja tüttarte kõrwas ollid. Ja kui ſe
wõõra jummala kuio walmis olli, ſiis nem-
mad ütleſid teine teiſele: Need on ſo jnmma-
lad, kes ſind Egiptusſe-maalt ſeia üllestonud.
Siis nemmad piddaſid ſuurt pühha jumma-
lale, ja istuſid mahha ſõma ja joma, ja tou-
ſid ülles mängima. Ja Jehowa Jummal nägi
ſedda keik mäe peält ja ütles Moſeſſe was-
to: Minna nään ſedda rahwas, ja wata, ſe
on üks kangekaelne rahwas, ja nüüd laſſe
mind et mo wihha nende wasto ſüttib põlle-
ma, et ma otſa nende peäle teen, ſiis tahhan
ma ſind ſureks rahwaks tehha Agga Moſes
palus allandikkult omma Jummala pallet ſe
rahwa pärraſt ja Jehowa wõttis temma pal-
wet kuulda. Agga ommeti Temma ütles ka
nenda: Wata, ſel päwal mil ma tullen kats-

ma, siis ma maksan nende pattud nende kätte. Ja kui Moses mäe pealt mahha tulli ja kulis sedda piddo, siis hakkas temma wihha pöllema, ja ta wiskas need lauad ommast käest mahha, ja murdis neid katki mäe al. Ja ta wöttis se kuld wassiko ja pöllitas sedda tullega ärra, ja jahwatas sedda, senni kui ta peneks sai, ja ta külwas sedda wee peäle ja andis Israeli lastele jua. Nende kahhe kiwwi laua assemel, mis katki murtud, raius Moses kaks teist, otse nenda kui need essimesed, ja Jehowa Jummal kirjotas omma sörmega laudade peäle need kümme kässo-sanna, mis essimeste laudade peäl olnud. Ja sest aiast hiilgas Mosesse palle nahk, et temma ni kaua Jehowaga olli räkinud. Kui temmal nüüd middagi räkida olli Israeli-rahwaga, siis ta panni kattet omma palle peäle, ja kui temma Jehowa palle ette tulli, temmaga räkima, siis panni ta se katte ärra.

Öppetused.

I. Sinai mäe pealt ollid Israeli-rahwas suurt Jummalat näind ja kuulnud, ja teggid ommeti kuld wassika ennesele jummalaks.

Sest on nähha kui kahtlane ja heitlik, parrago Jummal! innimesse südda an.

II. Omma wihha sees tahtis suur Jummal se rahwale otsa tehha, agga kui Moses palwega Ta ette sai astunud se rahwa pärrast, siis Jssandal olli halle meel.

Seſt on nähha et ſuurt önnetuſt palwe lähbi woib ärrakäända, ja et kirriko palwette peäle ſuurt tulleb piddada.

III Suur Jummal ütles ennaſt tahtwad nende pattud nende kätte maksta, ſel päwal, mil Ta piddi tullema neid katsma.

Jummal ſiis kurja mitte iggakord warſi ei nuhtle waid monnikord wõttab Ta makſo laenuks, nago wanna ſanna ütleb.

Waggad mõtted.

Mürristamisſe ja wahgo lõmisſega andis Jummal omma käsko.
Mikspärraſt nenda? Ei ſelle pärraſt kahhe wahhel ütski woi olla.
Teile, kes teie ei püa Temma käsko möda ellada mailmas;
Teile ſiis tulli, ja ſuits, ja weewlid ja pitkne jo walmistud on.

Meles mul olgo ſe warra ja hilja,
Ja kui mürristamisſe pilwed ma nään.

26. Luggeminne.

Simſoniſt.

Kohtomoiſtjatte ramato 13, 14, 15 ja 16 Peatük.

Simſon olli tuggew mees, ja temma ram olli temma juukſe karwa ſees. Se Simſon läks kosſima Wilistide tüttarte ſeaſt, ja ilma omma wannematte tahtmatta. Ja tee peäl tulli üks loukoer temma wasto, ja temma kiskus jedda lõhki omma kättega, nenda kui kit-

se-talle lõhki kistakse. Kui ta teist korda sedda teed tulli, siis olli messilaste perre loukoera kehha sees ja met. Ja ta wõttis sest omma puesse, agga ta ei ütlend mitte kust ta sedda olli leidnud. Ja pulmas Simson andis pulmalistele ühhe moistetusse ärramoista, et nemmad sedda seitsme päwaga piddid ärramoistma. Kui nemmad sedda temmale õiete piddid üllesräkima, siis ta tahtis neile anda kolmkümmend särki ja kolmkümmend üllekonda ridid. Agga kui uemmad ei woind sedda temmale üllesräkida, siis Willistid temmale piddid andma kolmkümmend särki ja kolmkümmend üllekonda ridid. Agga se olli se moistetusse sanna: Sõjast tulli roog wälja ja tuggewast tulli magguſat wälja. Ja kui Wilistid ei saand se moistetusse üllesräkida, siis nemmad palluſid Simſoni naese omma pole, ja temma melitas omma mehhe ja olli temma kaela peäl ni kaua, kui mees temmale se moistetusse sai üllesräkinud, ja naene andis se moistetusse siis Wilistidele ülles. Ja enne kui seitsmes pääw loja läks ütleſid Wilistid Simſoni wasto: Mis on magguſam kui messi ja mis tuggewam kui loukoer? Ja Simson ütles neile: Kui teie ei olleks mo pulaga künnud, ei teie olleks mo moistetusse peäle mitte oskand. Ja temma läks jo lõi mahha Wilistideſt kolmkümmend meest ja wõttis nende rided seljast ärra, ja andis neid üllekonda ridiks neile, kes moistetusse ollid ärraräkinud. Ja kui Simson nüüd omma naese kätte tahtis, siis temma issa olli tedda jo teisele meh-

hele annud. Agga Simson läks ja wõttis kolm sadda rebbast kinni, ja siddus neid sabba sawwa wasto, pari kauba, ja panni ühhe tõrwakse kest kahhe sawwa wahhele, ja laskis neid lahti Wilistide leikamatta wilja sisse. Ja Wilistide wihha süttis põllema, ja nemmad põlletasid se naese ja temma issa tullega ärra. Nüüd seuti Simsonit kõitega ja anti tedda temma waenlaste kätte. Agga Simson kiskus need kõied lõhki, ja lõi ühhe eesli lonaluga tahhat meest mahha. Teistpuhko käisid Wilistid Simsoni peäle Askati linnas, kui ta ühhe hora naese jure olli heitnud. Agga Simson tousis kest ööd üllés ja tõstis linna wärrawad wälja ja wiis neid üllés mäe otsa. Ja se sündis pärrast sedda et ta ühhe naese wõttis armatseda, ja temma nimmi olli Telila. Ja sesamma naene olli Wilistidest rahhaga melitud, et ta neile piddi teädust saatma, kus temmal se suur ram piddi ollema. K. i Simson pettis Telilat kolm kord järrestikko omma walle kostmisse sannaga. Sest esimest korda temma laskis ennast siddada seitse tore nine ohjaga. Kui nenda olli tehtud, siis ütles Telila Simsoni wasto: Simson, Wilistid tullewad so peäle! ja ta kiskus need ohjad katki, nenda kui üks linnane lõng katki kistakse. Teist puhko ta laskis ennast siddada ute kõitega ja Telila ütles jälle ta wasto: Simson, Wilistid tullewad so peäle! ja temma kiskus neid kõisa katki kui nitt. Kolmat korda temma laskis omma juukse karwad kinnimaelata seina wasto ja kui Telila ütles: Simson, Wilis-

tih tullewad so peále, siis ta tombas need juukse karwad naeltega úhtlasse hopis wálja. Wimaks sai Telila omma melitamisse sannade lábbi ommeti teáduſt, et keik temma ram temma juukse karwa sees olli. Warsi kutsus Telila Wilistid, et nemmad tedda piddid passima. Kui Simson núúd Telila pólwette peál maggas, siis nemmad leikasid temma juukſid mahha. Ni pea kui nenda olli tehtud, siis tundis Simson et Jehowa temmast olli árralahkund. Ja Wilistid wótsid tedda kinni ja pistsid temma silmad wálja ja pannid tedda kinni kahhe wask ahhelaga, ja ta piddi wangidc koias jahwatama. Ja sedda móda kui temma juukſed jálle kaswasid, sai temma omma rammo ka jálle kátte. Kui núúd Wilistid kokko tulid suurt ohwri ohwerdama, siis nemmad laksid Simsoni húda, et ta neile piddi mángima. Agga se hone, kus nemmad sees ollid, olli kahhe samba peál, ja waatmas olli liggi kolm tuhhat meest. Ja Simson hakkas neist kahhest sambast kinni ja tombas, siis langes hone. Ja nenda lóppes Simson omma waenlastega úhtlasse, sest et hone keikide peále langes.

Óppetussed.

1. Kapsed ei pea ilma wannematte tahtmatta abiellusse ennast andma.

Sedda Simson teggi ja temmale tulli sest pahha luggu.

II. Naesterahwale paljo ei tulle täetada mis fallaja peab petama.

Omma kahjo läbbi Simson wast arro sest sai; sest temma moistetusse ja temma rammo, eks naised mollemad ei räkind ülles?

III. Siraki sanna tössi on: Wiin ja naesed eksitawad moistlikkud ärra.

Sedda Simsonist näme; sest eks libbeda kelega Telila tedda ei saatnud ommast rammust, ommast silma näust, ommast ellustki lahti?

Waggad mötted.

Simsoniſt woid nähha mis roppo ello ots on,
Ja kui se itka toob, pahha luggu kätte.
Esmalt ram tal löppes, pimmedaks sandiks siis sai,
Wimaks hone weel löi, tedda surnuks järsko.
Se asja tahhan ma, meles piddada itka,
Et, kui kurrati eest, ennast roppo eest hoian.

27. Luggeminne.

Samueliſt.

1 Sam. 1 ja 2 Peatük.

Elkanal olli kaks naest, teise nimmi Anna ja teise nimmi Peninna. Ja Peninnal olli lapsi agga Annal ep olnud lapsi. Sepärrast peti Annat alwaks, ja ni mittokord kui ta ülles läks Jehowa kotta, ja teised sures römus ollid, siis Anna nuttis. Kül Elkana tröstis tedda ja üiles temmale: Eks minna polle sulle

parrem kui kümme poega? Agga Anna olli wägga süddamest kurb ja tootas ühhe tootusse ja ütles: kui Jummal temmale poeglapse piddi andma, et ta siis tahtis tedda jälle Jehowale anda keige temma ello aia. Ja se sündis et preester Eli istus istme peäl Jehowa templi samba jures ja panni tähhele temma suud, kui ta Jehowa pallus. Ja sest et Anna räkis ommas süddames ja et ta uled likusid ükspäinis, agga ta heält ep olnud kuulda mitte: sepärrast arwas Eli tedda joobnud olewad. Ja Eli ütles temma wasto: kui kaua tahhad sa kui joobnud olla? lasse omma wiin ennesest lahkuda. Ja Anna wastas ja ütles: Ei mitte, mo issand, ma ollen üks raske südamega naene; omma hinge iggatsemist ollen ma Jehowa eite wäljawallanud. Ja Eli wastas ja ütles: Minne rahhoga, kül Israeli Jummal annab sulle so palwe järrele, mis sa temmalt olled pallund. Ja Anna sai käima peäle ja sai poia, ja panni temma nimmi Samuel. Ja kui ta tedda ärrawoorutand, siis ta wiis tedda ennesega ülles üllema preestri jure ja jättis tedda senna. Ja Anna lugges Jehowale kitusse laulo, et Jehowa temma palwet olli wõtnud kuulda. Ja kui se pois kaswis pitkusses, siis ta olli Jehowat tenimas preestri Eli ees. Ja kui emma üllesläks igga-aastast ohwri ohwerdama, siis ta tõi temmale pisikesse kue. Agga Samuelil ei olnud seäl mitte hea luggu, sest preestri Eli poiad ollid pahharetti suggu ja olleksid weikest Samuelit pea kurja peäle wõinud juhha-

tada. Ja nende sũ olli et innimessed laitsid Jehowa roa ohwri, sest nemmad wõtsid, kolme arrolisse ahhingaga, parrema lihha riistast wälja, ja sõid sedda isse. Ja kui kegi selle wasto seisis, siis nemmad wõtsid wäggise. Ja nemmad maggasid ka naeste jures, kes hulgal kokko tullid koggodusse telgi ukse jure. Agga pois Samuel ei teind nenda, ja olli armas, nihästi Jummala kui ka innimeste melest. Ja Samuel on ustawaks prohwetiks sanud Jehowale.

Õppetussed.

I. Ellades innimenne ei pea kurja mõtlema ommast liggimesseſt kui ta õiete ei tea.

Preester Eli selle wasto teggi, sest et Annat joobnud arwas ollewad, ja temma ommeti olli raske süddamega naene, kes süddamest õhkas Jehowa pole.

II. Kui innimenne Jummalale ühhe tootusse on tootand, siis sago se ka tõeks.

Nenda teggi Anna. Temma tõi omma poia Samueli ülles Jehowa omma Jummala ette, nenda kui olli tootanud.

III. Sedda pahha mis innimenne teist näeb teggewad, temma ei pea mitte teggema.

Nenda Samuel teggi, ja ei annud preestri Eli jummalakartmatta lastest ennast mitte kurja peale juhhatada.

Waggad mõtted.

Kurja laste issa preester Eli olli;
Ja weike Samuel nende õåluſt någgi.
Agga kurja ei teind eaga patto teed kåind,
Waid õigusſes ellas, ja õåluſt ta wihkas.
Ni tahhan minna ka, end waikste seltsi hoida,
Ja Jssand Jummal sa, mull' sedda joudo anna.

28. Luggeminne.

Preester Eli.

1 Sam. 2 ja 3 Peatük.

Jehowa meel olli wågga pahha, et Eli parremmine ei kaswatanud ommad lapsed. Sepärrast Temma satis ûht Jummala meest Eli jure ja kulutas temmale keige temma suggu surma. Ka laskis ta nenda temmale ûttelda: Kes mind auustawad, neid tahhan ma auustada, ja kes meid mikski ei pea, neid peab alwaks petama. Ka Samuelile tâetas Jummal, et ta tahtis Eli suggu nuhhelda; sest kui Samuel Jehowa templis maggas, siis hûdis Jehowa: Samuel! Ja pois jooſis Eli jure, arwates, et temma tedda hûûdnud, ja ûtles: Siin ma ollen, sest ja olled mind hûûdnud. Agga temma ûtles: Ei ma polle hûûdnud, heida jälle mahha. Ja Jehowa wõttis jälle hûda: Samuel! Ja pois låks jälle Eli jure ja ûtles: Siin ma ollen, sest sa olled mind hûûdnud; agga temma

útles ta: Ei ma polle hûûdnud, mo poeg, heida jálle mahha. Ja Jehowa Jummal wõttis kolmat korda hûda: Samuel! ja pois tousis kolmat korda úlles ja láks Eli u-re. Siis moistis Eli et Jehowa poisi olli hûûdnud. Temma káskis sepárrast Samueli jálle mahha heita, ja kui kegi jálle piddi hûûdma, siis ta piddi útlema: Jehowa rági, sest so sullane kulleb. Siis táetas Jummal poisile, et ta tahtis Eli suggu nuhhelda; sest et Eli poiad árrawandumist enneste peále saatnud ja et issa ei waatnudke woórete nende peále. Kui pääw olli tousnnd, siis küsfis Eli, mis samma Jummal Samueli wasto olli rákinud. Agga Samuel karus ja ei tahtnud nággemist úllesrákida Eli wasto. Agga Eli útles: Nenda tehko sulle Jummal, ja nenda weel peálegi, kui sa middagi mo ette salgad. Siis andis Samuel temmale teáda keik need sannad, mis Jummal temma wasto olli rákinud. Ja Eli útles: Temma on Jehowa, Ta tehko mis hea on Temma meleſt. Pissut aega párrast sedda lákſid Israeli-rahwas wálja Wilistide wasto sõtta. Ja Eli poiad lákſid ka sõtta, ja toid Jummala seádusse laeka koggodusse telgist ja wõtſid sedda enneſe kaſa. Ja wanna Eli istus istme peál wárrawa suus ja watis, sest temma olli sure kartusse sees se lahhingi párrast. Ja úks, kes sannumed tõi, tulli lahhingist ja útles: Israel on Wilistide eest árrapóggenend, ja so mollemad poiad on surnud, ja Jummala laekas árrawoetud. Kui Eli need ómetusse sannumed kulis, siis ta

langes taggasi istme peält mahha, ja murdis omma kaela ja surri. Ja Eli olli ühhekſakümmend ja kahheksa aastat wanna, ja temma silmad ollid tuhnid, et ta ei woind nähha.

Öppetussed.

I. Wannemad sawad raske nuhtlusse alla kui nemmad ommad lapsed mitte öiete ei kaswata.

Sedda tundis preester Eli. Temma ei waatnudke woôrete omma poegade peäle, kui nemmad koera töôd teggid; sepärrast temma, omma wanna ea sees, ka omma kaela piddi murdma.

II. Ellawad jo preestrid jummalakartmatta ello ühhel maal, wist Jummala nuhtlus nisugguseſt maast mitte ennam kaugel ei olle.

Kui Eli poiad jo Jummala ohwri hakkasid teotama ja pôrdo ello aiama, warsi olli sõdda siis wäljas.

III. Wäljaspiddiseſt Jummala tenistusseſt ei sa kül; ka waimus jo tões peab innimenne Jummalat kummardama.

Jummala seädusse laekas olli Juda-rahwal kallis ja pühha assi, agga nende jummalakartmatta meeste pärrast, kes sedda töid, laskis Jummal seddagi Wilistide kätte sada.

Waggad mõtted.

Preester Eli sallis, et lapsed kurja teggid;
Ei waatnud woôreteki nende ello peäle.

Ei Jummal talle ſedda, nuhtlematta jätnud,
Waid nuhtles ſurmaga meeſt ennaſt ja keik ſuggu.
Tänno olgo teile, hea wannemattele!
Mind öppetaſite; nüüd taewas au ſate.

29. Luggeminne.

Kunningas Saul.

1 Sam. 9, 10, 15, 16, 19, 28 ja 31 Peatük.

Saul otſis ſe emma-eesli, mis temma issa olli ärrakaddunud. Kui ta ſedda ei leidnud, ſiis ta läks prohweti Samueli jure, ja pallus tedda, et ta temmale annaks teäda temma teed. Ja Samuel wõttis ühhe õlli-kruſi ja woidis tedda Israeli kunningaks, Jehowa käſſo peäle. Ja kui ta ſeält paigalt ärra-läks, ſiis mutis Jummal temma ſüddant teiſiti, ja temma ſai hopis teiſeks mehheks. Ja tee peäl tulli Jnmmala Waim kermeste ta peäle, nenda et ta hakkas prohweti wiſil räkima. Seſt on ſe wanna ſanna tulnud: Kas Saul ka on prohwetide ſeas? Ja kui nemmad tahtſid tedda kunningaks tehha, ſiis olli ta riistade ſekka eeſt ärra pöggenend. Ja kui nemmad tedda ſeält ärra tõid, ja temma ſetſis rahwa ſeas, ſiis ta olli Pea kõrgusſe oſſa pitkem kui keik rahwas. Se Saul piddi, Jummala käſſo peäl, Amalekt rahwas ja keik nende weikſed ſutumaks kautama. Agga Saul ei teind nenda kui Jummal käskind,

waid andis armo neile kes parremad ollid puddolojuste ja weiste seast. Siis kahhetses Jummal et Ta Sauli kunningaks olli tõstnud. Ja Temma kulutas temmale prohweti Samueli lähbi ja ütles: Sepärrast et sinna olled Jehowa sanna ärrapölgnud, on Ta sind jälle ärrapölgnud. Kül Saul ennast wabbandas ja ütles et ta need weiksed piddi ohwerdama Jehowale omma Jummalale. Agga Jummal laskis temmale öölda, tähhele pannema parrem ollewad kui järada rasw. Ja Jehowa Waim lahkus Saulist ärra ja üks kurri waim Jehowa käest teggi temmale hirmo. Agga kui Dawet kannelt mängis temma eest, siis se kurri waim lahkus temma pealt ärra. Ja Jehowa laskis nore Daweti prohweti Samueli lähbi woida kunningaks Sauli asemele. Kül Saul olleks Daweti hea melega surma saatnud, agga Jummala kässi warjas tedda. Ja wimaks kogguside Wilistid kokko kunninga Sauli wasto. Kül Saul siis küssis Jehowa käest se sõa pärrast, agga Jehowa ei wastand temmale mitte. Siis läks Saul ühhe naesterahwa jure, kel lausuja waim olli. Se naene satis omma kunstiga, et ónsa prohweti Samueli nággo temma ette tulli. Ja Samueli waim ütles Sauli wasto: Miks olled sa mulle tülli teinud? Ja Saul ütles: Jummal on minnust ärralahkund; sepärrast ollen ma sind hüüdnud, et sa mulle pead teáda andma, mis ma pean teggema. Ja se waim ütles temmale siis, et Jehowa tahtis anda Israelit Wilistide kätte se sõa sees. Ja kunninga en-

neſe wasto útles waim need ſannad: Homme pead ſinna ja ſo poiad mo jures ollema. Ja teiſel páwal. pöggeneſid Israeli-rahwas Wilistide eeſt árra, ja Sauli poegadeſt lödi mahha kolm. Sis útles Saul omma ſõariistade kandja wasto, et ta omma moóka pidi tombama ja tedda lábbi piſtma. Ja kui temma ſõariistade kandja ei tahtnud omma kät liagi panna ſellele, kes Jehowale olli woitlend, ſiis wõttis Saul moõga ja langes iſſe ſelle ſiſſe. Ja Wilistid raiuſid temma Pea otſaſt árra ja läkkitaſid ſedda leri; ja ta kehha poſid nemmand úlles Petſani linna müri peále.

Õppetuſſed.

I. Ep olle ſure Jummala mele pärraſt ſe tõ, mis innimenne waggaks kidab Temma käſſo wasto.

Kunningas Saul ei laſknud mahhalúa need weikſed, mis Jummal olli käſknud ſutumaks árrakautada, ja útles ennaſt tahtnud neid ohwriks ohwerdama Jehowale omma Jummalale. Agga Jehowa Jummala meel ſai wägga pahhaks ja Ta laskis temma wasto öölda: Tähhele pannema on parrem kui járade raſw.

II. Kuſt pühha Waim lahkub, ſeält kurri waim asſet wõttab.

Ni pea kui Jehowa Waim Sauliſt ſai lahkund, warſi kurri waim teggi temmale hirmo.

III. Jummal Jeſand ei jätta innimeſt mahha, kui innimenne Tedda mahha ei jätta.

Nenda laskis Jummal ka kunninga Saulile ütteldа: Sepärrast et sinna olled Jehowa sanna ärrapölgnud, on Ta sind jälle ärrapölgnud.

Waggad mõtted.

Sannakuulmatta olli kunningas Saul
Se temma sü esmalt olli.
Sallalikkuks siis sai, ja tapjaks wimaks,
Sest otsa ennesel' teggi.
Teeb, Jummal parrago! pat nenda alwaks mind,
Siis esimesse eest, jo tahhan hoida end.

30. Luggeminne.

Tawet tapleb Koliatiga.

1 Sam. 17 ja 18 Peatük.

Kunningas Saul läks sõtta Wilistide wasto. Kui nende soáwäed nüüd teine teise wasto seisid, siis tulli Wilistide leridest üks suur wäggew mees wälja, ja temma nimmi olli Koliat. Se mees olli pitk kuus künart ja üks waks. Ja temma raud-rie olli raske wus tuhhat sekli waske. Ja ta pigi wars olli kui lõngapoom. Se pitk mees naeris Israeli-rahwast, ja käskis neid wällitseda ennastele üht meest et ta allatulleks temma jure. Kui ta woiks temma wasto tappelda ja tedda mahhalüa, siis ta lubbas et Wilistid piddid Israeli rahwa sullasiks jäma; agga kui Koliat woimust temma peäle pidi sama ja tedda

mahha lõma, siis piddid Israeli rahwas Wilistide sullasiks jáma. Kui Saul ja keik Israel kuulsid need Wilistimehhe sannad, siis nemmad ehmatasid árra ja kartsid wágga. Ja se Wilistimees tulli hommiko ja õhto nende liggi, ja nenda tulli ta sinna seisma nellikümmend páwa. Ja Saul wõttis kátte ja lubbas omma tütre sellele pañna, kes se sure mehhe piddi mahha lõma. Kui weike Tawet sedda kulis, siis sudda temma secs tedda kutsus, se mehhega woitlema. Ja Saul panni Taweti páhhá waskkübbara ja raudride temma selga. Ja Tawet ei woind nende riettega mitte káia, sest ta ep olnud nendega õppind. Sepärrast ta panni neid jálle mahha, ja ei wõtnud muud kui omma keppi ja omma lingo ennese kátte. Karjatse pauna, mis temmal olli, panni ta wiis silledat kiwwi jõest. Kui temma nüüd se Wilistimehhe liggi láks, siis Koliat útles temma wasto: Kas minna ollen koer, et sinna keppiga mo jure tulled? Agga Tawet útles: Sinna tulled mo jure mooga ja pigiga ja oddago; agga minna tullen so jure wággede Jehowa Israeli waehulkade Jummala nimmel. Ja Tawet pistis omma kát pauna, ja wõttis seált kiwwi wálja, ja wiskas lingoga ja oskas se Wilistimehhe Peaotsa, ja se kiwwi láks ta Peaotsa sisse, et ta omma silmili mahha langes. Ja Tawet wõttis Koliati mooga ja tombas sedda tuppest wálja ja raius sedda Pea otsast árra. Ja kui Wilistid sedda nággid, siis põggenesid nemmad árra ja Israeli rahwas said woido

omma kätte. Kui Saul sõast koio pole tulli, sis laulsid naesed temma wasto: Saul on lõnud omma tuhhat, agga Tawet omma kümmetuhhat. Sis sütis Sauli wihha põllema, ja temma wahtis Taweti peäle sest päwast ja pärrast. Ja Saul ei pannud omma tüttart ka mitte Tawetile naeseks waid ühhe teise mehhele. Agaa Sauli poeg Jonatan lõi Tawetiga kät. Ja Mikal, Sauli teine tüttar, armastas Taweti. Ja Saul satis Tawetile ütlema, et ta sadda Wilistide eest nahka temma kätte piddi toma, kui ta temma wäimehheks tahhaks sada, agaa Saul mõtles sedda sata, et Tawet sel wisil Wilistide käe läbbi piddi langema. Ja Tawet wõttis kätte ja lõi Wilistidest kaks sadda meest mahha, ja Saul pannì temmale Mikali, omma tütre, naeseks.

Õppetused.

I. Tuggew mees ei pea omma rammo peäl mitte surelinne ollema.

Suur Koliat olli pea teist ossa ni pitk kui weike Tawet, ja sai omma matso wasto Peaotsa et lõppes.

II. Sõameeste hulkas on ka waggad mehhed.

Tawet ei läind sajatamisse egga kurja wandumisega omma waenlasse wasto, waid ütles: Minna tullen so jure wäggede Jehowa nimmel.

III Wagga mees leiab ikka armo, armastust ja sõbrust.

Kunninglik Würst Jonatan löi sõbrusses Tawetiga kät, ja kunninglik würsti neitsid Mikal tedda armastas.

Waggad mõtted.

Ennam kui kuus künart pitk Koliat olli,
Kedda Tawet lingoga löi mahha.
Kui Jummala sannast ma luggesin sedda,
Midagi se tähhendab, siis mõtlin.
Jah Koliat on, põrgo sees, kurrat,
Ja Tawet Kristust, tähhendab, ennast.

31. Luggeminne.

Tawetit kiusatakse takka.

1 Sam. 19, 21, 24 ja 26 Peatük.

Kunningas Saul räkis Jonatani omma poia wasto et ta piddi Taweti surma saatma. Agga Jonatan andis Tawetile teäda ja pallus omma issa temma pärrast. Pissut aega pärrast sedda, sai kurri waim Jehowa käest Sauli peäle. Ja Tawet piddi ta kannelt mängima temma ees. Siis Saul otsis pigi Tawetist läbbi ja seina sisse aiada. Agga ta aias pigi seina sisse ja Tawet põggenes ja peästis ärra. Siis Saul läkkitas Käskusid Taweti koia jure tedda hoitma. Agga Mikal, Taweti naene, laskis tedda mahha aknast läbbi. Ja ta wõttis ühhe kuio, mis puust olli

tehtud, ja panni sedda wodisse Taweti asse-mele, ja ütles tedda haige ollewad. Ja Saul läkkitas need Kässud Taweti waatma, ja ütles: Toge tedda ülles minno jure wodiga. Ja need Kässud tullid ja wata, puust tehtud kuio olli wodis. Ja Mikal ütles, et Tawet olli tahtnud tedda ärratappa, kui temma ep olleks laßknud tedda minna. Ja Tawet piddi siis kätte wõtma ja põggenema Kati kunninga Akisi jure. Agga temma sai arro, Kati kun-ninga Akisi jures ennesel wist hea asseme mit-te ollewad. Sepärrast ta teggi ennast üllapiks nende silma ees, ja teggi riipsusid wärrawa poolte peäle, ja laskis omma ülla omma hab-beme sisse joosta. Siis ütles Akis omma sullaste wasto: Kas mul neid waiak kes hul-lud on? ja andis käsko se hullo mehhe ärra-sata. Kui nüüd Tawet ei arwand ennast kussagil warjul ollewad, siis ta istus omma meestega kola sisse, mis tee peäl olli. Ja Saul läks sinna sisse omma asjale. Kül Taweti mehhed andsid temmale nou, et tem-ma ei piddand laßkma mõda minna sedda par-rast aega, ärratappa omma waenlasse. Agga Tawet ei tahtnud pista omma kät Jehowa woitud mehhe külge. Ommeti wõttis Tawet kätte ja leikas sallaja Sauli kue ölma ärra, mis ta olli mahha pannud. Ja kui nemmad mollemad ollid kopast wäljaläinud, siis Tawet näitis temmale kaugelt se kui ölma ja ütles: Jehowa peab kohtomoistja ollema, ja minno ja sinno wahhele kohhut moistma. Ja siis tõstis Saul omma heält ja nuttis ja ütles:

Sinna olled õigem mind. Segipärrast läks Saul weel ükskord sõtta Taweti wasto ja maggas ommas leris. Ja Tawet läks ja wõttis Sauli pigi ja wee-karrika temma Peapohjast ärra, ja ei ükski ei näind egga ärkand ütles; sest nemmad maggasid keik, sepärrast et Jehowa käest olli raske unni nende peäle langend. Kui pääw olli tousnud, siis Tawet läks ülles mäe otsa ja jäi seisma kaugelt, ja näitis se pigi ja wee karrika. Siis ütles Saul: Wata ma ollen jõlledaste teinud ja üpris wägga eksinud. Ja temma andis temmalegi õnnistusse ja ütles: Õnnistud olgo sinna, mo poeg Tawet; kül sa sadad ommad asjad korda ja saad ka tõeste woimust. Ei mitte kaua pärrast sedda aega wõttis Saul kätte ennesele otsa tehha omma enneste mõõgaga, ja Tawet sai kunningaks temma assemel.

Õppetussed.

I. Kui wannemad ommad lapsed kurja peäle sunniwad, siis lapsed ei pea sedda kurja mitte teggema, sest et nemmad Jummalat ennam peawad kartma kui innimesst.

Nenda teggi Jonatan: sest kui temma issa Saul temmale käsko sai annud, ärratappa Tawetit, siis ta andis Tawetile teäda, et temma aegsaste sai põggenema.

II. Ükski ei pea kät pistma selle külge kes Jummalale on woitud.

Nenda teggi Tawet. Mittokord olleks temma omma kunningale woind otsa tehha; agga temma ei tahtnud sedda patto tehha.

III Mis agga hädda sees on tehtud, ei ükski sedda taasasse melega ei pea tagga järrele ka teggema.

Mikal agga omma issa walle juttoga pettis, sest et temmal kibbe hädda kä olli; ei mu pärrast mitte. Ükski wallato walletaja ei woi ennast siis sellega wabbandada, et Mikal nenda teinud.

Waggad mõtted.

Wagga Tawet kätte ei maksnud,
Et tül waenlane olli ta käes.
Omma hädda Jummalal' kaebas
Ja Jummal hädda pöris tall' heaks.
Ni tahhan minna ka, ei ial kurja maksta,
Wist Issand wõttab siis, ka mulle õigust tehha.

32. Luggeminne.

Patsebast.

2 Sam. 11 ja 12 Peatük.

Kunningas Tawet andis wäe-pealikko Joabile käske, Rabba linna alla minna. Ja se sündis et Tawet kunninga koia kattukse peäl kõndis ja kattukse peält näggi ühhe naese ennast pessewad rohho-aias, ja se naene olli wägga illusa näoga. Kui nüüd Tawet se naese järrele küssis, siis õõldi temmale: Se on Pat-

seba, Uria naene. Ja Tawet läkkitas Käsku-sid ia laskis tedda tua, ja maggus temma ju-res, ja se naene sai käima peäle. Agga Uria, temma mees ep olnud mitte kodda, waid olli kunninga wäe hulgaga sõtta läinud. Tawet käskis tedda leriſt koio tulla, et rahwas piddi uskuma, Patſebat ommaſt mehheſt käima peäle ſanud. Agga Uria heitis kunninga koia ukſe ette maggama, keikide omma isſanda ſullaste jure; ja ei läind mitte alla omma kotta. Tei-ſel päwal Tawet laskis joobnuks tehha ſe meh-he ja mõtles et temma wiſt ſiis koia ja omma naeſe liggi piddi minnema. Agga Uria ei teind nenda, ja maggas ka ſel õel omma tsſanda ſullaste jures, ja ei läind mitte alla omma kotta. Siis kirjotas Tawet ramato Joabile, ja ta olli ramatuſſe kirjotanud ja õõlnud: Pange Uria keigekangema taplusſe kohto, ja tagganege temma takka ärra, et tedda mahha-lüakſe, et ta ſurreb. Ja ſe ramato läkkitas temma Uriaga ärra, agga Uria ei teädnud mit-te, mis ta ſenna ſisſe olli kirjotanud. Joab teggi nenda kui kunningas temmale olli kirjo-tanud, ja Uria leidis omma ſurma. Uria nae-ne Patſeba leinas omma meeſt nenda kui ſeä-tud. Ja kui leinamisſe aeg ſai mõda läinud, ſiis wõttis kunningas tedda ommaks naeſeks. Ja Jehowa läkkitas Natanit Taweti jure, ja temma olli prohwet. Ja Natan ütles Taweti wasto: Kaks meeſt olli ühhes liñnas, teine rik-kas ja teine kehwa. Sel rikkal olli wägga paljo lambo ja weikſed. Agga ſel kehwal ep olnud muud middagi, kui agga üks ainus pis-

ſike utto-tal, mis ta olli oſtnud, ja toitis ſedda. Se ſöi ta pallokeſt ja jöi ta karrika ſeeſt ja maggas temma ſülles. Kui nüüd ſe rikka mehhe jure üks teekäia tulli, ſiis ei raatſind ta mitte wõtta enneſe lammasteſt egga enneſe weikſiſt, waid wõttis ſelle kehwa mehhe utto-talle, ja teggi ſeſt roga ſelle mehhele. Kui Tawet ſedda kulis, ſiis temma wihha ſüttis põllema, ja temma ütles: Ni tõeſt kui Jehowa elab, ſe mees, kes ſedda teinud, ſe on tõeſt ſurma wäärt, ja ta peab ſe utto-talle neljа wõrra jälle ärramaksma. Ja prohwet Natan ütles Taweti wasto: Sinna olled ſe mees. Seſt ſe rikkas mees Natani tähhendamiſſe ſanna ſees olli kunningas Tawet; need paljo lambo ja weikſed, mis temmal olli, ollid kunninga naeſed; ſe kehwa mees olli aus Uria; ja ſe ainus pisſike utto-tal, olli illuſa näega Patſeba. Prohwet Natan kulutas ſiis Tawetile mondaſugguſt Jummala nuhtluſt. Ja Tawet ütles Natani wasto: Ma ollen patto teinud Jehowa wasto. Ja Natan ütles Taweti wasto: Jehowa on ka ſo patto laſknud mõda miñna, ſinna ei pea mitte ſurrema. Ommeti et ſa ſe asja läbbi Jehowa waenlaſſed olled ſaatnud kurjaste laimama, ſiis peab ka ſe poeg kes ſulle on ſündinud, wiſſiſte ſurrema. Neil päiwil on Tawet omma wiekümnema eſſimeſſe laulo kirjotanud; ja temma eſſimeſſed ſannad on: Jummal olle mulle armolinne omma heldusſe pärraſt.

Öppetussed.

I. Naeste-rahwas ennast peawad hoidma, et nemmad pahhanduſt ühhelegi ei anna.

Kui Patseba rohho-aias allasti ep olleks olnud, egga siis Tawet ei olleks abbiello riknud egga temma meest tapnud.

II. Sanna mis süddamest kulutakse, hakkab ikka ka süddame peäle.

Prohwet Natan nomis Tawetit targaste ja keigest süddamest, sepärrast ta ligutas ka Taweti süddant et ta wõttis omma patto kohhetseda.

III. Kui ep olle häbbi olnud pallo tehha, ei pea siis ka häbbi ollema patto kahhetseda.

Kui Natan Tawetile sai üttelnud: Sa olled se mees, kes surma wäärt, siis Tawet ei püüdnud salgada waid tunnistas omma sü lles ja ütles: Ma ollen patto teinud Jehowa wasto.

Waggad mõtted.

Abbiellorikminne ja tapminne ollid need süüd,
Mis Taweti waewasid omma tru Jummala ees.
Tahhad sa teäda kust temma mõllema peäle kül sai:
Eks silma himmo temmale sedda pahha ei teind?
Siis tahhan minna ka, se himmo wasto seista,
Et temma mind ei sa, ta nenda ärra petta.

33. Luggeminne.

Absalomist.

2 Sam. 14, 15, 16, 17 ja 18 Peatük.

Absalom, Taweti poeg, olli illusa jumme ja illusa näoga mees ja temma jallatallast ta pealaeni ep olnud temmal wigga. Se Absalom tahtis, issa aial, kunningriki ennesele. Temma püdis sepärrast Israeli meeste süddant ärrawarrastada. Ta istus wärrawa tee äre ja küssis iggameest, mis ta kunninga jurest otsis? Kui nüüd kegi omma hädda temmale sai kaeband, siis ta ütles temma wasto: Wata, so asjad on head ja öiged, agga kunninga polest polle sul kulajat ühtegi. Oh! kes panneb mind kohtomoistjaks seia male, et iggamees kel rio-ehk kohto-assi on, mo jure tulleks, et minna temmale öigust moistaksin. Ka targa Ahitoweli teädis temma omma nousse sata. Sesamma olli nouandja kunninga Taweti jures, ja kui temma nou andis, siis olli otsego olleks kegi Jummala sanna küssind. Kui nüüd Absalom rahwa omma pole olli pörand, siis ta ütles issale, ennast tahtwad Ebronis omma tootust ärratassuda, mis ta Jehowale tootanud. Agga kui ta Ebroni sai, siis ta laskis kunninglikko kroni omma pähhä pañna ja ennast kunningaks kulutada. Ni pea kui Tawet sest sannumed sai, läks temma sallaja Jerusalemmast, ja läks ülles Kidroni jöe öllipude mäele, ja nuttis

ärdaste. Ja kui ta kuulda sai Ahitoweliť nende seas ollewad, kes sallaja kurja nou piddannd Absalomiga, siis ta ütles: Oh Jehowa! te, pallum ma, Ahitoweli nou jölledaks. Ja kui kunningas Tawet sedda teed läks, wata, siis tulli üks mees temma wasto, kes Sauli seltsi suggowõsfast, ja ta nimmi olli Simei. Se mees sajatas kunninga Taweti ühte puhko ja wiskas tedda kiwwidega ja ütles: Minne wälja, minne wälja, sinna werremees ja pahharetti mees! Kül üks mees ütles kunninga wasto: Et lasse ma lähhän ja kissun ta Pea otsast ärra; agga kunningas ütles: Sajatago temma nenda peäle, sest nenda on Jehowa temmale üttelnud. Ja Absalom ja keik rahwas, Israeli mehhed, ollid tulnud Jerusalemma. Agga kui temma nüüd nou piddas omma nouandjattega, mis nüüd tulleks tehha, siis nende noud ollid kahhesugguſed. Ahitoweli nou olli, kätte wõtta Tawetit takkaaiada ja tedda mahhalüa enne kui ta saaks wasto seista. Agga wanna Usai ütles: Tawet on sõddamees, ja andis Absalomile sedda nou, mitte enne ta peäle hakkada, kui keik rahwas saaksid kokkotulnud. Ja Absalom ütles ja keik Israeli mehhed: Usai nou on parrem kui Ahitoweli nou, ja teggid Usai nou järrele: sest Jehowa olli käsknud Ahitoweli head nou tühjaks tehha, sepärrast et Jehowa Absalomi peäle piddi õnnetust saatma. Ja Usai andis ussinaste kunninga Tawetile teäda. Siis wõttis Tawet ja keik rahwas, mis temmaga, kätte, ja läksid üle Jordani. Ja kui Ahito-

wel nâggi et temma nou järrele ei tehtud mitte, siis poos ta ennast ûlles ja surri ârra Ja nûûd algas issa ja poia wahhel werrine lahhing. Tawet ei lâinud isse mitte wâlja, sest et rahwas sedda kelas. Agga pealikkuttele temma ûtles: Olge mulle pehmed se nore mehhe Absalomi wasto. Ja Absalom sattus Taweti sulluste wasto, ja pûdis eest ârra jouda, ja kui ta ûhhe sure tamme alla sai, kel kerud oksad ollid, siis hakkas ta Pea sest tammest kinni, ja temma jâi taewa ja Ma wahhel rippuma; ja se hobbo-esel, mis temma al, läks omma teed. Ja kui Joab sedda nâgai, siis ta wôttis kolm odda ennese kâtte ja aias neid Absalomi südame sisse. Ja nemmad wôtsid Absalomit ja wiskasid tedda metsa ûhhe sure kaewandusse ja teggid ûlles ta peâle ûhhe wâgga sure kiwwi hunniko. Kui Tawet sest sannumed sai, siis temma südda kehwatas ja ütles nuttes nenda; Mo poeg Absalom, mo poeg Absalom! kes annab et ma ollekssin ârrasurnud, minna, sinno assemel! Oh Absalom, mo poeg, mo poeg! Siis sai Tawet, sure öiskamissega, Jerusalemma jälle taggasi todud.

Öppetussed.

1. Ârra maksa kurja kurjaga egga sõimamist sõmamissega.

Sedda öppime Tawetist. Temma ei tahtnud sajataja Simeile mitte kâtte maksta, waid ütles: Sajatago temma nenda peâle, sest nenda on Jehowa temmale üttelnud.

II. Kurja nouandjatte enneste kätte tulleb wimaks pahha lnggu.

Sedda näme Ahitoweliſt, kes omma kurja nou pärraſt, iſſe ennaſt ülles poos.

III. Ka kunningatte ſüddamed on Jummala käes, ja temma pörab neid, kuhho ta tahhab.

Sedda näme Abſalomiſt. Temma ei holind Ahitoweli nouſt, ja ſe olli Jehowaſt, ſeſt et Jehowa Abſalomi peäle piddi önnetuſt ſaatma.

Waggad mötted.

Tulge lapſed, waatke, tammepuud ma teile näitan;
Tulge ſeia, waatke, mis wilja temma kannab.
Temma okste külles kunniglik würſt, näre, rippub
Nenda wimaks tulleb, kui Jummal iſſe nuhtleb.
Pange tähhele häſti, ſeſt woite ſelgeſte moiſta,
Ei ka teie peate, wannemad ſüddameſt kartma.

34. Luggeminne.

Suur katk Taweti aial.

2 Sam. 24 Peatük.

Kuningas Tawet laskis uhkuſſe pärraſt ärraluggeda omma rahwaſt. Selle tö peäle kuſas kurrat Taweti ja Jummal ei keland ſedda mitte. Wäepealik Joab ſeiſis kül ſelle wasto: agga kunninga ſanna moôdus ennam kui Joabi ſanna. Ja kui Tawet ſedda rahwaſt ſai ärraluggenud, ſiis temma ſüdda kihwatas warſi temma ſees. Ja temma ütles Jehowa wasto: Ma ollen ſuurt patto teinud

ſega mis ma teinud. Siis ſatis Jehowa prohweti Kati temma jure ja ütles: Kolm asja pannen ma ſo ette, wallitſe enneſele üks neiſt ärra, mis ma ſulle pean teggema. Kas peab ſulle ſo male ſeitſe aastat nälg tullema? Woi tahhad ſa kolm kuud omma waenlaste eeſt pöggeneda? ehk kas peab katk kolm päwa ſo maal ollema? Kui Tawet ſedda kulis, ſiis olli temmal wägga kitſas kä, ja ta ütles: Langegem ommett Jehowa kätte, ſeſt temma hallastus on ſuur. Ja Jehowa ſatis katko Israeli ſekka kolm päwa, et ſeitſekümmend tuhhat meeſt ärraſurrid. Ja kui ingel omma kät ka Jeruſalemma külge piddi piſtma, ſiis kahhetſes Jehowa ſedda kurja ja ütles inglile: Kül jo! wõtta nüüd omma käſſi taggaſi. Ja Jehowa ingel olli Arawna rehhe-alluſe jures, nenda et Tawet tedda nähha ſai. Siis räkis Tawet Jehowa wasto ja ütles: Wata, minna ollen patto teinud, agga mis on need lambad teinud? Siis ſai ſe nuhtlus Israeli peält ärrakeeldud, ja Tawet ehhitas Jehowale altari ülles Arawna rehhe-alluſe jure, kus Jehowa ingel olli ſeisnud.

Õpptuſſed.

I. Keik kurjad mõtled tullewad kurratiſt. Siin loeme ſelge ſannaga, et kurrat kunninga Taweti ſe tõ peäle ſaatnud.

II. Head non üksi ei pea põlgama. Olleks Tawet kuulnud omma wäepealikko ſam

ña, ſiis ſeitſe kümmend tuhhat meeſt, temma pärraſt, ep olleks ärraſurnud.

III. Kui pat on tehtud, ſiis ſüdda ärkab.
Kui Tawet ſe rahwa ſai ärraluggend, ſiis ſüdda kihwatas ta ſees.

Waggad mõtted.

Kunningas Tawet uhkuſſes omma rahwa loeb,
Mis ſure Jummala mele pärraſt koggone ep olnud.
Kolm asja Jummal, wallitſeda, panni ta ette;
Seiſe kümmend tuhhat meeſt, ſure katko lähbi, ſiis tappis.
Ka üllematte pärraſt, armad, pallugem hoolſaſt
Et armas Jſand neid, ei laſſe jölledaks minna.

35. Luggeminne.

Kunningaſt Salomoniſt.

1 Kunuing. 2, 3, 4, 8 ja 12 Peatük.

Kui Tawet ſai maggama läinud omma wannemattega, ſiis kunningriik ſai temma poia Salomoni kätte. Ja Jehowa näitis ennaſt Salomonile öſe unnes ja ütles: Pallu, mis ma ſulle pean andma. Ja Salomon pallus targa ja moiſtlikko ſüddame, et ta woiks Jehowa rahwale kohhat moista, ja ärramoista mis hea ja mis kurri. Se palwe olli wägga Jummala mele pärraſt ja Jummal andis Salomonile ſe targa moiſtlikko ſüddame nenda, et enne polle temma ſarnaſt olnud ja et ei pea

temma ſarnaſt ennam tullema. Ka andis Jummal temmale ſeddagi mis ta mitte ei pallund, nihästi rikkuſt ja au ja pitka ello-ea. Ni pea kui temma wallitſusse keppi omma kätte ſai wõtnud, ſiis tullid kaks hora-naeſt temma ette, ja temma ſai näidata omma tarkuſt. Mollemad ellaſid ühhes koias ja ühhe poeg ſurri ärra õſe, et ta tedda olli ärra magganud. Ja kui hommiko üllestouſid, ſiis nemmad waidleſid ſe lapſokesſe pärraſt, mis olli ellusſe jänud, ja mollemad tahtſid tedda enneſele. Et nüüd ükſki ei woind ärratunda kelle pärralt ſe lapſoke olli, mis ellusſe jänud, ſiis Salomon ütles: Toge mulle üks mõõk ja raiuge poleks ſe laps, mis ellab. Ja ſe naene, kelle poeg ellus olli, räkis kunninga wasto ja ütles: Oh mo iſſand, andke temmale ſe laps, mis ellus, ja ärge ſurmage tedda paigaſt mitte ärra. Ja teine ütles: Se ei pea egga mulle egga ſulle ſama, raiuge ſedda poleks. Ja kunningas wastas ja ütles: Andke teiſele ſe lops, mis ellus, ja ärge ſurmage tedda paigaſt mitte ärra; ſeſamma on ta omma. Pärraſt ſedda ehhitas Salomon Jehowale ſe pühha koia Jeruſalemma. Ja ſeäl kallal ehhitas ta ſeitſe aastat. Ja kui pühha kodda pühhitſeti, ſiis täitis üks pilw ſedda kodda, ſeſt Jehowa au olli Jehowa kodda täitnud. Siis astus Salomon altari ette, ja tõstis ommad käed ülles wasto taewa ja lugges kalli palwe ſanna Jehawale omma Jummalale. Jsſeärranis temma pallus et Jummal armuſt piddi wõtma kuulda, keik mis ial ſeäl paikas temma käeſt

piddi pallutama, kui wahheſt ſõdda, ehk nälg, ehk katk Ma peäl olleks. Ja Salomon ohwerdas ſe tänno ohwri, mis ta Jehowale olli tapnud, kaks kolmatkümmend tuhhat weiſt ja ſadda ja kakskümmend tuhhat puddolojuſt. Ja keigewimaks andis Salomon keige omma rahwale kallid jodud nelliteiſtkümmend päwa. Agga ſe tark kuningas armastas paljo woõrama naeste-rahwaſt. Temmal olli ſeitſe ſadda würſti-ſuggu emmandat ja kolmſadda liganaeſt. Ja ſe ſündis Salomoni wanna ea ſees, et ta naeſed ta ſüddame kääñſid teiste jummalatte järrele. Sepärraſt jaggas Jummal ka ſedda kunningriki ärra, kui Salomon ärra ſurri. Seſt temma moiſtmatta poeg Reabeam wallitſes ülle kaks ſuggu-arro. Juda ja Penjammi ſuggu-arrude ülle, ja need kümme teiſt ſuggu-arro wallitſeſid Jerobeamit ennastele kuningaks. Ja ſeſt ſadik on kaks kunningriki olnud, kunningrik Juda ja kunningrik Israel. Juda kuningad ellaſid Jeruſalemmas, ja Israeli kuningad Samarias.

Õppetuſſed.

I. Salomoni tempel olli pühha palwekodda keige Juda-rahwale.

Niſugguſed palwe koiad on ka meie kirrikud, ja ei olle ſe õige risti-innimenne kes ilma ſure häddata kirrikuſt wälja lähhäb kui palwet loetakſe.

II. Salomon pallus Jummla käeſt agga ſedda, mis keigeüllemaks asjaks tulleb piddada, ja Jum-

mal andis temmale peälegi mis temmal weel tarwis olli.

Nenda pallugem siis meiegi üksnes waimolikko annette pärrast, mis on usk, armastus ja lotus; aialikkud asjad, mis on, söminne, jominne, katted ja nende sarnatsed, wöttab Jummal meilegi peäle siis anda.

III, Naesed käänsid Salomoni, temma wanna ea sees, teiste jummalatte järrele.

Wanna mees, warsa mötte, on wanna sanna. Et kül nore ea himmud möda on läinud, siiski kurratil on köisa kül, misga temma meid omma pole tombab, ka meie wannadusse päiwil, kui meie ei walwa egga Jummalat pallu.

Waggad mötted.

Salomoni tempel känna peält olli nähha;
Ükski kunningas Ma peäl polle weel nisuggust saatnud.
Mo Jummal tahhaksin ka templit ehhitada,
Agga waesus mull' kelab se ehhitamisse ärra.
Küllab andeks sa annud et sedda suurt ma ei joua;
Agga süddame tahhan sulle pühhitseda röömsast'.

36. Luggeminne.

Paali pappidest.

1 Kunning. 16, 17 ja 18 Peatük.

Ahab olli jummalakartmatta kunningas Israelis, ja temma naene Isebel ep olnud palju

parrem, seſt mollemad nemmad lâkſid tenima Paali ja kummardaſid temma ette. Ja Jehowa Jummal ei laſknud kastet tulla, egga wihma kolmel aastal ja kolmel kuul. Kui nûûd kange nâlg olli Samarias. siis Jehowa kâskis kaarnaid prohweti Elia toita; ja nemmad toid temmale leiba ja lihha hommiko, ja leiba ja lihha ôhto, ja temma jôi Kritti jôest. Agga kui se jôggi ka ârrakuiwis, siis kâskis Jummal ja ütles: Minne Sarepta ja jâ ſinna ellama, wata, ma ollen ſeâl ûht leske-naest kâſknud ſind toita. Ja kui Elia Sarepta liggi ſai, wata, ſeâl olli ûks leſk-naene puid noppimas, ja Elia pallus ta kâest pisſut wet rûpada ja pallokeſt leiba. Se leſk-naene ei ütlend enneſel ennam ollewad kui peotâie jahho wakkas ja pisſut ôlli kruſis; ſedda ta tahtis omma poiaga weel ârraſûa ja pârraſt ârraſurra temmaga. Siis ütles Elia ſe naeſele: Jahho ei pea mitte wakkaſt lôpma egga ôlli kruſiſt wâhhenema. Ja jahho ei lôppend wakkaſt ârra egga ôlli ei wâhhenend kruſiſt, ja Elias ſôi, ja ſe naene, ja ta perre, ſel aial kui nâlg olli. Ja mitme pâwa pârraſt ütles Jehowa Elia wasto: Minne, nâita ennaſt Ahabile, ja ma tahhan wihma anda Ma peâle. Ja kui Ahab Eliaſt nâggi, siis ta lâks temma wasto ja ütles: Olled ſinna ſe kes Israelile tûlli teeb? Agga Elia ütles temma wasto; Ei minna te Israelile tûlli, agga ſinna ja ſo issa ſuggu, et teie Jehowa kâsſud mahhajâttate, ja ſinna kâid Paali järrel. Ja nûûd prohwet kâskis et ta piddi kogguma enneſe jure keik Israeli kokko

Karmeli mäe jure, ja keik Paali prohwetid. Ja kui nemmad tullid, siis ütles Elias keige rahwa wasto: Kui kaua teie ollete lonkamas kahhes mõttes? Ons Jehowa Jummal, siis käige temma järrel; agga kui Paal se on, siis käige temma järrel. Ja kui rahwas ei lausund middagi, siis laskis prohwet kaks wärse tua; ühhe piddid Paali pappid tükkiks raiuma ja ohwerdama; ja teise Elias tahtis nende asammoti ohwriks walmistada jo ohwerdada. Ja Elias andis Paali prohwetidele lubba, endile ärrawallitseda ühhe wärse neist kahhest, ja nemmad piddid omma Paali nimmi appi hüüdma, ja temma tahtis Jehowa nimmi appi hüda, ja se Jummal kes tullega wõttaks wastada, sesamma piddi Jummal ollema. Ja keik rahwas kostis ja ütles: Se assi on hea. Ja Paali pappid hakkasid peäle ja lonkasid altari ümber, mis olli tehtud, ja hüüdsid hommikust lounast sadik ja ütlesid: Paal, wasta meile! Paal, wasta meile! Ja se sündis louna aial et Elias neid pilkas ja ütles: Hüüdke sure heälega, et ta Jummal on, sest ta on mõttes, ja et ta kõrwale lännud, ja et temmal on teekond, ehk ta wahhest on maggamas, et ta üllesärkaks. Ja nemmad hüüdsid sure heälega ja täkkisid endid nuggadega, kunni nemmad ennast ülleültse werriseks teggid; aga ei olnud heält egga sedda, kes wastas. Nüüd raius prohwet Elia se wärsi tükkiks ja panni sedda pude peäle, ja käskis ni palio wet peäle wallada, et se wessi läks altari ümber. Ja kui roa-ohwer ohwerdati, siis Elias ütles: Jeho-

wa, Abraami, Isaaki ja Israeli Jummal, sago tänna teäda, et sinna olled Jummal Israelis. Ja Jehowa tulloke langes mahha ja söi ärra se põletamisse-ohwri ja se altari, ja lakkuski sedda wet ärra. Ja kelk rahwas näggi, ja heitsid omma silmili mahha ja ütlesid: Jehowa se on Jummal, Jehowa se on Jummal. Ja Elias ütles neile: Wõtke Paali prohwetid kinni; ja nemmad wõtsid neid kinni; ja Elias tappis neid ärra Kisoni jõe äres. Ja olli ühtekokko kahhekssa sadda ja wiiskümmend.

Õppetussed.

I. Jummalakartmatta Ahab ütles prohweti Elia wasto: Olled sinna se, kes Israelile tülli teeb?

Nenda, parrago Jummal! on Jummala teenritte luggu. Kui nemmad õälusse wasto sõitlewad, siis neid petakse riidlejaiks ja tülliteggiaiks.

II. Kui Sarepta lesse-naese jahho ja õlli hakkas otsa lõppema, siis prohwet Elias joudis temma jure.

Sest õppime et midda surem hädda, sedda liggem abbi mittokord on.

III. Kui prohwetil Elial ennam ei olnud, mis süa, siis kaarnad tedda sõõtsid.

Sest õppime et suur Jummal ikka nou leiab omma laste ette hoolt kanda, ja et temma uskliikuid ikka aitab, siiski kui nemmad kussagilt abbi enneselle ennam ei tea leida.

Waggad mõtted.

Küllab Paali prohwetid hüüdsid
Waljuste omma jummala pole;
Agga temma ei kuulnud neid mitte.
Seſt kõrwad temmal, kuulda, ei olnud.
Olge ſiis röömſad keik ſure Jummala teniad teie;
Kõrwad teid kuulda, ja ſilmad teid nähha, polle Tal
waia.

37. Luggeminne.

Naboti wina-mäeſt.

1 Kunning. 21 ja 22 Peatük.

Ja ſe ſündis et Nabotil Jsreelis olli wina-mäggi Samaria kunninga Ahabi kunninglikko koia kõrwas. Se wina-mäe tahtis Jsraeli kunningas Ahab hea melega omma kätte, ſeſt ta tahtis rohho aeda enneſele ſeſt tehha. Kuningas lubbas Nabotile ka ni paljo rahha ſe wina-mäe eeſt anda, kui ſe wäärt olli. Agga Nabot ei tahtnud ſedda anda, ſeſt et ſe olli temma wannematte pärris-oſſa. Ja Ahab olli pahha ja nukra melega ſepärraſt, ja heitis omma wodi peäle mahha, ja ei ſöönd leiba. Ja ta naene Jſebel tulli ta jure ja räkis temma wasto: Touſe ülles ja ſul olgo hea meel, minna tahhan ſulle Naboti wina-mäe ſata. Ja ta kirjotas ramato Ahabi nimmel ja ſatis ſedda nende wannematte kätte, kes Nabotiga temma liñnas ellaſid. Se ramatuſſe olli ta kirjotanud, et nemmad kaks meeſt piddid telli-

ma, kes piddid tunnistama, et Nabot Jumma-lat ja kunningast teotanud: siis nemmad piddid linnast tedda wälja-wima ja kiwwidega tedda wiskama et ta surreks. Ja Jsreeli wannemad teggid nenda kui kirjotud ramatusse, ja nenda aus mees Nabot omma otsa leidis. Ja Jse-bel tulli omma mehhe jure ja ütles: Touse ül-les, pärri Jsreeli-mehhe Naboti wina-mägge, sest Nabot ei olle ellus, waid on surnud. Ag-ga kui Ahab se wina-mägge omma kätte tah-tis pärrida, siis tulli prohwet Elias temma ju-re, ja ütles ta wasto: Se eest et koerad Na-boti werd on lakkunud, peawad koerad ka sin-no werd lakkuma. Ja Jsebeli pärrast ta üt-les: Koerad peawad Jsebeli ärrasöma Jsreeli müri tagga. Ja monne aasta pärrast sündis ka nenda, ja Ahabi suggowõssagi kautati är-ra. Ahabit lasti ammoga mahha sõa sees, ja kui temma tõld lopputati, siis lakkusid koerad temma werd. Ahabi naene Jsabel kukkutati aknast mahha, ja tedda tallati ärra, ja koerad sõid temma lihha ärra. Ja Ahabi poeg Jo-ram, kes rigi wallitsusse sees Ahabi järgminne olli, lasti Jeust mahha ja wissati Naboti põllo peäle. Ja Ahabil olli weel seitsekümmend poe-ga, ja need tappeti ärra Samarias, ja pandi nende Pead korwide sisse ja läkkitati need Js-reeli, kus Naboti wina-mäggi olli. Ja nenda polle ühtegi Jehowa sannast mahha langenud, mis Jehowa Ahabi sou wasto rä-kinud.

Öppetused.

I. Jummala kümme käsko ep olle mitte ükſipäinis allamattele waid ka üllemattele antud.

Sedda näme Ahabiſt. Temma teggi ühhekſama käſſo wasto; ja temma naene astus wiendama ülle, ja mollemattele tulli pahha luggu ätte.

II. Wäggewaid nnhheldakſe raskeste.

Ainſa Naboti pärraſt lasti Ahabit mahha; ſöid koerad Iſebelit ja keik ſe kunninglik ſuguwõſſa ſai kautud.

III. Kurja tõ aitajaid on kül, agga head ei tahha ükski aidata korda minna.

Kui kunningas Ahab Naboti wina-mäe tahtis wõtta, ſiis leiti aitajaid kül. Iſebel olli walmis ramato kirjotama Ahabi nimmel; kaks meeſt, kes pahharettid, walmid ollid wallet tunnistama, Iſreeli wannemadki ausa Naboti ſurma moiſtma.

Waggad mõtted.

Ei üllekohhus ſeiſa kottis; ſe ſanna walleks ei jä,
Olgo üllem ehk allam, ükskeik; eks Ahab ſedda näita?
Oh Iſſand Jummal mind ſiis hoia, teiſe ommaſſe puutmaſt;
Anna, pallun ma ſinnult et ma, rahhul ommaga ollen.

38. Luggeminne.

Elias lääb taewa ellawalt.

2 Kunning. 2 Peatük.

Ja aeg joudis kätte et Jehowa prohweti Elia ellawalt tahtis taewa wia. Elias ütles sepärast Elisa omma sullase wasto: Et jä seia, sest Jehowa on mind Peteli läkkitanud. Agga Elisa ütles: Ni tõeste kui Jehowa ellab ja so hing ellab, ei jätta ma sind mitte mahha. Ja kui nemmad Peteli said tulnud, siis Elias ütles Elisa wasto: Et jä seia, sest Jehowa on mind läkkitanud Jeriko. Ja Elisa ütles: Ni tõeste kui Jehowa ellab ja so hing ellab, ei ma jätta sind mitte mahha. Kui nemmad Jeriko said, siis Elias ütles ta Elisa wasto: Et jä seia, sest Jehowa on mind Jordani jure läkkitand. Agga Elisa wandus kolmatkorda ja ütles: Ni tõeste kui Jehowa ellab ja so hing ellab, ei ma jätta sind mitte mahha. Ja tee peäl tullid prohwetide lapsed iggas paikas Elisa jure ja ütlesid ta wasto: Kas sa tead et Jehowa tänna so issandat so Pea pealt ärrawõttab? ja Elisa ütles: Kül ma tean, olge wait. Ja wiskümmend meest prohwetide lastest läksid ka ja seisid kaugelt Jordani äres. Ja Elias wõttis omma pitka kue ja mässis sedda kokko ja löi sedda wet, ja se lahkus ühhest ärra, muist senna, muist tenna, ja need mollemad läksid kuiwalt läbbi. Ja se sündis, kui nemmad läbbi läksid, siis ütles Elias Elisa

wasto: Pallu, mis ma sulle pean teggema, enne kui mind so jureſt ärrawõetakse. Ja Eliſa ütles: Ma pallun, et kaks ossa sinno waimust mulle saaks. Elias wastas ja ütles: Sa olled ühhe raske asja pallunud; kui sa mind nääd ärrawõetama so jureſt, siis sünnib sulle nenda; agga kui mitte, siis ei sünni se. Ja se sündis kui nemmad ühte järge käisid ja räkisid, wata, siis olli seäl üks tulline wanker ja tulliſed hobboſed, ja need lahhutasid need mollemad ühheſt ärra; ja Elias läks kanges tules ülles taewa ja Eliſa kisſendas: Mo issa, mo issa, Israeli sõawankrid ja temma rüütlid! Agga Elias olli omma pitka kue seljast mahha langenud kui ta taewa läks. Sedda wõttis Eliſa ja lõi sedda wet ja ütles: Kus on Jehowa Elia Jummal? ja wessi lahkus ühheſt ärra ja Eliſa läks läbbi. Ja temma teggi ka pisſut aega pärrast sedda immeteo Jeriko liñnas, pahha weega. Ta wiskas sola hallika sisse, ja wessi sai terweks. Ja kui ta seält läks ülles Peteli, siis tullid pisſikesſed poisid liñnast wälja, ja pilkasid tedda ja ütleſid temmale: Tulle ülles sa paljas Pea, tulle ülles sa paljas Pea! Ja Eliſa watis taggasi ja wandus neid ärra Jummala nimmel, ja kaks karro tullid metsast wälja, ja kiskusid neid lõhki, kaks poisi wiiekümmend.

Õppetussed.

I. Kaks innimest ei olle surma näinud, waid ellawalt taewa wõetud.

Essimenne olli Enok enne sure wee-upputusse, teine prohwet Elias, pärrast wee-upputust.

II. Pärrast aialikko ello, teine ello weel peab tullema, kindel se on.

Sest Elias läks ülles taewa ja on ennast Kristusse ärraselletamisse jures Tabori mäe peäl jälle näitnud.

III. Kandko igga tru Jummala tener omma pühha ammeti rasket waewa kannatlikko süddamega. Need pühhad inglid kes tullise wankre peäl Elia taewa winud, wiwad nende hinged ommal aial töeste ka Abraami sülle, kust nemmad siis paistwad kui taewa walgus ja kui taewa tähhed iggaweste.

Waggad mõtted.

Ööläd poisid Elisat pilkasid öeldes:
Tulle ülles paljas Pea sa!
Agga Jummala wits neist kaugel ei olnud,
Ja nuhtlematta öälad ei jäänd.
Oh piddage meles lapsed se asja,
Et auustate waggaid alla ja ikka.

39. Luggeminne.

Lesse-naese öllikruusist.

2 Kunning. 4 Peatük

Ja üks naene neist prohwetide laste naestest kissendas Elisa pole ja ütles: So sullane, mo mees, on ärrasurnud, ja sa teäd, et se sullane Jehowa kartis, ja se, kellega temmal wölgo

olli, tulleb, et ta mo kaks poega enneſele ſullaſiks wõttab, et mul ep olle temmale maksta. Ja Eliſa ütles ta wasto: Mis ma pean ſulle teggema? anna mulle teáda mis ſul on koias? Ja naene ütles: Eo ümmardajal polle koias middagi muud, kui õlli kruus. Prohwet ütles: Minne, pallu enneſele wáljaſt aſtjaid keik omma naabrede käeſt, tühjad; árra pallu pisſut. Ja tulle ja panne uks lukko enneſe taagga ja omma poegade taggа, ja walla keige nende aſtjade ſisſe ja taſſu ſeſt. Ja naene teggi nenda, ja wata, ſe õlli kruſiſt joſis ſenni kui keik aſtjad táis ſaid. Poeg piddi talle weel úks asti kátte toma, agga ep olnud ennam, ja ſe õlli jái ſeisma. Kui ta nüüd ſe õlli árramüüs, ſiis ta ſai ni paljo rahha, et ta joudis árratasſuda keik omma wõlla, ja jái weel úlle et naene ja poiad ſeſt ellaſid.

Õppetuſſed.

I. Waggad koggoduſſe ja koli õppetajad jätwad keigeennamiste ommad naeſed ja lapſed waeſuſſes járrele.

Nenda ſe prohweti laps, Eliſa aial, omma naeſele, ka muud úhtegi járrele ei ſaand játta, kui lapſi ja wõlgo.

II. Niſugguste waeste leſſede ja laste peále kãkſe keigeennamiste ikka ilma hallastamatta.

Nenda ka ſe waeſe leſſega tehti, ja tahheti temma poege ſullaſikski wõlla eeſt.

III. Agga Jummal toidab waeſed lapſed ikka ja

kannab leik-näeste ette murret, isseärranis siis kui luggu ni pahha neil on.

Nenda näme se lesse naeseſt omma ölli kruſiga. Jummal önnistas sedda nattokeſt nenda, et temma sai maksta keik omma wölla, ja et temmale weel ülle jäi omma enneſe ja omma laste tarwidusseks.

Waggad mötted.

Waene leik olli süddameſt kurb,
Et wölgo wagga mees talle jätnud.
Jummal se olgo tännatud meiſt,
Et andis ölli kruſiga maksta.
Waeſed, wötke se Jüsa peäle lota, kes taewas.
Temma ei jätta teid murre seas egga ka waewas.

40. Luggeminne.

Juda-rahwaſt wiakſe Pabeli wangi.

2 Kunning. 17-25 Peat. sadik.

Jummala rahwas ellaſid kahhes kunningrigis, Juda ja Israeli rigis. Juda ülle on ühtekokko kakskümmend kunningaſt Jeruſalemmas wallitſenud ja nende seas ollid kahheksa wagga kunningaſt. Israeli ülle on ühheksateiſtkümmend wallitſenud Samarias ja nende hulkas ei olnud ühte ainuſtki kes olleks kartnud Jehowa Jummala. Mollemad kunningrigid löppeſid ja said Assiria rigi wallitſusse alla. Israeli riik löppes keigeesmalt; ja temma kümme suggu-arro widi wangi. Temma wiimne kun-

ningas olli Oſea. Salmanasſer, Aſſuri kuningas, teggi tedda allamaks. Temma poeg Sanherib tahtis ka Juda rigile otſa tehha ja ſatis ſe kitusſe wäärt kunninga Hiskia wasto, kes Jeruſalemma liñnas olli. Agga ſe ſündis öſel et Jehowa ingel wälja läks ja löi Aſſuri leri mahha, ſadda ja wiis ühhekſakümmend tuhhat. Ja nemmad touſid hommiko warra üllés; ja wata, keik need ollid ſurnud kehhad, ja Sanherib hakkas minnema ja läks taggaſi. Ja ſeſt ſadik olli Juda kunningriik weel peäle ſadda aastat. Agga temma kunningad ollid keigeennamiste keik jummalakartmatta, ja isſe-ärranis wallas Manasſe üpris wägga paljo wagga werd ärra, nago olleks wet olnud. Wimaks tulli Jehowa Jummala nuhtlus ka Juda rigi üle. Ja temma andis ſedda Pabeli kunninga Nebukadnetſari kätte. Temma tulli Jeruſalemma ja wiis esmalt Jojakimi, ja pärraſt ka temma poia Jojakini, Juda üllemattega, Pabeli wangi. Ja ühhekſa aastat pärraſt ſedda laskis ta Juda wiimſe kunninga Sidkia ſilmad pimmedaks tehha: ja temma lapſed tappeti ta ſilma ees ärra. Ja Jehowa kodda põletati ärra, ja Jeruſalemma mürid kiskuti ümberringi mahha. Ja ſelle Ma alwa rahwaſt aeti kui weiste karri Pabeli. Ja ſe ſündis kuus ſadda aastat enne Kristusſe ſündimiſt. Ja ſeſt ſadik on Jeruſalem ſeitſekümmend aastat lagge olnud, ſeſt ni kauaks olli ſe wangi põlli.

Õppetused.

I. Jummal mittokord kaua innimeste elloparrandamist otab.

Kui Israeli riik jo olli lõppend, siis Jummal andis Juda rigile weel sadda aastat aega pattust pöörda.

II. Sedda surem Jummala pitk meel ja kannatus olnud, sedda raskem on ka temma nuhtlus.

Kui Juda ei pöörnud, siis Jummal pühhast koiastki ei holind, kedda Jehowa au, Salomoni aial, ommeti nähtawalt täitnud.

III. Õnnis on se mees, kes teiste kahjo lähhi, targemaks lähhäb.

Nenda Juda olleks Israelist ja Jerusalen Samariast woind õppetust wõtta.

Waggad mõtted.

Oh Jerusalem, mis luggu sul on olnud,
Kui Jehowa wihha sinno peäle tousis!
So pühha kodda mahha kisti!
So suur kunningas wangi weti!
So rahwas wõõra male widi!
Õppige, risti-rahwas, oh! õppige sest,
Jummala kartust head põlwe teil' saatwab.

41. Luggeminne.

Estrist.

Estri ram. 1 ja 2 Peatük.

Kunningas Ahaswerus wallitses ülle seitsme rigi kolmatkümmend peäle saa. Se wäg-

gew kunningas teggi Suſanis keikile omma wûrstidele ja omma Ma ſullastele ſured jodud. Need jodud ollid ſadda ja kahhekſakûmmend pâwa jârrestikko. Ja neid ta teggi et ta omma kunningrigi au rikkuſt ja omma ſurusſe kalliſt illo piddi ûllesnâitma. Ja kui temma ſûdda winaſt rômus olli, ſiis ta ſatis kunninga-emmanda Wasti jârrele, et ta omma kunninglikko kroniga, temma jure piddi tullema, et temma rahwale ja wûrstidele temma illo piddi nâitma. Agga kunninga-emmand Wasti tôrkus tulles kunninga ſanna peâl. Ja kunningas kûsſis omma nouandjatte kâeſt, mis piddi tehtama kâſſo jârrele kunninga-emmanda Wastiga, ſeſt et temma mitte teinud kunninga Ahaswerusſe ſanna jârrele? Siis ûtleſid kunninga nouandjad: Kunninga-emmand Wasti ep olle mitte ûkspâinis kunninga wasto ûlle-kohto teinud, waid ka keige wûrstide ja keige rahwa wasto, kes keik kunninga Ahaswerusſe rikide ſees on. Seſt kunninga-emmanda tô ſaab teâda naestele, et nemmad ommad mehhed ka wôtwad ârrapôlgada ommas meles. Ja ſiis andis kunningas kâsko et kunninga-emmand Wasti mitte ei piddand kunninga ſilma ette tullema, ja lâkkitas ramatud keik kunninga rikidele, et iggamees piddi kui wûrſt ollema ommas koias. Ja ſiis todi illuſa jumme ja nâoga tûttarlapſed kunninga Ahaswerusſe ette, et ſe kes kunninga meleſt hea, kunninga-emmandaks piddi ſama Wasti aſſemele. Nende tûttarlaste hulkas olli illuſa jumme ja illuſa nâoga Ester, Juda ſuguarrudeſt. Ja

temma olli waene laps, temmal ep olnud issa egga emma. Ja temma suggulane ja kaswataja olli Mordekai, kedda ka wangi widi Jekonja Juda kunningaga. Ja kunningas armastas Estrit ennam kui keik naesterahwast, mis temma ette todi, ja temma panni kunninglikko kroni temma pähhä, ja tõstis tedda kunninga-emmandaks Wasti assemele. Agga kunningas ei teädnud mitte et Ester olli Juda suguarrudest, sest temma ei täetand omma suggulaste seltsi egga omma rahwast, nenda kui Mordekai tedda olli käskinud. Agga Mordekai kõndis igga päwa naesterahwa koia oue ette, te ta piddi teäda sama, kas Estri käsi piddi hästi käima. Neilsammul päiwil wihhastasid kaks kunninga üllemat teenrit, neist, kes lähwwe hoidjad ollid, wägga ja püüdsid kät kunninga Ahaswerusse liggi pista. Ja sedda nou sai Mordekai teäda, kes Estrile, kunningaemmandale teäda wiis, ja Ester räkis sedda kunningale. Ja kui sedda asja järrele kulati, siis said nemmad mollemad pu külge podud. Ja kunningas andis käsko sedda asja kirjotada aia-ramato sisse. Agga sedda auustust ja au, mis Mordekai wäärt, ei tehtud temmale mitte.

Õppetussed.

I. Lähhäb innimenne surelisseks, pea ta siis langeb.

Nenda olli ka illusa jumme ja nõoga Wastiga. Uhkusses tõrkus temma tulles kunninga

gew kunningas teggi Suſanis keikile omma wûrstidele ja omma Ma ſullastele ſured jodud. Need jodud ollid ſadda ja kahhekſakûmmend päwa järrestikko. Ja neid ta teggi et ta omma kunningrigi au rikkuſt ja omma ſurusſe kalliſt illo piddi ûllesnäitma. Ja kui temma ſûdda winaſt rômus olli, ſiis ta ſatis kunninga-emmanda Wasti järrele, et ta omma kunninglikko kroniga, temma jure piddi tullema, et temma rahwale ja wûrstidele temma illo piddi näitma. Agga kunninga-emmand Wasti tôrkus tulles kunninga ſanna peâl. Ja kunningas küſſis omma nouandjatte käeſt, mis piddi tehtama käſſo järrele kunninga-emmanda Wastiga, ſeſt et temma mitte teinud kunninga Ahaswerusſe ſanna järrele? Siis ütleſid kunninga nouandjad: Kunninga-emmand Wasti ep olle mitte ûkſpäinis kunninga wasto ûllekohto teinud, waid ka keige wûrstide ja keige rahwa wasto, kes keik kunninga Ahaswerusſe rikide ſees on. Seſt kunninga-emmanda tô ſaab teâda naestele, et nemmad ommad mehhed ka wôtwad ärrapôlgada ommas meles. Ja ſiis andis kunningas käsko et kunninga-emmand Wasti mitte ei piddand kunninga ſilma ette tullema, ja läkkitas ramatud keik kunninga rikidele, et iggamees piddi kui wûrſt ollema ommas koias. Ja ſiis todi illuſa jumme ja nâoga tûttarlapſed kunninga Ahaswerusſe ette, et ſe kes kunninga meleſt hea, kunninga-emmandaks piddi ſama Wasti aſſemele. Nende tûttarlaste hulkas olli illuſa jumme ja illuſa nâoga Ester, Juda ſugguarrudeſt. Ja

temma olli waene laps, temmal ep olnud issa egga emma. Ja temma suggulane ja kaswataja olli Mordekai, kedda ka wangi widi Jekonja Juda kunningaga. Ja kunningas armastas Estrit ennam kui keik naesterahwast, mis temma ette todi, ja temma panni kunninglikko kroni temma pähhä, ja tõstis tedda kunninga-emmandaks Wasti assemele. Agga kunningas ei teädnud mitte et Ester olli Juda suggurrudest, sest temma ei täetand omma suggulaste seltsi egga omma rahwast, nenda kui Mordekai tedda olli käsknud. Agga Mordekai kõndis igga päwa naesterahwa koia oue ette, te ta piddi teäda sama, kas Estri kässi piddi hästi käima. Neilsammul päiwil wihhastasid kaks kunninga üllemat teenrit, neist, kes lähwwe hoidjad ollid, wägga ja püüdsid kät kunninga Ahasweruse liggi pista. Ja sedda nou sai Mordekai teäda, kes Estrile, kunningaemmandale teäda wiis, ja Ester räkis sedda kunningale. Ja kui sedda asja järrele kulati, siis said nemmad mollemad pu külge podud. Ja kunningas andis käsko sedda asja kirjotada aia-ramato sisse. Agga sedda auustust ja au, mis Mordekai wäärt, ei tehtud temmale witte.

Õppetused.

I. Lähhäb innimenne surelisseks, pea ta siis langeb.

Nenda olli ka illusa jumme ja nõoga Wastiga. Uhkusses tõrkus temma tulles kunninga

ette ja ei tohtind sepärrast kunninga ette koggoniske ennam tulla.

II. Maddalusest tõstab Jummal monda sureks. Waesest Estrist sedda õppime, kel ei issa egga emma ep olnud! sest, wangi põlwest temma sai Persia kunninga Emmandaks.

III. Naesed olgo omma meeste kässo al. Ei olle se mitte ükskes kunninga Ahaswerusse käsk, waid Jummal isse jo on sedda naestele käsuks annud ja üttelnud: Sinno himmo peab so mehhe järrele ollema ja temma peab sinno ülle wallitsema.

Waggad mõtted.

Uhke Wasti saab kunningast jäetud mahha,
Ja waene Ester saab temma asemel wõetud.
Wata, et uhkus kahjuks on alwal ja surel,
Agga et allandus auusse ikka meid sadab.
Et sedda minna nüüd tean, siis uhkust põlgada tahhan,
Ja olgo allandus mulle, ihho ja süddame ehteks.

42. Luggeminne.

Amanist.

Estri ram. 3: 10 peat. sadik.

Kunningas Ahaswerus teggi üht meest sureks ja üllendas tedda ülle keige würstide, kes temma jures, ja selle mehhe nimmi olli Aman. Ja keik kunninga sullased heitsid põlweli mahha ja kummardasid se mehhe ette, sest nenda olli kunningas temma pärrast käsknud. Agga

Mordekai, kes kunninga-emmanda Estri olli kaswatanud, ei heitnud mitte pölweli mahha, egga kummardanud. Sepärrast wöttis Aman nou ärrakautada keik Judid mis keik kunningrikis ollid. Ja temma ütles kunningale: Judide kässud on teist wisi kui keige mu rahwa, ja nemmad ei te mitte kunninga käskude järrele; ja andis kunningale nou, ja ütles temma kassuks ollewad, et ta keik Judid piddi laskma ärrahukkata; ja lubbas kümme tuhhat talenti höbbedat wagida ja kunninga warrandusse sekka sata. Se nou olli kunninga mele pärrast, ja temma ütles Amani wasto: Se höbbe olgo sulle antud ja se rahwas, et sa temmaga teed, mis so melest hea on. Siis sai käsk wäljakirjotud, et ülle keige se kunningriki ühhel päwal keik Judid piddi ärrakautama. Ja kui Mordekai teäda sai keik, mis olli sündind, siis ta andis kunninga-emmadale Estrile warsti teäda keik, et ta piddi kunninga armo palluma, ja abbi ta käest otsima omma rahwa pärrast. Agga ükski ei tohtind kunninga jure sissemiñna, kes ei olnud kutsutud; selle peäl olli üks käsk et tedda piddi surmama, agga kui kunningas omma kät kuld wallitsusse-keppiga temma pole sirrutas, siis ta jäi ellusse. Ja Estrit ep olnud kunninga jure kutsutud ei kolmekümnel päwal. Korra Ester ommeti süddandas kunninga seestpiddise oue miñna, kui ta sai selga pannud ommad kunninglikkud rided. Ja kui kunningas ommad silmad üllestöstis, ja öiete tullise wihhaga watis; siis langes kunninga-emmand

mahha, ja minnestusses kahwatas ia nõrkes ta ärra. Agga kui Jummal kunninga meelt sai pöörnud heldusse pole, siis ta leidis armo temma silma eest, et kunningas kät se kuld wallitsusse-keppiga, mis temma käes, Estri pole sirrutas, ja Ester astus liggi ja putus selle keppi otsa külge. Siis Ester pallus et kunningas piddi tullema ja Aman, senna jodule, mis ta neile tahtis walmistada. Ja kunningas tulli Amaniga senna jodule, mis Ester olli walmistanud. Ja kunningas ütles Estrile kui ta omma wina jõi: Mis on sul palumist? se peab sulle antama, ja mis on sul otsimist? se peab sündima, olleks se ka pool kuningriki. Ester pallus et ta tahtis homme tehha kunninga sanna järrele, ja et kunningas ja Aman, teisel päwal, ta piddid tullema se jodule, mis temma neile tahtis walmistada. Ja Aman läks sel päwal wälja ja meel olli hea. Agga Mordekai olli kunninga wärrawa suus ja ei tousend egga ligund Amani pärrast. Ja Aman ütles omma naese Seressi wasto, enneset kassuks ei ühtegi ollewad ni kaua kui ta piddi näggema Mordekai istuwad kunninga wärrawa suus. Seres andis temmale kohhe nou, panna omma oue üht puud wiiskümmend künart kõrge, ja kunningale üttelda et Mordekai senna külge saaks podud. Se nou olli wägga Amani mele pärrast, ja temma käskis kohhe panna omma oue sedda puud. Agga selsammal õsel ei saand kunningas und, ja ta ütles et se mällestusseks üllespandud aia-ramat piddi ettetodame ja sest lõeti kunninga

ette, ja leiti ülleskirjotud, et Mordekai, Judamees, monne aasta eest olli teáda annud kunninga kahhe üllema teenri pärrast, kes láwwe hoidsid, et nemmad ollid püüdnud kunninga külge kát pista. Ja kunningas küssis warsti mis auustus ja au se peále Mordekaile olli tehtud, ja temma wasto ööldi: Polle temmale ei mingisuggust tehtud. Kui pääw olli tousnud, siis Aman olli tulnud kunninga koia wáljaspiddise oue, kunningale ütlema et Mordekai selle pu külge piddi podama, mis ta temmale olli káknud walmistada. Ja Aman tulli kunninga kásso peál sisse, ja kunningas ütles temmale: Mis peab selle mehhega teggema, kelle auustusseest kunningal hea meel on? Ja Aman ütles: Selle kátte peab todama sedda kunninglikko riet, mis kunninga selgas káib, ja sedda hoost, kelle selgas kunningas söidab, ja temma pähhá peab kunninglikko kroni pandama, ja tedda peab wima selle hobbose selgas linna turro peále, ja temma ees hüüdma: Renda peab selle mehhele tehtama kelle auustusseest kunningal hea meel on. Sedda nou Aman andis, seest ta mõtles, et ei teisele waid temmale ennesele se au tullewad. Agga kunningas ütles Amani wasto: Joua, ja te nenda Mordekai se Judamehhega. Ja Aman piddi kunninga kásso peále nenda teggema Mordekaile kelle peále temmal wihha olli süddames, ja tedda kunninga hobbose selgas linna turro peále wima. Ja kui Mordekai sai pöörnud taggasi kunninga wárrawa jure, siis Aman teggi minnes joudo omma kotta, ja juttustas omma naesele keik,

mis temmale juhtund. Ja kui ta alles temmaga rákis, siis kutsuti tedda senna jodule mis Ester olli walmistanud. Ja kui kunningas wina jõi, siis temma ütles ta Estrile: Mis sul on pallumist, Ester, kunninga-emmand? ja se peab sulle antama; ja mis sul on otsimist? ja se peab sündima, olleks se ka pool kunningriki. Siis teagi Ester awwalikkuks ennast Juda rahwa seltsist ollewad, ja pallus et kunningas talle piddi andma ta ello ta palwe pärrast ja ta rahwa ta küsimisse pärrast. Ja kunningas rákis ja ütles: Kes se on, ehk kus se on, kes omma südame täitnud se nouga, sedda tehha? Ja Ester ütles: Se mees, se waenlane ja wihhamees on sesinnane kurri Aman. Kui kunningas sedda kulis, siis ta tousis ülles omma tullise wihha sees ja läks kunninga koia rohho-aeda; ja Aman jäi seisma ja otsis armo Estri kunninga-emmanda juresi. Agga ep olnud armo leida temmale kussagilt ja podi tedda senna pu külge, mis ta Mordekaile olli lasknud walmistada. Ja Amani kümme poega podi ka ülles. Ja Mordekai sai kunninga tenistusses se ammeti kätte, mis Amani käes olli olnud.

Óppetussed.

1. Iggamees peab Jummalat palluma et Temma keik kunningad kurja nouadjatte eest armust wõtta hoida.

Sest Amanist on nähha, mis pahha non pea

Jobiſt.

le kurri ja kawwal nouandja kunningaidki pea woib sata.

II. Tõstab Jummal meid sureks siin ma:ilmas, siis meie ommeti ial ei pea ärraunnustama omi mad suggulassed kes maddalusse jänud.

Sedda teggi Ester ja ei piddand mitte ükski Mordekait meles, kes tedda kaswatanud, waid ka keik need Judid, mis wangis ollid.

III. Kui kegi kurja tõõd nääb, ehk kuleb lehtud ollewad siis ta sedda kohtowannemattele peab täe: kama.

Nenda teggi Mordekai, ja satis kunningale sedda kurja nou teáda, mis peti, ja nenda sai ôálus ja kurjus omma trahwi.

Waggad mõtted.

Sureks tõstetud mees alwale otsa sowis,
Agga Jummala nou hoyis teine se olli.
Almanit ennast sesamma pu külge podi,
Mis Mardekaile temma walmistand ülles.
Et Jummal nenda teind, sest tulleb õppida:
Kes teisel' auko teeb, saab isse sisse se.

43. Luggeminne.

Jobist.

Jobi ram 1:42 peat. sadik.

Seäl olli mees Utsi-maal, Job nimmi, ja sesamma mees olli täieste wagga ja õiglane, ja kartis Jummalat ja tagganes kurjast ärra. Ja temmal olli sündinud seitse poega ja

kolm tůttart ja temmal olli hulk lodukſid. Ja temma lapſed ellaſid ſõbrusſes teine teiſega, ja teggid jodud teine teiſele iggaůks ommas koias. Ja wanna Job ohwerdas põlletamisſe-ohwrid omma laste pärraſt igga päwa, ſeſt ta mõtles: ehk mo lapſed omma rõmo ſees patto on teinud ja Jummalat ommas ſüddames Jummalaga jätnud. Ja ůks pääw olli, kui Jummala lapſed tullid ſeisma Jehowa ette, ſiis tulli ka ſadan nende ſekka. Ja Jehowa ůtles ſadane wasto: Kuſt ja tulled? Ja ſadan wastas Jehowale ja ůtles: Ma tullen mõda maad hulkamaſt ja ſedda lähbikäimaſt ſenna ja tenna. Ja Jehowa ůtles ſadana wasto: Kas ſa olled mo ſullaſt Jobit tähhele pannud? ſeſt temma ſarnaſt ep olle ſiin maal; ta on ůks täieste wagga mees ja õiglane, kes Jummalat kardab ja kurjaſt ärratagganeb. Ja ſadan wastas Jehowale ja ůtles: Kas Job ilma asjata Jummalat kardab? Eks ſa ep olle temma kätte õnnistanud ja ta lodukſid laſknud ſiggineda? Ja Jehowa ůtles ſadana wasto: Wata keik mis temmal on, olgo ſo kä; ärra pista agga mitte omma kät temma külge. Ja ühhel päwal todi temmale nelli pabba ſannume korraga. Käſk tulli Jobi jure ja ůtles, et Seba rahwas tulnud ja winud weikſid ärra ja eeslid. Teine käſk tulli ja ůtles, et Jummala tulloke taewaſt mahha langend ja ſütand puddolojukſed põllema. Se olli alles räkimas, ſiis ta teine tulli ja ůtles: et Kaldea-mehhed kamelid ärrawinud. Ja ſe olli ka alles räkimas, ſiis neljas tulli ja ůt-

les; et suur tuul koia olli mahhawiskand ja et se mahhalangend keige temma poegade ja tüttarte peäle, et nemmad ärrasurnud. Siis tousis Job üles ja kärristas omma kue lõhki ja leikas omma Pea paljaks ja heitis mahha Ma peäle ja kummardas, ja ütles: Jehowa on annud ja Jehowa on ärrawõtnud: Jehowa nimmi olgo kidetud. Ja Jummala lapsed tullid ta seisma Jehowa ette, ja sadan tulli ta nende sekka. Ja Jehowa küssis ta sadana käest, kas ta ka tähhele pannud temma sullast Jobit? Sadan ütles Jehowa wasto: Et pista wahhest omma kät ta külge ja putu temma luusse ja ta lihhasse; katsu kas ta sind Jummalaga ei jätta so su sisse. Ja Jehowa ütles sadana wasto: Wata ta on so kä, jätta agga temma hinge rahhule. Ja sadan läks wälja Jehowa palle eest ja lõi Jobit kurja paisedega temma jalla tallast ta Pea laeni. Ja ta wõttis ennesele ühhe potti-tükki, sellega ennast kapida; ja temma istus tuhha sees. Ja temma naene ütles temmale: Kas sa weel ommast täest waggadusest kinnipead? kida ikka peäle Jummalat ja surre ommeti ärra. Agga Job ütles ta wasto: Sa rägid kui üks neist jõlledaist naisist rägiwad. Ja Jobi kolm sõbra tullid temma jure ja tahtsid tedda tröõstida temmas sures waewas. Ja nende juttud ollid ikka et Job wist selle wäärt, sest et Jummal õige Jummal. Ja nende juttud ep olnud õiged, sest Jummal nuhtleb agga kurjategajad, sest kedda Jummal armastab, sellele annab temma ka hirmo ja ta peksab ig-

ga poia kedda ta wastowõttab. Agga Job piddas ennast ilmasũta ja toetas ennast selle polest omma hea süddame tunnistusse peäle. Ja ep olnud se õige, sest et ta kũl innimeste ees olli ilma sũta, egga ta sellepärrast jo Jummala eest ei olnud ilma sũta. Sest tulli suur waidleminne, ja Job wimaks neile ũtles: Teie ollete keik ühhed waewalisjed tröstiad. Kui wallo keigesurem olli, siis Job teggi sedda patto, et ta wandus ärra omma sündimisse päwa. Agga muido ta ei teinud mitte patto omma uledega keige se asja sees ja jäi kindlaste omma Jummalakartusses. Wimaks hakkas Jehowa räkima Jobile kange tule seest ja sai isse neile wahhemehheks. Ja Temma moistis nenda et mollemil polel ep olnud õiete Temmast räkitud. Ja Job wõttis sedda põlgada ja kahhetseda põrmus ja tuhhas. Ja Jehowa tassus keik mis Jobil olnud kahhewõrra. Ja temma sai ueste seitse poega ja kolm tũttart. Ja Job ellas pärrast sedda sadda ja nelikũmmend aastat, ja näggi ommad lapsed ja omma laste lapsed, nelli põlwet.

Õppetussed.

I. Jummal Jssand tunneb neid kes waggad. Nenda ka Jummal teädis et Job olli täieste wagga ja õiglane ja et temma sarnast ep olnud seäl maal.

II. Jummal Jssand kiusab neid, kes waggad. Nenda andis Jummal lubba sadanale wagga

Jobile murret ja waewa tehha ja temma kannatlikko sûddant lâbbi katsuda.

III. Jummal Jsand rõmustab neid, kes waggad.

Nenda Jummal Jsand wagga Jobile keik kahhe wõrra jälle kätte tasus, mis Ta, tedda lâbbi katstes, temma käest olli wõtnud.

Waggad mõtted.

Wagga Job end õigeks pûdis pañna Jummala ees,
Agga sedda jo ûkski ei woi, kes Adama laps.
Õigus on ikka Jummala käes kui Temmal se nou,
Kinsata meie truust wõtta ja õigust ja tõt.
Jkka siis hoolsast' pûda tahhan, et allandik ma;
Waggaks, õigeks ja sureks teeb mind mo Jesus siis ka.

44. Luggeminne.

Kolm meest tulle ahjus.

Dan. 3 Peatük.

Nebukadnetsar Babeli kunningas laskis ühhe kuld kuio tehha. Selle kõrgus olli kuuskümmend kûnart ja temma laius kuus kûnart: ta laskis sedda pûsti pañna Dura orko Babeli riki. Ja ta andis käsko wälja keikile omma allamattele, et nemmad piddid mahhaheitma ja sedda kuld kuio kummardama. Agga kes ei piddand mahhaheitma egga kummardama, se piddi sel tunnil kesket kuma ahjo sama wisatud. Kui nûûd pasuna ja keik-

ſuggune laulmisse heäl kuulda olli, nenda kui seätud, siis heitsid keik rahwas mahha ja kummardasid sedda kuld kuio. Agga kolm Juda meest, Sadrak, Mesak ja Abednego, ei tahtnud mitte mahhaheita egga sedda kuld kuio kummardada. Siis käskis kunningas kange tulliſe wihhaga need mehhed temma ette tua ja wõttis ette neile kinnitada et nemmad sel tunnil kesket põllewa tulle ahjo piddid sama wisſatud, kui nemmad ei wõttaks mahhaheita ja sedda kuio kummardada. Ta pannu senna jure weel need pilkamisse sannad: Ja mis Jummal on se, kes teid mo käest woib ärrapeästa? Need mehhed kostsid ja ütlesid: Meie Jummal, se on wäggew meid ärrapeästma: agga kui ta ei wõtta peästa; olgo sulle teäda, oh kunningas! et meie ei wõtta kummardada sedda kuld kuio mis sa laſknud püsti panna. Siis sai kunningas täis tulliſt wihha, ja käskis sedda ahjo seitse korda ennam kütta. Siis tullid mehhed, kes temma wäe al ollid ja sidduſid need kolm meest ja wiskasid neid kesket kuma ahjo, riettega hopis, nenda kui nemmad ollid. Agga ahhi olli ni kangeste ketud, et tulle-leek tappis need mehhed ärra, kes need kolm Juda meest ülleswisid. Agga need kolm meest ei kõndind mitte aina ükſipäinis tulle sees ilma et neile kahjo sündis, waid Jummala ingel olli ka nende jures ahjo sees, ja aias se tulle-lege nende peält ärra. Ja nemmad laulsid tulle ahjus Kerge-kõrgemale kalli laulo Ja Nebukadnetsar siis näggi et nelli meest kõndisid ahjo sees,

segipärrast et agga kolm ollid sissewissatud. Ja kunningas ehmatas wägga ärra ja käskis need kolm meest ahjust wälja tua. Kui nemmad nüüd said wäljatulnud, siis nende juuksed ep olnud kõrwetud egga nende rided teist karwa sanud, ja tulle hais ep olnud nende külge hakkand. Siis andis Nebukadnetsar käsko et üksi ei piddand julgema teotada Sadraki, Mesaki ja Abednego Jummala.

Õppetussed.

I. Tõt innimenne ei pea salgama, ja tulleks temmale sest ka surm.

Sedda need kolm meest teggid ja laskšid ennast tulle ahjo sisse wissata, agga esšimesse kässo wasto nemmad ei teind paigast mitte.

II. Waggad inglid hoidwad ja kaitswad waggaid innimessi.

Nisuggune wagga ingel olli nende kolme mehhe jures tulle ahjus ja hoidis neid tulle eest.

III. Ei ühhegi usso tunnistusse peäle ei sünni innimest wäggise sata.

Ei nenda tulle tehha kui Nebukadnetsar teggi, kes omma kuld kuio ja tulle ahjo teine teise kõrwa panni.

Waggad mõtted.

Kolm meest enniminne tulles põlleda tahtwad,
Kui omma Jummalat salgada ärra.
Kas tõt tunnistada nenda wõttaksin minna
Kui tulle ahhi mo liggi ka olleks?
Ussun et mitto end siis, wist walle usso pole hoiaks.
Anna oh Jssand et ma, sind alla tunnistada woiksin.

45. Luggeminne.

Taniel loukoerte aukus.

Tanieli ram. 6 Peatük.

Kunningas Darius tahtis Tanieli, temma ſure tarkuſſe pärraſt, üle keige kunningriki panna. Ei olnud ſe teiste würstide mele pärraſt koggoniste, ja nemmad otſiſid ſüüd Tanieliſt leida. Sepärraſt nemmad andſid kuningale nou, üht käsko wäljaanda; agga ſe käſk olli niſuggune et Taniel ſedda mitte ei woinud piddada. Seſt käſk ſai wäljaantud, ja käſk olli nenda, et iggaüks kes ial palumiſt piddi palluma ühheltki jummalalt, ehk innimeſſelt kolmekümnel päwal, kui agga temmalt, kuninga käeſt, ſedda piddi laukoera auko wisſatama. Selle käſſo järrele ei teind Taniel mitte, waid heitis kolmel aial päwas ennaſt pölweli mahha, ja lugges ja tunnistas omma Jummala ette keik. Kui kunningas ſedda kulis, ſiis olli temma meel wägga pahha, ja kandis hoolt Tanieli pärraſt, tedda ärrapeästa. Agga rahwas ei jätnud temmaſt, waid Tanieli piddi wisſatama loukoerte auko. Kunningas hakkas ſiis ütlema Tanielile: So Jummal kedda ſa allati tenid, ſe peäſtko ſind. Ja kunningas panni ſe kiwwi, mis augo ſu peäle pandi, pitſeriga kinni et middagi teiſt wiſi ei piddand ſündima Tanieli kallale. Ja kunningas olli ſures murres nenda et ta jäi üle ö ſömatta ja et temma unni läks ta käeſt

ärra. Siis tousis kunningas koites, kui walge sai, ülles ja läks ruttuste loukoerte augo jure ja hüdis: Taniel, sa ellawa Jummala sullane, kas on so Jummal, kedda sa allati tenid, sind woind loukoerteſt ärrapeästa? Taniel wastas ja ütles: Mo Jummal on omma ingli läkkitand ja loukoerte su kinnipannud et nemmad mulle kahjo ei teind. Siis olli kunninga meel wägga hea temma sees, ia käskis Tanielit august ülleswõtta. Ja kunningas käskis need mehhed tua, kennel Tanieli ärrahukkaminne ni maggus olli kui roog, ja neid loukoerte augo wisſata, nende poiad ja nende naesed. Ja nemmad ei saand weel augo pohja, kui need loukoerad jo murdsid keik nende luudkondid russuks. Siis kirjotas kunningas Darius kässo wälja keige rahwale, et nemmad piddid wärrisema ja kartma se Tanieli Jummala eest. Pärraſt kui Kores wallitses, siis olli Babiloni rahwal üks ebba-jummal, Pel nimmi. Ja nemmad kullutasid selle tarwis igga päwa kaksteistkümmend wakka nissojahho, ja nellikümmend lammast ja kuus mõto wina. Ja need preestrid sõid ja jõid sedda ärra ja nende naesed ja nende lapsed, ja walletasid kunningale, Pel sedda ärrasõõnd ja joond. Sedda pettust täetas Taniel kunningale, ja kunningas Kores tahtis hea melega teäda sada selgeste, kas ka nenda piddi ollema. Sepärraſt ta panni omma käega Pellile ette sedda roga, ja panni ukse omma kunninglikko pitſeriga kinni. Kui kunningas nüüd jälle tulli, siis ollid pitſeri märgid terwed ja roog

olli ärrasõdud. Siis ta hüdis sure heälega: Suur olled sinna Pel, ja so jures ep olle mingisugguſt kawwaluſt. Ja Taniel naeris, ja piddas kunningaſt kinni, et ta ei piddand ſisſe minnema ja ütles: Et wata põrmando peäle ja katsu kelle jäljed needsinnatsed on. Ja preeſtrid ollid õſel, omma poegade ja naestega, templis sõõnd ja joond ja lusti piddanud, ja Taniel olli õhtul tuhka keige ſe templi põrmando peäle laſknud wisſata. Siis kunningas wõttis need preeſtrid ja keik nende naiſed ja lapſed, ja nemmad piddid temmale näitma need ſallajad ukſed kuſt nemmad ſisſe läind. Ja kunningas laskis neid ärratappa, ja andis Pelli ärra Tanieli melewalda, kes tedda ärrakautas temma koiaga hopis. Ka olli üks suur lendaw maddo ſeälſamas, mis Pabiloni rahwas kui Jummalat teniſid. Ja Taniel wõttis piggi ja raswa ja karwad ja ketis neid ühtekokko: ja teggi taigna ja andis ſe lendwa mao ſuhho, ja kui ſe lendaw maddo ſai sõõnd, ſiis läks ta lõhki. Ja Taniel ſiis ütles: Waatke mis teie kui Jummalat tenite. Siis wiskas rahwas Tanieli ta loukoera auko, ja ſeäl olli temma kuus päwa. Ja ſeäl aukus olli ſeitſe loukoera, Ja neile anti, päwa ossaks, kaks orja ja kaks lammaſt; agga ſiis ei antud neile mitte, et nemmad Tanielit piddid ärrasõma. Ja Habakuk ſe prohwet olli Juda-maal ja temma tahtis ſe kord leiba wia wäljale omma leikajatte kätte. Ja Issanda ingel ütles Habakukkile: Wi ſe roog, mis ſul on, Pabiloni linna, Tanieli kätte, lou-

koerte auko. Ja kui Taniel sai sõnud, siis saatis Jehowa ingel Habakukki warsti tälle temma paika. Agga seitsmel päwal tulli kunningas augo jure ja laskis Danieli wälja tommata. Ja temma waenlassed laskis temma senna auko wissata, ja kunninga silma ees sõiwad loukoerad neid ärra.

Õppetussed.

I. Omma õiget usko peab innimenne tunnistama keige rahwa ees.

Kolm kord päwas olli Taniel kummardades ennast allandannd Jehowa omma Jummala ette ja sedda temma ka kiusatusse aial ei jätnud teggematta.

II. Kes teisele auko kaewab se isse sisse langeb. Danieli waenlassed said wimaks isse loukoerte auko wissatud.

III. Paggana rahwas ei woi ennast, omma usso pärrast, Jummala ees mitte wabbandada.

Pabeli rahwas ollekssid kül woind Jehowat Jummalat tenida, kui nemmad isse agga ollekssid tahtnud.

Waggad mõtted.

Kolmkord päwas Danielit palwet teggema nähti,
Ja kiusatusse aial nendagi teggi.
Saaksin minna palwettele päwal ka mitte jouda;
Siis Jssa liggi tahhan ommeti tõtta,
Kui üllestousen, et unni mõda on läinud,
Ja kui päwa-tõ tehtud, ja mahha end heidan.

46. Luggeminne.

Niniwe linnast.

Jona. ram. 1, 2, 3 ja 4 Peatük.

Niniwe olli üks suur lin, ja sai kolmeks päwaks ümberkäia? Agga selle linna rahwas ei olnud waggad, ja nende kurjus olli Jummala ette üllestulnud. Siis satis Jehowa prohweti Jona Niniwe linna, meleparrandamist kulutama. Agga Jona ei teind mis Jummal temmale olli käsknud, waid läks merre peäle. Ja Jehowa tõstis suurt tuult merre peäle, ja suur kange tuul sai merre peäle, et laew piddi katkema. Siis lopisid laewa mehhed merrese keik riistad, mis laewas ollid, et nemmad sedda piddid kergitama. Agga sest ei tulnud abbi mitte. Agga Jona olli mahhaläinud laewa rumi sisse, ja mahha heitnud ja maggas raskeste. Ja laewameeste üllem astus temma jure ja ütles temmale: Touse ülles, hüa omma Jummala pole nenda kui teisedki tewad. Wimaks ütlesid teine teise wasto: Lähki ja heitkem liisko et same teäda, kelle sü pärrast se õnnetus meile sanud. Ja nemmad heitsid liisko ja liist langes Jona peäle. Ja temma tunnistas omma süüd warsti ja ütles ennast Jehowa eest põggenenud. Ja ta andis neile isse nou, tedda wõtta ja wiskada merresse, ja et siis merri piddi soiko jäma. Ja nemmad wõtsid Jona ja wiskasid tedda merresse: ja merri jäi seis-

ma omma mässamisseſt. Ja Jehowa ſatis ühhe ſure kalla, mis Jona piddi ärraneelma. Ja Jona olli ſelle kalla ſisſekondas kolm päwa ja kolm ööd. Ja Jona pallus Jehowat omma Jummalat kalla ſisſekondas. Ja Jehowa Jummal kulis Jona palwet misga temma merre ſüggawusſeſt temma pole hüdis, ja ütles kallale ja temma oksendas Jona wälja mäele. Ja Jehowa ſanna ſai Jona kätte teiſt korda, et ta piddi Niniwe linna minnema ja temmale kulutama meleparrandamiſt. Siis wõttis Jona ette ja läks Niniwe linna, Jehowa ſanna järrele, ja hüdis ja ütles: Weel on nelli päwa, ſiis peab Niniwe ſama ümberlõdud. Kui Niniwe mehhed ſedda kuulſid, ſiis nemmad kulutaſid ühhe paaſtmisſe mahha ja pöörſid Jummala pole. Kunningaski heitis omma pitka kue enneſe peält ärra ja kattis ennaſt kotti-ridega, ja istus tuhha peäle mahha. Ja laskis kulutada ja üttelda Niniwes, et innimesſed ja ka moiſtmatta lojukſed ei piddand ſuruſt ſuhho ſama. Kui Jummal ſedda näggi, ſiis ta kahhetſes ſelle kurja pärraſt, mis ta käſknud neile tehha, ja ei teind ſedda mitte. Siis olli Jona meel üpris wägga pahha, ja pallus enneſele ſurma, aina ſepärraſt et ei ſündind mitte, mis temma olli enne kulutanud. Ja Jona olli linnaſt wäljaläinud, ja enneſele ſenna ühhe maia teinud, ja ellas ſeäl al warjus, ſenni kui ta piddi nähha ſama mis linnale piddi ſündima. Ja Jehowa Jummal ſeädis ühhe Kikajoni-pu, ja ſe touſis Jona ülle, et ſe piddi ollema temma Pea peäl

warjuks. Ja Jonas olli se pu pärrast üpris wääga römus, agga temma röörn ep olnud kauaks. Seest Jummal satis ühhe ussi, ja se us närris se Kikajoni-pu, et ta ärrakuiwis. Ja kui pääw ta Jona pähhä kinni hakkas, et ta piddi minnestama ärra, siis pallus ta ennese-le ta surma. Siis ütles Jummal temma wasto: Sinna tahhaksid Kikajoni-pule armo anda, mis kallal sinna ei mitte waewa näi-nud, ja mis sa ep olle mitte kaswatand; ja minna ei peaks mitte armo andma Niniwele selle sure linnale.

Öppetussed.

I. Tössi Jummal parrago! on se sanna: Sured linnad, sured pattud.

Sedda näme surest Niniwe linnast. Se lin olli ni pattune, et Jummal sedda tahtis ärra-hukkata keige patto pärrast.

II. Kui melevarrandamist kulutakse, siis rahwas peawad sedda kuulma.

Niniwe mehhed sedda teggid ja sepärrast peä-sis nende lin ärrahukkamisseest.

III. Prohwet Jonas on Kristust ette tähhendanud. Seest nenda kui Jonas olli kolm päwa kalla sissekondas, nenda olli Kristus ka kolm pä-wa hauas.

Waggad mötted.

Kül Niniwe rahwas ommad pattud kahhetsesid siis, Kui Jona sai öölnud, et hukka piddi minnema lin.

Et Jummal ni armolinne nende wasto siis olnud,
Niniwe lin se olgo sepärrast alla mo meles.
Ja kui maenitsus käib, et patto kahhetsema pean,
Siis keigest süddamest kuulda se sanna, ma tahhan.

47. Luggeminne.

Juditist.

Juditi ram. 1 : 16 Peat. sadik.

Kunningal Nebukadnetsaril olli üks wäe üllempealik ja temma nimmi olli Olowernes. Sesamma läks sure wäega ühhest maast teise, ja löi mõegaga mahha keik, kes julges temma wastohakkada. Kui Israeli lapsed sest kuulda said, siis nemmad kissendasid Jummala pole ja allandasid ommad hinged omma Jummala ette, ja wõtsid ühhel melel nou, Olowernesse wasto seista. Olowernes panni sedda immeks ja tulli omma wäe hulgaga se tuggewa linna Petulia ette. Ja temma satis kulajad wälja, kes temmale piddid kulutama, mis rahwas need Judid piddid ollema, ja kuida wisi keige hõlpsaminne temma nende ülle woimust piddi sama. Siis Akior ütles temma wasto, et temma hoolsaste piddi järrele kulama, kas need Juda mehhed üllekohto ollekssid teinud omma Jummala wasto. Ollekssid nemmad patto teinud omma Jummala wasto, siis tahhaksid nemmad üllesminna ja nende sõaga neid ärrawoita: agga kui nende rahwa seas üllekohhut ei olleks, küllab Assiria-mehhed jääksid sedda

wisi keik ma-ilma teotusseks. Siis Olowernesse wihha sûttis pôllema, ja temma kâskis Akiori Petulia linna sata, ja Israeli laste kâtte ârraanda. Sest ta ûtles et temma ei piddand hukka sama enne, kui tedda nendega hopis piddi ârrakautadama. Ja Olowernes laskis katki raiuda wee soned ja need wee kaewud, mis mâe alt wâljajooswad, hâsti hoida. Sest tulli linnas ni suur wee pudus, et keik, kes Petulias ellasid, enneminne ennast waenlaste kâtte tahtsid anda, kui jânno surra. Ja nemmad wôtsid nou kannatada weel wiis pâwa, ja kui neile ei tulleks abbi Issanda Jummala kâest, siis nemmad tahtsid linna, waenlasse kâtte anda. Agga Petulia linnas olli ûks leik naene, illusa jumme ja illusa nâoga, ja temma nimmi olli Judit, ja temma peâstis linna Assiria-meeste kâest. Temma ei ûtlend mitte, mis nou temmal olli, waid maenitses et Petulia rahwas Jummalat saggedaste temma pârast piddid palluma, ja temma isse kisendas ka Jummala poie. Siis temma lâks linna ette, leri, ja ûtles ennast tahtwad Assiriameestele teed nâidata, mis piddid minnema, et saaksid keik ûlle mâggise Ma wallitusse kâtte. Temma tingis enneselle agga sedda lubba wâlja, ôsel Petulia orko minna, sest ta tahtis seâl Jummalat palluda, senni kui temma saaks tôeks tehha omma tootusse. Olowernesse meel olli hea, ja keskis omma wahhimehhed, et nemmad sedda naest egga temma ûmmardajat mitte ei piddand keelma; ja temma jâi kolm pâwa leri ja laks wâlja Petulia orko, ja kisjendas seâl

Jehowa omma Jummala pole. Ja nelian damal pâwal ütles Olowernes: Wata, se on hâbbi meie silmade ees, kui meie nisuaguſt naeſt jättame, et ta meie seltsi ei saaks, seſt kui meie tedda enneſe pole ei tomba, siis naerab temma meid. Sepärraſt ta laskis Juditi kutsuda woôraks. Kui Judit tulli, siis Olowernes ütles temma wasto: Jo nüüd, ja olle meiega rõmus; seſt sa olled armo leidnud minno eeſt. Ja Judit ütles: Kül ma joon issand! seſt minno ello on minno sees tänna suremaks sanud, kui tal olnud seſt pâwaſt, mil ma ilmale tulnud. Agga Olowernesse sûdda hakkas põllema temma pärraſt, ja temma hing mõlkus temma peâle, ja ta jôi sepärraſt ennam kui muul aial. Temma sullaſed ollid ka keik täis wina ja ruttaſid ärramiñna. Ja ei ükski ennam ei olnud telgis kui Olowernes, kes jo enne wodi peâle olli heitnud maggama, seſt ka temma olli winaſt joobnud täis. Siis astus Judit temma wodi jure ja ütles ommas sûddames: Issand, keige wâe Jummal! wata selsinnatsel tunnil minno kâtte teggude peâle, Jeruſalemma üllendamiseks. Ja wodi sambaſt wõttis temma Olowernesse saabli ärra, ja raius temma Pea otsaſt ärra. Ja temma ümmardaja wõttis se Pea, mis ta temma kâtte tôi, ja panni sedda omma leiwa kotti. Ja need mõllemad läksid ühtlasse wâlia wanna wisi järrele. Agga se kord nemmad ei tulnud mitte ennam taggaſi, waid läksid ülles Petulia mâele, ja tullid selle wârrawa jure, enne pâwa. Kui nüüd liñna mehhed, suremad ja

wähhemad, said kokko jooksnud, siis ta tombas Olowernesse Pead kottist wälja, ja näitis sedda ette. Siis römustas keik rahwas sure heälega, ja kui koito hakkas teggema, siis wõtsid keik Israeli mehhed ommad sõa riistad kätte, ja läksid hulga wisil wälja mäe murdede peäle. Kui Assuri rahwas neid nähha said, siis ütlesid nemmad pilkades: Orjad on julgend meie wasto tulla sõddima! ja läksid Olowernesse telgi ette, ja se kes keige temma asjade üle olli, kopputas telgi eest-toa ukse peäle, sest temma mõtles tedda alles Juditiga maggawad. Ja temma läks maggades-kambri ia leidis tedda surnud maast läwwe peält, ja temma Pea olli otsast ärra. Ja kui need kes telkide sees ollid, sedda kuulsid, ehmatasid nemmad selle pärrast ärra mis sündind, ja nemmad läksid keik hopis laiale ja põggenesid. Ja Petulia mehhed ollid sõa-leri ärrarisunud kolmkümmend päwa, ja jaggasid neid riisto, mis nemmad seält leidnud. Ja kui Akior, kes Paggana-mees olli, keik sedda näggi, mis Israeli Jummal olli teinud, siis ta andis ennast Israeli suggu seltsi seia päwani. Ja Judit Laulis ühhe tänno laulo Jehowale omma Jummalale.

Õppetussed.

I. Wannad rahwas on tõega üttelnud: Jummala tarkus ja innimeste jõlledus üle ma-ilma wallitsewad.

Olowernes olli wina ennast täis jonud, se olli temma jölledus. Sepärrast raiuti temma Pea otsast ärra. Petulia sai ommast waewast peäs tetud; se olli Jummala tarkus.

II. Palwe söas on keigeparrem söariist.
Kui Petulias palwe sedda keigesüremat ep olleks saatnud, egga Judit omma nouga wist toime ep olleks sanud.

III. Suri asjo Jummal keigeennamiste keigewähhematte läbbi wöttab tehha.
Olowernes ei langend wäggewa söa mehhe, waid wäetima naesterahwa käe läbbi.

Waggad mötted.

Suur Jummal aitmatta ial ei jätta,
Ets Petulia sedda meil' näita?
Ja naese käe läbbi tappeti waenlast,
Nenda Jummala tahtminne olli.
Ei minna siis waewas kohkuda tahha;
Olgo mo murre jäggo kül raske.
Jösand sa isse kül sadab mull' abbi;
Sinna, kes nödraidki wäggewaks teed.

48. Luggeminne.

Wanna Tobia willetsusseſt.

Tob. 1, 2 ja 3 Peatük.

Wanna Tobias olli wagga mees Nawtali suguſt. Temma ainsa poia nimmi olli ka Tobias ja olli kaswatud Jummalakartusses omma lapse pölwest sadik. Tobias ellas Ni-

niwes wangi pölwes nenda kui keik Israeli-rahwas. Et ta Jummalat kartis keigest südda-mest, sepärrast andis Jummal temmale et tal lubba olli ümberkäia ilma järrelewaatmatta. Agga temma kawangid tappeti paljo ärra ja ei maetud neid mitte mahhagi. Ja kui Tobias kuulda sai et kegi temma suggust ta olli ärralükkatud ja maas turro peal, siis ta mattis tedda mahha ö aeges. Ja se sündis et ta ühhel öösl koio tulli matmast ja heitis oue müri äre maggama, jo temma silmad ollid katmatta. Ja warblane heitis soja sitta ta silma, ja kae kaswis ta silmade peale. Se willetsusse sees temma sõbrad tedda naersid ja ütlesid: Kus on sinno waeste annid ja sinno head teud, wata, keik on sulle teada? Ühhel päwal tõi temma naene ühhe kitse talle koio, ja Tobias kulis sedda kissendama, ja ütles omma naese wasto: Kust se kitse tal on: ons ta ka warrastud? Ja Tobia naese meel sai pahhaks se sanna pärrast, ja temma naeris omma meest temma willetsuses igga päwa. Wimaks Tobias tahtis enneminne surra, kui ellada nenda, ja pallus omma Jummalat nuttoga, önsa otsa temmale anda. Agga Ragis, Media-ma linnas, ellas Raguel Israeli mees, kes ka wangis olli. Temmal olli üks ainus tüttar, Sara nimmi. Temma olli jo seitse mehhega kiblatud olnud, ja kurri waim Asmodi olli neid tapnud, enne kui nemmad temmaga kui naesega kokko said. Ja temma ümmardaja ütles temma wasto: Eks sa moista, sa meeste läkkataja! seitse meest on sul olnud,

agga ei ühhesti polle sa naese nimmet kannud. Mis sa meid pekšad nende pärrast; ons nemmad surnud, siis minne nendega, sago meie ei tal sinno poega egga tüttart nähha. Kui Sara need sannad kulis, siis ta sai wägga kurwaks ja läks omma kambri ja ei söönd egga joond kolm päwa, ja pallus Jummalat öösd ja päwa, et ta tedda armust piddi peästma sest häbbist. Temma palwe wiimsed sannad ollid: Kurja ilma järrele annad sa jälle päwa paistet, ja ullumisse ja nutto järrele annad sa rõmo. Sedda palwet pallus Sara selsammal tunnil kui wanna Tobias Ninive linnas omma surma pallus. Ja mollematte palwe on wasto wõetud selle ausa sure Jummala ees selsammal tunnil, segipärrast et nemmad teine teisest kaugel ärra ollid. Ja ingel Rawael on läkkitud neile kahhele, neid nende waewast peästma.

Õppetussed.

I. Tobias olli omma poega Jummalakartusses kaswatanud lapse põlwest sadik.

Se on õige. Tahhad sa ommad lapsed õigeks ja waggaks, siis kañna keigeesmalt hoolt et Jummalakartus nende süddametteſt asset leiab, küllab nemmad sawad siis pea ka wäljaspiddise kombe polest õige wisi kätte.

II. Kui Sara teotati siis temma sedda kaebas omma Jummalale.

Keigeparrem nou se on: sest sõimamist sõimamisega maksta ei kõlba se õige risti-innimesse kohta.

III. Tobias pallus enneſele ônſa otſa agga Jummal audis temmale ſilma: näggo jälle kätte.

Nenda teeb ſuur Jummal kui innimenne ilmalikko asja pärraſt pallub. Waimolikko palwe Jummal ikka kuleb: agga iggakord ta meile juſt ſedda ei anna, mis meie pallume, waid omma tarkuſſe ja armo järrele, annab ta meile mittokord teiſt ja parremat weel.

Waggad mõtted.

Tobia waew olli ſuur, agga meelt temma ei heitnud,
Seſt keigeſt ſüddameſt Jummalat ta kartis.
Küllab minnagi oh Jummal ôôd ja päwa ſind pallun,
Et willetſuſſe ſiſſe minna ei ſattuks.
Agga kui tahhad et willetſuſt ka pean kandma,
Ka willetſuſſes ſiis tunnen ſo armo ja helduſt.

49. Luggeminne.

Nore Tobia reiſimiſſeſt.

Tob. 4, 5 ja 6 Peatük.

Wanna Tobia olli kümme naela hôbbedat laenuks annud. Temma wõllalinne olli üks mees, kes ellas Rage liñnas ja temma nimmi olli Kabael. Ja ſeſamma mees olli temmale annud wõlla ramato. Se Kabaeli jure piddi noor Tobias reiſima, ja issa wõlla kätte pärima. Ta otſis enneſele ſepärraſt ôiged ſeltſimeeſt. Ja ta leidis Rawaelit enneſele ſeltſimehheks. Ja ſe olli ingel kedda Jummal olli

saatnud, et temma nore Tobiaga sedda teed piddi käima. Agga Tobias ei teädnud et ingel innimesse näo ennesele olli wõtnud. Noor Tobias küsis temma käest, kas ta piddi teed teädma Rage liñna, ja kas ta piddi tuttaw ollema neis paikus. Ingel ütles ennast jo mittokord seäl käinud ja ennast Kabaeli jures ömaias olnud. Se nüüd olli wägga nore Tobia mele pärrast, sest et Kabael sesamma mees olli, kelle käest temma omma issa rahha kätte piddi pärrima, ja andis omma wanna issale warsi teädust. Ingel terretas wanna Tobiast ja ütles: Andko Jummal sulle head rõmo! Wanna mees kartis ja ütles: Mis rõõm mul woib olla, sest et mul ep olle silma näggo ja ei sa nähha Jummala känna päikest? Ja ingel kulutas se rõmo sanna: Kannata, küllab Jummal pea tulleb sind aitma. Kui nüüd teekäimisse wasto keik olli walmistud, siis poeg jättis omma issa ja emma Jummalaga. Wanna issa ütles sure rahhoga: Minne selle mehhega, agga Jummal, kes üllewel taewas ellab, andko teile head teed ja temma ingel mingo teiega. Agga Anna, temma emma, nuttis ja ütles: Eks temma meile meie käe sauaks ei piddand ollema meie ees sisse tulles ia wälja minnes, ja nüüd ta jättab meid mahha. Ja Tobias ja temma seltsimees läksid wälja ärraminnema, ja nore mehhe koer läks nendega. Ja kui nemmad päwa teed said käinud, tullid nemmad õhtuks Tigri jõe jure ja noor Tobias läks jõkke ennast pessema. Ja suur kalla kargas üllest jõest ja tah-

tüs sedda noort meest ärraneelda. Tobias hüdis omma seltsimehhe wasto: Mo Issand, temma tahhab mind ärraneelda. Agga ingel ütles temmale: Wõtta se kalla kinni, ja noor mees hakkas kallast kinni ja wiskas sedda kalda peále. Ja ingel ütles temma wasto: Leika se kalla lõhki, ja wõtta südda, ja maks, ja sap, ja hoia sedda hästi. Ja noor mees küssis, mis sellega piddi teggema. Ja ingel kostis sedda hea ollewad sellega suitsetada sedda, kedda kurri waim waewanud ja woida immest kel kae on silma peal, siis saab temma parremaks. Kui teekäimisse ots liggi joudis, siis Tobias hakkas küssima kelle jure nemmad õmajaks piddid heitma? Ja ingel ütles nore mehhe wasto: Liñnas on üks mees, Raguel on temma nimmi, ja temmal on tüttar Sara nimmi: ja ma tahhan temma pärrast räkida, et ta sulle saaks naeseks antud; sest keik temma pärrandus on sinno pärralt. Tobias ütles ingli wasto: Minna ollen kuulnud et se Sara on seitsme mehhele antud, ja et kurri waim Asmodi on keikile otsa teinud prudi kambris. Agga ingel kulutas temmale kelle peále kurri waim woimust saab; nende peále, kes Jummalat pölgwad ja kimalusse pärrast abbiellusse heitwad, kui täkkud ja hobbo-eeslid. Ja siis ta andis Tobiale hea nou, kuida temma se kurja waimo peále piddi woimust sama. Kolm päwa ta käskis tedda palwet tehha, sest sadik kui ta prudi kambri saaks läinud! ja ta piddi wõtma süssi suitsetamisseks ja senna peále sest kalla maksust pannema

ja suitso teggema, siis kurri waim piddi ärra-pöggenema ja ei ial egga ellades jälle tullema.

Öppetusse d.

I. Ingel Rawael olli peält nähha kui noor mees.

Sest on nähha et Jummala inglid, segipärraſt et neil ennestel ihho ei olle, ommeti monneks aiaks innimesse näggo enneſele woiwad wötta.

II. Wanna Tobias ſowis omma poiale keik head, kui ta tee peäle läks.

Parrem ſedda on kuulda kui, et kurjad wannemad, omma wihha sees, omma lastele keikſuggust kurja kätte ſowiwad.

III. Pimme Tobias ütles: Mis rööm woib mul olla, sest et mul ei olle silma näggo?

Allati se meie meles peab ollema; ja Jummalat keigest südda meſt peame tännama, et ta meile annud silmad, körwad, moistusse ja keik meled, ja weel hoiab.

Waggad mötted.

Inglid ennast hoidwad nisugguste innimeste liggi,
Kes, kui Tobias, waggad ja jummalakartlikkud on.
Agga kes pilkiatte liggi hea melega istwad,
Kül nende seltsi kurrat pea töttab, asset ka saab.
Sewärraſt siis Jummala teed ikka käia ma tahhan,
Et Jummala ingel ka mull' liggi alla woiks olla.

50. Luggeminne.

Nore Tobia naesewõtmisseſt.

Tob. 7, 8, 9, 10 ja 11 Peatük.

Ja kui nemmad Nage liñna ſaid, ſiis ta läks õmaiale Ragueli kotta, kes temma ſuggulane ollt. Ja Raguel terretas tedda ja ütles omma naese wasto: Kuida on sel norel mehhel otse sedda wist nággo, kui minno ſuggulasse Tobia nággo? Ja Raguel küsſis neilt: kuſt teie ollete, wennad? Ja nemmad koſtſid temmale: Meie olleme neiſt wangideſt mis Niniwes on. Kui Raguel sedda kulis, ſiis ta kohhe küsſis: Kas wanna Tobias terwe on? Siis ingel ütles: Se mees, kelle järrele sa kulad, on se nore mehhe issa. Siis kargas Raguel ülles ja andis Tobiale ſuud ja ütles: Õnnistud olled ſinna, ſeſt sa olled ühhe jummalakartlikko mehhe poeg. Ja Edna temma naene ja Sara temma tüttar nutſid omma rõmo sees. Ja Raguel tappis ühhe jära ja panni paljo roga nende ette. Ja Tobias ei tahtnud lauale istuda, olgo siis et Raguel wõttaks tehha, mis ta piddi palluma. Ja temma pallus et Raguel piddi tootama omma tütre Sara temmale naeſeks anda. Kui Raguel sedda kulis, ehmatas temma árra; ſeſt ta mõtles ſe peále mis jo enne olli juhtunud nende ſeitsme mehhele, kellele ta omma tütre enne olli naeſeks annud, ja kartis et ſelle Tobia käsſi ehk seddaſamma wisi piddi käima.

Agaa ingel ütles temma wasto: Ärra karda mitte omma tüttart temmale naeseks anda, sest ta on temmale naeseks lodud: et Tobias Jummalat kardab, sepärrast ei olle so tütar woinud teise mehhele sada. Kui Raguel sedda kulis, siis ta wõttis Tobia kät ja omma tütre kät, ja panni sedda Tobia käe sisse ja ütles: Wõtta tedda enneselle nenda kui kohhus; agaa se armolinne Jummal saatko teie asjad keik hästi korda! Agaa kui nemmad said sõmaaia lõppetanud ja Tobias prudikambri sai läinud, siis temma kohhe kurja waimo ärra pelletas nenda kui ingel temmale olli räkinud. Ta wõttis süssi suitsetamisseks ja panni kalla südat ja maksa senna peäle ja teggi suitso. Ja kurri waim põggenes ärra ja ingel wõttis tedda ja satis tedda Egiptusse Ma üllematte kohtadesse ja siddus tedda kinni. Siis palluśid Tobias ja Sara teine teisega Jummalat, et temma nende peäle wõttaks hallastada, ja nenda nemmad teggid kolm päwa. Ja Tobias ütles omma prudi wasto: Meie olleme pühha rahwa lapsed, ja meil ei sünni mitte abbiello sedda wisi hakkada, kui pagganad, kes jummalat põlgwad. Ja Raguel tousis ülles, ja läks, ja kaewas hauda, ja ütles: Ehk wahhest ka sesinnane on surnud. Ja läkkitas üks neist tüdrukuist kambri et ta wataks kas ta ellus olleks. Kui nüüd tüdruk leidis neid kaks maggamast ja et Tobias ellus olli, siis Raguel ja temma naene kiitsid Jummalat. Ja käskśid omma perre sedda hauda jälle täita enne päwa. Ja se ingel läks Kabaeli jure se wõl-

la kirjaga ja andis sedda temmale taggasi, ja Kabael tõi need rahha kukrud ja andis temma kätte, ja Kabael tulli temmaga pulma ja aitis Jummalat kiitma. Ja kui pulma päwad mõda ollid lãmud, siis andis Raguel omma tütrele omma poolt warranduſt, ja teggi kirja et ta teiſt ossa piddi ſama kui Raguel ja temma naene piddid ärrasurrema. Ja temma warrandus olli, orjad, weikſed ja paljo rahha. Ja kui nemmad hakkasid minnema, andſid wannemad Sarale ſuud ja andſid temmale nelli maenitſusse ſanna tee peãle. Ja need ſannad ollid, et ta piddi auustama omma ãia ja ãmma, kes nüüd temma wannemad, et ta omma mehhe piddi armastama ja et ta omma perrele õiguſt piddi teggema agga tedda ennaſt maenitſeſid et piddi kasſinaste ja puhtaste ellama. Ja Tobias läks ingliga eele, ja noor naene, orjad ja weikſed tullid nende järrele.

Õppetuſſed.

I. Ingel ütles: Sara on Tobiale naeſeks loduð et Tobia Jummalat kardab.

Wanna rahwal on ſiis õiguſt üttelda: Siin pannakſe abbiello-rahwas kokko, agga taewas ſeätakſe neid ühte.

II. Raguel ütles nore Tobiale: Sa olled ausa mehhe poeg.

Illuſam ſe on kuulda kui et õõldakſe: Ei issaſt egga emmaſt polle ſuurt asja, ja nago wannem nenda laps.

III. Tobia ja Sara hakkasid omma abbiello kalli palwega.

Kui abbiello-rahwas ikka nenda omma pühha seisust wõttaksid hakkada, wist siis olleks hopis parrem luggu mitmes ello maias.

Waggad mõtted.

Tobias naese saab kel warrandusse rikkus,
Ja Sara saab jummalakartlikko mehhe.
Jummalakartus siis rikkust wist ei kela,
Et waggale Jummal siin andis ka warra.
Jah, sedda allati meles piddada tahhan,
Et Jummalat kardan, ja sest lodan keik head.

51. Luggeminne.

Noor Tobias lähhäb taggasi omma wannematte jure.

Tob. 10, 11, 12, 13 ja 14 Peatük.

Wanna Tobias otis wägga omma poega taggasi tullema ja temma aeg läks iggawaks tedda odates. Ja kui need päwad täis said, mis ta temmale teekonna peäle olli arwand, ja temma ei tulnud mitte, siis ta hakkas mõtlema Kabael ehk surnud ollewad. Emma jo hakkas omma poega nutma ja ei laskнud ennast tröstida. Ja ta läks igga päwa senna tee kohta wälja, kus ta olli ärralännud, ja watis kas ta piddi tullema. Ja Anna istus mäe peäl tee äres, ja wata, se koer tulli joos-

tes, kedda poeg olli omma kaſa wõtnud tee peäle, ja wehtles ſawwaga ja temma meel olli hea. Siis waſt tulli poeg ja ingel teine teiſega. Ja temma pimme issa touſis ruttuste ûlles ja läks wälja ukſe pole ja toukas ennaſt, ja ta hûdis ûhhe ſullaſe, kes tedda pidi kätpiddi tallotama. Ja kui poeg ſai maiasſe tulnud, ſiis nemmad andſid temmale ſuud ja nutſid ſure rõmo pärraſt. Ja ta wõttis omma issa kätte, ja ripputas ſappi omma issa ſilmi, ja ütles: Ärra karda, mo issa. Pole tunni pärraſt koriti need kaed temma ſilmide nurkiſt ärra, nenda kui munna nahk, ja temma ſai omma ſilma nâggo jälle kätte. Ja Tobias tännas Jummalat ſe ſure armo eeſt, mis ta temma peäle olli heitnud, ja temma naene temmaga, ja keik kes tedda nâggid. Ja ſeitsme päwa pärraſt tulli ka Sara, wanna Tobia minnia, ja tõi ſuurt rikkuſt ennesega. Ja ſuur rõõm olli keige temma ſuggulastel Niniwes. Ja Tobia pulmad peti ſeitſe päwa rõmoga. Wanna Tobias hakkas omma poiaga nûûd nou piddama, mis palka ſelle mehhele tulleks anda, kes temmaga käinud. Poeg juttuſtas nûûd wanna issale, mis head ſe mees temmale olli teinud tee peäl, ja arwas õige ollewad temmale anda pole oſſa keikiſt, mis ta ennesega olli tonud; ja issa ka õigeks ſedda kitis. Agga ingel ei tahtnud middagit wõtta, waid ütles, et nemmad omma Jummalat agga piddid kiitma. Wimaks temma ei tahtnud ennaſt nende eeſt ennam ärraſallata ja ütles: Minna ollen Rawael, ûks

neist seitsmest pühhast inglist, kes Jummala au ees sisse ja wälja lähhäwad. Kui nemmad sedda kuulsid, siis ehmatasid mollemad ärra, ja heitsid silmili mahha, sest nemmad kartsid. Ja se ingel ütles neile: Arge kartke, kiitke agga Jummalat iggaweste, sest temma tahtmisse pärrast ollen minna tulnud. Ja wanna Tobia wasto ütles ingel weel need sannad: Et sa Jummala meleſt armas ollid, se pärrast sa ei piddand mitte jäma läbbikatsmatta, ja Jummal on mind läkkitanud, sind parrandama ja sinno minnia Sara. Ja nemmad tousid ülles ja ei näind tedda mitte ennam. Ja nemmad langesid ta pölweli mahha ja tännasid Jummalat ja kiitsid temma immelikkud asjad kolm tundi. Ja wanna Tobias ellas weel nellikümmend kaks aastat, ja kui ta surri andis ta käsko omma poiale, Niniweſt ärramiñna, sest temma ütles ennast näggewad Niniwe liñna wist otsa sawad, temma pattude pärrast. Ja noor Tobias läks omma äia ja ämma jure ja teggi neile head senni kui nemmad ärrasurrid; ja kui nemmad surrid, siis ta mattis neid ausaste, ja pärris nende warranduſt. Ja temma kaswatas lapsi ja laste lapsi; ja keik temma sugguwõssa jäi pühhaste ellama, nenda et nemmad Jummala ja nende iunimeste meleſt armsad ollid, kes seäl maal ellasid.

Õppetussed.

1. Kui Jummal nore Tobia terwelt olli koio saat-

mud, ſiis temma ſuggulasſed tännaſid Jummalat ja ollid ſures römus.

Nenda on öige. Amma ſõbradega woib inni menne kül laudas istuda ja ſüa, agga Jummalat ta, ſelle jures, mitte ei pea ärrahunnustama.

II. Noor Tobias ſowis ſe inolile öiget palka, ja nimmetas keik ſedda head mis ta temmale olli teinud tee peäl, ja wanna issa arwas öige ollewad temmale anda poolt ossa ſeſt warrandusſeſt mis poeg omma naeſega ſanud.

Truid laste kolitajad on ka niſugguſed hoidja inglid: agga, parrago Jummal! kül läpſed on mittokorda tännamatta, peälegi weel wannemad, mis weel rummalam on.

III. Jugel ütles wanna Tobia wasto: Et ſa Jummala meleſt armas ollid, ſepärraſt ſa ei pidand mitte jäma läbbikatsmatta.

Jah tõeste, waew ja willetſus ei olle muud, kui issa wits, ja laoſed peawad witſale ſuud andma, ütteldes: Hea wits, head ſa mulle paljo teinud; nüüdki teed.

Waggad mõtted.

Kül pimme, ma-ilmas, on keige waeſem;
Ja Jummal ka tedda aidata jouab:
Sedda, Tobiaſt jo nime.
Ja kedda ſo Jummal tall' arstiks ſatis?
Oh pea ſa meles, laoſoke, ſedda:
Ta enneſe poeg ſe olli.
Wiſt õnſaks tulleb lapſokeſt kita ma-ilmas,
Kui nenda ſaab tunnistada wannemal' tänu-

52. Luggeminne.

Suſannaſt.

Suſanna ſündinud aſſi.

Üks mees olli ellamas Pabilonis, Joakim nimmi. Temmal olli naene, Suſanna nimmi, kes olli wägga illuſa näoga ja kartis Jſandat; ſeſt temma wannemad ollid öiged ja öppetaſid omma tüttart käſſo öppetuſt möda. Kaks kohtomoiſtjad ollid ikka ſeäl Joakimi koias, ja neile touſis himmo Suſanna järrele. Kui nemmad teine teiſele omma himmo ſaid tunnistanud, ſiis nemmad wõtſid ühhel melel nou, ennaſt ärrapeita temma rohhoaedas ja tedda odata. Ja Suſanna tulli aeda ja tahtis ennaſt pesta, ja ei teädnud neid aedas ollewad. Kaks tüdrukkut ollid temma jures, agga neidki temma ſatis ärra ja jäi nüüd ainoükſi. Ja ſe ſündis kui need tüdrukkud ſaid wäljaläinud, ſiis touſid need kaks wannemat ülles ja tahtſid temmaga abbiello rikkuda. Agga naene ei tahtnud ennaſt nende nouſſe mitte anda, waid hakkas ſure heälega kiſſendama. Agga need kaks wannemat kiſſendaſid ka temma ees, nenda et keik ſullaſed ja tüdrukkud kokko jooſid. Teiſel päwal kutſuti ilmaſüta Suſannat kohto ette. Ja Suſanna olli illuſa näoga, ja temmal olli Pea katte ſilmade ees. Agga need üllekohtuſed käſkſid temma Pea katte lahti peästa, et nemmad lusti kül tunnekſid temma illuſaſt näuſt. Ja need kaks

wannemad touſid ülles, ja pannid käed tem-
ma Pea peäle ja ütleſid, ennaſt ühhe nore meh-
he näind aedas ollewad ja naeſe jures mag-
gawad, ja endid kül pühdnud tedda kätte ſa-
da, agga noor mees piſtnud joosma. Kül
Suſanna ütles ennaſt ilma ſüta ollewad ja
kisſendas ſure heälega Jummala pole omma
ſure hädda ſees. Agga rahwas uskus nende
walle tunnistajatte tunnistuſt ja moiſtſid tem-
ma peäle ſurma kohhuk. Ja Jſsand wöttis
temma heält kuulda, ja ärratas ühhe nore poi-
ſi pühha waimo ülles, kelle nimmi olli Taniel.
Ja kui Suſanna ärrawidi ärrahukkata, ſiis
ſe Taniel kisſendas ſure heälega: Olgo minna
ilma ſüta ſeſtſinnatſeſt werre-ſüüſt. Ja kelk
rahwas tulli ruttuste taggaſi ja need kaks
tunnistajat piddid nüüd isſe kohto ette astu-
ma. Ja temma ei laſknud neid mitte ühtlas-
ſe ette tulla, waid iggaüks piddi iſeärranis
tullema ja koſtma. Temma küſſis nüüd eſſi-
meſſe käeſt ja ütles: Misſugguſe pu al näggid
ſa neid iſekeskis kous ollewad? Agga pahha-
ret ütles: Sinonipu al. Siis Taniel ütles:
Hästi kül olled ſa omma enneſe Pea peäle
walletanud; ſeſt Jummala ſanna ſaab jo Jum-
malaſt ſelle ingli kätte, kes ſind löhki löhhub.
Siis käskis Taniel teiſe ette ſata, ja küſſis
temmalt: Mis pu alt ſaid ſa neid kätte, kus
nemmad iſekeskis kous ollid? Agga temma
koſtis: Tamme al. Siis ütles Taniel temma
wasto: Hästi kül olled ſa omma enneſe Pea
peäle walletanud: ſeſt Jummala ingel otab, ja
temmal on moök käes, ſind keskelt lähbi aiada.

Siis kissendas keik se koggodus sure heälega, ja kiitsid Jummalat, kes neid peästab, kes temma peäle lootwad. Ja tousid nende kahhe wannematte wasto ülles, et nemmad wallet tunnistanud, ja teggid neile nenda, kui Mosesse kässo-öppetusse järrele piddi tehtama, ja tapsid neid ärra.

Öppetussed.

I. Hoidko innimenne ennast agga kurja tö eest, walle jutto wasto leitakse siis kül nou.

Öige Susanna peäle rägiti paljo kurja; ja temma öigus wimaks ommeti piddi tousma.

II. Wannemad peawad ommad lapsed kaswatama jummalakartusses ja maenitsusses Jssandas.

Susannast loeme: Temma olli illusa näoga ja jummalakartlik; agga loeme ka: Temmal ollid waggad jummalakartlikkud wannemad, kes tedda öppetannd kässo-öppetusses.

III. Öiged awwokatid on innimestele wägga tarwis ma-ilma tülli sees.

Kui Taniel wagga Susannal ep olleks nisuggusseks eestkostjaks olnud, siis tedda olleks ärrahukkatud, et kül ilma süta.

Waggad mötted.

Kül Susanna peäle surma kohhut moistetud olli,
Kui pahharetti suggo walle tunnistust teggi ta wasto,
Agga Jummal isse Tanielit satis peästjaks talle,
Ja tunnistajattele ennestele pahha luggu tulli.
Oh Jummal, kahhekssas käsk se olgo alla mo meles;
Ei walle sanna ma siis, ei wötta üttelda teisest.

Wiiskümmend ja kaks

Piibli-luggemist

ueſt testamentiſt.

1. Luggeminne.

Sakariast.

Luk. 1 Peatük.

Herodesse Juda-ma kunninga aial olli üks preester, Sakarias nimmi. Ja temma naene Aaroni tütredest, Elisabet nimmi. Agga nemmad ollid mollemad õiged Jummala ees, ja ellasid keige käskude ja Issanda õigusse seädmiste sees laitmatta. Ja neil ei olnud last, ja se olli nende murre, ja nemmad mollemad ollid wägga ellatand, sest ep olnud neil sedda lotustki ennam. Agga se sündis, kui Sakaria kord tulli preestri ammetis suitsetada, et ingel Kabriel näitis ennast temmale. Ja kui Sakarias tedda näggi, ehmatas temma ärra, ja hirm tulli temma peäle. Agga se ingel ütles temma wasto: Ärra karda Sakarias, sest sinno palwe on kuuldud, ja sinno naene Elisabet peab sulle ühhe poia ilmale toma, ja sinna pead temmale nimmi pannema Joannes. Ja Sakarias ütles: Kust ma pean sedda tundma, sest ma ollen wanna ja mo naene on wägga ellatand. Ja ingel ütles temma wasto: Wa-

ta, ſa pead keletumaks jäma, ja ei pea woima rääkida ſelle päwani, kui ſe ſünnib. Keleto temma läks ka pühhaſt koiaſt ärra, ja ei peäsnud temma ſu ja keel lahti enne kui Joannes olli ſündinud.

Õppetuſſed.

I. Wagga hea ja lõbbus aſſi on, kui mees ja naene mollemad on jummalakartlikkud.

Niſugguſed õiged abbiello-rahwas ollid Sakarias ja Eliſabet, ſeſt nemmad kartſid täieste Jummalat.

II. Waggal abbiello-rahwal on ka omma murret.

Sakarial ja Eliſabetil ei olnud lapſi, ja ſepärraſt nemmad õhkaſid murres mittokord Jummala pole.

III. Küllab waggad rahwaski on wahheſt nõudrausſolisſed.

Sakarias ei tahtnud ingli ſanna mitte uskuda ilma tunnistuſſe märgi ſamatta.

Waggad mõtted.

Mollemad waggad ollid, nenda Piibli ſanna ütleb
Sakariaſt ja temma Eliſabetiſt.
Abbiello täit hea, täit õnſat pölwe ſiis ſadab,
Kui naene ja mees käiwad Jummala teed.
Tulleb kord minnule ka, end anda ſe ſeiſusſe ſiſſe,
Olgo aſſi ſiis nenda, et wagga ka waggat ma leian.

2. Luggeminne.

Maria kulutamisseſt.

Luk. 1. Peatük.

Agga kuendamal kuul, et Eliſabet käima peäl olli, läkkitati ingel Kabriel Jummalaſt neitſi Maria jure. Ja temma ellas Kallilea-maal ühhes liñnas, Natſaret nimmi. Ja ſe ingel tulli temma jure ja ütles: Terre, kes ſa olled armo ſanud, Issand olgo ſinnoga, ſinna önnistud naeste ſeas. Agga kui ta tedda nähha ſai, ehmatas ta temma ſanna pärraſt wägga ärra, ja mötles, mähherdune terretamine ſe piddi ollema. Ja ſe ingel ütles temma wasto: Ärra karda Maria, ſeſt ſinna olled armo leidnud Jummala jureſt. Ja ta täetas temmale et Jummala Poeg temmaſt piddi ſündima, ja ütles: Wata, ſa pead käima peäle ſama ja Poia ilmale toma, ja ſinna pead temmale nimmi pannema Jeſus. Agga Maria ei ſaand ſeſt arro ja ütles ingli wasto: Kuida ſe peab ſündima? ſeſt et ma mehheſt ei tea. Ja ingel wastas ja ütles temmale: Pühha Waim peab ſo peäle tullema ja Keigekörgema wäggi ſo üle warjama: ſepärraſt peab ka ſe pühha, mis ſinnuſt ſünnib, Jummala Poiaks hütama. Ja ingel kinnitas temma usko ja ütles: Wata, Eliſabet ſinno ſuggulane, ſeſamma on ka ühhe poiaga käima peäl omma wanna ea ſees, ja kedda öölbi ſiggimatta ollewad. Ja temma panni ſenna jure weel ſe kalli ſan-

Maria kulutaminne.

na: Seſt Jummala jures ei olle ühtegi asja woimatta. Agga Maria ütles: Wata, siin on Jsſanda ümmardaja; mulle ſündko ſo ſanna järrele.

Õpptuſſed.

Kolm kalliſt asja naesterahwas woiwad Maria käeſt õppida.

I. Kasſinuſt.
Seſt tõsſi olli mis Maria ütles, et mehheſt temma ei teädnud.

II. Allanduſt.
Seſt Maria ütles: Siin on Jsſanda ümmardaja.

III. Lotuſt Jummala peäle.
Seſt Maria ütles: Mulle ſündko ſo ſanna järrele.

Waggad mõtted.

Kül esmalt Maria ſure kartuſſega uskus,
Kui Jsſanda ſündimiſt talle kulutas ingel;
Agga kui ingel weel ütles: Armo olled leidnud,
Siis Jsſanda tahtmisſe alla lotes end heitis.
Oh Jummal, mo pattude pärraſt wägga ma kardan!
Ütle, oh ütle, mo Jsſand: Armo pead leidma.

3. Luggeminne.

Maria katsmaminnemisſeſt.

Luk. 1 Peatük.

Kui ingel tedda ſai terretanud, wõttis Ma-

ria kätte ja läks ruttoga senna mäggise male Juda linna. Seäl temma tahtis wadata Elisabeti omma suggulasse, sest et ta ingli käest kuulda sanud tedda käima peäl, ja kues ku temmale jo ollewad. Agga Elisabet olli ühhe preestri naene ja temma mehhe nimmi olli Sakarias. Ja se laps, mis temmast piddi sündima olli ristia Joannes. Ja kui Maria Sakaria kotta tulli, siis ta terretas Elisabeti. Ja se sündis kui Elisabet Maria terretamist kulis, et laps temma ihhus hüppas. Ja Elisabet sai täis pühha Waimo, ja kisendas sure heälega ja ütles: Önnistud olled sinna naeste seas, ja önnistud on sinno ihho suggu. Ka ütles temma: Önnis olled sinna, sest et sa olled usknud! Siis Maria ütles se kalli kitusse sanna: Minno hing auustab wägga Issandat, ja minno waim on wägga römus Jummala minno Önnistegaia pärrast. Sest Temma on waatnud omma ümmardaja allandusse peäle; sest wata, sest aiast kiitwad mind önsaks keige pölwe rahwas. Sest mulle on suri asjo teinud se wäggew, ja kelle nimmi pühha on. Ja Temma hallastus kestab pölwest pölweni nende ülle, kes Tedda kartwad. Temma on omma käewarrega suurt wägge üllesnäitnud; Temma on laiale pillanud neid, kes surelisse on omma südame melest. Temma on mahhatoukanud wäggewaid aujärgede peält ja allandikkud üllendanud. Kennel nälg on, neid on Temma täitnud hea andidega, ja rikkaid tühjalt ärrasaatnud. Temma on wastowötnud omma sullase Israeli, et Ta piddi omma hal-

lastust mele tulletama iggaweste, nenda kui Temma on räkinud meie wannematte wasto, Abraamile ja temma suggule. Ja Maria jäi temma jure liggi kolm kuud, ja läks pärrast taggasi omma kotto.

Öppetussed.

I. Suggulassed peawad teine teisega söbrusses ellama.

Tehko nemmad nenda kui Maria ja Elisabet teggid, sest nemmad tullid teine teist waatma.

II. Risti-rahwas ei pea mitte tühja jutto teine teisega aiama, mis ei kölba, waid head räkigo nemmad teine teisega.

Elisabet ütles Maria wasto: Önnis olled sinna, sest et sa olled usknud! Sest on nähha et nemmad waimolikkuist asjust teine teisele on räkinud.

III. Kaunis wiis on se kui naesterahwas Jummalalat wöttab kita.

Öppi sedda Jesusse emmast, kes kalli kitusse laulo Jummalale wöttis laulda.

Waggad mötted.

Pühha könne se olli, mis Maria
Elisabetiga könneles.
Risti-rahwas ka könnelgo nisuggust
Kui teisele nemmad on woöraks.
Könnelgo iggamees siis tössist ja öiget;
Minnagi nurjato, suust, rääkda ei tahha.

4. Luggeminne.

Josepist ja Mariast.

Matt 1. Peatük.

Neitsit Maria olli kihlatud ühhe mehhega, Josep nimmi, ja sesinnane olli ühhe puseppa poeg. Ja Josep tahtis nüüd omma kihlatud naesega kokko sada ja pulmad piddada. Agga enne kui nemmad kokko said leiti neitsit Maria käima peäl ollemast pühhast Waimust. Agga et temma mees Josep öige olli, ja ei tahtnud tedda häbbi sisse sata, tahtis temma sallaja temmast ärralahkuda. Agga kui temmal se mõtte olli, wata, siis näitis ennast temmale Issanda ingel unnes ja ütles: Josep, Taweti poeg, ärra karda mitte Maria omma naese enneše jure wõttes, sest mis temma sees on sündinud, se on pühhast Waimust. Agga temma peab ühhe poia ilmale toma, ja sinna pead temmale nimmi pannema Jesus, sest temma peästab omma rahwast nende pattudest. Agga kui Josep unnest üllesärkas, teggi ta nenda kui Issanda ingel tedda olli käskinud, ja wõttis omma naese enneše iure. Ja Maria on neitsiks jänud, et kirri piddi tõeks sama. Sest ammo jo olli kirjotud prohweti Jesaia läbbi: Ennä se neitsit saab käima peäle, ja peab poia ilmale toma, ja nemmad peawad temmale nimmi pannema Immanuel, se on ärraselletud: Jummal meiega. Agga Maria ei olnud mitte üksik inimenne; temmal ol-

li kihlatud mees. Wist olli se nenda, et Maria eestseisja ja se lapsokesel woórasissa piddi ollema. Agga Josep ja Maria, mollemad ollid kunninga Taweti suggust.

Óppetussed.

Sest luggemissest óppime:

I, Mis Jesusse emma olnud.

Kihlatud naene, kes mehhe jure weel ei sanud; sepärrast útleme: Jesussel ep olle issa lihha polest ehk innimesse pólwes, egga emma ommas jummalikkus pólwes.

II. Mis nimmi Jesus on meie kele.

Se kallis nimmi on, meie kele, úks ärrapeást ja ja ónnisteggia.

III. Mis nimmi Immanuel tähhendab.

Se on ärraselletud: Jummal meiega; ja on ni paljo kui úks wahhemees ja lunnastaja ja lep pitaja Jummala ja innimeste wahhel.

Waggad mótted.

Mis on Immanuel? Ingel sulle útleb:
Se Jummal meiega! Meles pea sedda.
Ons sinno meles se, siis wist ei karda sa,
Ons Jummal sinnoga, kes woib so wasto siis?
Temmaga sa woidad ärra ma-ilma,
Temmaga woidad sa ärra keik patto,
Woidad sa ärra surma ning kurrati ka.

5. Luggeminne.

Ristia Joannesse sündimisseſt.

Luk. 1. Peatük.

Agga Eliſabeti aeg ſai täis, et piddi mahha ſama, ja temma tõi poia ilmale. Ja temma naabred ja ſuggulasſed kuulſid, et Jſand omma hallaſtuſt olli ſureks teinud temma wasto, ja ollid röömſad temmaga. Ja kahhekſamal päwal nemmad tullid ſedda lapſokeſt ümberleikama: ja nemmad nimmetaſid tedda temma iſſa nimme peäle Sakariaks. Agga temma emma wastas ja ütles: Ei mitte, waid temma nimmi peab Joannes ollema. Ja nemmad ütleſid temma wasto: So ſuggulõſſa ſees polle ükski, kel ſeſinnane nimmi on. Agga nemmad näitſid käega temma iſſa pole, kuida temma tahtis et tedda piddi nimmetama? Ja ta küſſis ühhe lauakeſſe, ja mõtles ſe nimme ſe peäle kirjotada. Seſt ingel olli temmale ütlend et ta temmale piddi nimmi pannema Joannes. Ja kui ta tahtis kirjotada, ſiis ta ütles: Joannes on temma nimmi. Ja nemmad keik pannid ſedda immeks, ja kartus tulli keikide peäle, kes nende ümberkaudo ellaſid. Ja keik kes ſedda kuulſid, pannid ſedda omma ſüddamesſe ja ütleſid: Mis peab ſeſt lapſeſt ſama? Ja Jſanda käſſi olli temmaga. Ja Sakarias, temma iſſa, ſai täis pühha Waimo ja laulis ſe laulo; Kidetud olgo Jſand, Israeli Jummal.

Öppetussed.

I. Kui Elisabet mahha olli sanud, siis temma naabred ja suggulassed ollid röömsad temmaga.

Nenda peame ka röömsad ollema, kui meie suggulaste ja naabrede kässi hästi käib.

II.. Se lapsokesssele, mis Elisabetist sündinud, pandi nimmi Joannes, se on: armo täis.

Nenda peawad risti-rahwas omma lastele ka nimmesid pannema, mis middagi tähhendawad, ja mis lastele, kui nemmad omma moistusse kätte sanud, head mele tulletawad.

III. Joannesse sündimisse pärrast kideti Jesandat Jummalat, kes tulnud hallastama emma ja lapse peäle.

Nenda ka risti-rahwas, kui nemmad warrul on, ei pea mitte aina ükspäinis jodude peäle mötlema, waid keigeesmalt ja keigeennamiste et nemmad wöttaksid Jummalat tuta.

Waggad mötted.

Sureks kaswis Joannes pitkusses ja tarkusses,
Ja Jummala kässi olli keikis mis teggi.
Töest öiges lapse kaswatamisses, se peäle,
Et Jummal ka liggi, käigo mötte ning palwe.
Jesand, suur Jummal, omma kät ka mulle wötta anda,
Et lapse pölwes minna jo, mis wagga, wöttan püda.

6. Luggeminne.

Kristusse sündimisseſt.

Luk. 2 Peatük.

Agga se sündis neil päiwal, et sanna Keisriſt Auaustusseſt wälja läks, et keik maailm piddi ülleskirjotud sama. Seſinnane ülleskirjotamine sündis enne, kui Kirenias Siria-ma ülle wallitseja olli. Ja keik läksid ennaſt laſkma ülleskirjotada, iggaüks omma linna. Siis läks ka Josep Kalilea-maalt, Nasaretti linnaſt ülles Juda male, Taweti linna, mis hütakse Petlemmaks, sepärraſt et ta olli Taweti sugguſt ja pärris maalt, et ta ennaſt piddi laſkma ülleskirjotada, Maria omma kihlatud naesega, kes olli käima peäl. Agga se sündis kui nemmad seäl ollid, sai se aeg täide, et ta piddi mahha sama. Ja temma tõi omma esſimesse Poia ilmale, ja mähkis Tedda, ja panni Tedda mahha sõime, seſt neil ep olnud muud asset maias.

Õppetusſed.

I. Rahwa ülleskirjotamisse sanna läks wälja Keisriſt Augustusseſt.

Seſt se tootusse Ma olli se kord Roma Keisri wallitſusse al.

II. Keik läksid ennaſt laſkma ülleskirjotada.

Se on, iggamees piddi omma nimme nimme-

Kristus se sündimine.

tama ja omma seisust, omma wannadust ja warra.

III. Josep läks Naatsaretti linnast Petlemma. Need linnad ollid liggi kaksteistkümmend penni-koorma maad teine teisest ärra.

Waggad mõtted.

Mo Jesus, sõimes sind peäksin teädma,
Ja isse maggama ommas sängis toas?
Oh Jssand, ma nenda kül sedda ei tahhaks!
Tulle, mo Jesus, ja olle asset mo sees,
Ja kui mo palwe ei sa sind kutsuda seia,
Siis sõime so kõrwa tahhan mahha end heita.

7. Luggeminne.

Karjatsed Petlemmas.

Luk. 2 Peatük.

Jssanda Jesusse sündiminne kulutati keige-esmalt waeste karjastele. Nemmad ollid seäl-sammas wäljal öidses, ja hoidsid öse omma karja. Ja kui Kristus Petlemmas lautas olli sündinud, wata, siis Jssanda ingel seisis nende jures, ja Jssanda au paistis nenda ümber, ja nemmad kartsid üpris wägga. Ja se ingel ütles neile: Ärge kartke, sest wata, ma kulutan teile suurt römo, mis keige rahwale peab sama; sest teile on tänna Taweti linnas sündinud se Onnisteggia, kes on Kristus se Jssand. Ja se olgo teile tähhäks: Teie leiate se lapse mähhitud ja sõimes maggamast. Ja

äkkitselt olli se ingliga taewa söawäe hulk, need kutsid Jummalat ja ütlesid: Au olgo Jummalale kõrges, ja Ma peäl rahho, innimesteſt hea meel. Ja kui need inglid neist said ärraläinud taewa, siis ütlesid need karjatsed teine teise wasto: Et läkki nüüd Petlemma ja wadagem sedda asja, mis on sündinud, mis Issand meile on teäda annud. Ja nemmad tullid ruttuste ja leidsid Maria ja Josepi, ja sedda lapsokest sõimes maggamast. Agga kui nemmad sedda said näinud, lautasid nemmad sedda asja laiale, mis neile sest lapsokesest olli räkitud; ja keik kes sedda kuulsid, pannid sedda immeks, mis neist karjasteſt neile olli räkitud. Agga Maria piddas keik need sannad meles, ja mõtles nende peäle ommas süddames. Ja need karjatsed läksid taggasi ja auustasid ja kiitsid Jummalat.

Õppetused.

I. Ingel ütles karjastele: Teile on tänna sündinud se Õnnisteggia.

Ei röömsamad sannumed ellades ep olle kuulda olnud.

II. Taewa söa wäe hulk laulis: Au olgo Jummalale kõrges, ja Ma peäl rahho ja innimesteſt hea meel.

Ei tallimat öhtolaulo ellades ep olle lauldud.

III. Kui need karjatsed Petlemma tullid, siis nemmad leidsid sedda lapsokest.

Ei parremat ellades ep olle nähtud.

Kajatſed Petlemnias.

Waggad mõtted.

Karjastele keigeesmalt need sannumed Kristusseſt todi,
Ja ei Augustus egga Herodes weel ei teâdnud.
Ehk Jummala ingel õigeſt paikaſt wahheſt mõda on lâinud?
Ei, hopis teine arro Jummalal olli ſe jures:
Mis maailm targaks kidab, ſe rummal Temma ees;
Mis maailm halpiks peab, ſel Temma ees on au.

8. Luggeminne.

Kristusse ümberleikamisseſt.

Luk. 2 Peatük.

Ja kui kahheksa päwa tâis ſaid, et ſedda laſt piddi ümberleikatama, ſiis pandi Temmale nimmi Jeſus, mis ingliſt olli pandud, ennego Temma emma ihhusse ſai.

Õppetuſſed.

I. Ka Jeſus on ennaſt annud ümberleikamisse käſſo alla.

Ümberleikamisse jures on ſiis esſimesſed werre tilgad Jeſusſeſt mahhalangenud meie pärraſt. Ei iſeenneſe pärraſt Temmal ümberleikamiſt tarwis ei olnud, ſeſt et Temma ei olnud patto ſees ſadud egga ſündinud, nenda kui keik teiſed lapſed.

II. Kui kahheksa päwa tâis ſaid, ſiis Jeſuſt ümberleikati.

Nenda olli wanna seâdusses Jummala kâsk, ja sevârrast on ka risti-rahwa kohhus ommad lapsokesed warsi pârrast sündimist sata ristmisse ehk waimolikko sündimisse alla.

III. Jummala Poia nimmi pandi Jesus. Jummalakartlik wanna rahwas on sest nimmest omma lastele nenda ûttelnud: Ühhe sees on meie ônnistus: Se ônnistusse meile sadab JESUS.

Waggad môtted.

Ei kallimat nimmet ei olle, kui armsa Jesusse nimmi;
Sest Ônnisteggia temma tâhhendus on.
Ka on Jesusse sees se ôige naese seme mis tootud,
Mis aino-ûksi meid taewa teele wiib.
Kirjotud seisko se nimmi siis allati sûddames minnul,
Rômustus temmast ka tulgo, kui hâddas ja waewas ma lôppen.

9. Luggeminne.

Maria puhhastamisfest.

Luk. 2 Peatük.

Nurka naestel olli Mosesse kâsso jârrele kolm asja tehha. Pârrast nurka wodi nemmad piddid monneks pâwaks koio jâma, senni kui puhhastamisse pâwad said môda lâinud. Siis piddid nemmad ühhe aastase talle ehk paar turteltuikesi ohwerdama, ja kui essimenne laps

Maria puhhastamine.

neil olli, siis se lapsoke piddi sama Jssandale pühhitsetud ja rahhaga lunnastud. Sedda keik teggi ka neitsit Maria, ja läks ülles Jerusalemma pühha kotta. Ja kui temma omma lapsokesse Jssanda ette seädis, wata, siis tulli üks innimenne pühha kotta, Simeon nimmi. Ja se innimenne olli õige ja jummalakartlik, ja otis Jsraeli rómo ja pühha Waim olli temma peäl. Ja temma olli sanna sanud pühhast Waimust, et temma ei piddand mitte surma näggema, enne kui ta piddi Jssanda Kristust nähha sama. Ja temma tulli Waimo läbbi pühha kotta. Kui nüüd Simeon se lapsokesse näggi, siis wõttis temma isse Tedda süllesse ja kitis Jummalat ja ütles: Jssand, nüüd sinna lassed omma sullast rahhus ärraminna omma sanna järrel, sest mo silmad on sinno õnnistust nähnud, mis sinna olled walmistanud keige rahwa nähhes, walgusseks, pagganad walgustama, ja omma Jsraeli rahwa auuks.

Õppetussed.

I. Küllab wanna Simeonil ollid õnnistud silmad.

Sest temma sai üttelda: Mo silmad on sinno õnnistust nähnud.

II. Küllab Simeonil ollid ka õnnistud käed.

Sest kui Jesukest Jummala ette seäti, siis ta Tedda omma kätte peäle wõttis.

III. Küllab Simeonil olli ka õnnistud südda.

Sest temma olli õige ja jummalakartlik ja pühha Waim olli temma peäl.

Waggad mõtted.

Simeoni kätte peäl, pühhas Jssanda koias,
Jummala kallis Poeg, lapse põlwes maggas.
Oh õnnis Simeon, mis kalliſt asja ſa kandſid,
Oh et ma jouakſin, tehha ka mis teggid.
Ja kui ma ka ei ſa, käed Jesu ümber paũna,
Siis tahhan ſüddames, ma Temmal' asset anda.

10. Luggeminne.

Kuida targad hommiko poolt tulnud Kristuſt kummardama.

Matt. 2 Peatük.

Agga kui Jeſus olli ſündinud Petlemmas Juda-maal kunninga Herodesse aial, siis tulid targad hommiko poolt Jeruſalemma ja ütleſid: Kus on ſe ſündinud Juda-rahwa kunningas? ſeſt meie olleme Temma tähhe näinud hommiko-maal, ja olleme tulnud Tedda kummardama. Agga kui kunningas Herodes ſedda kulis, ehmatas temma wägga ärra ja keik Jeruſalemma lin temmaga. Ja temma koggus kokko keik üllemad preeſtrid ja kirjatundjad rahwa ſeaſt, ja kulas neilt, kus ſe Kristus piddi ſündima. Agga nemmad ütleſid temmale: Petlemmas Juda-maal. Ja nemmad nimmetaſid prohweti Mika ramatuſt need ſannad: Ja ſinna Petlem Juda-maal, ſinna ep olle milgi kombel ſe wähhem Juda würstide ſeas, ſeſt ſinnuſt peab wäljatullema ſe Wallitſeja, kes minno Israeli rahwas peab kui karjane hoid-

Targad hommiko poolt kummarda-
wad Jeſuſt.

ma. Siis kutsus Herodes need targad sallaja ja kulas neilt öiete sedda aega, mil se täht olli paistnud. Ja temma läkkitas neid Petlemma, ja ütles: Minge ja kulage öiete hästi se lapsokesse järrele, ja kui teie Tedda leiate, siis kulutage mulle, et ka minna tullen Tedda kummardama. Agga kui nemmad said kunningast kuulnud, läksid nemmad ärra ja wata, se täht, mis nemmad hommiko-maal ollid näinud, käis nende eel, kunni temma tulli, ja seisis kohhe seäl üllewel, kus se lapsokenne olli. Agga kui nemmad sedda tähte näggid, said nemmad üpris wägga röömsaks. Ja kui nemmad tullid senna kotta, leidsid nemmad se lapsokesse Maria Temma emmaga, ja heitsid endid mahha ja kummardasid Tedda, ja wötsid omma warranduse lahti, ja wisid Temmale andid, kulda ja wiroki ja mirri. Ja et Jummal neid käskнud unnes, et nemmad mitte ei piddand Herodesse jure taggasi minnema, läksid nemmad teist teed taggasi omma male. Need targad hommiko poolt hütakse keigeennamiste kolmeks kunningaks.

Öppetusse d.

Neist targadest hommiko-maalt kolm asja tulleb öppida:

I. Meie peame Issandat otsima.

Tähhe läbbi juhhatati need targad Kristusse jure. Risti-rahwas peawad Jummala sannast teed üllesleidma Temma jure.

II. Meie peame Issandat kummardama.

Need targad heitsid silmili mahha ja kummardasid Issandat, kedda nemmad omma silmaga näggid Petlemmas ollewad. Risti-rahwas peawad silmili mahha heitma ja Jesust kummardama, kedda ihho silmaga ennam ei nähta, agga kes istub Jummala, omma keigewäggewama Issa parremal käel.

III. Meie peame Issandale andid wima.
Need targad wisid Temmale kulda ja wiroki ja mirri. Risti-rahwas peawad Temmale wima usklikko, jummalakartlikko, kannatlikko süddame.

Waggad mõtted.

Targad sulle, Jesus, wiwad head ja kallid andid,
Kulda ja wiroki ja mirri nemmad sulle towad.
Seddasuggust minna sulle nüüd ial ei sa wia;
Sest, et rikkust mul ei olle, sa Issand ise teäd.
Ommeti teise peäle mõttelda tahhan;
Jah, süddant Issand sulle ma kinkida püan!

II. Luggeminne.

Jesusse põggenemisest Egiptusse ning wagga lapsokestest Petlemmas.

Matt. 2 Peatük.

Agga kui need targad said taggasi läinud, wata, sis näitis ennast Issanda ingel unnes Josepile, ja ütles: Touse üles, ja wõtta se lapsokesse ning Temma emma ennesega, ja põg-

gene Egiptusse-male, ja olle seäl kunni minna sulle saan ütelnud. Se käsk anti Josepile et ta piddi ruttuste pöggenema, sest et Herodes püdis se lapsokesse ärratappa. Ja Josep tousis ülles ja teggi keik, mis se ingel olli käsknud, ja pöggenes ösel Egiptusse-male. Kui nüüd Herodes näggi et temma olli pettetud neist targadest, sest et nemmad ei tulnud Jerusalemma taggasi, nenda kui nemmad lubbanud, siis sai temma wägga wihhaseks, ja läkkitas wälja, ja laskis ärratappa keik poeglapsed, mis Petlemmas ja keige temma raiade peäl, kes ollid kahhe aastasid ja nende järgmissed, sedda aega möda, mis temma hästi neilt targailt olli järrele kulanud, ja arwas nüüd et se sapsoke, se sündinud Juda-rahwa kunningas, wist nende hulkas piddi ollema. Teisel aastal, kui kunningas Herodes sai ärrasurnud pahha haigusse, wata, siis näitis ennast unnes Jssanda ingel Josepile Egiptusse-maal ja ütles: Touse ülles, ja wötta se lapsokesse ja Temma emma ennesega, ja minne Jsraeli-male, sest need on surnud, kes lapsokesse hinge püüdsid. Nenda Josep teggi, ja tulli ja ellas ühhes liinnas mis hütakse Naatsarettiks, ja seäl kaswis ülles Jssand Kristus ja sai mehheks.

Öppetussed.

Kolm asja woime sest luggemissest öppida:

I. Et Jummal taggakiusamisse aial kül woib peästa.

Jummal isse jo satis pühha lapsokest Jesust pöggenema Egiptusse male.

II. Kes need esimesed Martrid ue seädusse aial on olnud.

Need waggad iapsokesed Petlemmas, ja nende mällestuseks on wagga laste pääw kalendrist leida.

III. Et Jummal keik etteteäb, mis siin mailmas peab sündima.

Nenda Jummal ka wagga laste tapmist ette teädis, mis Herodes ommas süddames mötles, ja satis Josepile käsko pöggeneda.

Waggad mötted.

Wagga Jesus, lapse pölwes, Egiptusse pöggenes,
Wata, Josep senna Tedda wiis emmaga ühtlasse.
Ja Herodes mötles: ei minno eest Temma woi peästa,
Ja Petlemmas laskis tappa ta waggad poeglapsed keik.
Mis häddas ja waewas se tapja pörgus nüüd on,
Kui omma tappetud waggad taewas nääb römus.

12. Luggeminne.

Kuida kahheteistkümne aastane Jesus olli kaddund ja jälle leitud.

Luk. 2 Peatük.

Ja Jesusse wannemad käisid igga aasta Jerusalemmas Paja pühhiks. Ja kui Issand

Laps Jesus õppetab pühhaskoias

Jesus kahheteistkümne aastaseks sai, siis Temma wannemad wõtsid Tedda ennesega Jerusalemma, se pühha wisi järrele. Ja kui need päwad täis said, et nemmad jälle koio pole läksid, siis jäi se poeglaps Jesus Jerusalemma, ja Temma wannemad ei teädnud sedda mitte, ja mõtlesid Tedda tee-käiatte seltsis ollewad, ja tullid ühhe päwa teed, ja otsisid Tedda suggulaste ja tutwade jures. Ja kui nemmad Tedda ei leidnud, läksid nemmad tagasi Jerusalemma ja otsisid Tedda. Ja se sündis kolme päwa pärast, et nemmad Tedda leidsid pühhast koiast istmast kesk õppetajatte seast, ja neid kuulmast, ja neilt küssimast. Ja keik kes Tedda kuulsid ehmatasid ärra Temma moistusse ja kostmiste pärrast. Ja kui Temma wannemad Tedda nägid, ehmatasid nemmad wägga ärra, ja Temma emma ütles Temma wasto: Poeg, miks sa meile nenda olled teinud? wata, sinno issa ja minna olleme sind õiete waewaga otsind. Ja Jesus ütles nende wasto: Mis se on, et teie mind ollete otsinud? eks teie ei teädnud, et ma ses pean ollema, mis mo Issa pärralt on? Ja nemmad ei moistnud sedda sanna, mis Ta neile räkis. Ja Ta läks nendega alla, ja tulli Naatsaretti, ja kulis nende sanna. Ja Temma emma piddas keik needsinnatsed sannad ommas süddames. Ja Jesus kaswis tarkusses ja pitkusses ja armus Jummala ja innimeste jures.

Õppetused.

Sest Inggemisest woime selgeste õppida, mis suur wahhe on laste kaswatamisse polest.

I. Jesusse wannemad wõtsid Tedda ennesega Jerusalemma Pasa pühhiks.

Paljo on neid wannemaid, kes ei sada ommad lapsed ei kirriko egga koli.

II. Se laps Jesus leiti pühhast koiast kest õppetajatte seast.

Paljo lapsed weddelewad jutlusse aial mõda oue ja mõda maantede ja otsiwad tühja lusti.

III. Se laps Jesus, wast kahheteistkümne aastane moistis, jubba targaste kõnnelda õppetajattega.

Paljo lapsed ei moista sel eal katkismusti ehk risti-usso õppetusse Peatükkid.

Waggad mõtted.

Tarkusses ja pitkusses ja armus kaswis Jesus,
Jummala ja innimeste jures.
Ma selles ei sa tõest ei ial Temma wasto,
Et patto sees ja waene ma ollen.
Agga segipärrast hoolsaste püda ma tahhan
Et au ja rõmo ka minnust wõiks õigele olla.

13. Luggeminne.

Kuida ristia Joannes jutlust teinud.

Matt. 3 Peatük.

Agga neil päiwil tulli Joannes se ristia ja teggi jutlust Juda-ma kõrbes. Ja siis sai tõeks mis prohwet Jesaias on räkinud ja üttelnud: Ühhe hüüdja heal on kõrbes: walmistage Issanda teed, ja tehke Temma tee raad tassaseks.

Agga selsammal Joannessel olli ta omma kuub kameli karwast ja nahk wõ temma wõõl. Agga temma roog olli rohhotirtsud ja mets messi. Ja temma jutlusse hakkatusse sanna olli: Parrandage meelt, sest taewa-riik on liggi tulnud. Siis läks temma jure wälja Jerusalemma lin, ja keik se Juda-ma, ja keik se Ma Jordani ümberkaudo. Ja nemmad said temmast ristitud Jordanis, kui nemmad üllestunnistasid enneste pattud. Agga kui temma palju neid Wariserid ja Sadduserid nägi omma ristmisse jure tullewad, ütles temma nende wasto: Teie wihhasematte maddude suggu, kes on teile näitnud, et sate ärrapõggeneda tullewa wihha eest? Ja ta ütles neile: Sepärrast kandke õiget meleparrandamisse wilja. Ja ärge mõttelge isseenneses üttelda: Meil on Abraam issaks; sest minna ütlen teile, et Jummal woib neistsinnatsist kiwwast Abraamile lapsi sata. Keigewimaks ütles temma, neid, kes ommad pattud ei kahhetse, pude sarnatsed ollewad, mis head wilja ei kanna. Ja temma sanna olli: Kirwes seisab ka jo pude jure külges, sepärrast igga pu, mis head wilja ei kanna, raiutakse mahha ja wisatakse tullesse.

Õppetused.

I. Sest õppime, mis waggadusse õige hakkatus peab ollema.

Õige meleparrandaminne peab waggadusse hakkatus ollema. Sest Joannesse jutlusse esst

menne ſanna olli: Parrandage meelt, ſeſt tawa: riik on liggi ſanud.

II. Seſt öppime, mis öigeks meleparrandamiſeks tulleb piddada.

Öige meleparrandaminne peab ſaatma head wilja kandma pühha ello ſees. Seſt Joannes ütles: Kandke öiget meleparrandamiſe wilja.

III. Seſt öppime wimaks, mis nende nuhtlus on, kes meelt ei parranda.

Nemmad ſawad pörgo tulle ſisſe. Seſt Joannes ütleb: Igga pu, mis head wilja ei kañna, raiutakſe mahha, ja wisſatakſe tullesſe.

Waggad mötted.

Igga pu head wilja peab kandma
Ja usko teggudeſt pead tundma.
Kui pu ei tahha head wilja kanda
Ja ſinna head ei tahha tehha
Jummal ſiis mollemad teid tullesſe wiskab.
Kui ma ſiis ka ei ſa, kui laps ſuurt head tehha;
Siis ommeti, kui pu, kord wilja tahhan kanda.

14. Luggeminne.

Kuida Jeſuſt ristitati.

Matt. 3, Mark. 1, Luk. 3 ja Joan. 1 Peatük.

Kui Joannes Jordani áres ristitas, ſiis tulli Jeſand Jeſus temma jure, et Tedda piddi ristitama. Agga Joannes kelas Tedda wágga

Jesust visitatse.

ja ütles: Mul on tarwis et mind sinnust peaks ristitama. Aaga Jesus wastas ja ütles temma wasto: Olgo nüüd nenda, sest nenda on meie kohhus keik öigust täieste tehha; siis jättis temma Tedda. Kui nüüd Jesus sai ristitud, tulli Temma seddamaid weest wälja, ja wata, taewad tehti Temmale lahti. Ja Joannes näggi Jummala Waimo kui tuikesse ennast mahhalaskwad ja Temma peäle tullewad. Ja wata, heäl ütles taewast: Sesinnane on minno armas Poeg, kellest mul hea meel on. Sest tundis Joannes selgeste ärra, et se olli se ma-ilma Önnisteggia. Sest Jummal olli Joannessele ütelnud: Kelle peäle sa nääd Waimo mahha tullewad, ja temma peäle jäwad, sesinnane on, kes pühha Waimoga ristib. Ja Joannes teggi keige rahwa eest, tunnistust Temmast, ja teisel päwal nääb ta Jesust ennese jure tullewad ja ütleb: Wata se on Jummala Tal, kes ma-ilma patto ärrakannab. Ja Jesus hakkas liggi kolmekümne aastaseks sama ja olli, nenda arwati, Josepi poeg Naatsarettist.

Öppetussed.

I. Issand Jesus Jordani jöel seisis, kui Ta ennast laskis ristitada Joannessest.

Sellega on Jesus keik sedda ristmisse wet pühhitsenud, misga nüüdki weel risti-rahwa laste Pead ristmisses kastetakse.

II. Joannes näitis Jesusse peäle ja ütles: Wata, se on Jummala Tal, kes maailma patto ärrakannab.

Minna ja sinna, mollemad olleme ka maailmas: Jummala Tal on siis ka minno ja sinno patto ärrakannud.

III. Jordanis keik kolm, kes Jummala aino ollemisses on, tunnistusst enneseſt teggid.

Seſt Jummal se Poeg wee sees seisis, Jummal se pühha Waim lehhitles taewa al, ja Jummal se Jesa, hüdis mahha taewast.

Waggad mötted.

Jesa heäl kuulda on taewast mahha hüüdwad,
Agga Jordani sees, Jesand Jesus seisab.
Pühha Jummala Waim, kui tuike, lehhitleb,
Taewa pilwette al. Kolm on siis Jummalas.
Ja kui mo moistus ka, se wasto tahhaks seista,
Jordani jöele, siis kohhe tahhan minna.

15. Luggeminne.

Kuida Kristust kiusatakse kurratist.

Matt. 4, Mark. 1, Luk. 4 Peatük.

Kui Jesus täis pühha Waimo taggasi tulli Jordanist, siis Tedda aeti Waimo läbbi körbe, et Tedda kurratist piddi kiusatama. Ja kui Temma nellikümmend päwa ja nellikümmend öed sai paastnud, siis tulli Temmale pärrast nälg kätte. Ja se kiusaja tulli Temma jure,

ja ûtles: Kui sa Jummala Poeg olled, siis ülle, et needsinnatsed kiwwid leibuks sawad. Agga Jesus wastas ja ûtles: Kirjotud on; Inimenne ei ella mitte ükspäinis leiwast, waid iggaühhest sannast, mis Jummala suust läbbi käib. Siis wõttis Tedda se kurrat ennesega pühha linna, ja panni Tedda pühha koia haria peale, ja ûtles: Kui sa Jummala Poeg olled, siis kukkuta ennast mahha, sest kirjotud on: Temma tahhab omma inglid sinno pärrast käskida, et nemmad peawad sind kätte peale wõtwõtma, et sinna omma jalga kiwwi wasto ei ial pea toukama. Jesus ûtles temmale: Ta on kirjotud: Sinna ei pea Issandat omma Jummalat mitte kiusama. Ta wõttis kurrat Tedda ennesega ühhe sure mäe peale, ja näitis Temmale keik ma-ilma kunningrigid ja nende au, ja ûtles Temmale: Sedda keik tahhan ma sulle anda, kui sa mahhaheidad ja mind kummardad; sest se on mulle antud, ja minna annan sedda; kellele ma tahhan. Siis ûtles Jesus temmale: Taggane sadan! Sest kirjotud on: Sinna pead Issandat omma Jummalat kummardama ja Tedda ükspäinis tenima. Siis jättis Tedda kurrat mahha, ja wata, inglid tullid Temma jure ja tenisid Tedda.

Õppetussed.

I. Meie loeme et Kristus paastnud nellikümmend päwa ja nellikümmend ööd.

Se paastmisega on Kristus keik need pattud

ärrakannud, mis lia sõmisse ja lia jomesse lähbi tehtud, et se, kes põrab, armo woib leida.

II. Kurrat ütles se kirja sanna: Temma tahhab omma inglid sinno pärrast käskida, et nemmad sind peawad hoidma.

Küllab se sanna Piibli-ramatust on: agga need sannad mis temma järrele luggeda: keige so tede peäl, — ei nimmetand kurrat mitte.

III. Kurrat Jesandat raskeste kül kiusas, agga segipärrast häbbiga ta Temmast piddi lahkuma.

Nenda Jummal meidki ei lasse kiusata ennam, kui et meie sudame kanda, waid tahhab kiusatussega ka sedda otsa tehha, et meie sudame kanda.

Waggad mõtted.

Kiusatusse sisse piddi Õnnisteggia sama;
Agga häbbiga kurrat piddi lahkuma Temmast.
Ja misga Temma sadana põggenema satis?
Üks pühha kirja sanna, se Temma odda olli.
Oh lapsed, õppigem siis Piibli sanna salmid,
Et sadan ennast ka, meist kõrwal ikka peaks.

16. Luggeminne.

Samaria naesest.

Joan. 4 Peatük.

Sikari linna liggi, Samaria-maal, olli kaew. Se kaewo jure Jesus istus mahha, sest Temma olli wäsinud teekäimisest. Sis

tulli ûks naene liñnaſt wet toma. Ja Jeſus ûtleb temmale: Anna mulle jua Siis ûtles naene Temma wasto: Sinna olled ûks Juda-mees, kuida küsſid ſa ſiis minnult jua, ja minna ollen ûks Samaria naene? Seſt Juda-rahwas ei ſünni mitte ühte Samaria rahwaga. Kui nemmad tük aega ſeſt ellawaſt weeſt teine teiſega ſaid räkinud, ſiis Jeſus ûtles temma wasto: Minne ja kutſu omma meeſt, ja tulle ſeia. Se naene wastas ja ûtles: Minnul ep olle meeſt. Jeſus ûtles temmale: Sinna ûtled öiete, minnul ep olle meeſt, ſeſt wiis meeſt on ſinnul olnud, ja, kes nüüd ſinnul on, ſe ep olle mitte ſinno mees. Se naene ûtles Temmale: Issand, minna nään, et ſa prohwet olled. Ja Temma ûtles ſe kalli ſanna, palweſt, Temma wasto: Jummal on ûks Waim, ja kes Tedda kummardawad, need peawad Waimus ja töes kummardama. Siis naene ûtles Temmale: Ma tean et Messias tulleb, kedda nimmetakſe Kristusſeks: Kui ſe ſaab tulnud, ſiis kulutab Temma keik. Jeſus ûtles temmale: Minna ollen ſe, kes ſinnoga rägib. Se naene jättis nüüd omma wee kruſi ſenna, ja läks ärra liñna ja ûtles neile innimestele: Tulge wadage ſedda innimeſt, kes minnule keik on üttelnud, mis minna ollen teinud; eks ſeſinnane ei olle ſe Kristus? Siis läkſid nemmad liñnaſt wälja, ja tullid Temma jure. Agga paljo Samaria-rahwaſt ſeſt liñnaſt, uſkſid Temma ſisſe, ſe naeſe könne pärraſt, ja paljo ennam uſkſid Temma ſanna pärraſt. Ja nemmad palluſid

Tedda, et Ta nende jure piddi jáma. Ja Jesus jái señna kaks páwa.

Õppetussed.

I. Juda ja Samaria-rahwas ei sündind mitte ühte.

Seſt Juda-rahwal olli pühha kodda Jeruſalemmas, ja ennemuiste olli ka Samaria-rahwal pühha kodda Samarias: ja sepärraſt nende preeſtrid ollid allati teine teiſe wasto.

II Ühheſt ellawaſt weeſt räkis Jeſus kaewo jures.

Nenda ka meie ei pea laſkma parraſt aega mõda miñna, head õppetuſt anda. Põllo peäl, räkigem, Jummala ſanna õnſaksteggewaſt ſeemneſt; pu al, meleparrandamiſſe wiljaſt; kûûnla jures, uſſo ſuitſejaſt tahtiſt, ja nenda ikka ſeſt, mis peäle aeg ja paik meid juhhatawad.

III. Se Samaria naene ſatis keik liñna rahwaſt Jeſuſſe jure.

Niſammoti olgo liggimeſſe ello- ja melepparandaminne ja temma õnnistus ka meie ſüddame mõtte ja pûûdminne.

Waggad mõtted.

Innimeſſel lubba on, astuda Jummala ette;
Seſt temma palwega, ſaab aunstud Jummal.
Agga waimus ja tões Jummalat palluda wõtta,
Nenda kui Jeſus naeſt õppetas iſſe.
Jah, waimus ja tões, Jummalat palluda tahhan,
Siis minno pärraſtki, ta helde ſüddi wiſt lõhkeb.

17. Luggeminne.

Sõapealikkuſt Kapernaummas.

Matt. 8 ja Luk. 7 Peatük.

Ühhe Kapernaumma sõapealikko ſullane olli haige. Se sõddapealik tulli Jeſusse jure ja ütles: Issand, mo ſullane on alwatud koddo maas ſures wallus. Ja liñna wannemad tullid ka Issanda Jeſusse jure ja palluſid Tedda se sõapealikko pärraſt ũpris wägga ja ütleſid: Temma on sedda wäärt, et sa temmale sedda teed, seſt ta armastab meie rahwaſt, ja se koggodusse koia on ta isse meile ũllesehhitanud. Jeſus ütles: Minna tahhan tulla ja tedda terweks tehha. Ja se sõddapealik kostis ja ütles: Issand, minna ep olle mitte wäärt, et sa minno kattukse alla tulled, waid ütle agga ũks sanna, siis saab minno ſullane terweks. Agga kui Jeſus sedda kulis, immetelles Temma ja ütles nende wasto, kes järrel käiſid: Tõeſt minna ütlen teile, ei Israeliſtki polle minna ni ſuurt usko leidnund. Ja Jeſus ütles sõapealikko wasto: Minne ja ſulle ſündko nenda kui sinna olled uſknud. Ja temma ſullane sai terweks selſammal tunnil.

Õppetuſsed.

I. Ũks sõddapealik se olli, kes ni kindla usſoga omma haige ſullaſe pärraſt Issandat pallus.

Ep olle ka se ello seisus siis wist mitte puh-
ha ja kalli risti-usso wasto.

II. Se soapealikko parrast linna wannemadki palluſid Kristust.

Seſt name et teiste ecſtpallumiſed ſuurt head woiwad ſata.

III. Nemmad palluſid ſe ſoapealikko ja temma haige ſullaſe parrast, ſeſt et temma nende koggo-duſe koia olli ülleſehhitanud.

Ka meie waeſed kolilaſed tahhame keigeſt ſüd-dameſt omma heateggiatte parrast Jummalat palluda, et nende käſſi hästi woiks käia, ja meidki wõttab Jummal kuulda.

Waggad mõtted.

Mittokord, omma perre eeſt, wannemad
Hoolt ni ſandiste kandwad,
Et nemmad tedda alwemaks peawad,
Kui omma weiste karja.
Ei ſõddapealik nenda ei teinud,
Se haige ſullaſega.
Ta Jeſuſt Iſsandat ſüddameſt pallus,
Ja terweks ſullane ſai.
Kui ſureks ma ſaan, ja tenistusſe keddagit wõttan,
Siis Jummalat temma eeſt allati palluda tahhan.

18. Luggeminne.

Petesda tigiſt.

Joan. 5 Peatük.

Jeruſalemmas olli üks tiik, ſedda hüti Petesdaks. Seal ollid wiis wõlwitud honet hai-

gedele. Seäl maggaſid pimmedad, jallotumad, ärrakuinud ja muud haiged kes ootſid we- li- kumiſt. Seſt üks ingel tulli mahha ommal aial tiki, ja ſeggas ſedda wet. Kes nüüd ſe eſſimenne pärraſt weeſeggamiſt ſisſe astus, ſai terweks ſeſt haigusſeſt, mis temmal ial olli ol- nud. Agga ſeäl olli üks innimenne kahhekſa aastat neljatkümmend haige olnud. Kui Jeſus tedda näggi maas maggawad, ja teäda ſai, et ta jo kaua aega olli maas olnud, ütles Ta temmale: Kas ſa tahhad terweks ſada? Se haige wastas Temmale: Jſſand, polle mul ſed- da innimeſt kes mind aitaks tiki, kui weſſi ſeg- gatakſe; agga ſenni kui minna tullen, astub teine minno ele ſisſe. Jeſus ütles temmale: Touſe ülles, wõtta omma wodi ülles, ja kön- ni. Ja ſe innimenne ſai warſi terweks, ja wõttis omma wodi üles ja kõndis. Pärraſt leiab Jeſus tedda pühhaſt koiaſt, ja ütleb tem- male: Katſu, ſinna olled terweks ſanud: ärra te mitte ennam patto, et ſulle middagi kurje- mat ei ſünni.

Õppetuſſed.

I. Üks innimenne olli kahhekſa aastat neljatküm- mend haige olnud.

Kellele Jummal terwiſt annud, watago ſe wae- ſe haige peäle, et ta ei jätta Jummalat tänna- matta ſe ſure armo eeſt, et Ta terwiſe talle annud.

II. Leidis Kriſtus pühhaſt koiaſt, ſe mehhe, ked- da Temma terweks olli teinud.

Nenda olli õige. Kui innimesſel terwis alles, ſaggedaste mingo temma ſiis pühha kotta; tulleb haigus, ei ta ſiis joua ſenna miñna, ehk ta kül tahhaks.

III. Kristus ütles: Ärra te mitte ennam patto, et ſulle middagi kurjemat ei ſünni.

Õppetuſeks olgo ſe ſanna ka neile kes hinge poleſt haiged olnud, et nemmad pärraſt meleparrandamiſt ei hakka jälle ſedda kurja ello, mis nemmad jo mahhajätnud.

Waggad mõtted.

Teie haiged, kes teie ni uſſinad ollete meelt ärraheitma,
Ni pea kui abbi mitte warſt ei tulle.
Piddage meles kui paljo ja raſket piddi kannatama waene,
Kes Petesda tigi äres maggas ja õhkas.
Nimmetada Jummalale tundi, mil abbi Temmaſt peab joudma,
Ei ſe koggoniſte meie kohhus woi olla.
Küllab Temma iſſe aega teab ja tundi, mil tarwis on meile,
Et liggi Ta jouab; kohhe temma ſiis tulleb.

19. Luggeminne.

Ühheſt Naini-liñna leſſeſt naeſeſt.

Luk. 7 Peatük.

Pärraſt läks Jeſus ühte liñna mis hüti Nainiks, ja Temmaga läkſid Temma jüngrid ja paljo rahwaſt.

Agga kui Ta liggi linna wärrawat sai, wata, siis kanti surnud wälja, se olli omma emma ainus poeg, ja se olli leſk. Ja paljo linna rahwaſt olli temmaga. Ja kui Jssand Jesus tedda näggi, siis hallastas Temma wägga temma peäle ja ütles temmale: Ärra nutta mitte. Ja kui Temma liggi sai, hakkas Temma pusarkist kinni, agga need kandjad seisid. Ja Temma ütles: Noormees, ma ütlen sulle, touse üles. Ja se surnud tousis istma ja hakkas räkima, ja Ta andis tedda temma emmale. Agga nende keikide peäle tulli hirm, ja auustasid Jummalat ja ütlesid: Suur prohwet on meie seas tousnud, ja Jummal on omma rahwaſt tulnud katsma. Ja sesinnane könne widi Temmaſt laiale keige Juda-ma lähbi, ja keiki paiko seäl ümberkaudo.

Öppetusse d.

I. Pea tulleb önnetus önnetusse peäle.
Se naene olli omma meest matnud ja ka temma ainus poeg piddi nüüd surrema, temma, kelle peäl keik temma lotus olli, et ta abbi temmaſt piddi sama.

II. Paljo rahwaſt läks, se surnud nore mehhega, haua jure.
Ka meie peame haua jure saggedaste minnema, ja surma mele tulletades, mötlema: Tänna sulle, homme ehk mulle.

III. Jssand Jesus hallastas wägga se naese peäle ja ütles: Ärra nutta mitte.

Römustago se igga waese lesse süddant, sest nenda hallastab Jesus ka nende peäle wägga, ja wöttab neidki ommal aial aidata ja murrele otsa tehha.

Waggad mötted.

Naini liñnast pusárk haua pole kanti;
Ja ei ellatand wanna, waid noormees sees maggas.
Wöttab surm siis nored nenda kui need wannad,
Kül siis tarwis walmistada ennast ta wasto
Et wahhest patto unnest temma mind ei leia,
Ja hukkatusse sisse, ta mind siis ei sada.

20. Luggeminne.

Neljasuggusest pöllust.

Matt. 13, Mark. 4, Luk. 8 Peatük.

Üks külwaja läks wälja omma semet külwama, ja kui ta külwas, kukkus muist tee äre, ja sötkuti ärra, ja need linnud, mis taewa al, söid sedda ärra. Ja muist kukkus kaljo peäle, ja kui temma tousis, kuiwis temma ärra, sepärast et temmal ep olnud märga. Ja muist kukkus kesk ohhakatte sekka, ja need ohhakad tousid úhtlase úlles ja lämmatasid sedda ärra. Ja muist kukkus hea Ma peäle; ja kui temma tousis, kandis temma saakortse wilja. Kui Jesus sedda útles, hüdis Temma: Kel körwad on kuulda, se kuulgo. Agga Temma jüngrid küsisid Temmalt ja útlesid: Mis tähhendamisse

ſanna ſe on? Siis Temma ſelletas ſedda neile ärra ja ütles: Se ſeme on Jummala ſanna. Agga tee-äärtſed on need, kes ſedda ſanna kuulwad, pärraſt tulleb kurrat ja wõttab ſe ſanna nende ſüddameſt ärra, et nemmad ei pea uſkma egga önſaks ſama. Agga kaljopeälſed on need, kes, kui nemmad kuulwad, ſedda ſanna römoga wastowõtwad; agga neil ep olle mitte juurt. Ürrikesſeks aiaks uſkwad nemmad, ja kiuſatusſe aial tagganewad nemmad ärra. Agga mis ohhakatte ſekka kukkus, needſinnatſed on need kes kuulwad ja lähhäwad omma tõle, ja neid lämmatakſe ärra ma-ilma murreſt ja rikkuſſeſt ja ſeſinnatſe ello himmudeſt ja ei kañna walmiſt wilja. Agga mis hea Ma ſees on, need on needſinnatſed kes ſedda ſanna kuulwad, ja kauni ja hea ſüddame ſees pidawad, ja kandwab wilja kannatades; teiſed ſaakortſe wilja; teiſed kuekümnekortſe ja teiſed kolmekümnekortſe.

Õppetuſed.

I. Mikspärraſt ni paljo innimeſt ei uſſo egga ſa önſaks?

Seſt et ſüdda ei olle hea Ma, waid ſant ja kõlwato põld.

II. Kuida peame Jummala ſanna prukima, et ſeſt kaſſo meile woiks tulla?

Meie peame ſedda kuulma, õppima, wasto wõtma ja meles piddama.

III. Mis on Piibli-ramato keigehirmſam ſanna?

Petakse seks sedda sanna: Wärrast tulleb kurrat ja wöttab se sanna nende süddamest ärra.

Waggad mötted.

Ma neljasuggune, mis peäle seme kukkub,
Ja üts neist neljast suggust wilja agga kannab.
Mis lugan minnoga, mo armas Jummal taewas!
Sest olled omma sanna, mo sisse räkind ka.
Ei enneseſt ma olle, kül mitte hea Ma;
Oh Jesus aita sinna, et heaks ma saan ka.

21. Luggeminne.

Kergesea meestest.

Matt. 8, Mark. 5 ja Luk. 8 Peatük.

Ja kui Jesus sai teise pole merre Kergesea ja Kadara rahwa male, siis tullid temma wasta kaks rojase waimoga innimest, ja need ollid wägga hirmsad. Ühhel neist olli ni paljo rammo, et temma need ahhelad katki kiskus, ja need jalgrauad katki hörus, misga tedda kinni pett. Nemmad ellasid surnohaudade sees ja laggeda kohtade peäl Ja nemmad tullid ka innimeste peäle, nenda et üksi ei woind sedda teed käia. Ja kui nemmad Jessandat Jesust näggid, siis nemmad kissendasid ja ütlesid: Jesus, sinna Jummala Poeg, mis on meil sinnoga teggemist? olled sa seia tulnud meid enne aega walwama? Ja Jesus küsis ühhelt: Mis so nimmi on? Ja se sadan kostis

ja ütles: Legeon on mo nimmi, sest meid on paljo. Siis käskis Jesus neid kurjad waimud wälja miñna. Agga nemmad pallusid Tedda wägga, et Ta neid ei piddand seält maalt ärrasaatma: waid, et seäl möda mäggesid suur sea karri olli sömas, pallusid nemmad Tedda, et Ta neile piddi lubba andma, nende sisse miñna. Ja kui Jesus neile ütles: Minge, siis läksid nemmad wälja ja läksid sea karja sisse. Ja wata, keik se sea karri kukkutas ennast ülle kaela kalda peält merresse, ja nemmad surrid ärra wee sisse. Agga neid olli liggi kaks tuhhat. Agga need sea karjatsed pöggenesid, ja läksid ärra liñna, ja rääksid keik ülles ja mis nendega sündinud, kes ollid kurjast waimust waewatud. Ja wata, siis läks keik se lin wälja Jesusse wasto ja pallusid, et Temma nende raiade peält piddi ärraminnema.

Öppetussed.

I. Se üks sadan ütles Jesusse wasto: Legeon on mo nimmi, sest meid on paljo.

Üks Legeon on nelli ehk kuus tuhhat; oh mitto tuhhat sadanat woib siis ühhe innimesse sees kül olla?

II. Siit loeme selge sannaga, et need kurjad waimud, surno haudade sees ja laggeda kohtade peäl ellanud.

Mis need, kes ei tahha uskuda, kurjad waimud egga kurratid ollemas ollewad, se selge sanna wasto kül woiwad üttelda?

III. Se kurja waimude Legeonki Jsſanda Jeſusſe eeſt piddi pöggenema.

Temma on nüüd meie kunningas, julgeste woime ſiis nüüd öölda: Ehk olleks ilm täis kurratid, kes tahhakſid meid neelda; ei karda meie ühtegit; kül Jummal wöttab keelda.

Waggad mötted.

Kergeſea-rahwas ei tahtnud Jeſuſt ſallida,
Kui kurratide Legeon läks ſea karja ſisſe.
Oh teie rummalad, et kallim asſi teil olli,
Ma-ilma warra, kui Jeſus Önnistegaja isſe.
Agga meie ſind pallume, et tahhakſid jada,
Ja kurratit pelletada, wäggewa ſannaga,
Meie ſeeſt emal, alla ja ikka.

22. Luggeminne.

Ühheſt innimesſeſt kelle käsſi olli ärrakuinud.

Matt. 12, Mark. 3, Luk. 6 Peatük.

Ühhel hingamisſe päwal läks Jeſus ühhe koggodusſe kotta ja öppetas. Ja ſeäl olli üks innimenne, ja ſelle parrem käsſi olli ärrakuinud. Ja Wariſerid ja kirjatundjad küsſiſid Temmalt ja ütleſid: kas ſünnib hingamisſepäwal terweks tehha? Agga ſedda nemmad küsſiſid, et nemmad piddid kaebduſt Temmaſt leidma. Agga Jeſus ütles nende wasto: Misſuggune innimenne on teie ſeaſt, kennel on üks lammas, ja kui ſe hingamisſe-päwal auko lan-

geb, eks ta ſeſt kinni ei hakka ja wälja ei tomma? Kui paljo üllem on nüüd innimenne kui lammas? Sepärraſt ſünnib kül head tehha hingamisſe-päwal. Sepärraſt ütles Jeſus ka ſelle innimesſe wasto, kel ſe kuinud käsſi olli: Touſe üles ja astu keſk ſeia paika. Ja teistele ütles Temma: Kas hingamisſe-päwal ſünnib head tehha woi kurja tehha, ello hoida woi hukkata? Agga nemmad jäid wait. Ja Jeſus watas ümber nende peäle wihhaga, ja olli ka kurb nende ſüddame kangusſe pärraſt, ja ütles ſelle innimesſe wasto: Sirruta omma kät, ja temma teggi nenda ja temma käsſi ſai jälle terweks otſego teinegi. Agga nemmad jäid koggone hulluks, ja piddaſid nou Temma wasto, et nemmad Tedda piddid hukka ſaatma. Agga kui Jeſus ſedda teäda ſai, läks ta ſeält ärra.

Öppetuſſed.

I. Hingamisſe päiwil head tehha liggimesſele, ei ſe olle keeldud.

Sedda öppime Jeſuſſeſt kes hingamisſe-päwal paljo haigid terweks on teinud.

II. Jummalal ep olle melehead pattuste ſurmaſt. Seſt Jſſandal Jeſuſſel olli jo halle meel nähhes, et Wariſerid, Temma waenlaſed, ni kange ſüddamega ollid.

III Hakkab ſüdda korra kangeks minnema, päämw päwalt ta kangemaks ſiis lähhäb.

Nenda ka need Wariserid wimaks koggone hulluks làksid, kui Kristus ûht immeteggo teise järrele nende nähhes teggi.

Waggad mötted.

Kaks terwet kät on Jummal mulle annud,
Ja nendes joudo kûl, tehha kermeste tööd.
Neid wasto taewa esmalt tösta tahhan,
Ja nendega töle siis hakkada wahwast.
Sest kui Jummalat pallun, hakkades tööd,
Joud Temmalt siis tulleb, et toime ma saan.

23. Luggeminne.

Umbrohhust nisso seas.

Matt. 13 Peatûk.

Issand Jesus ûtles: Taewa riik on ûhhe innimesse sarnane, kes head semet omma pöllo peäle kûlwas. Agga kui innimessed maggasid, tulli temma waenlane ja kûlwas umbrohto kesk nisso sekka, ja läks ärra. Kui nûûd orras kaswis ja wilja kandis, siis nähti ka umbrohhi. Agga maia issanda sullased tullid temma jure ja ûtlesid temmale: Issand, eks sa olle head semet omma pöllo peäle kûlwanud, kust temmale nûûd se umbrohhi tulleb? Agga temma ûtles neile: Sedda on teinud ûks innimenne kes waenlane. Siis ûtlesid sullased temma wasto: Kas sa siis tahhad et meie peame minnema, ja sedda kokko kogguma? Agga

temma ütles: Ei mitte, et teie ühtlasse sega sedda nisso wälja ei kissu, kui teie sedda umbrohto kokko koggute. Laske mollemad ühtlasse kaswada leikusseks, ja leikusse aial tahhan minna leikajattele öölda: Kogguge enne sedda umbrohto, ja sidduge sedda wihko, sedda ärrapölletada: agga sedda nisso pange kokko minno aita. Siis laskis Jesus rahwast enneset ärraminna, ja tulli koio. Ja Temma jüngrid astsid Temma jure ja ütlesid: Selleta meile se tähhendamisse sanna sest umbrohhust pöllo peäl. Agga Temma kostis ja ütles nende wasto: Kes head semet külwab, se on innimesse Poeg. Agga se pöld on se ma-ilm. Agga se hea seme on need kunningrigi lapsed. Agga se umbrohhi on selle tiggeda lapsed. Agga se waenlane, kes sedda külwas, on kurrat. Agga se leikus on se ma-ilma löppetus. Agga need leikajad on inglid. Sesinnatse ma-ilma aia löpmisel, lähhätab innimesse Poeg omma inglid. Ja nemmad peawad kogguma keik need pahhandusted Temma kunningrigi seest ja neid kes tewad kässo wasto. Ja peawad neid tullise ahjo heitma; seäl peab ollema ulluminne ja hammaste kirristaminne. Siis peawad, kes öiged, paistma kui päike omma Jssa kunningrikis. Kel körwad on kuulda, se kuulgo.

Öppetused.

1. Wagga Jummala sü ei olle, et ni paljo kurje innimessi ma-ilmast leitakse.

Seſt Jummal kůlwab aina head ſemet wälja. Agga umbrohhi on kurratiſt.

II. Siin ma:ilmas peawad head ja kurjad teine teiſe korwas ellama.

Seſt maia isſand ei tahtnud mitte, et ſullaſed umbrohto piddid wälja kiskuma, waid keik piddi ühtlaſse kaswama leikusſe päwani.

III. Agga wiimſel päwal peab ſuur wahhe olle:ma waggade ja üllekohtuste wahhel.

Seſt üllekohtuſed wisſatakſe tulliſe ahjo: agga waggad peawad paiſtma kui päike.

Waggad mõtted.

Üks põld olli kůlwatud et piddi niſſo kandma;
Agga maggades umrohto kůlwati wälja.
Mis Onnisteggia kůl ſega üttelda tahtis?
Et innimenne walmama peab, wiſt ſedda.
Tõeſt, kui unnes ta maggab, ſiis waenlaſſel parras aeg on.
Sepärraſt walwada tahhan, ja palluda Jummalat ka.

24. Luggeminne.

Ristia Joannesſe Pea raiutakſe orſaſt ärra.

Matt. 14 ja Mark. 6 Peatük.

Kunningas Herodes teädis Joanneſt pühha ja õige mehhe ollewad. Sepärraſt ta piddas tedda auus, ja kui temma tedda kulis, teggi

temma monda, ja kulis tedda hea melega. Agga Herodes olli Herodia, omma wenna Wilippusse naese, ennesele wõtnud. Ja Joannes olli Herodesse wasto úttelnud: Sul ep olle lubba tedda ennesele piddada. Sepärrast Herodia wahtis tedda ja tahtis tedda ärratappa. Ja temma satis omma nouga, et kunningas isse wälja lákkitas, Joanneſt kinni wõtma ja tedda wangi-torni heitma. Ja kui temma tedda tahtis tappa, omma naese palwe pärrast, kartis temma rahwast, sest nemmad piddasid tedda prohwetiks. Ja kui Herodes, omma sündimisse páwal sure õhtosõmaaia teggi, siis Herodia tũttar tulli ja tantsis kunninga ees. Ja se olli Herodesse ja nende mele pärrast, kes laudas istsid. Ja kunningas útles selle neitsikesele: Pallu mult, mis sa ial tahhad, ja minna tahhan sulle anda. Ja temma wandus temmale: Ma tahhan sulle anda, mis sa ial minnult pallud, ehk olleks mo pool kunningriik. Agga temma láks wälja ja útles omma emmale: Mis pean ma palluma? Agga emma útles: Pallu ristia Joannesse Pea. Ja temma láks warsi ruttoga kunninga jure, pallus ja útles: Minna tahhan et sa mulle seddamaid waagna peál annad ristia Joannesse Pea. Ja kunningas sai wägga kurwaks, siiski ei tahtnud temma nende wannematte ja nende pärrast kes temmaga laudas istsid, temmale mitte keelda. Ja kunningas lákkitas warsi úhhe wahhimehhe ja káskis temma Pea tua. Ja se neitsike wõttis se Pea ja andis sedda

omma emmale. Ja Joannesse jüngrid wõtsid temma kehha ja pannid sedda mahha.

Oppetussed.

I. Sured kunningadki ei woi Jummala käsko tühjaks panna.

Herodes olli suur kunningas; siiski olli temmal süüd, et ta omma wenna naese ennesele naeseks wõtnud.

II. Jummala teenrid peawad tõt räkima, tulgo sest mis ial tahhes.

Sedda teggi ristia Joannes, kelle Pea wist ep olleks otsast ärra raiutud kui temma, Jummala kässo wasto, Herodia mele pärrast olleks wõtnud räkida.

III. Küllab Siraki sanna tõssine on: Se meeles paljo wannub, saab täis üllekohhut.

Se wande pärrast, mis Herodes olli wandunud, olli temmal se pahha luggu, et ta, ehk omma wande walleks piddi jätma, ehk tapjaks sama.

Waggad mõtted.

Joannes kangeste sõitles, ja Herodes tedda kulis
Hea melega, ja teggi, mis temma õppetas;
Herodes ommeti kaugel jääb Jummala riki römust.
Kust se kül tulleb et temmal se õnneto assi?
Se tulleb aina sest, et temma ennast mitte,
Ei laskmud sündida, taewa Jssa käest, ueks.

25. Luggeminne.

Jesus sõdab immelikkult wiis tuhhat meest.

Matt 14, Mark. 4 ja Joan. 6 Peatük.

Jesus läks ärra üle Kalilea merre Tiberia linna kaudo Ja paljo rahwast käis Temma järrel, et nemmad Temma immetähhed näggid, mis Temma haigedele teggi. Agga Jesus läks üles mäe peale, ja istus sinn omma jüngritega. Ja kui Jesus se sure rahwa näggi, siis olli temmal nende peäl halle meel, et nemmad ollid otsego lambad, kel ep olnud karjast Ja Temma hakkas neid paljo õppetama. Ja kui jo mitto tundi ollid möda läinud, tullid Temma jüngrid Temma jure ja ütlesid: Se on üks tühhi paik ja aeg jääb hiljaks. Lasse neid minna, et nemmad woiwad sinna ümberkaudo küllade ja allewitte sisse minna ja ennesele leibo osta. Agga temma wastas ja ütles neile: Andke teie neile sũa. Ja Wilippusse wasto Temma ütles: Kust peame leibo ostma, et need sinnatsed sawad sũa? Agga sedda ütles Temma tedda kiusades, sest Ta teädis kül, mis Ta piddi teggema. Wilippus wastas Temmale: Leiba kahhe saa tenari rahha eest ei lõ mitte neile ette, et iggaüks neist agga pissut wõttaks. Agga Jesus küssis: Mitto leiba teil on? Andreas ütleb Temmale: Siin on üks poisike, sel on wiis ohrast leiba ja kuks kallokest, agga mis

se on ni mitmele? Agga Jesus ütles: Saatke need innimessed mahha istma. Agga seäl paikus olli paljo rohto. Ja nemmad istusid riddamissi mahha, monnes reas sadda, monnes reas wiiskümmend. Agga Jesus wöttis need leiwad, ja tännas ja andis jüngrittele, agga need jüngrid neile, kes maas istsid. Selsammal kombel wöttis Temma ka neist kallokessist, ni paljo kui nemmad tahtsid. Ja nemmad said keik, ja nende köhhud said täis. Ja Jesus ütles omma jüngrittele: Korristage need üllejänud pallokessed kokko, et ühtegi ei sa hukka. Siis korristasid nemmad kokko, ja täitsid kaksteistkümmend korwi täit pallokessi neist wiest ohra leiwast ja neist kallust. Agga neid, kes ollid sönud, olli liggi wiis tuhhat meest, isse naesed ja lapsed. Kui nüüd need innimesssed se immetähhe näggid, mis Jesus teggi, ütlesid nemmad: Sesinnane on töest se prohwet, kes ma-ilma sisse peab tullema.

Öppetussed.

I. Igga leiwakorwi peäl olgo need sannad kirjotud: Jummala önnistaminne annab leiwale jätko. Andreas ütles: Mis se on ni mitmele? Agga Jummal wöttis önnistada sedda nattokest, ja liggi wiis tuhhat meest said sest kül.

II. Kui innimenne tahhab süa, ärgo unnustage temme siis mitte palwet teggematta. Jesus sedda meile näitab; sest Temma wöttis need leiwad ja tännas omma taewast Issat; siis wast Temma andis omma jüngrittele.

III. Mis leiwa pallokesseſt ülle jääb, ei pea se mitte raisko sama.

Sepärrast käskis Jesus Ounisteggia, et Temma jüngrid keik üllejänud pallokesed, korwide sisse, piddid kokko korjama.

Waggad mõtted.

Rahwas ennesele murretses hinge roga esmalt,
Siis wast Jesus neile ihho toiduſt ka satis.
Kül meie rummalad otsime esmalt ihho roga;
Taewa leiwaga, oh, sellega aega meil kül.
Targaks tahhan minna, ja esmalt Jummala riki nouda,
Küllab armas Jummal peälegi siis annab mis mul tarwis.

26. Luggeminne.

Kuida Peetrus wee peäl kõndind.

Matt. 14, Mark. 6 ja Joan. 6 Peatük.

Kui Jesus need wiistuhhat meest sai söötnud, läks Ta ülles ühhe mäe peäle issepäinis luggema. Ommad jüngrid sundis Temma laewa peäle minnema ja Temma eel teine pole minnema. Ja kui õhto kätte sai, olli se laew keik paikas järwes ja Temma ükſipäinis mäel. Ja se laew olli õiete häddas nende laenette pärrast, sest tuul olli wasto. Ja neljandamal õ-wahhi korral tulli Temma nende jure järwe peäl kõndides. Agga kui Temma jüngrid Tedda näggid järwe peäl kõndiwad, ehmatasid nemmad

ja ütlesid: Se on tont; ja kisendasid hirmo pärast. Agga seddamaid räkis Jesus nendega ja ütles: Olge julged, minna ollen se, ärge kartke mitte. Agga Peetrus kostis Temmale ja ütles: Issand, kui sinna se olled, siis käsi mind enese jure tulla wee peäle. Agga Temma ütles: Tulle. Ja Peetrus tulli laewa pealt ärra, ja kõndis wee peal, et ta Jesusse jure piddi tullema. Agga kui temma sedda kanget tuult näggi, siis kartis temma ja hakkas wauma, kisendas ja ütles: Isand, aita mind. Agga Jesus sirrutas warsi omma kät wälia, hakkas temmast kinni ja ütles temma wasto: Oh sinna nõdra-usulinne! mikspärast olled sinna kahhewahhel? Ja neramad läksid laewa peäle ja tuul heitis ärra. Ja warsi sai laew senna maile, kuhho nemmad läksid. Agga kes laewas ollid, tullid ia kummardasid Tedda ja ütlesid: Tõest sinna olled Jummala Poeg.

Õppetused.

I. Kui Jesus tahtis palwet tehha, siis Temma läks ainoukst mäe peäle.

Nenda peame meiegi püüdma ükst olla, kui meie Jummalaga tahhame kõnnelda.

II. Kui Peetrus merre peäle läks, siis temma esmalt julge olli, pärast temma hakkas kartma ja hüdis: Issand, aita mind?

Nenda meiegi ust on; wahhest kindel, wahhest nõrk.

III. Neljandamal ö-wahhi aial köndis Jesus merre peäl.

Sest nelli wahhi aega olli. Essimenne kello kuest kello ühheksani; teine kello ühheksast kesk öni; kolmas kesk öösst kello kolmeni ja neljas, kello kolmest, kello kuest sadik.

Waggad mötted.

Peetrus merre peäl köndida julgeb;
Mees se läbbi saab sure kartusse sisse.
Agga kui kartma ja wauma hakkab,
Siis armas Issand kät warsi talle pakkub.
Merri se ma-ilm on, kus ellan ja ligun;
Kät Jesus mull' anna, et alla ei wau.

27. Luggeminne.

Kananea-ma naesest.

Matt. 15 ja Mark. 7 Peatük.

Ja Jesus tulli seält ärra ja läks Tirusse ja Sidoni rikide pole. Ja läks ühte kotta ja ei tahtnud, et ükski ei piddand sedda teädma, agga Temma ei woinud mitte warjul olla, sest üks Kananea-ma naene tulli neist rajadest wälja, ja kissendas, ja ütles Temmale: Issand, Taweti Poeg, hallasta minno peäle, minno tüttar waewatakse kurjast waimust kurjaste. Agga Temma ei wastand temmale sannagi. Siis astsid Temma jüngrid Temma jure, ja pallusid Tedda ja ütlesid: Sata tedda ärra: sest

temma kisſendab meid takka. Agga Temma kostis ja ütles: Minna ep olle mitte lákkitud kui agga Israeli ſuggu árrakaddund lammaste jure. Agga ſe naene tulli ja kummardas Tedda, ja ütles: Jſſand, aita mind. Agga Temma kostis ja ütles: Se ep olle mitte hea, et laste leib woetakſe ja koerte ette heidetakſe. Agga temma ütles: Jah, Jſſand, kummatagi ſöwad need koerokesſed need raſokesſed, mis nende iſſandatte laua peält mahha langewad. Siis kostis Jeſus ja ütles temma wasto: Oh naene! ſinno uſk on ſuur, ſulle ſündko nenda kui ſa tahhad. Ja temma tüttar ſai terweks ſeſtſammaſt tunniſt. Seſt temma láks omma koio, ja leidis kurja waimo wálja láinud ja tüttart wodiſt maggamaſt.

Óppetuſſed.

I. Riſt ſadab Jummala jure.
Sedda ſeſt kurwaſt emmaſt náme, kes Jeſuſt üllesleidis ehk Temma kül ennaſt olli otſego árrapeitnud.

II. Kindlaste peame jáma palwesſe.
Se Kananea-ma naene ei játnud palwet teggematta et kül walli ſanna temma wasto ööldi.

III. Küllab naeste uſk mittokord kindel uſk on.
Ka ſe naeſele ütles Jeſus: Oh naene! ſinno uſk on ſuur! ja omma jüngritte wasto kül mittokord piddi ütlema: Oh teie nöddra-uſuliſed!

Waggad mõtted.

Laste leib koerte ette ei heideta.
Junimestele ükſi kaetakſe lauda.
Neiſt raſokesſiſt, mis mahha ſeält langwad
Koerad waeſed peawad ennaſt kül toitma.
Kui ſuremat, ſo armuſt, mullegi ei tulle;
Raſokesſi ei kela, oh Jſsand, ma pallun.

28. Luggeminne.

Kristuſt mudetakſe Tabori mäe peäl.

Matt. 17, Mark. 9 ja Luk. 9. Peatük.

Jſsand Jeſus läks ühhe mäe peäle luggema, ja wõttis enneſega Peetruſt ja Jakobuſt ja Joanneſt. Ja kui Ta lugges läks Temma teggomood teiſe näule. Ja Temma palle paistis otſego päike. Ja Temma rided ſaid walgeks otſego walgus. Ja wata, kaks meeſt rääkſid Temmaga, need ollid Moſes ja Elias. Need nähti au ſees ollewad, ja rääkſid Temmaga kannatamiſſe otſuſſeſt, mis Temma Jeruſalemmas piddi lõppetama. Agga Peetrus ja need kes Temmaga ollid, ollid raskes unnes. Agga kui nemmad üllesärkaſid, näggid nemmad Jſsanda Jeſusſe au. Agga Peetrus ütles Jeſusſele Oppetaja, ſe on hea, et meie ſiin olleme; tehkem kolm maia, ühhe ſulle, ja ühhe Moſesſele, ja ühhe Eliale; ja temma ei teädnud, mis ta ütles. Agga kui temma ſedda räkis,

tulli ûks pilw ja warjas nende ûlle ja wata ûks heâl pilwest ûtles: Sesinnane on mo armas Poeg, kes minno mele pârrast on, Tedda kuulge. Ja kui iûngrid sedda kuulsid, heitsid nemmad omma silmili mahha ja kartsid wâgga. Ja Jesus tulli nende jure, putus neisse ja ûtles: Touske ûlles ja ârge kartke mitte. Agga kui nemmad ommad silmad ûllestôstsid, ei nâinud nemmad keddagi, kui Jesust ûkspâinis.

Ôppetussed.

I. Kui Kristust mudeti, siis Moses, ja Elias ollid jures.

Pârrast ilmalikko ello tulleb tôeste teine ello; sest need kaks meest ellasid jo weel, et neid kûl mitto sadda aastat ma ilmas ennam nâhha ei olnud.

II. Peetrus tundis Mosest ja Eliast ârra et ta neid kûl ial enne ei nâinud.

Sest tulleb meile se kallis lotus, et keik ârrawallitsetud teine teist iggawesses ellus selgeste sawad ârratunda.

III. Mosest ja Ellast nâhti au sees ollewad.

Nenda wôttab Issand ka meie ihhud ârraselletada ommal aial, et nemmad Temma ârraselletud ihho sarnatsiks sawad.

Waggad mõtted.

Otsego päike, paistis Jsand, so palle,
Kui sind mudeti Tabori mäel.
Ni pea kui Tabori mäele mõtlen,
Se pühha assi mo meles siis on.
Ei ma-ilmas se arm wist mulle ei sünni,
Agga taewas ma saan so selgust ka nähha.

29. Luggeminne.

Ühhest ku-tõbbisest.

Matt. 17, Mark. 9 ja Luk. 9 Peatük.

Ühhel mehhel olli üks ainus sündinud poeg ja se olli ku-tõbbine. Ja se waim, mis temma peäle käis, se olli keleto. Ja kui ta tal temmasse kinni hakkas, kiskus temma tedda, ja temma aias wahto, ja kirristas ommad hambad ja kuiwas ärra. Ja se waim heitis tedda mitto puhko ni hästi tullesse kui wette, et ta tedda piddi hukka saatma. Ja issa olli sedda waest last Jsanda Jesusse jüngritte jure tonud, agga nemmad ei woinud tedda terweks tehha. Wimaks temma tulli Jesusse jure, ja heitis põlweli mahha Temma ette, ja pallus Tedda temma poia peäle hallastada. Ja nemmad tõid poia Jesusse jure, ja kui temma Tedda näggi, seddamaid rapputas se waim tedda, ja temma langes mahha, ja aelas möda maad. Ja Jesus küsis temma issalt: Ammuks se on, kui se temmale on sanud? Agga temma

ütles: Lapseſt ſadik: Ja issa ütles halleda ſüddamega Jsſanda Jesusse wasto: Kui ſinna middagi woid, ſiis hallasta ſüddameſt meie peäle, ja aita meid. Agga Jesus ütles temmale: Kui ſinna woid uskuda, keik woib ſündida sellele kes ussub. Ja selle poisi issa kisſendas warsi ja ütles nuttes: Jsſand, minna ussun, aita minno uſkmatta ſüddant. Siis ſõitles Jesus sedda rojaſt waimo, ja ütles temmale: Minne temmaſt wälja, ja ärra tulle teps temma sisse. Siis kisſendas se waim, ja rapputas tedda wägga, ja läks wälja. Ja se pois jäi otsego surnuks, nenda et mitto ütleſid et ta olli surnud. Agga Jesus hakkas temma kätte kinni, ja aitas tedda ülles, ja temma touſis ülles. Ja kui temma koio tulli, küsſiſid Temma jüngrid Temmalt isseärranis: Miks meie ei woinud tedda wälja aiada? Agga Jesus ütles nende wasto: Nende uſkmatta ſüddame pärraſt sedda neile woimatta olnud. Seſt kui neil uſk olleks kui ſinnapi iwwike, siis nemmad jo jouakſid mäggeſid asſemelt ärratõsta. Ja se waimo pärraſt ütles Jesus isseärranis, et seſinnane suggu ei woi milgi wiſil wälja minna, kui agga palwe ja paaſtmisse läbbi.

Õppetusſed.

Seſt luggemisseſt woime õppida:

I. Mis woimuſt kurratil on.

Seſt ta on sedda ku: tõbbiſt ni hästi tullesse kui wette heitnud.

II. Mis wägge Jsſandal Kristusſel on.
Seſt Temma käſſo pedle piddi waim wäljaminnema ja ei ſaand mitte taggaſi tulla.
III. Mis wägge usſul on.
Seſt Kristus útles: Keik woib ſündida ſellele, kes usſub.

Waggad mötted.

Jnnimesſele kes usſub, keik talle ſündida woib,
Se kallis ſanna on, mis Jeſus isſe útlend.
Et isſa uskuda wöttis, poeg warſi hölpo ſeſt ſai;
Ja kurrat wälja läks, et Jeſus tedda käskis.
Se uſt ka minnul on, ja peab nio ſisſe jäma.
Ma usſun; Jsſand te, ſa waggewaks mo usko.

30. Luggeminne.

Ühheſt innimesſeſt, kes pimme olli ſündinud.

Joan. 9 Peatük.

Kui Jeſus möda läks, näggi Temma ühhe innimesſe, kes pimme olli ſündinud. Ja Temma jüngrid küſſiſid Temmalt: Öppetaja, kes on patto teinud, ſeſinnane, woi temma wannemad, et ta pimme on ſündinud? Jeſus kostis: Ei ſeſinnane polle patto teinud, egga temma wannemad, waid et Jummala teud temmas piddid awwalikkuks ſama. Kui Ta ſedda ſai úttelnud, ſüllitas Temma Ma peále, ja teggi mudda ſüljeſt, ja woidis ſedda mud-

da selle pimmeda silmade peäle, ja ütles temma wasto: Minne, pesse silmad Siloa tikis. Ja pimme läks senna ja pesi silmi, ja tulli näggew taggasi. Need naabred nüüd ütlesid: Eks sesinnane se olle, kes istus ja kerjas? Teised ütlesid: Se on sesinnane; aga teised: Temmal on sesamma näggo. Temma isse ütles: Minna ollen se. Siis wisid nemmad tedda Wariseride jure, et ta neile piddi räkima, mis temmale olli sündinud. Agga se olli hingamisse pääw, kui Jesus temma silmad lahti teggi. Siis ütlesid monningad: Sesinnane ei olle Jummalast, et Ta hingamisse päwa ei pea. Teised ütlesid: Kuida woib üks pattune inimenne nisugauset tähhed tehha? Ja se pimme, kes olli näggiaks sanud, ütles isseenneses: Temma on prohwet. Agga Judarahwas kutsusid temma wannemad ja küsisid neilt: Kas se on teie poeg? Temma wannemad kostsid neile ja ütlesid: Meie teame, et se meie poeg on, ja et ta pimme ilmale tulnud. Ja nemmad küsisid: Kuida temma siis nüüd nääb? Wannemad ütlesid: Temma on wanna kül, küsige temmalt. Sedda ütlesid temma wannemad, et nemmad Juda-rahwast kartsid, et nemmad neid koggodusses piddid wäljalükkama. Siis Juda-rahwas ütlesid ennast koggoniste teädwad, kust se Jesus piddi ollema. Agga se pimme, kes näggiaks sanud, ütles: Kui sesinnane ei olleks Jummalast, siis Temma ei woiks ühtegi tehha. Ja temma nimmetas se kirja salmi: Agga meie teame et Jummal pattusid ei kule, waid kui kegi

jummalakartlik on ja Temma tahtmisse järrele, sedda kuleb Temma. Ja Juda-rahwas said wihhaseks ja toukasid tedda wälja.

Öppetussed.

I. Loeme ühhest kes pimme on sündinud.

Pimme innimenne on wägga waene innimenne! Tännagem Jummalat et Ta silma näggo meile annud ja tännini hoidnud.

II. Jüngrid arwasid tedda ennast ehk temma wannemad patto ollewad teinud, agga Kristus kostis mollematte eest.

Meiegi ei pea siis mitte warsi ütlema, kui kellegi käsi sandiste käib: Paljo wallo on sel kes ööl; waid se teine sanna olgo ka meie meles: Kes öige, sel on paljo önnetust.

III. Pimme ütles: Meie teame et Jummal pattusid ei kule.

Kartkem siis Jummalat ja tehkem Temma tahtmist, et meie woiksime teäda, et Jummal meid kuleb.

Waggad mötted.

Se pimme sündinud mees tikis ennast pessi;
Ja silmad temmale siis warsi lahti said.
Kül waimo polest ma, ta sarnane ka ollen;
Kust leian enneseł' nisuggust tiki ma?
Mo Jesu werrega end tahhan kasta minna,
Mo waimo silm se saab, siis warsi selgeks mulle.

31. Luggeminne.

Martast ja Mariast.

Luk. 10 Peatük.

Issand Jesus läks ühhe allewisse. Agga üks naene, Marta nimmi, wõttis Tedda wasto omma maiasse. Ja temmal olli õdde, kedda Mariaks hüti. Se istus Jesusse jalgade ees, ja kulis Temma könne. Agga Martal olli paljo tegg miist mitmesugguse tõga Issanda Jesusse pärrast. Ja temma tulli senna ja ütles: Issand, eks sa sest ei holi, et minno õdde mind lasseb üksi waewa nähha? et ütle nüüd temmale, et temma mind ka peab aitma. Agga Jesus wastas ja ütles temmale: Marta, Marta, sa murretsed ja teed ennesele tülli mitme asja pärrast. Agga üht asja on tarwis: Maria on sedda head ossa wallitsenud, se ei pea mitte temmalt örrawoetama.

Õppetussed.

I. Wodraste wastowõtminne on lõbbus assi.

Martast woime sedda õppida: sest temma püdis Issandat Jesust illusaste wastowõtta, ja head Temma ette panna.

II. Jummalakartus on ka kallis assi.

Sedda Mariast õppime, kes istus Jesusse jalgade ees ja kulis Temma könne.

Marta ja Maria.

III. Agga jummalakartus kallim on kui woôrastе wastowôtminne.

Sedda ôppime Kristusseſt kes ütles: Üht asja on tarwis, Maria on ſedda head oſſa wallitſenud.

Waggad mõtted.

Maria Jeſusse jalgade ette mahha istuda wõttis,
Ja parrema oſſa ſeſt ſai, nenda Jeſus isse ütles.
Agga Marta maias ſenna ja tenna wõttis kermeste joosta.
Mollemad nemmad meil' ſega kalli ôppetusse andwad,
Maria meile näitab, kuida usko tulleb pûda,
Ja Marta kuida wenda, tulleb armastada täieſt.

32. Luggeminne.

Ärrakaddunud poiaſt.

Luk. 15 Peatük.

Ühhel innimesſel olli kaks poega. Ja norem neiſt ütles issa wasto: Issa anna mulle ſe warra, mis minno oſſaks tulleb, ja temma jaggas neile ſe warra. Ja ei mitte kaua pärraſt ſedda aega koggus ſe norem poeg keik kokko ja läks ärra kaugele male; ja ſeäl pillas ta enneſe warra ärra. Agga kui ta keik ſai ärrahukkanud, tulli ſenna male kange nälg: ja tühhi hakkas temma kätte tullema. Ja temma läks ja ſeiſis ühhe koddanikko jures ſeäl maal, ja ſe läkkitas tedda omma wäljale ſiggo hoid-

ma. Ja temma pûdis omma kôhto täita tûhjaſt lestideſt, mis need ſead ſôid, ja ûkski ei annud temmale. Agga kui ta parremad môtted ſai, ûtles temma: Mitto palgaliſt on mo iſſal, kel leiba kûl on, agga minna lâhhân hukka nâlja pârraſt? Ma tahhan kâtte wôtta ja omma iſſa jure miñna, ja tahhan temmale ôôlda: Jſſa, ma ollen patto teinud taewa wasto ja ſinno ees, ja minna ei olle teps wâârt et mind ſo poiaks hûtakſe: pea mind kui ûhte omma palgalisteſt. Ja temma wôttis kâtte ja läks omma iſſa jure. Agga kui ta weel kaugel ârra olli, nâggi tedda temma iſſa, ja temmal ſai halle meel: ja ta jookſis ja hakkas temma ümber kaela, ja andis temmale ſuud. Agga poeg ûtles temmale: Jſſa, ma ollen patto teinud taewa wasto ja ſinno ees, ja ei olle teps wâârt, et mind ſo poiaks hûtakſe. Agga iſſa ûtles omma ſullaste wasto: Toge keigekallimat kube ja pange temma ſelga; ja andke ſôrmuſt temma ſôrme, ja kingi temma jalga. Ja toge ſedda nuumwaſſikaſt ja tapke ſedda, ja ſôgem ja olgem rôômſad. Seſt ſeſinnane mo poeg olli ſurnud, ja on jälle ellawaks ſanud; ja temma olli ârrakaddunud, ja on leitud. Ja nemmad hakkaſid rôômſad ollema. Agga Temma wannem poeg olli wâljal: ja kui temma tuli ja koia liggi ſai, kulis ta laulmiſt ja tantſimiſt. Ja temma kutſus ühhe neiſt ſullaſiſt enneſe jure ja kulas, mis ſe peaks ollema. Agga ſe ûtles temmale: So wend on tulnud, ja ſo iſſa on ſe nuumwaſſika tapnud,

et ta iedda on terwelt jälle sanud. Ja temma sai wihhaseks ja ei tahtnud mitte sisse minna. Siis läks temma issa wälja ja pallus tedda. Agga ta wastas ja ütles issale: Wata, ni mitto aastat tenin minna sind, ja ei olle ial ülle sinno sanna käinud, ja sinna ei olle mulle ellades ühte sikkoge annud, et ma olleksin woinud omma sõbradega rõmus olla. Agga kui sesinnane sinno poeg on tulnud, kes sinno warra horadega nahka pannud, olled sinna se nuumwassika temma pärrast tapnud. Agga ta ütles temma wasto: Poeg, sinna olled ikka mo jures, ja keik, mis minno on, on sinno pärralt. Nüüd peaks sinno meel hea ja rõmus ollema, et sesinnane sinno wend olli surnud, ja on jälle ellawaks sanud: ja et ta olli ärrakaddunud, ja on leitud.

Õppetussed.

I. Pat sadab innimest keigesurema õnnetusse sisse.

Ärrakaddunud poiast sedda näme; sest temmal olli keigewimaks ni õnneto assi, et tühjad lestidki, mis sead sõwad, temmale süa ei antud.

II. Kui innimenne patto sisse ennast on annud siis pöörgo ta pattust ja parrandago ello ja meelt.

Ärrakaddunud poeg nenda teggi; ta tulli omma issa jure taggasi ja ütles: Issa, ma ollen patto teinud taewa wasto ja sinno ees.

III. Kes pattuſt pôrab, ſellele annab Jummal armo.

Seſt ärrakaddunud poia issa olli armolinne Jummal ise, kes on keikide Jsa kes taewas ja Ma peäl on.

Waggad mõtted.

Ärrakaddunud poeg sea lested piddi sõma,
Kui omma warra horadega otsa sai teinud.
Laste ossa se on, kes käsko kalliks ei pea,
Mis wannematta auuks Jummal taewast on annud.
Oh Jsand, kuida ma, se patto eest end hoian
Et wahheſt minnul' ka, se luggu ei sa kätte.

33. Luggeminne.

Rikkaſt mehheſt.

Luk. 16 Peatük.

Agga üks rikkas innimenne olli. Ja se ehhitas ennaſt purpuri ja kalli linnaſe ridega, ja ellas iggapääw rõõmſaste ja ſureste. Agga üks waene olli Laatſarus nimmi. Se olli maas temma wärrawa ees täis paiſeſid, ja püdis omma kõhto täis ſada neiſt leiwa raſokesſiſt, mis rikka laua peält mahha langeſid. Agga koeradke tullid ja lakkuſid temma paiſed. Agga se ſündis, et se waene ſurri, ja et tedda inglideſt kanti Abraami ſüllesſe. Agga se rikkas ſurri ka ja maeti mahha. Ja kui ta põrgus ſures wallus olli, ja ommad ſilmad

üllestõstis, siis nägai ta Abraami kaugelt, ja Laatsaruſt temma süles. Ja temma hüdis ja ütles: Issa Abraam, heida armo mo peäle! ja läkkita Laatsaruſt, et ta omma sõrme otsa wette kastaks, ja minno keelt jahhutaks; seſt mind waewatakſe wägga seſinnatse tullelekes. Agga Abraam ütles: Poeg, mõtle, et sa omma head põlwe ommas ellus olled kätte sanud ja nendasammoti Laatsarus kurja; agga nüüd römustakſe tedda siin, ja sind waewatakſe. Ja peäle keik on meie ja teie wahhel suur wahhe kinnitud, et need, kes siit tahtwad senna teie jure minna, ei woi mitte, egga need, kes seäl on, ei sa seält tenna meie jure tulla. Agga temma ütles: Ma pallun siis sind, issa, et sa tedda läkkitad minno issa kotta. Seſt mul on wiis wenda, et ta neile kinnitaks, et nemmadke ei sa seia wallo paika. Abraam ütles temmale: Neil on Moſes ja prohwetid, kuulgo nemmad neid. Agga temma ütles: Ei mitte, issa Abraam, waid kui kegi surnuſt nende jure lähhäks, siis parrandakſid nemmad meelt. Agga Abraam ütles temmale: Kui nemmad Moſeſt ja prohwetid ei kule, egga nemmad ialge ei wõttaks nou, kui kegi surnuſt üllestouſeks.

Õppetuſsed.

I Meie õppime ſeſt, kuhho waggade hinged sawad, kui nemmad surrewad.

Inglideſt neid kantakſe Abraami süllesse, kus neid jahhutakſe Laatsarusega.

II. Meie õppime seſt, kuhho jumalakartmatta innimeste hinged ſawad, kui nemmad ſurrewad.

Põrgo, ſure wallusſe, kus nemmad ſe rikka mehhega hûûdwad: Mind waewatakſe wägga ſeſinnatſe tullelekes.

III Meie õppime seſt, et põrguſt ei olle ärrapeäſtimiſt.

Seſt taewa ja põrgo wahhel on ſuur wahhe kinnitud, et ükski ei ſa ſelle üle miñna.

Waggad mõtted.

Kui rikkas olleksin, eks ſureſt ellada woiksin,
Ja eks ſeſt kül ei ſaaks, kui auſaste makſaksin kullo?
Kaks asja, armas wend, ſe jures meles ſul olgo,
Se rikkas mind ja sind, kül õppetab selgeste sedda.
Esmalt, ärra ſa, rõmo sees, ella alla ja ikka,
Teiſeks, Laatſaruſt häddasſe, ärra ial ſa jätta.

34. Luggeminne.

Jeſus õnnistab Lapſokesſi.

Matt. 19, Mark. 10 ja Luk. 18 Peatük.

Ja nemmad tõid lapſokesſi Jeſusſe jure, et Ta neisſe piddi puutma. Agga jüngrid sõitleſid neid, kes neid Temma jure tõid. Agga kui Jeſus sedda näggi, ſai Temma meel wägga haigeks ja ütles neile: Laske need lapſokesſed minno jure tulla, ja ärge keelge neid mitte, seſt nende pärrast on Jummala riik. Tõeſt minna ütlen teile: Kes ial Jummala riki was-

Jesus ömnistab lapsokessi.

to ei wõtta kui lapsoke, ei se sa mitte senna sisse. Ja Temma wõttis neid süllesse, ja panni käed nende peäle ja õnnistas neid.

Õppetused.

I. Wannemad tõid lapsokesséd Jesusse jure, et Temma neisse piddi puutma.

Seddasamma tännapääw keik õiged wannemad weel tewad, kes ommad lapséd koli saatwad, kus Kristussél sullaséd on, kes neid, Temma nimmel, wastowõtwad.

II. Jsand Jesus ütles: Laske need lapsokesséd minno jure tulla, ja ärge keelge neid mitte, sést nende pärralt on Jummala riik.

Sést saab selgeks, et pühha Waim usko ka laste süddamesse sadab, sést ilma ussuta neil ei woiks ossa olla Jummala rigist.

III. Jsand Jesus wõttis neid süllesse, ja panni käed nende peäle ja õnnistas neid.

Lastega ennast tüllitada, se olgo siis auuks ja auustuséks õppetajattel ja keikil neil kel lastega teggemist; sést Jsand Jesuski ei piddand seda enneséle häbbiks, ennast nendega tüllitada.

Waggad mõtted.

Jsand Jesus pattosed wasta ei wõtta aino üksi,
Ja armsaste armo rigisse neid sadab.
Ka wäetimad lapséd Ta, ni heldeste süllesse wõttab,
Ja õnnistades käed nende peäl' panneb.
Lapsokesséd, ruttagem armsa Jesusse jure;
Siis meilegi Temma wist õnnistusse ei kela.

35. Luggeminne.

Sakkeussest metswigipu peäl.

Luk. 19 Peatük.

Ja kui Jesus Jeriko linna sai tulnud, läks Temma seält läbbi. Ja wata, seäl olli üks mees, Sakkeus nimmi. Ja sesamma olli tölneride üllem, ja se olli rikkas. Ja temma püdis Jesust nähha sada, kes ta piddi ollema. Ja temma ei saand mitte rahwa pärrast, et ta maddal mees olli. Ja temma jooksis ette, ja läks ühhe mets wigi pu peäle, et ta Tedda piddi nähha sama: sest Ta piddi sedda teed minnema. Ja kui Jesus senna paika sai, watis ta ülles ja näggi tedda, ja ütles temma wasto: Sakkeus, tulle ussinaste mahha, sest tänna pean ma sinno kotta jäma. Ja ta tulli ussinaste mahha, ja wõttis Tedda römoga wasto. Ja keik, kes sedda näggid, nurrisesid ja ütlesid: Temma on ühhe pattuse mehhe jures sees käinud. Agga Sakkeus jäi seisma ja ütles Issanda wasto: Wata, Issand, minna annan omma poolt warrandust waestele, ja kui ma kellelegi ollen üllekohto teinud, annan minna neljawõrra taggasi. Agga Jesus ütles temma wasto: Tänna on selle sinnatse koiale Onnistus tulnud, sest et sesammaga Abraami poeg on. Sest inimesse Poeg on tulnud otsima, ja önsaks teggema, mis ärrakaddunud on.

Öppetussed.

I. Sakkeus läks ühhe metswigipu peäle, et ta tahtis Jesust nähha sada.

Ja paljo neid, kes risti-rahwaks ennast nimmetawad, ei wiitsi Jsanda Jesusse pärrast, ommast koiastki wälja minna kirriko.

II. Sakkeus olli rikkas mees, siiski Kristus töi Temma koiale Önnistust.

Sest öppime et ka rikkad önsaks woiwad sada, kui nemmad sedda püüdwad, ja segivärrast et neid hukkatusse peäle ennam kiusatakse kui waesed.

III. Sakkeus lubbas nalsawörra kätte maksta, mis Temma üllekohtusel kombel olli wötnud.

Sest on nähha et temmal halle meel olli omma üllekohto pärrast, ja se on ikka öige meleparrandamisse hakkatus.

Waggad mötted.

Sakkeus olli mees, tuntud omma pattude läbbi,
Ommeti Jesus jäi Temma kotta.
Kül rahwas sepärrast nurriseb ja rahhul ei olle
Temmaga, ja süüks sell' arwab sedda;
Kes pattuste peästjaks jo tullud.
Agga minna Jsandat tännada tahhan,
Sest et armo nüüd minno peälegi heidab.

36. Luggeminne.

Jesus ärratab Laatsarust surnust üles.

Joan. 11 Peatük.

Petanias olli üks haige, Laatsarus nimmi. Temmal ollid kaks õdde, Maria ja Marta. Agga Jesus tundis neid ja armastas Marta ja temma õdde ja Laatsarust. Siis lähkitasid Laatsarusse õed Jesusse jure ja ütlesid: Issand, wata, kedda sinna armastad, se on haige. Agga kui Jesus sedda kulis, ütles Temma: Sesinnane haigus ei olle surmaks, waid Jummala auuks, et Jummala Poega se läbbi peab auustadama. Agga Temma ei läind mitte warsi senna, waid jäi weel kaks päwa senna paika, kus Ta olli. Pisut aega pärrast sedda ütles Jesus omma jüngritte wasto: Laatsarus meie sõbber maggab. Siis ütlesid Temma jüngrid: Issand, maggab temma, siis saab ta terweks. Siis ütles Jesus neile julgesie: Laatsarus on ärrasurnud, agga läkki ärra temma jure. Ja kui Jesus tulli, leidis Temma, et ta jo nelli päwa olli haudas olnud. Ja paljo Judarahwast ollid tulnud Maria ja Marta jure, neid trööstima nende wenna pärrast. Kui nüüd Marta olli kuulnud, et Jesus tulli, läks temma wasto; agga Maria jäi koio. Siis ütles Marta Jesusse wasto: Issand, ollekssid sinna sun olnud, minno wend ei olleks mitte surnud. Agga nüüdki tean minna, et Jummal sulle annab, mis sinna ial Jummala käest

pallud. Jesus ütles temma wasto: Sinno wend peab üllestousma. Marta ütles Temmale: Ma tean et ta peab üllestousma üllestousmisses wiimsel päwal. Jesus ütles siis temmale se kalli sanna: Minna ollen üllestousminne ja ello; kes minno sisse ussub, se peab ellama, ehk temma kül surreb! Ja iggaüks, kes ellab ja ussub minno sisse, se ei pea mitte iggaweste ärrasurrema. Kui Kristus sedda sai üttelnud, siis Temma küsis: Marta, kas sinna sedda ussud? Marta ütles Temma wasto: Jah, Issand, ma ollen usknud, et sinna olled Kristus se Jummala Poeg, kes ma ilma sisse piddi tullema. Ja kui ta sedda sai üttelnud, läks temma ärra, ja kutsus omma ödde Maria sallaja, ja ütles: Öppetaja on siin, ja kutsub sind. Kui temma sedda kulis tousis ta seddamaid ülles, ja tulli Temma jure Ja need Juda-rahwas, kes ollid tulnud tedda tröstima, käisid temma järrele. Kui nüüd Maria Jesust näggi, heitis ta Temma jalgade ette mahha, ja ütles Temma wasto: Issand, olleksid sinna siin olnud, minno wend ei olleks mitte ärrasurnud. Kui nüüd Jesus tedda näggi nutwad, ja neid Juda-rahwast ka nutwad, siis kihwatas Temma südda waimus ja Temma meel sai seggaseks, ja ütles: Kuhho ollete teie tedda pannud? Nemmad ütlesid Temmale: Issand, tulle ja wata. Ning Jesus nuttis. Siis ütlesid need Juda-rahwas: Wata, kuida Temma tedda on armastanud. Agga monningad nende seast ütlesid: Eks sesinnane, kes selle pimmeda silmad on lahti teinud, ei woind

tehha, et ka seſinnane ep olleks ſurnud? Ja kui Jeſus haua jure tulli, siis Ta ütles: Tõſtke se kiwwi ärra. Siis ütles Marta Temma wasto: Issand, temma haiseb jo, seſt temma on jo nelli päwa haudas olnud. Agga Jeſus ütles temmale: Eks minna olle ſulle üttelnud: kui sa usſukſid, saaksid ſinna Jummala au nähha? Kui nüüd se kiwwi olli ärratõstetud; siis tõstis Jeſus ommad ſilmad ülles, ja pallus oma taewaſt Issat. Ja kui Ta sedda sai teinud, kisſendas Temma ſure heälega: Laatſarus, tulle wälja! Ja se ſurnud tulli wälja jalguſt ja käsſist ſurno mähkmettega mähhitud, ja temma ſilmad ollid higgirättikoga ümbermäsſitud. Jeſus ütles neile: Peäſtke tedda lahti, ja laske tedda minna. Siis uskuſid Temma ſisſe paljo Juda-rahwaſt, kes näinud, mis Jeſus olli teinud. Agga monningad neiſt läksid ärra Wariſeride jure, ja ütleſid neile, mis Jeſus olli teinud. Ja seſt päwaſt sadik pidaſid nemmad hopis nou, et nemmad Tedda piddid ärratapma. Ja kui nemmad teäda said, et paljo Juda-rahwaſt tullid, et nemmad Laatſaruſt woikſid nähha ſada, siis nemmad piddaſid nou, et nemmad Laatſaruſt ka woikſid ärratappa.

Õppetuſsed.

I. Issand Jeſus armastas need kolm õekſed Laatſaruſt, Mariat ja Martat.

Wiſt on nemmad waikſeste ja ühhel melel teine

teise liggi ellanud, mis ôekste kohta arwaste kûl leida on.

II. Jssand Jesus ûtles: Laatsarus meie sôbber maggab, ja ommeti olli temma jo ärrasurnud. Waggade surm ep olle ka muud kui rahholine maggaminne unnes, kust nemmad pea jälle ûllesärkawad iggawesseks elluks.

III. Jesus küssis Marta usko ja sai ôiget wastust temma käest.

Nenda ka meie ei pea wasto seisma omma usso tunnistust wälja pañna neile, kes sedda meilt küsiwad.

Waggad mõtted.

Nelli päwa Laatsarus haudas jo olli olnud,
Agga kui Jesus sai hüüdnud, siis wälja piddi tulema ta.
Meie päiwil rahwas ka on, kes uskmatta alles;
Oh tulgo minnoga nemmad, ja waatko et tühhi se haud on.
Ka minna nüüd kahhe wahhel ennam ei olle.
Et surnust ma tousen, selgest minna nüüd tean.

37. Luggeminne.

Jesus neab ûht wigipuud ärra.

Matt. 21 ja Mark. 11 Peatük.

Kui Jesus Petaniast Jerusalemma läks, olli Temmal nälg. Ja kui Temma kaugelt ûhhe wigipu lehtes näggi, läks Temma katsma, kas Ta middagi selle pealt piddi leidma, ja kui

Ta senna jure sai, ei leidnud Temma muud middagi, kui agga lehte; sest siis ep olnud weel wigimarja-aeg. Ja Temma ütles selle pu wasto: Ärgo kaswago ennam ilmaski sinno peäle wilja. Ja teisel päwal warra hommiko näggid Jesusse jüngrid, mõda minnes, sedda wigipuud jureni ärrakuinud ollewad. Nemmad pannid sedda immeks ja Peetrus ütles Jesusse wasto: Rabbi, wata, se wigipu, mis sinna ärraneedsid, on ärrakuinud. Ja Jesus wastas ja ütles neile: Uskuge Jummalat. Ja weel ütles Temma: Tõest minna ütlen teile, kui teil usk olleks, ja teie ei mõtleks kakssipiddi, siis ei teeks teie mitte ükspäinis sedda, mis selle wigipule on sündinud, waid kui teie ka ütlekite sesinnatse mäe wasto: Sago sa üllestõstetud ja merresse heidetud! siis peab se sündima. Ja siis ütles Temma se kalli sanna: Keik mis teie ial palwes pallute, kui teie ussute, peate teie sama.

Õppetused.

I. Jssandal Jesusel olli nälg, ommas allandamisses.

Se römustago waest kellel leiba ei olle; sest Jssandki on katsnud, mis waene luggu sellel, kel ei olle mis suhho panna.

II. Wigipu ei kannud wilja ja sepärrast nedis Jesus sedda ärra.

Se wigipu on Juda-rahwas. Temma wasto hüti allati: Katsuge, et teie wahhest ellopärrandamisse wilja kannate; agga et sedda ei

Ohwri-rahhakirst Jerusalemmas.

tulnud, sepärrast on Jummal se rahwa ärraheitnud.

III. Jesand Jesus ütles omma jüngritte wasto: Uskuge Jummalat.

Tahhab nüüd Jesus, et meie peame uskuma, siis woime jo ka julgeste omma taewast Jesat palwes palluda, et Temma meie usko ellawaks wõttaks tehha, ja sedda kinnitada ja kaswatada.

Waggad mõtted.

Mo Jesus, kes sa ni tassase melega ollid,
Mikspärrast sa needsid sedda wigipuud ärra?
Agga mis küsin: ma sedda jo luggesin selgest;
Pu omma sü se olli; ta wilja ei kannud.
Mo Jesand! kulad sa ka minno wilja järrel?
Et kannud ma kül suurt, ma suggu siiski kandsin.

38. Luggeminne.

Ohwri-rahha kirstust Jerusalemmas.

Mark. 12 ja Luk. 21. Peatük.

Ja kui Jesus ohwri-rahha kirsto kohhal istus, watis Temma kuida rahwas ohwri-rahha kirsto pannid, ja paljo rikkaid pannid paljo sisse. Ja üks waene lesk naene tulli ja panni kaks weringit sisse, se on üks runstik. Ja Temma kutsus ommad jüngrid ennese jure ja ütles neile: Tõest minna ütlen teile, et se sinnane waene lesknaene ennam on ohwri-rahha kirsto pannud, kui keik muud, kes on sisse

pannud. Seſt keik teiſed on ommaſt liaſt warrandusſeſt ſisſe pannud; agga ſeſinnane on ommaſt waeſusſeſt keik, mis temmal olli, keik omma toiduſt, ſisſepannud.

Öppetuſſed.

I. Jeruſalemmas, pühhas koias olli kirſt, ſenna ſisſe pannid rahwas ohwri-rahha.
Ei olle ſe ſiis mitte liig et kirriko ja koli honette üllespiddamisſeks ja waestele ka ristikoggodusſe rahwa käeſt rahha korjatakſe.

II. Riſuggune kirſt hütakſe Jummala kirstuks.
Ja öigusſega hütakſe ſedda ſeks, ſeſt kes middagi ſenna ſisſe panneb, ſe annab ſedda nago omma Jummalale laenuks; ja kes middagi ſeſt rahhaſt wargusſe wiſil wöttab, ſe warrastab Jummala käeſt.

III. Jsſand Jeſus istus rahha-kirsto kohhal ja watis, kuida rahwas ohwri-rahha ſisſe pannid.
Nendaſammoti teeb Jsſand Jeſus praego weel, ja watab mis iggamees annab, kui Jummala auuks rahha korjatakſe.

Waggad mötted.

Ärra ütle: Ma ei anna, ſeſt et paljo mul ei olle.
Jummal watab ſo ſüddant ja ei mitte ſo annet.
Jsſand ſe waeſe leſſe-naeſe anni kitis ni kalliks,
Ja luggu ei piddand, et piſſut kirsto ta panni.
Andko ſiis iggamees ſedda, mis ial ta jouab;
Waeſe nattoke on, ſuur and jo Jummala meleſt.

39. Luggeminne.

Kümnest neitsist.

Matt. 25 Peatük.

Jesus ütles: Taewa riik on kümne neitsi sarnane, kes ommad lampid wõtsid, ja läksid wälja peigmehhe wasto. Agga wiis nende seast ollid moistlikkud ja wiis rummalad. Kes rummalad ollid, need wõtsid ommad lampid, agga nemmad ei wõtnud mitte õlli ennestega. Agga need moistlikkud wõtsid õlli omma astjade sisse ühtlasse omma lampidega. Agga kui peigmees wibis, said nemmad keik unniseks ja uinusid maggama. Agga kesk õse kuuldi üks heäl: Wata peigmees tulleb, minge wälja temma wasto. Siis tousid keik needsammad neitsid üles, ja walmistasid ommad lampid. Agga need rummalad ütlesid moistlikkude wasto: Andke meile teie õllist, sest meie lampid kustuwad ärra. Agga need moistlikkud kostsid ja ütlesid: Ei mitte, et teil ja meil mitte ei pudu; waid minge enneminne kaupmeeste jure, ja ostke ennestele. Agga kui nemmad ärraläksid ostma, tulli se peigmees. Ja kes walmid ollid läksid temmaga pulma. Ja uks pandi lukko. Agga wimaks tullid ka need teised neitsid ja ütlesid: Issand, Issand, te meile lahti. Agga temma kostis ja ütles: Tõest minna ütlen teile, ma ei tunne teid mitte. Sepärrast walwage, sest teie ei tea sedda päwa egga tundi, millal inimesse Poeg tulleb.

Öppetusſed.

Selle luggemisse seest leiame kolm kord kolm tähhendamisse sanna, mis tullewad öppida, kui arro tahhame sada seſt, mis se luggeminne meie mele tulletab.

I. Need kolm esſimest.

1. Need kümme neitſit on keik hinged kes Kristusse nimmel on ristitud.

2. Need wiis moiſtlikkud neitſit on need waggad risti-innimesſed, kellel öige uſk on südda-mes.

3 Need wiis rummalad neitſit on need ſalla-likkud, kes Kristuſt aina onima uledega tun-nistawad.

II. Need teiſed kolm tähhendamisse sanna:

1. Taewa riik, on Kristusse riik ſiin ma-ilmas, ehk pühha risti koggodus.

2. Lamp on risti-innimesse ellaminne.

3. Öli ep olle muud kui se önsaksteggew uſk, mis armo läbbi ellawaks teeb.

III. Need kolm wimest tähhendamisse sanna:

1. Peigmees on meie Jsand Jesus, kes ennast tahhab kihlatada meiega iggawesseks aiaks.

2. Pulmad on iggawenne ello, ehk Jummala au riik.

3. Keſk ö on wiimne pääw, ehk ma-ilma ots.

Waggad mötted.

Wiis neitſit pulmale ei sanud mitte tulla,
Et usso öli neil ei olnud lampide sees.

Kûl teiſt wiis neitſikeſt, ſe peigmees kaſa wõttis,
Seſt õlli olli neil, ja lampid ollid neil kães.
Se õlli tahhan ma, ſiis õigel aial oſta,
Et wahheſt peigmees mind, ei jätta ukſe tahha.

40. Luggeminne.

Wiimſeſt kohto päwaſt.

Matt. 25 Peatük.

Agga kui innimesſe Poeg tulleb omma au ſees ja keik pühhad inglid Temmaga, ſiis istub Temma omma au järje peäl, ja ſiis peab keik rahwas Temma ette koggutama, ja Temma lahhutab neid ühheſt ärra, nenda kui karjane lambad ärralahhutab ſikkudeſt. Ja Temma panneb lambad omma parrema käele, agga ſikkud pahhema käele ſeisma. Siis wõttab õõlda kunningas neile, kes Temma parremal käel on: Tulge tenna, minno Iſſa õnnistud, pärrige ſedda kunningriki, mis teil on walmistud ma-ilma aſſutamisſeſt. Seſt mul on nälg olnud, ja teie ollete mulle ſüa annud: mul on janno olnud, ja teie ollete mind jootnud: Minna ollen woõras olnud, ja teie ollete mind korristanud: Minna ollen allasti olnud, ja teie ollete mind katnud: Minna ollen haige olnud, ja teie ollete tulnud mind katsma: Minna ollen wangis olnud, ja teie ollete mo jure tulnud. Siis wõtwad need, kes õiged, Temmale wastada: Iſſand, millal meie olleme näinud ſul

nälja ollewad, ja olleme sind sõõtnud: ehk sul janno ollewad, ja olleme sind jootnud? Millal meie olleme sind näinud wooŕa ollewad, ja olleme sind korristanud? ehk allasti, ja olleme sind katnud? Millal olleme sind näinud haige ollewad, ehk wangis, ja olleme so jure tulnud? Siis wastab kunningas ja ütleb neile: Tõest minna ütlen teile, mis teie ial ollete teinud ühhele nendesinnaste mo wähhematte wendade seast, sedda ollete teie mulle teinud. Siis wõttab Temma ka õõlda neile, kes pahhemal käel on: Minge ärra minnust, teie ärranetud, iggawesse tullesse, mis walmistud on kurratile ja temma inglidele. Sest mul on nälg olnud, ja teie ep olle mulle süa annud: Mul on janno olnud, ja teie ep olle mind jootnud: Minna ollen wooŕas olnud, ja teie ep olle mind mitte korristanud: Minna ollen allasti olnud, ja teie ep olle mind mitte katnud: Minna ollen haige ja wang olnud, ja teie ep olle tulnud mind katsma. Siis wõtwad ka needsammad Temmale õõlda: Issand, millal olleme näinud nälja ehk janno sul ollewad, ehk wooŕa, ehk allasti, ehk haige, ehk sind wangis ollewad, ja ep olle sind mitte teninud? Siis wõttab Temma neile wastada ja õõlda: Tõest, minna ütlen teile; mis teie ep olle ial teinud ühhele nendesinnaste wähhematte seast, sedda ep olle teie mullegi teinud. Ja needsinnatsed lähhäwad iggawesse wallusse, agga need kes õiged iggawesse ellusse.

Öppetused.

Kolm ſnurt ſanna, mis kohtomoiſtja wiimſel päwal wõttab õõlda, loeme ſe luggemiſſe ſeeſt.

I. Esſimenne: Tulge tenna, teie Jſſa õnnistud. Andko taewane Jſſa, et keik kurwad, rõmuſtamiſeks, ſe ſanna hästi wõttakſid meles piddada. Olgo nemmad ſiin ma-ilmas õnneſt ja heaſt põlweſt kül ilma; teiſes ellus nemmad jo taewaſe Jſſa õnnistud peawad ollema.

II. Teine ſuur ſanna on: Minge ärra minnuſt, teie ärranetud, iggawesſe tullesſe.

Andko taewane Jſſa, et ma-ilma lapſed ſedda ſanna allati woikſid kuulda, ja iggakord kui nemmad kũũnla tuld ehk ellawat ſũt näwad, põrgo tuld meles piddada.

III. Kolmas ſuur ſanna on: Sedda ollete teie mulle teinud.

Andko taewane Jſſa, et keik rikkad ſedda ſanna wõttakſid meles piddada; keik need kellel rohkeste antud, misga ſõta neid kellel nälg, misga jota neid, kellel janno, misga katta neid kes allasti, kuhho korristada neid kes wodrad, misga aidata haigid, misga jahhutada wangid.

Waggad mõtted.

Mulle ollete annud, mis waestele andſite heldeſt
Nenda kunningas ütleb, kui kohhut moiſtma Ta tulleb.
Õnſad ollete wennad, kui waestele murdſite leiba.
Lahkeſt tullete hauaſt, kui Temma kutſub teid wälja.
Waeſed, olge ſiis rõõmſad, minno käeſt peate ſama,
Head andid tõeste ſeſt, mis Jummal armuſt muſt' jaggab.

41. Luggeminne.

Kristus lähhäb Jerusalemma.

Matt 21, Mark. 11, Luk. 19 ja Joan. 12 Peatük.

Ja kui Jesus Jerusalemma liggi sai, siis läkkitas Temma kaks jüngrit ja ütles nende wasto: Minge senna allewisse, mis teie kohhal on, ja seddamaid leiate teie ühhe kinniseutud emmaeesli ja ühhe sällo temma jures. Peästke neid lahti, ja toge minno jure. Ja kui teile kegi middagi ütleb, siis üttelge: Issandal on neid tarwis, siis läkkitab temma neid seddamaid. Agga se on keik sündinud, et piddi töeks sama, mis ööldud on prohweti Sakaria läbbi, kes ütleb: Üttelge Sioni tütrele: Wata, sinno kunningas tulleb sulle tassane, ja istub emmaeesli selgas ja sällo selgas, mis on koormakandja emma-eesli poeg. Siis läksid need jüngrid ärra ja teggid, nenda kui Jesus neid olli käskнud; ja töid se emma-eesli ja sällo, ja pannid ommad rided nende peäle, ja pannid Issandat Jesust nende selga istma. Agga surem hulk lautasid ommad rided tee peäle. Agga teised raiusid okse puist, ja heitsid tee peäle. Agga se rahwas, mis eel ja tagga käis, kissendas ja ütles: Hosianna Taweti Poiale! kidetud olgo kes tulleb Issanda nimmel, Hosianna kõrges! Ja monningad Wariserid rahwa seast ütlesid Temma wasto: Öppetaja, sõitle ommad jüngrid. Ja Ta wastas ja ütles neile:

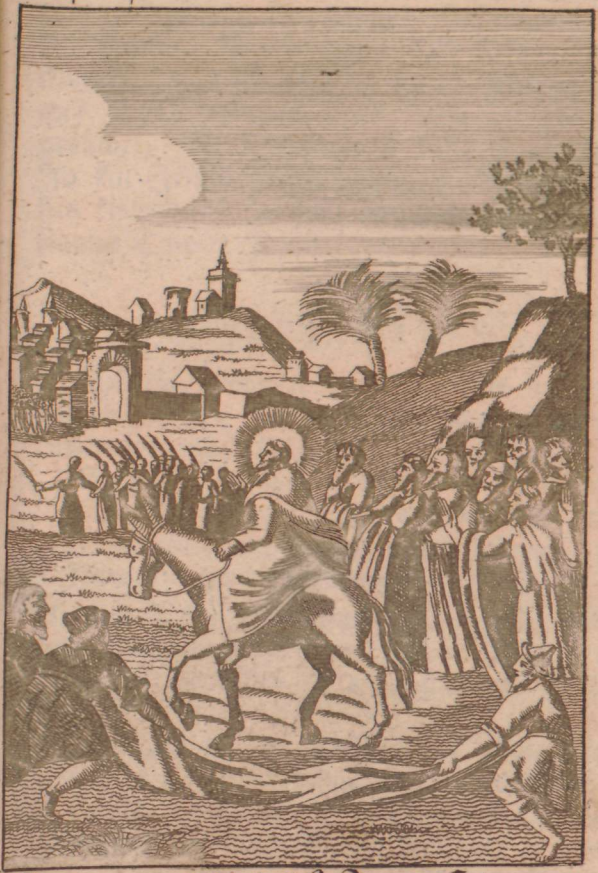

Kristus lähhäb Jerusalemma.

Minna ütlen teile, et kui needsinnatsed wait jääksid, peaksid kül kiwwid kisendama. Ja kui Temma Jerusalemma sisse läks, olli keik linna rahwas liikumas ja ütles: Kes sesinnane on? Agga rahwas ütles: Se on Jesus, se prohwet, kes Naatsarettist Kalilea-maalt on. Ja kui Jesus Jerusalemma pühha kotta tulli, siis kisendasid ka need poisid ja ütlesid: Hosianna Taweti Poiale!

Öppetussed.

I. Sakaria prohweti sanna Jesusse tullemisest hakkab nenda: Ütelge Sioni tütrele: Wata, so kunningas tulleb sulle.

Sion olli se mäggi, mis peäle Jerusalemma linna keigekörgem jäggo olli ehhitud. Sioni tüttar on Jerusalemma linna rahwas ja keik Israeli-rahwa koggodus.

II. Kui Jesus Jerusalemma linna tulli, siis kisendas rahwas: Hosianna Taweti Poiale! Kidetud olgo kes tulleb Issanda nimmel! Hosianna körges!

Hosianna on üks Hebrea-kele sanna, ja on meie keles: Oh Issand aita! Need öiskamisse sannad on wõetud 118 Taweti laulust, ja on seält nenda luggeda: Oh Jehowa, et sada seda hästi korda. Õnnistud olgo se kes tulleb Jehowa nimmel.

III. Nenda kui wannemad laulsid, nisammoti wõtsid ka lapsed pühhas koias hüda omma Hosianna!

Juda-rahwas öppetaſid ſedda ſanna omma laſtele, et nemmad ſedda piddid kisſendama, kui Meſſias piddi tullema. Kui nüüd need poiſid kuulſid, et Jeſus ſe prohwet Naatſarettiſt, liñna ſisſe olli tulnud, ſiis nemmad piddaſid Tedda Meſſiaks ja wõtſid Tedda wasto omma Hoſiannaga.

Waggad mõtted.

Kolmeſugguſeſt tullemiſſeſt kirrikus meid öppetakſe:
Esmalt, Jeruſalemma, waewa ja wallusſe;
Teiſeks, ſüddame ſisſe, ſanna ning ſakramentide läbbi,
Ja wimaks weel ſeſt, kui wiimne kohto pääw tulleb.
Esſimenne on mõda, ja wiimne weel ees;
Agga teiſe wasto ſüdda walmis mo ſees.

42. Luggeminne.

Pühha õhto-ſõmaaeg ſeätakſe.

Matt. 26, Mark. 14, Luk. 22, Joan. 13 ja 1 Kor. 11 Peatük.

Jeſus läkkitas kaks jüngrit, Peetruſt ja Joanneſt Jeruſalemma. Seäl nemmad piddid, ühhe koia-iſſanda jures, ſure ehhitud toa ſees, Paſa talle walmiſtama. Ja et nemmad ſe koia-iſſanda piddid üllesleidma, ütles Jeſus neile: Üks innimenne tulleb teie wasto, ſe kannab ühhe kruſi wet, käige-temma järrel. Agga

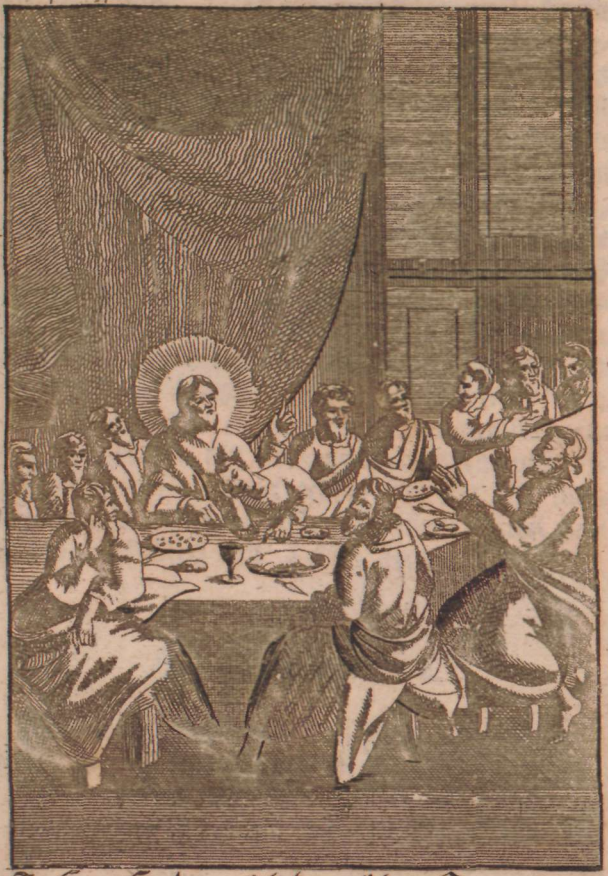

Jesus seab pühha öhtosömaaia.

kui õhto saí, istus Temma wimist korda mahha laua jure nende kahheteistkümnega. Ja kui nemmad leiba wõtsid, ütles Temma nende wasto: Minna ollen sûddamest iggatsenud se Pasa-talle teiega sûa, enne kui ma kannatan. Ja Temma seädis nûûd pûhha õhto-sõmaaega nenda: Temma wõttis leiba, tännas ja murdis, ja andis omma jûngrittele ja ütles: Wõtke, sõge, se on minno ihho, mis teie eest antakse, sedda tehke minno mâllestusseks. Selsammal kombel wõttis Temma ka se karrika pârrast õhto-sõmaaega, tännas ja andis neile ja ütles: Wõtke, joge keik seâlt seest; sesinnane karrikas on se uus seädus minno werre sees, mis teie eest ârrawallatakse pattude andeksandmisseks, sedda tehke, kui teie sest jote, minno mâllestusseks. Se keik sûndis surel neljapâwal sel õsel, mil Tedda ârraanti.

Õppetussed.

I. Kui Jesus Pasa-talle saí sõnud, siis Temma seädis pûhha õhto-sõmaaega.

Juda-rahwal olli kaks sakramenti, ümberleikamisse ja Pasa-talle sakrament. Nende assemele on Kristus risti-rahwale kaks teist sakramenti seädnud: pûhha ristmist ja pûhha õhto-sõmaaega ehk altari sakramenti.

II. Jsand Jesus ütles, kui pûhha altari sakramenti seädis: Wõtke, sõge, ja pârrast: Wõtke, joge.

Sepärraſt peawad keik risti-rahwas pühha altari ſakramenti leiwa ja wina al piddama, ja ei tohhi ükski Kristusſe ſeäduſſe ſannad teiſiks tehha.

III. Jſſand Jeſus ütles, kui Temma, pühha altari ſakramentis, leiba andis: Se on minno ihho! ja karrika jures: Se on minno werri.

Nende ſannade pärraſt uſſume ſiis kindlaste, et, ſe önnistud leiwaga, Kristusſe tössiſt ihho, ja ſe önnistud karrikaga Kristusſe tössiſt werd, meile antakſe.

Waggad mõtted.

Üht kalliſt wimiſt ſeäduſt Kristus Ma peäle ſeädis,
Kui wimuſt korda jüngrittega Paſa-ralle Ta ſöi.
Mis kallis warra ſe on, mis Temma ſes meile jätnud?
Ta meile andis, mällestusſeks, omma ihho ja werd.
Et ollen ſinno laps, ſedda uſſuſt minna tean;
Sepärraſt minna ka, ſedda oſſa kalliks pean.

43. Luggeminne.

Judas annab Kristuſt ärra.

Matt. 26, Mark. 14, Luk. 22, Joan. 13 ja 18 Peatük.

Jſſandal Jeſusſel olli kaksteiſtkümmend jüngrit, ja nende ſeaſt ſai üks Temma ärraandjaks, kedda hüti Judaks Iskariotiks. Se Juda käes olli kukkur: aga temma ei teind öiguſt ſe rahhaga, waid ta olli warras. Ja

kurrat andis temma süddamesse, et ta omma Issandat piddi ärraandma. Ja temma teggi üllematte preestridega kaupa, et nemmad temmale kolmkümmend hõbbetükki piddid andma. Issand Jesus teädis sedda selgeste ärra, sest et Temma ees jo keik olli awwalik, ja Temma andis omma teiste jüngrittele sest ka tundmisse märki. Ja essimest korda Temma sedda teggi, kui Temma omma jüngritte jallad sai pesnud. Sest siis Temma ütles: Tõest, tõest, minna ütlen teile, et üks teie seast mind ärraannab. Siis waatsid jüngrid teine teise silmi, ja ollid kahhe wahhel, kennest Ta piddi räkima. Agga Jesusse süddes olli Joannes maas laudas, kedda Jesus wägga armastas. Selle pole nüüd löi Simon Peetrus peaga, et temma piddi kulama, kes se kül piddi ollema, kellest Temma räkis. Jesus wastas: Se on sesamma, kennele ma sedda pallokest sisse kastan ja annan. Ja Temma kastis sedda pallokest sisse, ja andis sedda Judale, Simona poiale, Iskariotile. Ja se pallokesse järrel läks sadan temma sisse. Teist korda kaebas Jesus omma ärraandja pärrast, sel korral, kui Temma pühha õhto-sõmaaia seädis. Siis iggaüks nende seast hakkas ütlema Temma wasto: Issand, minnaks se ollen? Ja siis kostis ka Judas: Minnaks se ollen, Rabbi? Ja Jesus ütles temma wasto: Olled, jah! Pärrast wimest õhto-sõmaaega läks Jesus ühte aeda. Ja kui Ta senna sai, siis Ta olli surmaga woitlemas, ja Temma higgi olli kui werrepis-

sarad. Ja siis tulli Juda, ja temmaga olli paljo rahwast moókade ja nuiadega, tórwa kúúnlatte ja lampidega. Agga Judas olli neile tähhe annud ja úttelnud: kellele ma suud annan, se on sesamma; tedda wótke kinni. Ja warsi tulli temma Jesusse jure ja útles: Terre, Rabbi! ja andis Temmale suud. Agga Jesus útles temmale: Sóbber, mikspärrast olled sinna tulnud? Judas, annad sinna suandmissega innimesse Poia árra? Siis tullid nemmad Temma jure, pistsid káed Temma kúlge, ja wótsid Tedda kinni. Siis tombas Simon Peetrus moóka wálja, ja lói úllema preestri sullast, ja raius temma parrema kórwa árra. Agga Jesus putus temma kórwasse ja teggi tedda terweks, ja útles Peetrusse wasto: Pista omma moók tuppe. Agga Judas hakkas kahhetsema et temma Jssandat Jesust olli árraannud, ja tói need kolmkümmend hóbbetúkki jálle úllema preestride ja wannematte kátte, ja útles: Minna ollen patto teinud, et ma ollen wagga werd árraannud. Agga nemmad útlesid: Mis meil sega teggemist, katsu sinna isse. Siis Judas láks kórwale, ja árraminnes, poos ta ennast úlles. Agga kóiest on temma úlle kaela mahhakukkunud, ja keskelt lóhki láinud, ja keik temma sisse kond on wálja puistetud. Need hóbbetúkkid úllemad preestrid ei tahtnud mitte rahha-kirsto panna, sest et se werre hind olli, ja ostsid nende eest úhhe pottiseppa póllo, matmisse paigaks woórastele.

Öppetusse d.

I. Kus kits kinni, seäl kits ikka kissub.

Sedda näme Judast. Wist temma olli öige mees, enne kui temma apostliks sai; agga kui temma kukkro omma kätte sai, siis esmalt sai wargaks, pärrast ärraandjaks ja wimaksi ennese tapjaks.

II. Sadan andis Judale se nou, Jesust ärraanda.

Sest öppime kust pahhad mötted tullewad; et keigeennamiste sadana käest.

III. Kui se pahha olli tehtud, siis Juda ütles: Minna ollen patto teinud, et ma ollen wagga werd ärraannud.

Nenda teeb südame tunnistus ikka! Esmalt ta on hopis wait nago uinuks temma maggama, senni kui patto nou on woetud. Kui pat on tehtud, siis ta nago üllesärkab, waewab innimest ja wimaksi ta sadab tedda mele ärraheitmisse peäle.

Waggad mötted.

Kolmekümne höbbetükki eest, mo Jesust müakse ärra
Oh hirmus ahnus sa, mis patto peäle sa sadad!
Kurri ma-ilm sureks ei pea, ei pattuks koggene arwa,
Kui kegi sedda teeb, mis Judas wöttis ja teggi.
Agga minno mötte se on, mis kirjast minna ka loen:
Et ahnus ikka jääb, juur, patto peäle mind sata.

• •

44. Luggeminne.

Peetrusse ärrasalgaminne.

Matt. 26, Mark. 14, Luk. 22 ja Joan. 18. Peatük.

Pärrast öhto-sömaaega ütles Jesus omma jüngrittele: Selsinnatsel ösel wõttate teie keik ennast minnust pahhandada. Agga Simon Peetrus kostis ja ütles Temmale: Ehk ka keik peaksid ennast sinnust pahhandama, ei tahha minna ennast polegi pahhandada. Agga Jssand ütles: Simon, Simon, wata, sadanas on teid wägga püüdnud söäluda kui nisso, agga minna ollen sinno eest pallunud, et sinno usk ei pea ärralõpma. Agga Peetrus ütles Temmale: Jssand, ma ollen walmis, sinnoga ni hästi wangi kui surma minnema. Ja Jesus ütles Peetrusse wasto: Tõest minna ütlen sulle, tänna selsinnatsel ösel, enne kui kuk saab kakskord laulnud, salgad sa mind kolmkord ärra. Agga temma ütles weel ennam peälegi: Ehk ma sinnoga peaksin surrema, ei tahha ma sind mitte ärrasalgada. Ja nendasammoti ütlesid ka keik jüngrid. Agga kui Judas Jssandat Jesust sai ärraannud, siis jätsid Tedda keik jüngrid mahha, ja põggenesid ärra. Ja Peetrus käis kaugelt Temma järrel, senni kui Temma üllema preestri koia sisse sai. Agga need sullased ja teenrid ollid sütte-tuld teinud ja sojendasid ennast. Se tulle jure istus Peetrus ka mahha ja sojendas ennast, et temma sedda otsa piddi nähha sama.

Siis ütles se tüddruk, se ukseholdja, temma wasto: Eks sinnagi olle selleſinnatse innimesse jüngritteſt? Agga temma salgas ja ütles: Ei ma moista, egga tea, mis sa rägid. Ja temma läks wälja ette-oue, ja kuk laulis. Agga kui temma wärrawa pole ärraläks, näggi tedda üks teine, ja ütles neile, kes seäl ollid: Se sinnanegi olli se Naatsaretti Jesusseaa. Ja temma salgas ta ühhe wandega: Minna ei tunne sedda innimest! Agga ürrikesse aia pärraſt tullid temma jure need, kes seäl seisid, ja ütlesid Peetrusele: Tõeſt, sinnagi olled nende seltsist, seſt sinno keelgi tunnistab sind ütles. Siis ütles üks neist üllema preestri sullasist, kes selle suggulane olli, kelle kõrwa Peetrus olli ärraraiunud: Eks minna sind Temmaga näinud aedas? Siis hakkas temma ennaſt wägga ärraneedma ja wandma: Ei ma tunne sedda innimest kelleſt teie rägite. Ja kuk laulis teist korda. Ja Jsand pöris ennaſt ümber ja watis Peetrusse peäle. Ja Peetrusse mele tulli Jsanda sanna, kui ta Temma wasto olli üttelnud: Enne kui kuk saab kakskord laulnud, salgad sinna mind kolmkord ärra. Ja Peetrus läks wälja ja nuttis kibbedaste.

Öppetussed.

1. Liigjulgus on rummalus.
   Peetrus sedda tundis; seſt Kristusega temma tahtis surma minna ja ommeti temma pärraſt ühhe tüdruko nenda kartis et ta omma Jsandat ärraſalgas.

II. Jummala teenrid on ſures kimpus.
Seſt niſammoti kui ſadan Apoſtlit Peetruſt kiuſas, nenda temma praego weel pûab árra-pôôrda keik neid, kes Apoſtlide aſſemel on.
III. Risti-rahwas peawad teine teiſe pärraſt ſaggedaste Jummalat palluma.
Nenda teggi Jeſus nende eel ja pallus Jummalat Peetruſſe pärraſt, et temma uſk ei piddant árralôpma.

Waggad mõtted.

Kui Peetrus ſe raske patto ſai teinud,
Warſi wälja ta läks, ja omma Jummalat pallus.
Kui ſadan mind ûkskord petma ka pûats,
Oh Jummal ſiis hoia, ja armuſt temmâſt mind peâsta.
Et halle ſiis olgo mo ſûdda, ſa änna,
Ning ello ka teiſeks mul ſago, oh, aita

45. Luggeminne.

Jeſusſe peâle moistetakſe kohhut.

Matt. 26, 27. Mark. 14, 15. Luk. 22, 23 ja Joan. 18, 19 Peatük.

Üllemad preeſtrid Jeruſalemmas, moiſtſid keigeesmalt Jeſusſe peâle kohhut. Ja paljo tunnistaſid wallet Temma peâle, ja nende tunnistusſed ei olnud ühhetugguſed. Siis üllempreester kostis ja ütles Jeſusſe wasto: Minna wannutan ſind ellawa Jummala jures, et

Jesusse peäle moistetakse kohhut.

ſa meile ütled, kas ſa olled Kristus, Jumma-
la Poeg? Jeſus ütles temma wasto: Jah min-
na ollen. Siis kärristas üllem-preester om-
mad rided löhki ja ütles: Temma on Jum-
malat teotanud, mis meil ennam tunnistusſe
mehhi tarwis on? Teiſed preeſtrid ja kirja-
tundjad ka keik ütleſid: Temma on ſurma
wäärt. Ja kui walge ſai, wiſid nemmad Ted-
da ülles, omma ſure kohto ette. Agga nem-
mad ütleſid keik: Olled ſinna siis Inmmala
Poeg? Agga Temma ütles nenda wasto:
Teie ütlete, ſeſt minna ollen ſe. Agga nem-
mad ütleſid: Mis meil ennam tunnistuſt tarwis
on? ſeſt meie olleme isſe Temma ſuuſt kuul-
nud. Siis nemmad andſid Jeſuſt Pontiusſe
Pilatusſe kätte, kes olli Roma wallitſusſeſt ſeä-
tud Ma wallitſejaks Jeruſalemma. Seſt, et
Juda-rahwas Roma wallitſusſe al ollid, ſiis
ep olnud neil lubba keddagi ärratappa. Siis
läks Pilatus nende jure wälja ja ütles: Mis
teil on kaebamiſt ſelle innimesſe peäle? Agga
nemmad ütleſid: Tedda olleme meie leidnud, et
Ta rahwaſt ärrapörab, ja kelab Keisrile kohto
rahha andmaſt, ja ütleb ennaſt Kristusſe ühhe
kunninga ollewad. Agga Pilatus küſſis Tem-
malt ja ütles: Olled ſinna Juda-rahwa kun-
ningas? Agga Jeſus wastas temmale ja üt-
les: Jah, ollen. Siis läkkitas Pilatus Jõ-
ſandat Jeſuſt kunninga Herodesſe jure: ſeſt ta
olli kuulda ſanud, et ta Herodesſe wallitſusſe
alt olli. Agga Herodes ſai wägga röömſaks,
kui ta Jeſuſt nähha ſai; ſeſt ta olleks Tedda
hea melega jo ammogi näinud. Kül ta küſſis

Temmalt mitme sannaga: agga Temma ei wastand temmale ühtegi. Sepärrast läkkitati Tedda jälle kohto kotta, Pilatusse jure. Ja sel päwal said Pilatus ja Herodes teine seisega sõbraks. Agga Pilatus kutsus need üllemad preestrid ja üllemad, ja sedda rahwast kokko. Agga pühhiks olli Ma wallitsejal se wiis, rahwale ühhe wangi lahti lasta, kedda nemmad tahtsid. Agga siis olli neil üks kulus wang, kedda hüti Parrabaks. Ja Pilatus ütles nende wasto: Kumba tahhate, et ma teile pean lahti laskma, Parrabast ehk Jesust. Agga keik se hulk kissendas wägga ja ütles: Hukka Tedda ärra, ja lasse meile Parrabast lahti. Pilatus ütles nende wasto: Mis minna siis pean teggema Jesussega? Agga nemmad kissendasid weel ennam ja ütlesid: Sago Temma risti lõdud. Agga kui Temma kohto järre peäl istus, läkkitas temma naene temma jure ja laskis öölda: Ärgo olgo sulle ühtegi teggemist sesinnatse õigega, sest minna ollen tänna unnes paljo kannatanud Temma pärrast. Siis wõttis nüüd Pilatus Jesust, ja peksis Tedda piitsaga, ja panni ühhe kroni kibbowitsust Temma päbhä, ja ühhe purpuri mantli Temma ümber. Ja nenda ehhitud näitis Pilatus Jesust rahwale ja ütles nende wasto: Ennä innimest! Agga Juda-rahwas kostsid temmale: Meil on käsk, ja meie kässo järrele peab Temma surrema, sest Ta on isseennast Jummala Poiaks teinud. Sest aiast otsis Pilatus Tedda lahti lasta. Agga Juda-rahwas kissendasid ja ütlesid: Kui sa seddasinnast lahti lassed,

ſiis ep olle ſinna Keisri ſõbber mitte. Wimaks küsſis Pilatus neilt weel: „Kas minna pean teie kunningaſt risti poma? Üllemad preeſtrid wastaſid: Meil ep olle kunningaſt, kui Keiſer. Siis wõttis Pilatus wet ja peſſis käſſi rahwa nähhes, ja ütles: Ma ollen ilma ſüta ſelleſinnatſe õige werreſt, kül teie ſate nähha. Siis wastas keik rahwas ja ütles: Temma werri olgo meie peäle. Siis laskis temma neile Parrabaſt lahti, agga Jeſuſt andis temma ärra, et Tedda piddi risti lõdama.

Õppetuſſed.

I. Jeſuſt widi õſel ühheſt kohhaſt teiſe.

Olgo keikide meles, kes omma liderlikko elloga õõd päwaks teinud, et nemmad Jsſandale Jeſuſſele ni rasket õõd on teinud.

II. Kui Peetrus küſſis, mis ta Jeſuſega piddi teggema, ſiis rahwas hüdis ſure heälega: Lö Tedda risti, lö Tedda risti!

Seſt näme rahwa kerget meelt. Palmipude pühhapäwal rahwas hüdis Hoſianna Taweti Poiale, ja ſurel redel olli hopis teine luggu.

III. Parrabaſt antakſe lahti: Jeſuſt lüakſe risti.

Polnud ſe õige kohtomoiſtminne mitte. Parrabas olli innimeſſe tapnud, ja temma peäle heideti armo. Jeſus olli ſurnuid ellawaks teinud, ja Temma peäle moiſteti ſurma.

Waggad mõtted.

Ennä innimest! Pilatusse sonna se olli,
Kui pärrast piitsapeksmist, werrise nähti Jesust.
Siiski armota rahwa-hulk se armo ei heitnud;
Lõ Tedda risti, temma walsuste hůda wõttis.
Onnisteggia, et sind nenda woiksin ka nähha,
Kui mull' wiimne ots jouab, isse sedda mull' anna!

46. Luggeminne.

Jesusse Kristusse kannataminne ja surm.

Matt. 26, 27. Mark. 14, 15. Luk. 22, 23. Joan. 18, 19 Peatük.

Jesusse Kristusse surem waew hakkas peäle õlli mäel Ketsemanis, sel õsel mil Tedda ärra anti. Sest seäl Ta hakkas kurwaks sama ja hirmust ahhastust tundma, ja ütles omma jüngritte wasto: Minno hing on wägga kurb surmani. Ja Temma heitis põlweli mahha ja pallus Jummalat ja ütles: Issa, kui sinna tahhaksid sedda karrikast minnust ärrawõtta! ommeti ärgo sündko minno, waid sinno tahtminne. Kůl ingel näitis ennast Temmale taewast ja kinnitas Tedda; agga ommeti olli Temma surmaga woitlemas, ja Temma higgi olli kui werrepisarad, need langsid Ma peäle. Kui Temma pärrast sedda üllema preestri koias olli, siis lõi üks tener Temma kõrwa ära. Teised süllitasid Temma silmi ja lõid Tedda

Jesuse Kristuse kannatamine
ja surm.

russikaga. Ja monningad katsid Temma silmad kinni, ja lõid Temma wasto silmi, ja küssisid Temmalt ja ütlesid: Moista, kui prohwet, kes se on, kes sind lõi? Kui Ta Herodesse jures olli, siis temma teenrid naersid Tedda, ja pannid ühhe walge ride Temma ümber. Pilatusse jures peksti Tedda piitsaga, ja wõeti Temma rided seljast ärra, ja pandi Temma ümber purpuri mantli. Teised punnusid kroni kibbowitsust ja pannid sedda Temma pähhä, ja andsid pilliroo Temma parrema kätte, kunninglikko wallitsusse keppi assemele, ja heitsid Temma ette põlweli mahha, naersid Tedda ja ütlesid: Terre, Juda-rahwa kunningas! Ta nemmad lõid Temma kõrwa ärc, ja süllitasid Temma peäle, ja wõtsid sedda pillirogo, ja lõid sega Temma pähhä. Ja nemmad wisid Tedda Kolgata paika, se on ärraselletud, pealaeasse. Ja Temma kandis isse omma risti. Pärrast nemmad said kätte ühhe mehhe, Simeon nimmi, kes wäljalt tulli, ja temma peäle pannid nemmad risti, et ta sedda Jesusse järrele piddi kandma. Ja kui Ta senna paika sai, siis andsid nemmad Temmale ädikast jua sappiga seggatud, ja kui Ta sai maitsnud, ei tahtnud Ta mitte jua. Siis nemmad lõid Tedda seõna risti. Ja kurjateggiad nemmad lõid ka risti, üht parrema, teist pahhema pole. Ja Jesus pallus Jummalat ja ütles: Issa anna neile andeks, sest nemmad ei tea, mis nemmad tewad. Risti peäle pandi ka ühhe peälekirja: agga se olli kirjotud: Jesus Naatsarettist, Juda-rahwa kunningas. Kui nüüd

need sõamehhed Jesust ollid risti ponud, wõtsid nemmad Temma rided ja teggid neile ossa, igga sõamehhele ühhe ossa, ja Temma kue pärrast, mis olli õmblematta, üllewelt ülleültse kootud, heitsid nemmad liisko. Agga Jesusse risti jures seisis Temma emma, ja temma kõrwas se jünger Joannes, kedda Jesus ni wägga armastas. Ja Jesus ütles omma emma wasto: Naene, wata, se on sinno poeg! Ja se jüngri wasto Temma ütles: Wata, se on sinno emma! Agga need kes mõda läksid, teotasid Tedda ja ütlesid: Muid on Temma aitnud, isseennast ei woi Temma mitte aidata. Ja üks neist kurjateggiaist, kes olli üllespodud Jesusse parremal käel, teotas Tedda ja ütles: Kui sa olled Kristus, siis aita isseennast ja meid. Agga teine, kes olli üllespodud Temma parremal käel, sõitles tedda ja ütles Jesusele: Issand, mõtle minno peäle, kui sa omma kunningriki tulled. Ja Jesus ütles temmale: Tõest, minna ütlen sulle, tänna pead sa minnoga Paradisis ollema. Agga kui kues tund olli, sai pimmedus keige ütle se Ma, ühhekssamast tunnist sadik. Ja selsammal tunnil kissendas Jesus sure heälega ja ütles: Mo Jummal! mo Jummal! miks sa mind olled mahhajätnud? Pärrast ütleb Jesus, mul on janno! Ja nemmad täitsid ühhe käsna ädikaga, ja pistsid Isopi otsa, ja pannid sedda Temma su ette. Kui nüüd Jesus sedda ädikast sai wõtnud, ütleb Temma: Se on lõppetud. Pärrast kissendas Temma sure heälega ja ütles: Issand, sinno kätte annan ma omma waimo!

Kui Ta nenda sai úttelnud, nõrgutas Temma Pead ja heitis hinge. Ja se olli úhhekſamal tunnil. Ja wata, se ettepodud tek, mis templis keige pühhama ees, kärriſes lõhki kahheks, úllemaſt otſaſt allamaſt ſadik. Ja Ma wärriſes, ja kaljud läkſid lõhki. Ja hauad läkſid lahti, ja touſid úlles paljo nende pühhade ihhuſid, kes ollid magganud. Siis keik rahwas útleſid: Tõeſt ſeſinnane innimenne olli õige ja Jummala Poeg? Keigewimaks pistis úks neiſt ſõamehhiſt oddaga Temma külge, ja ſeddamaid tulli werri ja weſi wälja.

Õppetuſſed.

I. Úhhekſamal tunnil heitis Jeſand Jeſus omma hinge.

Juda-rahwas ei arwad omma päwa tunnid mitte, nenda kui meie, keſk õõſt, waid hommikuſt ſadik. Nende eſſimenne tund olli meie kues; nende kolmas, meie úhhekſas; nende kues, meie louna, ja nende úhhekſas, meie kolmas tund pärraſt launat. Meie arro järrel, on Kristus ſiis kello kolme aial, pärraſt launat omma hinge heitnud.

II. Wiis hawa, lõdi Jeſandale risti ſambas.

Temma mollematte kätte, ja Temma mollematte jalge lõid nemmad naelad, ja teggid Temma külge oddaga hawa.

III. Seitſe ſanna on kirja pandud, mis Kristus risti ſambas on räkinud.

1. Jeſand, anna neile andeks.
2. Naene, wata, ſe on ſinno poeg.

3. Tänna ſa pead minnoga Paradiſis ollema.
4. Mo Jnmmal! miks ſa mind olled mahhajätnud?
5. Mul on janno.
6. Se on lõppetud.
7. Jsſand ſinno kätte annan ma omma waimo.

Waggad mõtted.

Ma kulen allati need ſeitſe pühha ſanna,
Mis ſa, mo Jeſuke! weel risti ſambas üttelnd.
Se wiimne on mul weel, ſe teige kallim ikka,
Ma ſedda ollen ka, mo ſüddamesſe wõtnud:
Ja nendaſammoti, kui ſurren, tahhan minna,
Wiſt ſinno kätte ka, oh Jummal! waimo anda.

47. Luggeminne.

Jsſanda Jeſusſe matmiſeſt.

Matt. 27, Mark. 15. Luk. 23 ja Joan. 19 Peatük.

Agga kui õhto kätte ſai, tulli Joſep Arimatiaſt ja läks Pilatusſe jure. Ja Joſep olli rikkas mees ja aus rae-isſand. Ja temma ei olnud mitte nendega ühhes nous olnud, waid temma olli wagga mees. Ja temma olli ka Jeſusſe jünger, agga ſallaja, kartusſe pärraſt Juda-rahwa eeſt. Se Joſep pallus Pilatusſe käeſt enneſele Jeſusſe ihho. Ja Pilatus käskis ſedda ihho temmale anda. Ja Joſep wõttis ihho, ja mähkis ſedda puhta kalli linnaſe ride ſisſe. Sus tulli ka Nikodemus, ja tõi

Kristust maetakse.

seggatud mirri ja aloe, liggi sadda naela. Ja nemmad pannid Jesusse ihho úhte ude hauda, mis Josep ommas aedas olli laskнud raiuda kaljo sisse, ja kuhho ep olnud úksi ial pandud. Ja Josep weretas sure kiwwi haua ukse ette, ja läks ärra. Agga Maria Mahdalena ja teine Maria ollid seäl istumas haua kohhal, ja waatsid kuhho Jesusse ihho pandi. Ja nemmad läksid taggasi ja walmistasid kallid rohhud ja salwi. Agga teisel päwal tullid ülle-mad preestrid ja Wariserid kokko Pilatusse jure, ja ütlesid: Issand, meie mele on tulnud, et Temma, se pettis, ütles, kui Ta alles ellus olli: Minna tousen kolme päwa pärrast ülles. Sepärrast käsi sedda hauda hästi hoida kolmandama päwani, et Temma jüngrid ösel ei tulle, ja Tedda ärra ei warrasta, ja ei ütle rahwa wasto: Temma on surnust üllestousnud; et wahheст wiimne pettus pahhem ei olle, kui esimenne. Agga Pilatus ütles nende wasto: Hoidjaid on teil, minge ja hoidke hästi, nenda kui teie tunnete. Ja nemmad läksid ärra ja hoidsid hästi sedda hauda hoidjattega, ja pannid se kiwwi pitseriga kinni.

Öppetussed.

1. Iggas ello seisusses on rahwas, kes Jummalat kartwad.

Jerusalemma linna sure-kohto wannemad ollid jummalakartmatta rahwas; ommeti olli ka üks wagga, Josep, nende hulkas. Ja Wariserid

ollid ilmakartmatta sallalikkud; ommeti olli ka õige mees, Nikodemus, nende seas.

II. Kui innimenne kurja ei joua keelda; ommeti ta ei pea aitma sellega toime samast.

Nenda teggi se wagga rae-issand Arimatiast. Kûl temma ûksi ei woind kelata, et teised Jesust hukka moistsid; ommeti loeme temmast, et ta ei olnud nendega ühhes nous.

III. Nenda kui mees, nenda selts.

Kui Jesust risti podi, kaks õdalat, Pilatus ja Herodes, sõbraks siis said, ja kui Jesust maeti, kaks wagga meest, Josep ja Nikodemus, kokko siis piddid juhtuma.

Waggad mõtted.

Aedas Issand Jesus omma waewa hakkas
Kui Iskariot rahwa kätte Tedda andis.
Aeda nemmad pannid Temma kalliſt ihho,
Kui, Pilatusse käest, Josep sedda pallus.
Wälja kustutud nenda, emma Ewa pat sai,
Mis Jummala wasto ta, aedas olli teinud.

48. Luggeminne.

Issanda Jesusse Kristusse ûlles-tousmisest.

Matt. 28, Mark. 16, Luk. 24 ja Joan. 20 Peatük.

Agga lihhawetti päwal, warra hommikul, tousis Jesus hauast ûlles: Ja wata, suur wärriseminne sündis, sest Issanda ingel tulli tae-

Kristusse ullestousuiume.

wast mahha. Se läks haua jure, ja weretas se kiwwi ukse eest ärra, ja istus senna peäle. Ja temma näggo olli otsego walk, ja temma rided walged kui lummi. Agga hirmo pärrast temma eest wärrisesid need hoidjad, ja said otsego surnuks. Ja kolm naest tullid liñnast Jesusse haua jure; Maria Mahdalena, Maria, Jakobusse emma, ja Salome. Need naesed ollid kallid rohhud ostnud, et nemmad piddid tullema ja Jesusse ihho woidma. Ja ütlesid issekeskis: Kes weretab meile se kiwwi haua ukse peält ärra? Agga kui nemmad wägga warra, päwa toustes, haua jure tullid, näggid nemmad, et se kiwwi olli ärraweretud. Siis jookseb Maria Mahdalena ruttuste liñna taggasi, ja kutsub Peetrust ja Joannest: agga need teised naesed jäid senna, ja läksid haua liggemale. Ja se ingel kulutas nelle need römsad sannumed et Jesus olli üllestousnud. Se ingel wiis neid ka haua sisse ja ütles: Wadage se asse, kus Jssand on magganud. Ja kui nemmad sisse läksid, wata, siis seisid kaks meest nende körwas hiilgawa riettega, ja ütlesid nende wasto: Mis teie sedda ellawat surnude jures otsite? Ei Ta polle siin, waid Ta on üllestousnud. Ja nemmad läksid ruttuste haua jurest ärra, kartussega ja sure römoga, ja jooksid sedda Temma jüngrittele kulutama. Agga nüüd olli ka Maria Mahdalena haua jure taggasi tulnud, ja Peetrus ja Joannes ollid temmaga. Ja need kaks jüngrit näggid need surno-linnad maas ollewad, ja se higgi rättiko, mis Temma Pea peäl olnud, ja läk-

sid jälle ommade jure. Agga Maria seisis haua jures wäljas ja nuttis. Kui ta nüüd nuttis, watis temma kummarkülle haua sisse, ja näeb kaks inglit walge riettega istwad. Ja kui nemmad ütlewad temmale: Naene, mis sa nuttad? siis temma wastab: Nemmad on minno Issandat ärrawinud, ja minna ei tea kuhho nemmad Tedda on pannud. Ja kui ta sedda sai üttelnud, pöris temma ennast ümber, ja nääb Jesust seiswad, ja ei teädnud et se Jesus olli; ja temma mötles et se piddi kärner ollema, ja ütles Temmale: Issand, kui sinna olled Tedda ärrakannud, siis ütle mulle, kuhho sa Tedda olled pannud, ja ma tahhan Tedda ärrawötta. Siis ütleb Jesus temmale: Maria, ja Maria hüdis: Öppetaja. Agga se Maria olli sesamma, kelleſt Jesus seitse kurja waimo olli wälja aianud. Ja Jesus tulli ka nende teiste naeste wasto, kes ärra ollid läinud, Temma jüngrittele sedda kulutama, ja terretas neid. Ja kui nemmad läksid, wata, siis tullid monned sest wahhist linna, ja kulutasid üllemapreestridele keik, mes olli sündinud. Ja nemmad tullid wannemattega kokko, ja piddasid issekeskis nou, ja andsid neile sõameestele rahha kül, ja ütlesid: Üttelge et Temma jüngrid öse tulnud, ja Tedda ärrawarrastanud, kui meie maggasime. Agga nemmad wötsid sedda rahha, ja teggid nenda kui neid öppeti. Selsammal päwal pärrast lounat, näitis Jesus ennast ka kahhe jüngrile, kes Emausse läksid. Agga nende silmad peti et nemmad Tedda mitte ei tunnud. Ja kui nende silmad lahti peäsid, et

nemmad Tedda tundsid, siis kaddus Temma nende eest ärra. Kui nüüd õhto-aeg olli, ja uksed lukkus ollid seäl, kus need teised jüngrid kous ollid, kartusse pärrast Juda-rahwa eest, siis tulli Jesus ja seisis kesk nende wahhel, ja ütles neile: Rahho olgo teile! Agga nemmad kohkusid ja kartsid, ja arwasid ennast waimo näggewad. Agga Jesus näitis neile ommad käed ja külje, ja siis said need jüngrid röömsaks, kui nemmad Jssandat näggid. Agga Tomas, üks neist kahheteistkümnest, ei olnud mitte nendega. Ja kui need teised jüngrid temmale said üttelnud, ennast Jssandat näinud, siis temma ei usknud mitte. Agga kahhekssa päwa pärrast tulli Jesus teist korda omma jüngritte jure, ja Tomas olli nendega. Siis pistis Tomas omma sörme Jssanda kätte, ja panni omma kät Temma külje sisse. Ja siis uskus Tomas, agga Jssand ütles: Onsad on need, kes ei nä, ja siiski usкwad.

Õppetussed.

I. Warra hommikul, päwa toustes tullid need kolm pühha naest Jesusse haua jure.

Nemmad siis wiitsisid warra üllestousta, ja ei weddelend mitte ni kaua ommas sängis, kui monni teine kül wõttab tehha.

II. Maria Mahdalenale, kes olli pattune olnud, on Jesus ennast keigeesmait näitnud.

Sest on nähha kuida innimenne pattustpöörmisse läbbi hopis teiseks woib sada. Kui Maria alles omma pattude sees olli, siis tenis seitse

kurratit; agga pärraſt pattuſt pöörmiſt olli Jeſand Jeſus wägga kallis temma meleſt.

III. Esſimenne ſanna, mis Jeſus pärraſt üllestousmiſt omma jüngrittele ütles, olli ſe: Rahho olgo teile.

Se olgo maenitſusſeks Jummala teenrittele, et ka nemmad ei pea armastama ei rido egga taplemiſt, waid rahho ja waikeſt asja.

Waggad mõtted.

Kui pärraſt ilmlikko ello, teiſt ello ei olleks lota;
Waene luggu innimestel ſiis olleks.
Ni tõeſt kui Jeſand haua ſeeſt iſſe on tousnud üllesz,
Tulleb meitel' üllestousmiſt ka lota.
Sepärraſt minnagi haua pärraſt ei kohku,
Ma touſen üllesz ka, kui aeg kätte mull' jouab.

49. Luggeminne.

Kristusse kahheſtteiſtkümneſt jüngriſt.

Matt. 12 ja 28. Mark. 16. Luk. 6 ja Joan. 20. Peatük.

Piſut aega pärraſt ſedda kui Jeſuſt ristiti kutſus Temma ommad kaksteiſtkümmend jüngrit enneſe jure. Agga nemmad ei olnud mitte ſureſt ſuguſt egga rikkad ja targad mehhed, waid kallapüüdjad, tölnrid ja niſuguſed rahwas. Esſimenne olli Simon nimmetud Peetruſseks. Teine, Peetrusse wend Andreas. Kolmas olli Jakobus, Sebedäusse poeg. Nel-

Kristus se kalsteistkümmend Jüngrit.

jas olli Joannes, Jakobusse wend. Wies olli Wilippus. Kues olli Partolomeus. Seitsmes olli Tomas. Kahhekſas, Matteus. Ühheksas, Jakobus, Alweusse poeg. Kümnes, Simon, kedda Seloteks hütakse. Üksteistkümnes, Judas, Jakobusse poeg. Kaksteistkümnes, Judas Iskariotes, kes sai ärraandjaks. Temma asſemel arwati pärrast Mattias nende ühheteistkümne Apostli sekka. Ja nende wasto ütles Jeſus esmalt: kes teid kuleb, se kuleb mind, ja kes teid ärrapõlgab, se põlgab mind ärra. Agga pärrast üllestousmist ütles Jeſus nende wasto: Rahho olgo teile! Nenda kui Issand mind on läkkitanud, nenda läkkitan minna teid ka. Siis Temma andis neile sedda melewalda, pattud andeks anda. Seſt Temma puhhus nende peäle ja ütles neile: Wõtke pühha Waimo. Kellele teie ial pattud andeks annate, neile on need andeks antud: kellele teie ial pattud kinnitate, neile on need kinnitud. Pisſut aega enne Issanda taewaminnemist, käskis Ta neid Kalilea-male ühhe mäe peäle minna. Säel Ta andis neile käsko õppetada ja ristitada. Seſt Temma ütles nende wasto: Minnule on antud keik melewald taewas ja Ma peäl, sepärrast minge ja õppetage keik rahwast ja ristige neid Issa, ja Poia ja pühha Waimo nimmel. Ja kulutas neile se römustamisse ſanna: Wata, minna ollen iggapäwa teie jures ma-ilma otſani. Wimaks, kui need üksteistkümmend laudas istsid, tulletas Ta õppeta- ja ammeti seädmist ta nende mele; seſt Temma ütles nende wasto: Minge keige ma-ilma; ja

kulutage armo õppetuſt keige lomale. Ka tuletas Temma pühha riſtimisſe ſeäduſt nende ſannadega mele: Kes usſub, ja kedda ristitakſe, ſe peab õnſaks ſama; agga kes ei usſu, tedda peab hukka moistetama. Ja keigewimaks andis Temma neile weel woimuſt immetegguſid tehha, ſeſt Temma ütles, et nemmad Temma nimmel piddid kurje waimuſid wälja aiama, uſi keleſid räkima, ussa üllewõtma, ja kui nemmad ühhe ſurma jomiſt peakſid joma, et ſeſt neile ühtegi wigga ei piddand ſama; ja kui nemmad haigede peäle käſſi piddid pannema, et haiged ſiis terweks piddid ſama.

Õppetuſſed.

I. Jeſus ütles omma jüngritte wasto: Kellele teie ial pattud andeks annate, neile on need andeks antud; ja kellele teie ial pattud kinnitate, neile on need kinnitud.

Sedda nimmetakſe katekismuſſes pattude andeks andmisſe ja kinnitamisſe woimuſſeks; ja ſedda on õppetajattel, Jeſuſſe ſeädmiſt mõda, praego weel heaks neile, kes pattuſt põõrwad, agga ſureks kahjuks neile, kes ei põra.

II. Jeſus ütles omma jüngrittele ſe römuſtamisſe ſanna: Wata, minna ollen igga päwa teie jures, ma-ilma otſani.

Ma-ilma otſani tahhab Jeſus omma jüngritte jures olla. Agga ammo jo on nemmad ſurnud, ja ei olle ma-ilma otſa näinud. Jeſuſſe meles ollid ſiis wiſt keik nende järrele tulliad wiimſe päwani.

Kristusse taewaminnemine.

III. Jesus andis omma jüngrittele woimust ins meteggusid tehha.

Sel aial olli sedda tarwis, sest et risti koggodus weel asset olli leidmatta Ma pealt. Agga nüüd ep olle sedda ennam tarwis, sest et koggodus jubba asset leidnud.

Waggad mõtted.

Kes teid kuleb, se kuleb mind, se olli Jesusse sanna,
Mis siin mailmas Ta, omma jüngrittele ütles.
Se so meles siis olgo, wend, kes alles ilmas sa elad,
Ja wõtta moista se sanna tähhendamist sinna!
Kui Jummala teenritte suust, armo sanna ma kulen;
Siis Jsanda enneje Waim, mulle kulutab sedda.

50. Luggeminne.

Kristusse taewaminnemisest.

Luk. 24 ja Apost. tegg. ram. 1 Peatük.

Pärrast üllestousmist näitis Jesus ennast elawalt nellikümmend päwa, ja räkis Jumala riki asjad. Ja Temma käskis omma jüngrid, et nemmad ei piddand Jerusalemmast ärra minnema enne, kui Temma tootus neile tõeks piddi sama, se Waimo pärrast mis Ta neile olli tootanud. Agga jüngrid küssisid Temmalt ja ütlesid: Jsand, kas sinna selsinnatsel aial Jsraelile jälle üllesehhitad kunningriki. Agga Temma ütles neile: Teile ei sünni

aega egga tundi teáda, mis Jssa omma enneſe melewalda pannud. Agga Temma wiis neid wálja Petaniaſt ſadik ólli máe peále, ja tóstis ommad káed úlles ja ónnistas neid, ja lahkus neiſt árra. Seſt Tedda tósteti nende náhhes úlles, ja pilw wóttis Tedda úlles nende ſilma eeſt árra. Ja istub núúd Jummala parremal polel. Ja kui nemmad úkſi ſilmi taewa pole waatſid, kui Temma árralákſ, wata, ſiis ſeiſid nende jures kaks meeſt walgis ridis, kes útleſid: Kalilea-ma mehhed, mis Teie ſeiſate ja watate úlles taewa? Seſinnane Jeſus, kes teilt on úlleswoetud taewa, ſe peab tullema ſelſammal kombel, kui teie Tedda ollete náinud taewa árraminnewad.

Óppetuſed.

I. Kui júngrid Jeſusſelt kúſſiſid, millal wiinne pááw piddi tullema, ſiis Jſand wastas ja útles: Teile ei ſúnni aega egga tundiſid teáda, mis Jſſa omma enneſe melewalda pannud.

Kes ſiis útleb ennaſt teádwad millal wiinne pááw tulleb, ſe on úsna wallelik ja pettis.

II. Kui Jeſus taewa láks, ſiis Temma istus Jummala omma keigewággewama Jſſa parremma káele.

Oh mis ſuur au ja auuſtus ſe on waeſe innemeſſel, et kolm aino Jummala ollemiſſe ſees ka úks on, kel meie lihha ja werri, ja kedia meie, óigusſega, ommaks wennaks woime nimmetada.

III. Need inglid ütlesid jüngrittele, Jssandat Jesust jälle tullewad, selsammal kombel, kui Temma neist nähtud ärraminnewad.

Temma on agga meie eele läinud, meile asset walmistama, ja tulleb jälle taggasi meid kutsuma, et ka meie Temma jures peame ollema ja Tedda nähha sama, Temma sure jummalikko au sees.

Waggad mõtted.

Jummala parremal käel Jssand Jesus nüüd istub,
Ja Jssaga taewa riki wallitseb Temma.
Jssand se Önnisteggia isse meile on Peaks,
Ja meile ta liikmil' taewas asset ka tulleb.
Jah tulleb! ma julgeste sedda woin lota,
Et päwa kül selgeste minna ei tea.

51. Luggeminne.

Pühha Waim wallatakse wälja Apostlide peäle.

Apost. tegg. ram. 2 Peatük.

Ühheksa päwa pärast Kristusse taewaminnemist olli nellipühhi. Ja selsammal päwal wallati pühha Waim wälja Apostlide peäle. Sest kui nellipühhi-pääw kätte sai, siis ollid nemmad keik ühhel melel kous. Ja taewast sündis äkkitselt üks kohhiseminne, otsego kange tuul olleks puhhunud, ja täitis keik sedda kodda, kus nemmad istsid. Ja neist nähti kui

lõhkutud tulle keled, ja pühha Waim seisis iggaühhe peäl nende seast. Ja nemmad said keik täis pühha Waimo, ja hakkasid räkima teisi keli, nenda kui se Waim neile andis selgeste üllesräkida. Agga Jerusalemmas ollid Juda-rahwas ellamas, jummalakartlikkud mehhed keige sugguse rahwa seast, mis taewa al on. Kui nüüd sesinnane heäl sündis, siis tulli rahwa hulk kokko, ja said ommas mõttes seggaseks; sest iggaüks kulis neid omma kele murde räkiwad. Ja nemmad ehmatasid keik ärra, ja pannid immeks, ja ütlesid teine teise wasto: Wata, eks needsinnatsed keik, kes räkiwad, Kalilea-ma mehhed ei olle? Kuida meie siis iggaüks kuleme omma kele murde, mis sees meie olleme sündinud. Ja nemmad ehmatasid keik ärra, ja ollid otsego kahhe peäl, ja ütlesid teine teise wasto: Mis se kül peaks ollema? Agga teised pannid sedda naeruks, ja ütlesid: Nemmad on täis magguſat wina.

Õppetused.

I. Kui pühha Waim Apostlide peäle wallati, siis nemmad ollid keik ühhel melel kous.

Olgem siis ka meie ühhemelelised, armolised, wendade armastajad, hallastajad, ja olgo meil ikka õige sõbra-meel, et Jummala rahho Waim ka meie jure woiks tulla.

II. Pühha Waim seisis jüngritte peäl nähtawalt ja kui lõhhutud tulle keel.

Paulus pörab Jeſuſe pole.

Tulli annab ikka walgust ja soja. Ja nenda walgustab pühha Waim ka innimesse moistust omma tõega ja sõiendab nende külmad südda-med omma armastusega.

III. Kui Jesusse jüngrid täis ollid pühha Waimo, siis monningad ütlesid neid täis ollewad maggusat wina.

Sest näme selgeste, et innimenne pühha Waimo armo tõ pea naeruks peab, kui temma ussin on, omma rummala arro järrel, sest räkida mis temmale weel ei olle antud teäda egga tunda.

Waggad mõtted.

Ommad jüngrid, Jssand, isse õppetasid sinna,
Ja taewast pühha Waimo neile sa andsid.
Ussin ollen olnud kuulda minnagi so sanna.
Kui pühha ello tele sinna mind hüüdsid.
Anna nüüd omma Waimo, oh Jssand, ka mulle;
Et õiges ello kombes ma kitust sull' annan.

52. Luggeminne.

Paulus põrab Jesusse pole.

Apost. tegg. ram. 7, 8 ja 9 Peatük.

Essimenne kannataja pärrast Jesusse taewaminnemist olli pühha Tehwanus. Tedda wissati kiwwidega surnuks, sest et temma Jesussest tunnistas. Agga temma olli täis pühha Waimo, ja watis üksi silmi taewa pole, ja

någgi Jesust seiswad Jummala parremal polel. Agga Saulussel olli hea meel temma surmast. Temma olli Wariseer ja kiusas kaddeda wihhaga Kristusse koggodust takka. Sest ta pillutas sedda koggodust, läks mõda koddasid, tõi wälja mehhi ja naesi ja andis neid ärra wangi. Jsseärranis turtsus temma ähwardamisse ja tapmisega Jssanda jüngritte wasto, ja läks üllema preestri jure, ja pallus temmalt ramatuid Tamaskusse linna koggoduste kätte, kui ta ial monned piddi leidma usso tee peäl ollemas, ni hästi mehhed kui naesed, et temma neid woiks kinni sidduda, ja Jerusalemma wia. Agga kui ta olli minnemas, siis sündis, et temma Tamaskusse liggi sai: ja äkkitselt paistis temma ümber walgus taewast. Ja temma langes Ma peäle mahha, ja kulis ühhe heäle, mis temmale ütles: Saul, Saul, miks sa mind takkakiusad? Agga temma ütles: Jssand, kes sa olled? Agga Jssand ütles: Minna ollen Jesus, kedda sa takkakiusad; se tulleb sulle raskeks, astla wasto takka üllesläa. Siis ütles temma wärristes ja ehmates: Jssand, mis sa tahhad, et ma pean teggema? Ja Jssand ütles temmale: Touse ülles ja minne linna, ja seäl peab sulle öeldama, mis sa pead teggema. Agga need mehhed, kes temmaga tee peäl ollid, seisid ja ollid ehmatud, kuulsid kül sedda heält agga ei näinud keddagit. Agga Saulus tousis ülles maast, ja kui ta ommad silmad lahti teggi, ei näinud temma keddagi. Agga nemmad tal-

lotasid. tedda kässi piddi, ja wisid tedda Tamaskusse linna. Ja temma ei näinud kolmil päiwil, ja ei sönud egga jonud middagi. Agga Tamakusses olli üks jünger, Ananias nimmi, ja Issand ütles temma wasto ühhes näggemisses: Ananias. Ja temma ütles: Issand, wata siin ma ollen. Agga Issand ütles temma wasto: Wõtta kätte, ja minne senna ulitsale, mis õigeks hütakse, ja küssi Juda koias ühhe järrele, Saulus nimmi, kes Tarsussest; sest wata temma pallub Jummalat. Ja temma on ühhes näggemisses näinud ühhe mehhe, Ananias nimmi, sisse tullewad, kät enese peäle pannewad, et ta omma näggo piddi jälle sama. Agga Ananias wastas: Issand, ma ollen mitmest kuulnud sest mehhest, kui paljo kurja temma sinno pühhadele Jerusalemmas on teinud. Ja temmal on siin lubba üllemilt preestridelt keik sidduda, kes sinno nimme appi hüüdwad. Agga Issand ütles temma wasto: Minne, sest sesinnane on mul üks ärrawallitsetud asti. Siis läks Ananias ärra, ja sai senna kotta, ja kui temma kät sai temma peäle pannud, ütles temma: Saul, wend, Issand on mind läkkitanud, (Jesus, kes sinnust on nähtud, seäl tee peäl, mis sinna tullid) et sa omma näo pead jälle sama, ja täis sama pühha Waimo. Ja seddamaid puddus temma silmade peält otsego somuksed, ja temma sai warsi omma näo jälle. Ja tousis ülles, ja tedda ristiti; ja kui ta sai leiba wõtnud, sai temma tuggewaks. Agga se Saulus

sai Issanda wäggewaks Apostliks ja hütakse Paulusseks.

Öppetussed.

I. Saulusseſt, kes olli hirmsa wihha täis, sai tassane Paulus.

Seſt näeme kuida Jummal kiwwiſt süddant inimesse seest woib wötta ja lihhast süddant temmale anda.

II. Kui Saulus Issanda Jesusse heält sai kuulnud, kohhe temma siis ütles, Issand, mis sa tahhad, et ma pean teggema?

Kui meie tunneme Jummalat töödt teggewad meie süddame kallal, heitkem ennast siis ka Temma tahtmisse alla, sanna kuulmisse ja allandusega.

III. Ühhe näggemisse läbbi on Jumnal Pauluſt teiseks pöörnud.

Ei meie woi nisugguse peäle mitte ennam lota, seſt meil on Moseſt ja prohwetid; kuulgem neid.

Waggad mötted.

Saulus, miks sa kiusad mind takka? nenda Jesus küssis,
Ja ommeti polnud Tedda ilma peäl ennam.
Tahhad sa ehk wahheſt ka seista usso meeste wasto;
Kui enneſe wasto seistud sedda Ta arwab.
Kedda siis Jesus omma asseinel seab,
Tedda ma au sees ikka piddada tahhan.

Juhhataja

mis nätab

missugusse lehhe küljest need luggemised leitakse, mis wannast testamentist on wäljakirjotud.

Lugg.		lehhe külg.
1.	Jummal loob taewast ja maad.	14.
2.	Jummal loob innimest.	15.
3.	Esiwannematte önsast pölwest.	17.
4.	Esiwannematte pattolangmisest.	19.
5.	Kain tappab omma wenda Abelit.	21.
6.	Wee-upputusest.	23.
7.	Pabeli torni ühhesehhitamisest.	26.
8.	Abraamist ja Sarast.	27.
9.	Sodoma ja Komorra linna ärrahukkamisest.	30.
10.	Abraam piddi Isaaki ohwerdama.	32.
11.	Isaaki naesewötmisest.	34.
12.	Kuida Isaak ommad lapsed önnistab.	37.
13.	Taewa-reddelist, mis unnes nähti.	40.
14.	Jakob wöttab kaks naest.	42.
15.	Jakob woitleb Jummala Poiaga.	45.
16.	Josepit müakse.	48.
17.	Josep saab wangi omma puhta ello pärast.	51.
18.	Josep peäseb wangist.	53.

Lugg.		lehhe külg.
19.	Josepi wennad tullewad nälja aial Egiptusse-male.	57.
20.	Josep annab ennast wendadele tunda.	61.
21.	Israeli rahwas ellawad sure orjusse sees Egiptusses.	64.
22.	Warao ei holi Jehowast.	67.
23.	Moses wiib Israeli lapsed Epiptussest wälja.	71.
24.	Jummal wiib Israeli lapsed kõrbest Kanaani-male	74.
25.	Jummal annab Sinai mäe peäl kümme käsko.	77.
26.	Simsonist.	81.
27.	Samuelist.	85.
28.	Preester Eli.	88.
29.	Kunningas Saul.	91.
30.	Tawet tapleb Koliatiga.	94.
31.	Tawetit kiusatakse takka.	97.
32.	Patsebast.	100.
33.	Absalomist.	104.
34.	Suur katk Taweti aial.	107.
35.	Kunningast Salomonist.	109.
36.	Paali pappidest.	112.
37.	Naboti wina-mäest.	116.
38.	Elias lääb taewa ellawalt.	119.
39.	Iesse naese õlli-krusist.	121.
40.	Juda-rahwast wiakse Pabeli wangi.	123.
41.	Estrist.	125.
42.	Amanist.	128.
43.	Jobist.	133.
44.	Kolm meest tulle ahjus.	137.
45	Taniel loukoerte aukus.	140.

Lugg.		lehhe külg.
46.	Ninimwe linnast.	144.
47.	Juditist.	147.
48.	Wanna Tobia willetsusest.	151.
49.	Nore Tobia reisimisest.	154.
50.	Nore Tobia naesewõtmisest.	158.
51.	Noor Tobias lähhäb taggasi omma wannematte jure.	161.
52.	Susannast.	165.

Juhhataja
mis näitab
missuggune lehhe küljest need luggemised leitakse, mis uest testamentist on wäljakirjotud.

Lugg.		lehhe külg.
1.	Sakariast.	170.
2.	Maria kulutamisest.	172.
3.	Maria katsmaminnemisest.	173.
4.	Josepist ja Mariast.	176.
5.	Ristia Joannesse sündimisest.	178.
6.	Kristusse sündimisest.	180.
7.	Karjatsed Petlemmas.	181.
8.	Kristusse ümberleikamisest.	183.
9.	Maria puhhastamisest.	184.
10.	Kuida targad hommiko poolt tulnud Kristust kummardama.	186.

Lugg.		lehhe külg.
11.	Jesusse pöggenemisseſt Egiptusse ning wagga lapsokesteſt Petlemmas. =	188.
12.	Kuida kahheteiſtkümne aastane Jesus olli kaddund ja jälle leitud. =	190.
13.	Kuida ristia Joannes jutluſt teinud.	192.
14.	Kuida Jeſuſt ristitati. = =	194.
15.	Kuida Kristuſt kiusatakse kurratiſt.	196.
16.	Samaria naeseſt. = = =	198.
17.	Söapealikkuſt Kapernaummas. =	201.
18.	Petesda tigiſt. = = =	202.
19.	Ühheſt Naini-linna lesseſt naeseſt.	204.
20.	Neljasuggusest pölluſt. = =	206.
21.	Kergesea meesteſt. = = =	208.
22.	Ühheſt innimesseſt kelle käsi olli ärrakuinud. = = = =	210.
23.	Umbrohhuſt nisso seas. = =	212.
24.	Ristia Joannesse Pea raiutakse otsaſt ärra. = = = = =	214.
25.	Jeſus sõdab immelikkult wiis tuhhat meest. = = = = =	217.
26.	Kuida Peetrus wee peäl kõndind.	219.
27.	Kananea-ma naeseſt. = =	221.
28.	Kristuſt mudetakse Tabori mäe peäl.	223.
29.	ühheſt ku-tõbbiseſt. = =	225.
30.	ühheſt innimesseſt, kes pimme olli sündinud. = = = = =	227.
31.	Martaſt ja Mariaſt. = =	230.
32.	Ärrakaddunud poiaſt. = =	231.
33.	Rikkaſt mehheſt. = = =	234.
34.	Jeſus õnnistab lapsokesſi. = =	236.
35.	Sakkeusseſt metswigipu peäl. =	238.
36.	Jeſus ärratab Laatsaruſt surnuſt ülles.	240.

Lugg. lehhe külg.

37. Jesus neab ůht wigipuud ärra. = 243.
38. Ohwrirahha-kirstust Jerusalemmas. 245.
39. Kůmnest neitsist. = = = 247.
40. Wiimsest kohtopäwast. = = 249.
41. Kristus lähhäb Jerusalemma. = 252.
42. Půhha öhto-sömaaeg seätakse. = 254.
43. Judas annab Kristust ärra. = 256.
44. Peetrusse ärrasalgaminne. = = 260.
45. Jesusse peäle moistetakse kohhut. 262.
46. Jesusse Kristusse kannataminne ja surm. 266.
47. Issanda Jesusse matmissest. = 270.
48. Issanda Jesusse Kristusse ůllestousmissest. = = = = 272.
49. Kristusse kahhestteistkůmnest jůngrist. 276.
50. Kristusse taewaminnemissest. = 279.
51. Půhha Waim wallatakse wälja Apostlide peäle. = = = = 281.
52. Paulus pörab Jesusse pole. = 283.

Juhhataja

mis näitab

kuida need luggemisſed pühhapäiwil ja ſuril pühhail woib luggeda.

	Lugg.	L.	külg.
1 Kristusse tullemisſe pühhal.	41.		252.
2 — — —	6.		23.
3 — — —	24.		214.
4 — — —	13.		192.
1 Joulo pühhal.	6.		180.
2 — —	7.		181.
3 — —	49.		276.
Pühhapäwal pärraſt Joulo.	21.		64.
Nåri päwal.	8.		183.
Pühhapäwal pärraſt Nåri päwa.	11.		188.
	ja 14.		194.
Kolme kunninga pühhal.	10.		186.
1 pühhap. pärraſt kolme kunninga pühha.	12.		190.
2 — — — — —	14.		42.
3 — — — — —	17.		201.
4 — — — — —	26.		219.
5 — — — — —	23.		212.
6 — — — — —	28.		223.
Maria puhhastamisſe päwal.	9.		184.
Ühhekſamal pühhap. enne Kr. üllest. püh.	11.		34.
Kahhekſamal — — — — —	20.		206.
Paasto pühhapäwal.	30.		227.
1 pühhapäwal Paastus.	15.		196.
2 — —	27.		221.

	Lugg.	L. külg.
3 pühhapäwal Paastus.	21.	208.
4 — —	25.	217.
5 — —	10.	32.
Maria kulutamisse päwal.	2.	172.
Palmipude pühhapäwal.	23.	71.
Surel neljapäwal.	42.	254.
Surel redel.	46.	266.
ja	47.	270.
Kristusse üllestousmisse 1 pühhal.	48.	272.
— — 2 —	36.	240.
— — 3 —	20.	61.
1 pühhapäwal pärrast Kr. üllest. pühha.	49.	276.
2 — — —	30.	94.
3 — — —	7.	26.
4 — — —	18.	53.
5 — — —	16.	198.
Kristusse taewaminnemisse pühhal.	50.	279.
6 pühhapäwal pärr. Krist. üllest. pühha.	52.	283.
Nellipühhi 1 päwal.	51.	281.
— 2 —	13.	40.
— 3 —	3.	17.
Kolmaino Jummala pühhal.	14.	194.
1 pühhapäwal pärr. kolmaino Jum. püh.	33.	234.
Jani päwal.	1.	170.
2 pühhapäwal pärr. kolmaino Jum. püh.	50.	158.
Maria katsmaminnemisse päwal.	3.	173.
3 pühhapäwal pärr. kolmaino Jum. püh.	32.	231.
4 — — — —	38.	245.
5 — — — —	39.	121.
6 — — — —	31.	97.
7 — — — —	24.	74.
8 — — — —	37.	243.

					Lugg.	L. kúlg.
9	pühhapáwal	párr.	kolmaino	Jum.	püh. 37.	116.
10	—	—	—	—	40.	123.
11	—	—	—	—	41.	125.
12	—	—	—	—	1.	14.
					ja 2.	15.
13	—	—	—	—	25.	77.
14	—	—	—	—	18.	202.
15	—	—	—	—	20.	61.
16	—	—	—	—	19.	204.
Mihkli	páwal.	"	"	"	34.	236.
17	pühhalpáwal	párr.	kolmaino	Jum.	püh. 22.	210.
18	—	—	—	—	31.	230.
19	—	—	—	—	5.	21.
20	—	—	—	—	45.	140.
21	—	—	—	—	29.	225.
22	—	—	—	—	43.	133.
23	—	—	—	—	34.	107.
24	—	—	—	—	38.	119.
25	—	—	—	—	9.	30.
26	—	—	—	—	40.	249.
27	—	—	—	—	39.	247.
Palwe	pühhal.	"	"	"	46.	144.
					ja 44.	260.
					ja 4.	19.

Juhhataja

mis näitab

kuida lavs need waggad mõtted, mis ta selle ramato seest loeb, ka katkismusse õppetuste jures woib prukida ia nenda iggaühr katkismusse õppetust luggemisse ja salmiga woib kinnitada.

Jummala kümnest käsust.

		Lehhe külg.
Essimenne käsk.	Paali pappid. = =	116.
Teine =	Peetrusse ärrasalgaminne.	262.
Kolmas =	Maria ja Marta. =	231.
	Salomoni pühha koia ehhitaminne. = = =	112.
Neljas =	Wannematte toitmisest.	64.
	Wannematte sanna peab kuulma.	71.
	Samueli kässo täitmisest.	88.
	Preestri Eli lastekaswatamisest.	90.
	Sõlast Absalomist. =	107.
Wies =	Kain tappab omma wenda Abelit. = = =	23.
Kues =	Roppo ello ots. = =	85.
	Taweti abbiellorikmisest.	103.
Seitsmes =	Juda ahnusest. = =	259.
Kahhekſas =	Susanna walletunnistajatteſt.	167.
Ühhekſas =	Naboti wina-mäest. =	118.
Kümnes =	Josepi kassina ja puhta ellust.	53.

Lehhe külg.

Wiimsed sannad. Jummal annab Sinai mäe peäl 10 käsko. = = = 81.
Esiwannematte pattolangmisest. 21.
Usso wiljakandmisest. = = 208.

Pühhast risti ussust.

Et kolm on Jummala aino ollemisse sees. 196.
Jummal on üks Waim. = = 200.
Jummal on keigewäggewam. = = 29.
Jummal teab keik. = = = = 116.
Jummal on öige. = = = = 32.
Jummal on tössine. = = = 40.

Lomisest.

Ussust. = = = = = 47.
Jummal loob taewast ja maad. = 15.
Jummal loob innimesse. = = 17.
Innimenne olli Jummala näo järrele lodud. 19.
Inglidest. = = = = = 157.
Jummal ei jätta innimesse eest murret kandmatta. = = = = 123.

Ärralunnastamisest.

Jesusse nimmest. = = = = 184.
Jesusse samisest ja mis Immanuel tähhendab. = = = = = 177.
Jesusse sündimisest. = = = 181.
Jesusse ristist. = = = = 266.
Jesusse kannataminne ettetähhendud Pasatalle werre läbbi. = = = 72.
Jesusse surmast risti sambas. = = 270.
Jesusse matmisest. = = = 272.

Lehhe külg.

Jesusse üllestousmisseſt. = = 276.
Jesusse taewaminnemisseſt. Temma istub Jummala parremal kǻel ja tulleb wiimsel pǻwal kohhut moistma. = = 281.
Jesuſt mudetakse Tabori mǻe peǻl. = 225.

Pühhitsemisseſt.

Pühha Waim wallatakse wǻlja Apoſtlide peǻle. = = = = = 283.
Jesus lǻkkitab ommad jüngrid. = 279.
Pühhaſt risti koggodusseſt. Taewa reddeliſt, mis unnes nǻhti. = = = 42.
Pühhade ossasamisseſt. Salomoni pühha koia ehhitamisseſt. = = = 112.
Pattude andeksandmisseſt. = = 262.
Lihha üllestousmisseſt. = = 74. 243.
Jggawesseſt elluſt. = = = 27. 60.
Mailma ots. = = = = 26.
Rikkaſt mehheſt pörgo wallus. = = 236.

Jssa meie palweſt.

Taniel pallub Jummalat igga pǻwa. = 143.
Palweſt mis tehhakse waimus ja töes. 200.
Esſimenne palwe. Saulus prukib Jummala nimmi kurjaste. = 286.
Teine = Sadan külwas umbrohto nissude hulka. = = 214.
Kolmas = Jummala tahtminne on waggadus. = = = 51.
Ja sedda teggi Josep. = 57.
Neljas = Jakobi önnistamisseſt. = 40.

Lehhe külg.

Wies palwe. Tawet ei maksnud kurja kätte. 100.
Job pûab ennast ôigeks panna
Jummala ees. = = 137.
Kues = Jummal kiusab Abraami isalikkult. 34.
Kolm meest kiusatakse tulle ahjus. 139.
Seitsmes = Judit peâstab Petulia-rahwast
waenlasse käest. = = 151.
Tobias lodab ommas willetsusses
Jummala peâle. = = 154.
Wiimsed sannad. Elieser hakkas omma tô pal-
wega ja lôppetas sedda kites. = 36.

Pûhhast ristmisest.

Jesusse ristmisest. = = = = 196.
Jesus ônnistab lapsokesst. = = 237.

Pihtist.

Ninimwe-rahwa pattustpôôrmisest. = 146.
Maria ussust. = = = = 173.
Sakkeusse pôôrminne Jesusse pole. = 239.
Peetrusse pôôrmisest Jesusse pole. = 262.

Pûhhast altari sakramentist.

Pûhha altari sakramenti seâdmisest. = 256.
Mannast, pûhha altari sakramenti ettetâh-
hendaminne. = = = = 77.

Trükki wigga,

mis pallutakse parrandada.

(Wahheſt on t, Taſsemele trükkisse juhtunud; agga ſedda polle ſeia mitte üllespandud.)

Esſimesſes ramatus.

Lehhe	külg.	Ridda.	Kuida trükkitud.	Kuida tulleb luggeda.
8		22	neid luggemisſi	need luggemisſed
9		28	lapſe wannemad	lapſewannemad
16		9	önnistasse	önnistas ſe
18		6	järrerele	järrele
=		11	mis ta olli	mis ta on
25		12	piddant	piddand
28		16	piddant	piddand
30		27	iglid	inglid
39		2	linno=	liñno=
41		2	peál	peäle
46		32	Jabok	Jakob
47		16	loe nenda: Uſk mis ſüddames, annab inimesſele keigeſuremat wägge ja joudo	
54		33	ſe	ſo
58		22	toeks	töeks
59		21	olle	olgo
60		18	olle	olgo
66		26	poeglapſokeſt	poeglapſokesſi
74		26	peál	peäle
76		13	Mäe	mäe
80		26	an	on
82		28	jo	ja
91		4	Tanno	Tänno
97		24	hoitma	hoidma
98		30	kui	kue
99		5	ja ei úkski	ja úkski
=		13	temmalegi	temmale
100		7	loe nenda: Mikal pettis omma issa walle juttoga	
=		23	käske	käsko
101		2	maggus	maggas
=		32	weikſed	weikſid
102		16	weikſed	weikſid
103		2	ennaſt peawad	peawad ennaſt
=		13	pallo	patto
=		17	ſalgada	ſallata
105		4	pallum	pallun

Lehhe külg.	Ridda.	Kuida trükkitud.	Kuida tulleb luggeda.
110	3	ja au	kui au
118	7	átte	kátte
=	17	walmid ollid	ollid walmid
119	20	iggas paigas	iggast paigast
123	14	seas	sees
125	2	loe nenda: Jummal otab mittokord kaua innimeste ellopartandamist	
=	10	kedda	mis
128	1	koggoniske	koggoniste
=	8	úkskes	úksnes
131	24	temmale	temma
=	=	et ei	ei
132	7	ja se	se
133	9	lehtud	tehtud
134	11	sadane	sadana
136	6	eest	ees
=	13	Jummalakartusses	Jummalakartusse
140	5	laukoera	loukoera
150	25	Laulis	laulis
152	11	jo	ja
156	2	Issand	issand
=	25	jummalat	Jummalat
163	5	Arge	Ärge
171	7	wagga	wägga
175	5	kotto	kotta
179	2	kassi	kássi
181	21	nenda	nende
189	13	kahhe aastasid	kahhe aastased
192	10	moistis, jubba	moistis jubba
197	11	peäle wot=	peäle
198	1	jomesse	jomisse
200	13	anda	andmatta
201	21	leidnund	leidnud
208	26	walwama	waewama
220	17	maile	mäele
224	22	Ellast	Eliast
227	2	peäle	peäl
=	13	waggewaks	wäggewaks
230	23	panna	paña
232	27	Temma	temma
233	1	iedda	tedda
237	24	pattosed	pattused
=	=	peäl'	peäle
262	9	piddant	piddand
264	18	Temma	temma
268	15	parremal	pahhemal
=	23	ütle	úlle

Teiſes ramatus.

Lehhe külg.	Ridda:	Kuida trükkitud.	Kuida tulleb luggeda.
6	19	armatſeda	armastada
16	20	pöllu	pöllo
23	1	piddant	piddand
40	13	ſedda kulutakſe	kulutakſe ſedda
=	14	aino	agga
44	12	neljandikko	uelja neljandikko
=	18	ſáamehhe	ſõamehhe
46	26	ilma=ſúta	ilmaſúta
47	18	mitte ſaand	ei ſaand mitte
60	29	ellema	ellama
61	31	loe nenda: prukili	ja púti ſeäl
62	12	meil ei olle	ei olle meil
69	7	ſinnul	ſinnuſt
81	14	úlles	útles
82	16	ſiñna	ſinna
=	26	ilmlikkud	ilmalikkud
83	15	loe nenda: awwalikkult ja ſure auga kulutud ſama	
95	30	útles	úlles
96	23	loe nenda: olnud ſedda lubba mitte	
101	19	piddant nendes	piddand uiudes
102	10	jáda	jáda;
106	22	need ſammad	needſammad
107	9	kui	kui ta
109	9	jo	ka
112	2	himmustago	himmustage
114	6	kittke	kiitke
118	25	kui	kes
124	7	kiñni	kinni
126	29	piddant	piddand
=	31	dant	dand
127	22	ſuggu jo árratunda	árratunda
130	5	oeks	olleks
133	30	woide=andi	woido=andi
139	28	uskuſt	uſſuſt.
143	15	ilmlikko	ilmalikko
144	2	hopis	koggone